

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav jižní a centrální Asie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zuzana Bodnárová

**Gramatický náčrt romského dialektu
maďarské obce Versend**

A Grammatical Sketch of the Romani Dialect of Versend, Hungary

Praha, 2009

Vedoucí práce: Mgr. Viktor Elšík, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé hlavní respondentce Anně Batánovicové za všechny pohádky, za dlouhé rozhovory a její trpělivost a nezištnou pomoc při elicitaci lingvistických dat, dále její širší rodině za pohostinnost, starostlivost a neustálou snahu zpříjemnit mi můj terénní výzkum; děkuji také Ferencovi Nikolicsovi za poutavé vyprávění o válce; Anně Kovácsové za krásné romské písně; dále Mártonovi Batánovicovi, Jánosovi Sárközimu, Péterovi Kovácsovi a dalším obyvatelům vesnice Versend za jejich pomoc a ochotu; děkuji Davidu Ruizovi za první společně strávený měsíc v terénu a za formální úpravu slovníkové části; Szabolcsovi Lovászovi za pomoc při zjišťování původu některých slov; a v neposlední řadě děkuji svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Viktoru Elšíkovi, Ph.D. za nasměrování do vesnice Versend, za vedení diplomové práce a čas strávený při konzultacích.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne

ANOTACE

Jádrem diplomové práce je gramatický náčrt zanikající a izolované jihocentrální romské variety jihomaďarské obce Versend, která je přechodným dialektem mezi vendskou a ne-vendskou – tzv. rumungro – podskupinou jihocentrální romštiny.

Práce je rozdělena na čtyři části. První část se zabývá fonologií a morfofonologií a zahrnuje popis inventáře fonémů, adaptace a kvantity vokálů a různých hláskových změn. Druhá část je věnována morfologii a zahrnuje popis flexe a derivace substantiv, adjektiv a sloves. Třetí část se zabývá základními a komplexními syntaktickými konstrukcemi a základním slovosledem. Čtvrtou, poslední část tvoří stručná analýza slovní zásoby veršendské romštiny; je zaměřena na diachronní vrstvy lexikálních přejímek – hlavně z jihoslovanských jazyků – a na lexikální analýzu vybraných sémantických oblastí. Součástí práce je také krátký popis současné sociolingvistické situace veršendské romštiny a slovník veršendské romštiny v překladu do maďarštiny a češtiny. Jazyková data vycházejí jak z nahrávek spontánních narativů, tak z elicitace za použití standardních dialektologických dotazníků.

ANNOTATION

The primary goal of the thesis is to provide a grammatical description of the Romani dialect of Versend (southern Hungary), an isolated and endangered South Central variety, which is transitional between Vendic and non-Vendic (Rumungro) subgroups of South Central Romani.

The body of the thesis is divided into four main chapters. The first chapter deals with phonology and morphophonology, including a description of the phoneme inventory, vowel adaptation and quantity, and various sound changes. The second chapter is devoted to morphology and includes a description of the inflection and derivation of nouns, adjectives, and verbs. The third chapter deals with basic and complex syntactic structures and basic word order. The fourth, last, chapter is a brief analysis of the vocabulary of Versend Romani; it focuses on diachronic layers of lexical loans – especially from South Slavic languages – and provides a lexical analysis of selected semantic areas. The thesis also contains a brief description of the current sociolinguistic situation of Versend Romani and a vocabulary of Versend Romani translated into Hungarian and Czech. The linguistic data is based on both recordings of spontaneous narratives and linguistic elicitation by means of standardized dialectological questionnaires.

OBSAH

1	ÚVOD.....	8
1.1	VERŠENDSKÁ ROMŠTINA.....	8
1.2	SOCIOLINGVISTICKÁ SITUACE.....	8
1.3	HISTORIE A DEMOGRAFIE.....	10
1.4	PŘEDCHOZÍ PUBLIKACE.....	11
1.5	ZDROJE DAT.....	12
1.6	STRUKTURA NÁČRTU.....	13
2	FONOLOGIE A MORFOFONOLOGIE.....	15
2.1	KONSONANTY.....	16
2.1.1	Aspirace.....	18
2.1.2	Geminace.....	18
2.1.3	Znělost.....	19
2.1.4	Palatalizace.....	19
2.1.5	Kontrakce.....	20
2.1.6	Metateze.....	21
2.2	VOKÁLY.....	22
2.2.1	Kvalita vokálů.....	22
2.2.2	Adaptace vokálů.....	23
2.2.3	Přízvuk.....	23
2.2.4	Kvantita vokálů.....	26
2.2.5	Diftongy.....	28
2.2.6	Apokopa.....	29
3	MORFOLOGIE.....	30
3.1	SUBSTANTIVA.....	30
3.1.1	Adaptace substantiv.....	30
3.1.2	Derivace substantiv.....	35
3.1.2.1	Denominativa a deverbativa.....	35
3.1.2.2	Deminutiva.....	37
3.1.2.3	Derivace feminin.....	38
3.1.3	Flexe substantiv.....	39
3.1.3.1	Flexe atematických substantiv.....	39
3.1.3.2	Flexe tematických substantiv.....	41
3.1.4	Názvy lokalit.....	43
3.2	ADJEKTIVA.....	44
3.2.1	Derivace adjektiv.....	44
3.2.2	Adaptace adjektiv.....	47
3.2.3	Flexe adjektiv.....	48
3.2.4	Komparace.....	49
3.3	ADVERBIA.....	50
3.3.1	Lokální adverbia.....	50
3.3.2	Temporální adverbia.....	52
3.3.3	Adverbia způsobu.....	53
3.4	ČÍSLOVKY.....	53
3.5	ZÁJMENA.....	57
3.5.1	Osobní zájmena.....	57
3.5.2	Reflexiva.....	57
3.5.3	Reciprokum.....	59
3.5.4	Demonstrativa.....	59

3.5.5	Expletiva.....	62
3.5.6	Interrogativa.....	62
3.5.7	Indefinita a negativa.....	64
3.5.8	Totalizátory a heteropronomina.....	65
3.6	ČLEN.....	68
3.7	SLOVESA.....	69
3.7.1	Adaptace sloves.....	69
3.7.2	Derivace sloves.....	69
3.7.2.1	Kauzativa.....	69
3.7.2.2	Faktitiva.....	70
3.7.2.3	Mediopasiva.....	70
3.7.2.4	Iterativa.....	71
3.7.3	Flexe sloves.....	72
3.7.3.1	Prézens.....	72
3.7.3.2	Futurum.....	74
3.7.3.3	Imperfektum a kondicionál reálný.....	74
3.7.3.4	Imperativ.....	75
3.7.3.5	Participium a préteritum.....	76
3.7.3.6	Kondicionál ireálný.....	79
3.7.3.7	Subjunktiv, infinitiv, gerundium.....	80
3.7.4	Kopula.....	81
3.7.5	TAM kategorie.....	84
3.7.6	Preverbia.....	85
4	SYNTAX.....	88
4.1	ZÁKLADNÍ SYNTAKTICKÉ KONSTRUKCE.....	88
4.2	POSESIVNÍ KONSTRUKCE.....	92
4.3	KOMPARATIVNÍ KONSTRUKCE.....	94
4.4	LOKÁLNÍ ADVERBIÁLIA.....	95
4.5	TEMPORÁLNÍ ADVERBIÁLIA.....	100
4.5.1	Simultánní temporální adverbíália.....	100
4.5.2	Nesimultánní temporální adverbíália.....	102
4.6	DALŠÍ ADVERBIÁLIA.....	105
4.7	ČÁSTICE.....	111
4.8	NEGACE.....	111
4.9	KOMPLEXNÍ SYNTAKTICKÉ KONSTRUKCE.....	112
4.9.1	Modální konstrukce.....	112
4.9.2	Komplementové věty.....	115
4.9.3	Vztažné věty.....	119
4.9.4	Adverbíální věty.....	121
4.9.5	Koordinace.....	125
4.10	SLOVOSLED.....	130
5	SLOVNÍ ZÁSOBA.....	135
6	ZÁVĚR.....	138
7	BIBLIOGRAFIE.....	139
	PŘÍLOHA 1 - GEOGRAFICKÁ DISTRIBUCE JIHOCENTRÁLNÍ ROMŠTINY.....	141
	PŘÍLOHA 2 - ROMSKO – ČESKO – MAĎARSKÝ SLOVNÍK.....	142

1 ÚVOD

1.1 Veršendská romština

Romština je indoárijský jazyk patřící do podskupiny indoiránských jazyků indoevropské jazykové rodiny. Je jediným indickým jazykem, kterým se tradičně mluví na území Evropy. Tato práce je stručným gramatickým náčrtem dosud nepopsané variety romštiny zadunajské obce Versend, o jejíž existenci se příležitostně zmiňovala etnografická literatura (Erdős 1958). Veršendská romština je přechodným dialektem mezi západní, vendskou a severní, ne-vendskou podskupinou jihocentrální romštiny. Vendskými dialekty se mluví v rakouském Burgenlandu, v slovinském Zámuří a v maďarské zadunajské oblasti, hlavně v zalské a šomodské župě. V době mého terénního výzkumu jsem pořídila nahrávky vendského dialektu na úplném severu baraňské župy v obci Vásárosdombó, která leží cca 60 kilometrů od Versendu. Vzhledem k Versendu jde o nejbližší obec, kde se mluví příbuzným dialektem.¹ Ne-vendskými dialekty se v současnosti mluví na středozápadě a v jižní oblasti středního Slovenska, v severním Maďarsku v novohradské župě a v několika vesnicích v okolí Budapešti (viz Příloha 1).

1.2 Sociolingvistická situace

Obec Versend je multietnická, žijí zde Romové, Chorvati, Němci a Maďaři. Poslední tři etnika nazývají Romy maďarským termínem *cigányok* „Cikáni“, zatímco romské etnonymum užívané pro Chorvaty je *Dása*, pro Němce *Nimci*, pro Maďary *Ungri*, a společný termín pro všechny tři skupiny *Gádže* „ne-Romové“.

Vlastní skupinu veršendští Romové označují etnonymem *Róma*, nebo *Zenéssa / Mužikušne Róma* „Hudebníci“. Exonymum *Romungró* „Rom-Maďar“, nebo *magyar cigányok* „maďarští Romové“ není v komunitě široce znám a názory jednotlivců se často liší. Setkala jsem se jak s odmítáním, tak i s přijetím zmíněných exonym.

¹ Etnografická literatura kromě Versend zmiňuje také další tři zadunajské obce, Mohács, Pécs a Dunaszekcső, kde se mluví „karpatskou romštinou“, tj. jihocentrálním dialektem romštiny. Všechny tři obce náležejí do baraňské župy. Ačkoli právě v těchto obcích žijí příbuzní veršendských Romů, podle mých informátorů zde už romština zanikla.

V obci žije také několik přivdaných a přiženěných jednotlivců ze skupiny *Beášů* a *Kolompárů*.² Romové skupiny *Beášů* mluví konzervativním rumunským dialektem a sami sebe označují maďarským etnonymem *cigány* „Cikán“ nebo vlastním *Beáš*. Romové ze skupiny *Kolompárů* mluví severovlašským dialektem romštiny a – vedle etnonyma *Kolompár* – užívají endonymum *Roma* „Romové“. Etnonymem jim kulturně příbuzných skupin Romů v jiných částech Maďarska je romské *Vlahi* nebo maďarské *oláh cigány*³ „olašský Cikán“; tyto termíny však skupina *Kolompárů* odmítá. Důvodem je, že v této části Maďarska etnonymum *Oláj* (z maď. dial. *oláj* „Olach“) označuje skupinu *Beášů* a takzvaných Rumunských Romů, kteří podobně jako *Beášové* mluví rumunským dialektem. Veršendští Romové ve vlastním jazyce označují skupinu *Kolompárů* termínem *vlahike Róma* a skupinu Rumunských Romů termínem *Oláji*. Romové ze skupiny *Kolompárů* často označují veršendské Romy termíny *Leketár*⁴ a *Oláj*. Poslední termín je užíván pravděpodobně kvůli nesnadné zařaditelnosti veršendské romštiny. Kromě již zmíněných skupin *Kolompárů*, *Beášů* a Rumunských Romů žije v bližším okolí Versendu skupina Romů, kteří sami sebe nazývají Německými Romy anebo termínem *kösörűsne Róma* „brusiči“; ještě donedávna mluvili vendským subdialektem jihocentrální romštiny. Je znám případ jednoho muže z této skupiny, který se přiženil do Versendu a naučil místní Romy několik romských písní. Kolem druhé světové války se do vesnice také přistěhoval jeden sourozenecký pár z obce Suza (maď. Csúza) v bývalé Jugoslávii (dnes část Chorvatska), který podle mých respondentů mluvil stejným dialektem romštiny jako veršendští Romové; ti suzské Romy označovali maďarským termínem *szerb cigány* „srbští Romové“ nebo romským *Dasike Róma*.

Veršendská romština je nestandardizovaným orálním jazykem. V roce 2005 byla v místní základní škole, kterou navštěvují pouze romští žáci, započata výuka lovárštiny, vlašského dialektu romštiny. Výuka probíhala jednou týdně a trvala dva roky. Za tu dobu se setkala s nesouhlasem některých rodičů, kteří namítali, proč se děti učí jiný, „cizí“ dialekt romštiny. V roce 2009, v průběhu mého terénního výzkumu, jsem na požádání vedení komunity pět měsíců vyučovala místní dialekt romštiny; výuku navštěvovalo deset žáků. K výuce místního dialektu romštiny jsem používala vlastní „edukační“ materiály.

V současnosti je ve vesnici hlavním interetnickým komunikačním jazykem maďarština, která se také stala každodenním jazykem většiny Romů. Podle vyprávění obyvatel mluvil v nedávné minulosti téměř každý romský obyvatel obce všemi čtyřmi jazyky: romsky, chorvatsky, německy a maďarsky. Dnes už má pasivní znalost chorvatštiny – vedle romštiny a

² *Kolompár* s původním významem „výrobce odlévaných zvonců“.

³ *Oláh cigány* s původním významem „rumunský Cikán“.

⁴ *Leketár* s původním významem „zámečník“.

maďarštiny – jenom několik starších Romů. Romové narození před rokem 1965 byli vystaveni romštině v dětství, nicméně jen drtivá menšina z nich užívá romštinu každodenně. Romové narození po roce 1965 jsou monolingvní v maďarštině. Situace se ovšem liší od rodiny k rodině. Například moje hlavní respondentka (66 let) se rozhodla nepředávat svůj mateřský jazyk, když se její malá dcera, která neuměla maďarsky, dostala do nemocnice. Lékaři ji poprosili, aby napsala na papír základní romské a maďarské fráze, aby se s holčičkou mohli dorozumět. To pociťovala jako ostudu a tehdy se s manželem rozhodli, že se staršími dcerami budou nadále mluvit romsky, ale s nejmladší dcerou už pouze maďarsky. Ani jedna ze tří dcer své děti romsky nenaučila. S podobnou situací, kdy jazyková kompetence sourozenců je odlišná, jsem se za dobu svého terénního výzkumu setkala několikrát. V této situaci, kdy jazykem mluví pouze starší a nejstarší generace, zatímco střední generace má pasivní kompetenci, ale už jazyk nepředává svým dětem, a vzhledem k počtu mluvčích a izolovanosti od ostatních příbuzných dialektů lze konstatovat, že veršendská romština je vážně ohrožena zánikem.

1.3 Historie a demografie

Obec Versend (romsky Veršenda, chorvatsky Vršenda, německy Werschend) leží na jihu Maďarska v baraňské župě, v blízkosti chorvatských hranic (viz Příloha 1). Již od 18. století, téměř celou svou historií, byla tato vesnice obývaná „chorvatskou“⁵ a německou menšinou.⁶ První zmínka o přítomnosti Romů v obci pochází z roku 1786, kdy bylo zaevidováno pět romských rodin s příjmením Kovács a Fülöp; zabývali se výrobou dřevěných lodí, které prodávali na trzích (Hengl, 1999). Nicméně není jisté, že se jedná o předky současných veršendských Romů. Další zmínka o Romech je až z počátku 20. století, v souvislosti s výrobou nepálených cihel (Hengl, 1999). V nedávné minulosti byla skutečně tradiční profesí veršendských právě výroba nepálených cihel, ale také hudebnictví. V současnosti většina místních Romů pracuje v zemědělství a v továrnách, anebo se živí různými sezónními pracemi.

Do nedávna žili Romové v jedné ulici nazývané *Cigányváros* „cikánské město“, která navazovala na vesnici. Od konce šedesátých let se postupně stěhovali do vesnice, kde si postavili nebo koupili domy. V současnosti žijí rozptýleně mezi chorvatským a německým

⁵ Šokcové (sch. Šokci, rom. *Dása*) jsou „srbochorvatskou“ subetnickou skupinou mluvčích slovanským subdialektem staré štokavštiny, která se příliš neliší od chorvatské nebo srbské štokavštiny. V Uhrách byli při sčítání lidu evidováni jako šokcká národnost (podobně dialekt šokčtiny měl status jazyka). V dnešní době se většina Šokců hlásí k chorvatské národnosti a svůj jazyk označují za srbštinu nebo chorvatštinu (podle http://en.wikipedia.org/wiki/%C5%A0okac_language).

⁶ Etnonymem německé subetnické menšiny v obci (a také v celém Maďarsku) je Šváb (rom. *Nimci*).

obyvatelstvem. Právě tato léta, konec šedesátých a začátek sedmdesátých let, lze označit za zlom v užívání romštiny, kdy se střední generace rozhodla nenaučit své děti romsky.

Ve sčítání lidu z roku 2001 se – z celkového počtu 913 obyvatel – k romské národnosti přihlásilo 256 obyvatel, k chorvatské 114 a k německé 66; zbylých 477 obyvatel zvolilo maďarskou národnost, přičemž respondenti se měli možnost přihlásit k více národnostem zároveň. V tomtéž sčítání lidu označilo 120 obyvatel romštinu za svůj mateřský jazyk a 108 obyvatel odpovědělo kladně na otázku, zda mluví romsky v kruhu rodiny a přátel.⁷ Nicméně vedení komunity a obyvatelé vesnice odhadují počet Romů na rozhodně vyšší, zhruba na 70% z celkového počtu obyvatelstva, tj. kolem 650 lidí, a naopak počet místních Maďarů jen na několik jednotlivců. Pro srovnání, sčítání lidu z roku 1986 uvádí, že z celkového počtu 947 obyvatel je 437 Cikánů, 251 Němců a 259 Jihoslovanů; nebyl uveden žádný obyvatel maďarské národnosti! Počet a podíl Němců a Chorvatů se v důsledku jejich odstěhování od 60. let postupně snižuje, což také potvrdili obyvatelé obce. Rozdíl v počtech Romů z obou uvedených sčítání lidu lze hledat v odlišné metodice a použitých formulářích, nebo v společenských a politických změnách v zemi.

1.4 Předchozí publikace

O versendské romštině se jako první zmiňuje maďarský etnograf Kamill Erdős v roce 1958. V uvedeném článku se zaměřuje hlavně na klasifikaci romských dialektů v Maďarsku; varietu obce Versend – stejně jako variety tří dalších zadunajských obcí, Pécs, Mohács a Dunaszekcső – řadí mezi „karpatské dialekty“ (Erdős 1958: 152-173). V ročence z let 1969 a 1970 vychází studie Györgye Mészáros, ve které autor srovnává variety „karpatského dialektu“ osmi obcí z pěti různých maďarských žup; jednou z těchto obcí je právě Versend. Nářeční komparace se zakládá na několika málo vybraných jazykových rysech, jako je tvar kopuly, podoba negátoru, tvar kondicionálu a imperfekta. Ve své studii chce autor poukázat na vliv lovárštiny (severovlašský dialekt) na karpatský dialekt (jihocentrální dialekt) (Mészáros 1970: 312-314). Nicméně jazyková data, která Mészáros uvádí pro obec Versend, nereprezentují skutečnou versendskou romštinu. Tvrdí například, že ve versendské romštině alternují negatory *na* a *či* a tvar kopuly prvního singuláru je *sim* a třetího plurálu *san*, přičemž

⁷ V dotaznících sčítání lidu z roku 2001 se jako etnonymum užívá maď. *cigány / roma* „Cikán / Rom“, kdežto v případě mateřského jazyka nabízí výběr mezi *beás nyelv* „beášský jazyk“ (dialekt rumunštiny, kterým mluví skupina označující sám sebe jako *Beáš* „Beás“), *romani nyelv* „romský jazyk“ (s romským adjektivem!) a *cigány / roma nyelv* „cikánský (romský) jazyk“. Poslední dvě skupiny jsou identické; vedle románské běáštiny a indoárijské romštiny neexistuje v Maďarsku další jazyk, který by šlo označit za romský nebo cikánský.

negátor *či* a kopula *sim* jsou charakteristické pro severovlašské dialekty a ve veršendské romštině se vůbec nevyskytují.

Z roku 1853 pochází první gramatika z ne-vendského jihocentrálního dialektu z peštské župy od Jánose Bornemiszy (Bornemisza 1853). Následoval slovník „zadunajské romštiny“ s překladem do maďarštiny od Endre Gyórrffyho, která vyšla v roce 1885 (Gyórrffy 1885). Tento slovník zachycuje slovní zásobu Romů žijících v okolí obce Paks, kde se už v současnosti tímto dialektem nemluví. Slovník „karpatské romštiny“ vydal Sándor Romano Rác, která se opírá o jihocentrální dialekt novohradské župy (Romano Rác 1994). Gramatika a slovník jihocentrálních dialektů od Józsefa Vekerdiho pochází z roku 1981; tato gramatika je primárně určena pro pedagogické účely (Vekerdi 1981). Kromě gramatiky a slovníku bylo do publikace zahrnuto také několik pohádek v romštině novohradské a peštské župy. O dva roky později vydal tentýž autor slovník romských dialektů, kterými se mluví v Maďarsku; slovník značí dialektní příslušnost jednotlivých slov (Vekerdi 1983).

Vymezením jihocentrálního dialektu jižního Slovenska vůči severocentrálnímu dialektu se zabýval Viktor Elšík v spolupráci s Milenou Hübschmannovou a Hanou Šebkovou v článku z roku 1999, který sestává z fonologického, morfologického a syntaktického komparativního popisu variet jihocentrální romštiny jižního Slovenska a severního Maďarska (Elšík et al. 1999). V Rakousku v roce 2002 vychází gramatika burgenlandské romštiny – tzv. *roman* – od Dietra W. Halwachse (Halwachs 2002). Vendskou podskupinou jihocentrálních dialektů se zabýval také Vekerdi (Vekerdi 1984) a rakouský romistický tým (Glaeser et al. 1999).

1.5 Zdroje dat

V obci Versend jsem po dobu osmi měsíců prováděla intenzivní terénní výzkum zaměřený na všestrannou dokumentaci a strukturní popis místní variety romštiny. Tomuto výzkumu předcházely četné terénní výjezdy v průběhu pěti měsíců.

Primárním zdrojem mých dat jsou nahrané a částečně přepsané rozhovory na různá sociokulturní témata v rozsahu několika desítek hodin. Sekundárním zdrojem dat jsou nahrávky elicitovaných lingvistických dotazníků LQCR (Elšík 2008a, 2008b), které jsem pořídila s třemi mluvčími. Dotazník LQCR sestává z 1501 vět v kontaktním jazyce a zahrnuje všechny podstatné gramatické struktury a základní slovní zásobu romštiny. Zčásti navazuje na obdobně konstruovaný dialektologický dotazník RMS, který byl v roce 2001 vytvořen na

Manchesterské univerzitě v rámci projektu „Morfosyntaktická databáze romštiny“.⁸ Při elicitacním sezení jsem nahlas četla dotazníkové věty v maďarštině, konzultanti je překládali do romštiny a vše bylo nahráváno na digitální medium. Následně jsem romské překlady prepisovala do standardizovaných excelových souborů. Elicitace a zpracování LQCR dotazníku bylo provedeno v rámci projektu „Přejímání a difuze gramatických struktur“. Slovník veršendské romštiny (viz Příloha 2) se zakládá na elicitaci tří tisíc slov v rámci projektu lexikální databáze ROMLEX.⁹ Menší část tvoří slova nově elicítovaná a vyextrahovaná z narativů.

Na začátku terénního výzkumu byli mými hlavními konzultanty manželé starší generace (66 let). Po smrti manžela zůstala mojí hlavní respondentkou pouze manželka; od ní také pochází zhruba 70 procent veškerých lingvistických dat. Dalšími konzultanty byli dva muži a jedna žena starší generace, jeden manželský pár střední generace a jeden muž s omezenou kompetencí v romštině. Konzultanti pochází z pěti různých rodin, ačkoli místní Romové tvrdí, že všichni jsou členy jedné rozšířené rodiny. Čtyři z osmi mých konzultantů mluvili romsky každodenně, většinou se svými partnery. Ostatní konzultanti už delší nebo kratší dobu romsky nemluví, anebo mluví jen sporadicky. Mezi důvody nejčastěji patří ztráta životního partnera, anebo skutečnost, že partner je původem z jiné etnické skupiny a romštinu neovládá. Poslední z důvodů je velice častý, hlavně se jedná o smíšená manželství mezi Romy a Chorvaty. Všichni moji konzultanti byli bilingvní v maďarštině, včetně zesnulého manžela mé hlavní respondentky, který navíc uměl několik základních frází chorvatsky. Jeho otec pocházel z chorvatské obce Suza. Dalšími konzultanty byli „neznámí“ místní Romové, kteří mě zastavovali na ulici a vždy pro mě měli připravené nějaké slovo, které jsem do té doby neznala. Pokládám také za důležité zmínit se o skutečnosti, že při všech pořizovaných nahrávkách jsem byla přítomna a většinou se jednalo o dialog mezi mnou a konzultantem v romštině.

1.6 Struktura náčrtu

Práce je rozdělena do tří částí. První část se zabývá fonologií a morfofonologií a zahrnuje popis inventáře fonémů, adaptace a kvantity vokálů a různých hláskových změn. Druhá část je věnována morfologii a zahrnuje popis flexe a derivace substantiv, adjektiv a

⁸ The Romani Morpho-Syntax (RMS) Database - http://romani.humanities.manchester.ac.uk/files/21_rmsdatabase.shtml

⁹ <http://romani.uni-graz.at/romlex/>

sloves. Třetí část se zabývá se základními a komplexními syntaktickými konstrukcemi a základním slovosledem. Čtvrtou, poslední část tvoří stručná analýza slovní zásoby veršendské romštiny; je zaměřena na diachronní vrstvy lexikálních přejímek – hlavně z jihoslovanských jazyků – a na lexikální analýzu vybraných sémantických oblastí. Práce navíc obsahuje slovník veršendské romštiny v překladu do maďarštiny a češtiny (viz Příloha 2).

2 FONOLOGIE A MORFOFONOLOGIE

Většina fonémů veršendské romštiny představuje dědictví z rané romštiny, jehož nejlepším příkladem je zachování všech aspirovaných konsonantů /ph, th, kh, čh/. Fonologický systém veršendské romštiny je dále ovlivněn jejím primárním kontaktním jazykem, maďarštinou. Nejnápadnější rys tohoto vlivu lze spatřovat v rozšíření původního inventáře vokálů o hlásky /ö, ő, ü, ú/ a ve fonologizaci délky vokálů. Pod vlivem maďarštiny došlo také ke splynutí velární hlásky /x/ s glotální frikativou /h/, což je charakteristické pro všechny jihocentrální dialekty, např. *hánig* < **xanig* „studna“, *hárno* < **xarno* „krátký“, *hoháven* < **xoxaven* „lhát“; výjimkou je *bast* < **baxt* „štěstí“ a číslovka *ófto* < **oxto* „osm“, která pravděpodobně vznikla analogií k *éfta* „osm“ (viz Matras 2004: 20). Sonoranta /ɾ/ přítomná v rané romštině ve veršendské romštině se splynula s /r/: *rom* < **ɾom* „muž, manžel“, *čoro* < **čoro* „chudý“.

Především při přejímání lexika se uplatňuje vliv místního dialektu maďarštiny a hovorové mluvy. Baraňská župa náleží k maďarské nářeční oblasti zadunajské (jižní), kterou charakterizuje náhradní dloužení vokálů po ztrátě /l/ stojícího před konsonantem, např. rom. *bóta* < maď. dial. *bót* < *bolt* „obchod“; změna zaokrouhlené hlásky /ü/ v nezaokrouhlenou /i/: rom. *innepo* < maď. dial. *innep* < *ünnep* „svátek“; změna /ö > e/: rom. *šero* < maď. dial. *ser* < *sör* „pivo“; změna /é > í/: rom. *kikno* < maď. dial. *kík* < *kék* „modrý“ a další.

Charakteristické pro všechny jihocentrální dialekty je ztráta finálního /s/ v nominativu singuláru u atematických maskulin (*papu* „dědeček“), v akuzativ singuláru u všech maskulin (*čháve* „kluka“), u zájmena 3SG maskulina (*le* „jeho“) a u reflexiva (*pe* „sebe“), u deadjektivních adverbii (*láčhe* „dobře“) a v 3SG préterita (*kerd'a* „udělal/a“) (viz Elšík et al. 1999: 297).

Intervokalické /h/ se vyskytuje v sociativu singuláru (*phraleha* „s bratrem“, *romňaha* „s ženou“), v 2SG a 1PL futura (*kereha* „uděláš“, *keraham* „uděláme“), v 2SG a 1PL imperfekta (*kerehahi* „dělal/a jsi“, „*kerahamhi* „dělali jsme“), v 3PL kondicionálu ireálního (*kerdehahi* „býval bych udělal/a“) a u samotného suffixu imperfekta *-ahi* (viz Elšík et al. 1999: 300-301). Jedinou výjimkou jsou futurální a imperfektivní tvary slovesa *han* „jíst“: *hasahi* „jedl si“, *hasamhi* „jedli jsme“, *hasa* „budeš jíst“, *hasam* „budeme jíst“. V jihocentrálních dialektech také došlo k ztrátě finálního /n/ u suffixů *-ime* a *-be* / *-ipe* / *-ibe*, jedinou výjimkou ve veršendské romštině je substantivum *háben* „jídlo“.

2.1 Konsonanty

	Bilabiály	Labiodent.	Alveol.	Postalv.	Palatály	Veláry	Glott.
Nazály	m		n		ɲ	ŋ	
Plozivы	p b		t d		c ɟ	k ɡ	
Aspirované	p ^h		t ^h		c ^h	k ^h	
Afrikáty			ts ɖ		tʃ dʒ		
Aspirované					tʃ ^h		
Frikativы		f v	s z	ʃ ʒ			ɦ
Vibranty			r				
Aproximanty					j		
Laterální aproximanty			l				

Tabulka 1 Konsonantní inventář

Konsonantní inventář veršendské romštiny shrnuje tabulka 1, zatímco k nim náležící grafémy tabulka 2. K fonetickému zápisu používám znakový systém mezinárodní fonetické abecedy (*International Phonetic Alphabet*, dále jen IPA). Zvolená grafemika vychází z grafemiky češtiny, respektive slovenštiny, na kterém je také založen pravopis východoslovenské romštiny.¹⁰ V tomto zápisu se kromě aspirovaných hlásek a hlásek /dz/ pro [ɖ] a /dž/ pro [dʒ] značí jeden foném jedním grafémem. Háček nad hláskou značí palatální plozivou nebo postalveolární frikativu, příp. součást afrikáty. K velární nazále [ŋ] jsem nepřiradila vlastní grafém, značím jí /n/, *kángli* [ka:ŋɡli] „hřeben“. Geminaci digrafů značím zdvojením pouze prvního grafického znaku, např. *gaddža* [ɡadʒdʒa] „Gádžovky“. Znělá alveolární afrikáta /dz/ se vyskytuje výlučně v několika mála přejímek z maďarštiny, např. *bodza* [boɖza] „černý bez“; její výskyt není příliš frekventovaný ani v samotné maďarštině.

V Maďarsku byla Józsefem Choli Daróczim vypracována grafemika s anglicko-maďarským základem, pomocí které se zapisuje lovárština¹¹ a v poslední době také tzv.

¹⁰ Východoslovenská romština patří do skupiny severocentrálních dialektů romštiny.

¹¹ Lovárština je dialekt patřící do severovlašské skupiny romských dialektů.

karpatský (tj. jihocentrální) dialekt,¹² kam patří také veršenská romština. Pro zápis poslední skupiny dialektů se zavedl trigraf /chh/ pro aspirovaný afrikát [tʃ^h], kterou lovárština postrádá. Další aspirované hlásky se značí digrafy, které se skládají z příslušného grafému a grafému /h/ (/ph/ pro [p^h], /kh/ pro [k^h], /th/ pro [t^h]). Podobně se digrafem značí palatalizace pomocí grafému /y/ (což je princip převzatý z maďarštiny (/dy/ pro [ɟ], /ty/ pro [c], /ny/ pro [ɲ]). Anglický základ této grafemiky je zřejmý z podoby digrafů /ch/ pro [tʃ], /sh/ pro [ʃ] a /zh/ pro [ʒ]. Právě množství digrafů byl jedním z hlavních důvodů, proč jsem tuto grafemiku pro zápis veršenské romštiny zavrhl.¹³ Druhým důvodem bylo její omezené rozšíření a známost v lingvistických kruzích.

Grafém	IPA	Příklad	Překlad	Grafém	IPA	Příklad	Překlad
<i>b</i>	[b]	<i>bálo</i>	prase	<i>m</i>	[m]	<i>mánuš</i>	člověk
<i>c</i>	[ts]	<i>cipela</i>	bota	<i>n</i>	[n]	<i>náj</i>	prst
<i>č</i>	[tʃ]	<i>čirikli</i>	pták	<i>ň</i>	[ɲ]	<i>ňeňo</i>	matko!
<i>čh</i>	[tʃ ^h]	<i>čhaj</i>	dívka	<i>p</i>	[p]	<i>papu</i>	dědeček
<i>d</i>	[d]	<i>daj</i>	matka	<i>ph</i>	[p ^h]	<i>phen</i>	sestra
<i>d'</i>	[ɟ]	<i>d'iv</i>	pšenice	<i>r</i>	[r]	<i>romni</i>	žena
<i>dz</i>	[ɖ]	<i>bodza</i>	černý bez	<i>s</i>	[s]	<i>skámi</i>	židle
<i>dž</i>	[dʒ]	<i>džúkel</i>	pes	<i>š</i>	[ʃ]	<i>šéro</i>	hlava
<i>f</i>	[f]	<i>fóro</i>	město	<i>t</i>	[t]	<i>teta</i>	teta
<i>g</i>	[g]	<i>gádžo</i>	Gádžo	<i>t'</i>	[c]	<i>t'irmo</i>	červ
<i>h</i>	[ɦ]	<i>háben</i>	jídlo	<i>th</i>	[t ^h]	<i>thud</i>	mléko
<i>j</i>	[j]	<i>jag</i>	ohěň	<i>t'h</i>	[c ^h]	<i>át'ha</i>	oči
<i>k</i>	[k]	<i>kafidi</i>	stůl	<i>v</i>	[v]	<i>vúder</i>	dveře
<i>kh</i>	[k ^h]	<i>kher</i>	dům	<i>z</i>	[z]	<i>zumi</i>	polívka
<i>l</i>	[l]	<i>lóvo</i>	peníze	<i>ž</i>	[ʒ]	<i>žamba</i>	žába

Tabulka 2 Grafemický inventář konsonantů

¹² Jihocentrální dialekty romštiny jsou v maďarské literatuře nazývané „karpatské dialekty“.

¹³ Případnou geminací trigrafu /chh/ by vznikl málo přehledný polygraf /chhchh/ nebo podle maďarského pravopisu (podle které se zdvojí pouze první grafický znak) polygraf /cchh/. Podobně geminace trigrafu /dzh/ > /dzhdzh/ n. /ddzh/.

2.1.1 Aspirace

Aspirované hlásky jsou asi nejvýznamnějším fonologickým rysem romštiny, které ji jednoznačně zařazují mezi novoinické jazyky (Matras 2004: 54). Veršendská romština má čtyři aspirované plozivy /ph, th, kh, tʰ/ a jednu aspirovanou afrikátu /čh/. V některých dialektech se aspirace ve finální pozici neutralizuje. Oproti tomu ve veršendské romštině při výslovnosti jednotlivých lexémů finální aspirace zůstává:

[jɛ:kʰ]	<i>jékh</i>	„jedna“	(srov. <i>jékhávre</i> „jeden druhého“)
[jakʰ]	<i>jakh</i>	„oko“	(srov. <i>jakha</i> „oči“)
[bokʰ]	<i>bokh</i>	„hlad“	(srov. <i>bokhálo</i> „hladový“)
[dikʰ]	<i>dikh</i>	„hele“	(srov. <i>dikhen</i> „vidět“)
[nakʰ]	<i>nakh</i>	„nos“	(srov. <i>barenakheskero</i> „nosatý, s velkýmnosem“)

Aspirovaný konsonant /ph/ se vyskytuje pouze v iniciální pozici, např. *phen* „sestra“, *phivlo* „vdovec“, *pherdo* „plný“; alveolární /th/ v iniciální *than* „místo“, *thino* „unavený“ a méně často v intervokální pozici *áthar* „odsud“, *eketháne* „spolu“. Podobně velární aspiráta /kh/ *kher* „dům“, *kham* „slunce“, *ákhor* „ořech“, *drákha* „hroznové víno“ a aspirovaná afrikáta /čh/ *čhaj* „dívka“, *čhib* „jazyk“, *lácho* „dobrý“, *mácho* „ryba“.

2.1.2 Geminace

Geminace je převážně kontaktním jevem, kdy dochází k úplné asimilaci jednoho z konsonantů v rámci konsonantní skupiny v intervokální pozici, např. *ad'd'a* < **and'a* „ta, tato“, *čilla* < **čirla* „dávno“, *kello* < **kerlo* „hrdlo“, *gullo* < **gudlo* „sladký“; avšak už ne v případě *cikéren* < **cidkeren* „tahat“. Příklady spontánní geminace v intervokální pozici jsou řidší: *asso* < **aso* „takový“, *at'ti* < **at'i* „tolik“, *žutto* < **žuto* „žlutý“ a *ulláven* < **ulaven* „rozdělit“. Při přejímání z maďarštiny se většinou gemináty zachovávají, např. *vicco* (maď. *vicc*) „vtip“, *keddo* (maď. *kedd*) „uterý“, *vella* (maď. *villa*) „vidlička“, *pillanga* (maď. *pillangó*) „motýl“, *keňniko* (maď. *könnyű*) „snadný“, *figgínen* (maď. *függ*) „záleží“, *cvetteri* (maď. *szvetter*) „svetr“, ale v závislosti na idiolektu můžeme najít také negeminované *milió* vedle *millió* (maď. *millió*) „milión“ nebo *válo* vedle *vállo* (maď. *váll*) „rameno“.

Gemináty vznikají také v důsledku elize vokálu /e/ v imperfektu a futurum sloves v 3SG a 2/3PL, např. *khellahi* < **khelelahi* „tančil“, *kezdinnahi* < **kezdinenahi* „začali“, *khella* <

khelela* „bude tančit“ a *kezdinna* < **kezdinena* „budou začít“. Jen ojediněle se v těchto tvarech setkáme s asimilační změnou /rl* > *ll*/, např. *kellahi* < *kerlahi* „dělali“, *mella* < *merla* „umře“. Palatální /*j*/ způsobuje geminaci předchozí sykavky na morfologické hranici, např. *munkášša* < **munkášja* „dělníci“, *énekešša* < **énekešja* „spěváci“, *paramissa* < **paramisja* „pohádky“, *sassa* < **sasja* „tchyně“. Podobně dochází ke zdvojení finálního /*ň*/ *veršeňňa* < **veršeňja* „soutěže“, *rokoňňa* < **rokoňja* „příbuzní“ a afrikát /*dž*/ *gaddža* < **gadžja* „Gádžovky“ a /*č*/ *čučča* < **čučja* „prsa“.

2.1.3 Znělost

Znělost je fonetická a fonologická vlastnost hlásek, v případě romštiny je distinktivním znakem. Znělostní páry ve veršendské romštině jsou: /*p* - *b*/, /*t* - *d*/, /*tʰ* - *dʰ*/, /*k* - *g*/, /*c* - *dz*/, /*č* - *dž*/, /*f* - *v*/, /*s* - *z*/ a /*š* - *ž*/. Realizaci znělostní opozice /*t* - *d*/ můžeme najít u sufixů ablativu a lokativu: *tu-tar* „od tebe“ vs. *man-dar* „ode mě“, *tu-te* „u tebe“ vs. *man-de* „u mě“; znělostní opozici /*k* - *g*/ u sufixů genitivu a dativu: *les-kr-o* „jeho“ vs. *len-gr-o* „jejich“, *tu-ke* „tobě“ vs. *man-ge* „mě“. Poslední znělostní pár má uplatnění také při odvozování iterativ sufixem *-kér-* a *-gér-*, např. *šužar-kér-en* „uklízet“ vs. *uštin-gér-en* „skákat“, kde znělá hláska následuje vždy po alveolární nazále /*n*/. Derivační sufix *-ípe* odvozuje substantiva z adjektiv, kdežto při derivaci substantiv ze sloves alternuje užití sufixů *-ibe* a *-ípe* se znělostním párem /*p* - *b*/.

U některých dialektů romštiny dochází vlivem různých evropských kontaktních jazyků k neutralizaci znělosti ve finální pozici, např. *čhib* > **čhip* „jazyk“, *ladž* > **lač* „hanba“, *dad* > **dat* „otec“. Tato změna však ve veršendské romštině nenastala, jejím primárním kontaktním jazykem je totiž maďarština, která tento fonologický rys nemá. Jediné slovo, které se vymyká tomuto pravidlu, je archaismus *rúf* < **ruv* „vlk“ – v současnosti *farkaši* „vlk“; flektivní tvary této lexikální jednotky nejsou doložené.

2.1.4 Palatalizace

Palatály veršendské romštiny jsou plosivky /*dʰ*/ a /*tʰ*/, nazála /*ň*/ a aspiráta /*tʰh*/. V jihocentrálních dialektech romštiny není palatalizace dentály před hláskou /*i*/ v kmeni častá. Výjimkou je substantivum *sapuňi* „mýdlo“, dále alternují tvary *čoháňi* / *čoháni* „čarodějnice“ a *perňica* / *pernica* „peřina“. Palatalizace veláry před /*i*/ v kmeni doložená v jihocentrálních dialektech je přítomna také ve veršendské romštině, např. *tírňaj* < **kirňaj* „holínky“, *tínen* < **kinen* „koupit“ a *tírmo* < **kirmo* „červ“. Tato změna však nenastala u *kibor* „jak velký“,

kirivo „kmoť“ a *kiři* „kolik“. Změnu *gi > d'i najdeme u *d'iv* „pšenice“, *vódi* „dech“, *d'ili* „píseň“ a *d'inen* „číst“ (srov. Elšík et al. 1999: 288-295).

Jotace se vyskytuje po labiálách /m, b, p, v, f/ a vibrantě /r/. Dentály /t/, /d/ a /n/ se před historickou jotací palatalizují, zatímco u dentály /l/ nastala hlásková změna /l > *l' > j/.

K palatalizaci a jotaci dochází v jiné než nominativní formě feminin (*phéñ-a* „sestry“ < *phen* „sestra“, *čhib-ja* „jazyky“ < *čhib* „jazyk“), při derivaci některých adjektiv pomocí sufixu -ál- (*zár-jál-o* „chlupatý“ < *zár* „chlup“, *paň-ál-o* „mokrý“ < *páni* „voda“) a před derivačním morfémem mediopasiv -(j)ov- (*thiñ-on* „unavit se“ < *thin-o* „unavený“, *phur-jon* „stárnout“ < *phúr-o* „starý“) a faktitiv -(j)ár- (*diliňären* „oblbnout“ < *dilin-o* „hloupý“, *bar-jár-en* „vychovat“ < *bár-o* „velký“) (srov. Elšík et al. 1999: 292).

U deminutiv feminin v singuláru většinou k jotaci nebo palatalizaci nedochází, např. *phen-ór-i* „sestřička“ < *phen* „sestra“, *suv-ór-i* „jehlička“ < *suv* „jehla“, *tikn-ór-i* „maličká“ < *tikn-o* „malý“, *papin-ór-i* „husička“ < *pápin* „husa“, *ármin-ór-i* „zeličko“ < *ármin* „zelí“, někdy však ano, např. *hév-jór-i* „dířka“ < *hév* „dířa“. Dále se palatalizuje dentála v pretéřitu vyjma 3PL (*phen-d'-om* „řekl/a jsem“ < *phén-en* „řict“). K palatalizaci uvnitř flexivního kmene dochází u substantiv *rañig-a* „pruty“ < *ránig* „prut“, *burnik-a* vedle *burnik-a* „dlaň, hrstě“ < *burnik* „hrst, dlaň“ a *kañh-a* „slepice.PL“ < *kanh-i* „slepice“. Jotace je pak přítomna v nominativu plurálu atematických maskulin (*táñér-ja* „talíře“ < *táñér-i* „talíř“, *papu-v-ja* „dědečkové“ < *papu* „dědeček“).

2.1.5 Kontrakce

Ve veršendské romštině často dochází ke kontrakci hláskových skupin /ave > á/, /ove > ó/, /uve > ú/, /ive > í/. Všechna slovesa se zmíněnou hláskovou skupinou mají své kontrahované tvary v druhé a třetí osobě, např. *tavel > tável > *tael > tál (Tabulka 3). Ke zdloužení předposledního vokálu nestaženého tvaru *tavel > tável došlo pravděpodobně až později. Kontrahovaný tvar má také kopula *ól* < *óvel* „být“ a všechna kauzativa, jelikož se tvoří sufixem -av-, např. *anál* < *anáven* „nechat si přinést“. Upřednostnění staženého nebo nestaženého tvaru závisí od idiolektu mluvčího. Například větu „vařit, mýt a žehlit“ tři různí mluvčí přeložili třemi způsoby: *te THÓN te TÁN taj te vašalínen* / *TÁVES vašalínes taj THÓS* / *vašalínen TÁVEN taj te THÓVEN*.

ave > á		ove > ó		uve > ú		ive > í	
SG	PL	SG	PL	SG	PL	SG	PL

1	<i>távav</i>	<i>távas</i>	<i>sóvav</i>	<i>sóvas</i>	<i>garívav</i>	<i>garívas</i>	<i>dživav</i>	<i>džívas</i>
2	<i>táves</i>	<i>táven</i>	<i>sóves</i>	<i>sóven</i>	<i>garíves</i>	<i>garíven</i>	<i>džíves</i>	<i>džíven</i>
	<i>tás</i>	<i>tán</i>	<i>sós</i>	<i>són</i>	<i>garús</i>	<i>garún</i>	<i>džís</i>	<i>džín</i>
3	<i>tável</i>	<i>táven</i>	<i>sóvel</i>	<i>sóven</i>	<i>garível</i>	<i>garíven</i>	<i>džível</i>	<i>džíven</i>
	<i>tál</i>	<i>tán</i>	<i>sól</i>	<i>són</i>	<i>garúl</i>	<i>garún</i>	<i>džil</i>	<i>džín</i>

Tabulka 3 Kontrahované tvary sloves

Kontrakcí vzniklo také substantivum *dí* < **dives* „den“ (*divesa* „dny“) a adjektivum *god'ár* < **god'áver* „moudrý“, ke kterým neexistují paralelní nestažené tvary **god'áver* a **dives*. Nicméně existuje nestažený tvar *díve* < **dives* „přes den, ve dne“, kde došlo k posunu významu. Kontrakce se vyskytuje dále v 3PL kondicionálu ireálního /eha > *ea > é/: *kerd-eh-ahi* a *kerd-é-hi* „byli bývali udělali“. Ke kontrakci hláskové skupiny /avo > á/ došlo u substantiva *čhá* < *čhávo* „chlapec“, kde oba tvary existují paralelně. Vedle tvaru *valasav-* se vyskytuje její kontrahovaný tvar *valas-* „nějaký“.

2.1.6 Metateze

Metateze čili přesmyčka hlásek ve slově se vyskytuje u *línaj* < **nilaj* „léto“, *kanhi* < **kahni* „slepice“, *bulho* < **buhlo* „široký“, *trast* < **sastr-* „železo“. Pravděpodobně metatezí iniciálního /j/ vzniklo substantivum *át'ha* < **akhja* < *jakha* „oči“ (Elšík et al. 1999: 318). Ve zkoumaném dialektu paralelně existuje *át'ha* a *jakha* ve významu „oči“, zatímco v singuláru je pouze *jakh* „oko“. Dalším příkladem metateze likvid je **lizdra-* > **izdra-* > **rizda* > *rezda-* „třást se“.

2.2 Vokály

Grafém	IPA	Příklad	Překlad
<i>a</i>	[a]	<i>angrusti</i>	prsten
<i>á</i>	[a:]	<i>ármin</i>	zeli
<i>e</i>	[e]	<i>erd'ávo</i>	špatný
<i>é</i>	[e:]	<i>éfta</i>	sedm
<i>i</i>	[i]	<i>innepo</i>	svátek
<i>í</i>	[i:]	<i>ídž</i>	včera
<i>o</i>	[o]	<i>onoka</i>	vnuk
<i>ó</i>	[o:]	<i>óra</i>	hodina
<i>ö</i>	[œ]	<i>kõrñéko</i>	okolí
<i>ő</i>	[œ:]	<i>elšõmno</i>	první
<i>u</i>	[u]	<i>ungro</i>	Maďar
<i>ú</i>	[u:]	<i>účo</i>	vysoký
<i>ü</i>	[y]	<i>šürümno</i>	hustý
<i>ű</i>	[y:]	<i>hűtõ</i>	lednice

Tabulka 4 Grafemický inventář vokálů

2.2.1 Kvalita vokálů

Veršendská romština má pět základních vokálů /a, e, i, o, u/, které jsou přímým dědictvím z rané romštiny. Ke všem pěti vokálům existují jejich dlouhé protějšky /á, é, í, ó, ú/. Dlouhé vokály trvají zhruba dvakrát déle než krátké. Ve veršendské romštině je délka vokálů rozlišovacím fonologickým rysem (např. *del* „dává“ vs. *dél* „Bůh“), proto je považují za samostatné fonémy.

Vlivem maďarštiny se repertoár vokálů rozšířil o labializované přední vokály /ö/ pro [œ], /ó/ pro [œ:], /ü/ pro [y] a /ű/ pro [y:], ovšem jejich výskyt je omezen na přejímky. Přitom platí, že frekventované užití slova vede k ustálení jeho formy a větší míře adaptace k původnímu, předmaďarskému fonologickému systému, např. *hetfën* (maď. *hétfõn*) „v pondělí“, *kilembšégo* (maď. *különbség*) „rozdíl“; naopak formy málo užívaných slov alternují podle mluvčího, jsou závislé na vlastním idiolektu, např. *róžasinümni* vedle *róžasinémno* (maď. *rózsaszínű*) „růžový“, *šetétni* vedle *šitítno* (maď. *sötét*) „tmavý“, *elšémno* vedle

elšómno (maď. *első*) „první“. Právě v této poslední skupině slov, kde je menší míra adaptace, se nejčastěji setkáme s vokály /ö, ő, ü, ú/.

2.2.2 Adaptace vokálů

Maďarské labializované vokály se ve všech dialektech jihocentrální romštiny adaptují delabializací (viz Elšík et al. 1999: 309). Až na pár výjimek, např. *šítítno* (maď. *sötét*) „tma“, *šítimni pé’a* (maď. *kenyérsütő kemence* „pec“), *kirbekirbe* (maď. *körbe-körbe*) „kolem dokola“, to platí to také pro veršendskou romštinu (viz níže).

U přejímek *bagó* (maď. *bagoly*) „sova“ a *rášpó* (maď. *ráspoly*) „pilník“ nastala hlásková změna /oj > ó/, která není doložena v místním dialektu maďarštiny.

ö > e *keňnen* (maď. *könnyen*) „snadno“, *gembelino* (maď. *gömbölyű*) „kulatý“,
refegínen (maď. *röfögínen*) „chrochtat“, *eččo* (maď. *öccse*) „mladý bratr“

ő > é *séňego* (maď. *szőnyeg*) „koberec“, *vélegéni* (maď. *vőlegény*) „ženich“, *bégéši*
(maď. *bőgős*) „basista“, *zécého* (dial. *zőccség*) „zelenina“

ü > i *innepo* (maď. *ünnep*) „svátek“, *id’védo* (maď. *ügyvéd*) „právník“, *bintetínen*
(maď. *büntetni*) „pokutovat“

ü > í *šítimni pé’a* (maď. *kenyérsütő kemence*) „pec“, *tikeri* (maď. *tükör*) „zrcadlo“,
tíko (maď. dial. *tüke*) „pařez“

ú > i *širimno* (maď. *sűrű*) „hustý“, *fírísi* (maď. *fűrész*) „píla“

ú > í *bíno* (maď. *bűn*) „vina“, *fítínel* (maď. *fűt*) „topit“, *síkno* (maď. *szűk*) „úzký“

2.2.3 Přízvuk

V praromštině byla přízvučná poslední slabika slovního tvaru; v rané romštině byl díky předchozí aglutinaci některých flexivních formantů v některých flexivních tvarech přízvuk také na penultimě nebo antepenultimě. V maďarštině, v primárním kontaktním jazyce zkoumaného dialektu, je přízvukována první slabika. Oproti tomu ve veršendské romštině je pevný přízvuk u polysylabických slov na penultimě, méně často pak na poslední slabice. Délka vokálů není vázána na přízvuk, přízvučná slabika však často obsahuje dlouhé vokály. V následujícím textu značím délku čárkou /á, é, í, ó, ú/ a dvojčárkou u přehlasovaných vokálů /ö, ú/. Přízvuk značím tučným písmem.

Následující příklady jsou dvojslabičná slova, kde přízvuk stojí na penultimě, čili v tomto případě na první: *dugo* „dlouhý“, *čoro* „chudobný“, *papu* „dědeček“, *leskro* „jeho“, *verda* „auto“, *várja* „kruh“, *báro* „velký“, *éfta* „sedm“, *ákhor* „orech“, *máren* „bít“.

Polysylabická slova mají zpravidla přízvuk na penultimě: *patavo* „onuce“, *durutne* „vzdálený“, *parančo* „rozkaz“, *lavuta* „housle“, *kruškovin* „hrušeň“, *phenóri* „holčička“, *ternéder* „mladší“, *amáro* „náš“, *cuknúdi* „kopřiva“, *gerálo* „má svrab“, *nasvalípe* „nemoc“, *štarvaldeš* „čtyřicet“, *brišindálo* „deštivý“, *akhoráno* „orechový“, *čumidkérel* „líbat“, *dandarípe* „kousnutí“, *kaňhajáro* „vejce“

V genitivu se díky synkopě, zániku intervokalického /e/, zachoval pravidelný přízvuk, tj. na penultimě: *manušengro* „lidská“ (Tabulka 5).

	SG	PL
NOM	<i>gádžo</i>	<i>gádže</i>
ACC	<i>gádže</i>	<i>gádžen</i>
DAT	<i>gádžeske</i>	<i>gádženge</i>
LOC	<i>gádžeste</i>	<i>gádžende</i>
ABL	<i>gádžestar</i>	<i>gádžendar</i>
SOC	<i>gádžeha</i>	<i>gádženca</i>
GEN	<i>gádžeskr-</i>	<i>gádžengr-</i>

Tabulka 5 Pozice přízvuku při flexi substantiv

Přízvuk vždy stojí na poslední slabice v 1SG futura *kerá* < **kerava* „udělám“, *ladžá man* < **ladžava* „budu se stydět“, *phurjová* < **phurjovava* „zestárnu“, u sloves vzniklých kontrakcí hláskové skupiny /áve, óve, úve, íve/ > /á, ó, ú, í/ *ňakhán* < *ňakháven* „polykat“, *land'ón* < *land'óven* „koupat“, *garún* < *garúven* „schovat“, u maďarských přejímek s délkou na poslední slabice *legeló* (maď. *legelő*) „pastvina“, *kendó* (maď. *kendő*) „ručník“, *boršó* (maď. *borsó*) „hrách“, *českó* (maď. dial. *cseszko*) „Čechoslovák“, u maďarských přejímek adaptovaných podle vzoru *oj* > *ó* *bagó* (maď. *bagoly*) „sova“, *rášpó* (maď. *ráspoly*) „pilník“, u ukazovacích zájmen *adú* < **adava* „ten, tento, to“, *odú* < **odova* „tamten“, u osobních zájmen *amen* „my“, *tumen* „vy“ a reflexiva 3PL *pumen*, u lokálních adverbii *adaj* „tady“, *odoj* „tam“, u temporálního adverbia *akán* < *akána(k)* „ted“, a u dvou adjektiv *god'ár* < **god'aver* „moudrý“ a *šukár* „hezký“.

Při flexi sloves je přízvuk pevný, tzn. stojí na penultimě, tomuto pravidlu se vymyká jen tvar 1SG futura a 2SG imperativa, např. *kerá* „budu dělat“, *garuv tut* „schovej se!“.

	PRS	FUT	IMPF	PRET	IRR
1SG	<i>kérav</i>	<i>kerá</i>	<i>keráhi</i>	<i>kerd'om</i>	<i>kerd'omahi</i>
2SG	<i>kéres</i>	<i>kereha</i>	<i>kerehahi</i>	<i>kerd'al</i>	<i>kerd'alahi</i>
3SG	<i>kérel</i>	<i>kerla</i>	<i>kerlahi</i>	<i>kerd'a</i>	<i>kerd'áhi</i>
1PL	<i>kéras</i>	<i>keraham</i>	<i>kerahamhi</i>	<i>kerd'am</i>	<i>kerd'amahi</i>
2PL	<i>kéren</i>	<i>kerna</i>	<i>kernahi</i>	<i>kerd'an</i>	<i>kerd'anahi</i>
3PL	<i>kéren</i>	<i>kerna</i>	<i>kernahi</i>	<i>kerde</i>	<i>kerdehahi</i> <i>kerdéhi</i>

Tabulka 6 Pozice přízvuku při flexi sloves typu *kéren* „dělat“

Flektivní tvary sloves typu *garúven* „schovat se“ a také všech kauzativ mají přízvuk na poslední slabice nejen v 1SG futura, ale i v přítentu kontrahovaných tvarů:

	PRS	FUT	IMPF	PRET	IRR
1SG	<i>garúvav</i>	<i>garuvá</i>	<i>garuváhi</i>	<i>garud'om</i>	<i>garud'omahi</i>
2SG	<i>garúves</i> <i>garús</i>	<i>garuveha</i>	<i>garuvehahi</i>	<i>garud'al</i>	<i>garud'alahi</i>
3SG	<i>garúvel</i> <i>garúl</i>	<i>garuvla</i>	<i>garuvlahi</i>	<i>garud'a</i>	<i>garud'áhi</i>
1PL	<i>garúvas</i>	<i>garuvaham</i>	<i>garuvahamhi</i>	<i>garud'am</i>	<i>garud'amahi</i>
2PL	<i>garúven</i> <i>garún</i>	<i>garuvna</i>	<i>garuvnahi</i>	<i>garud'an</i>	<i>garud'anahi</i>
3PL	<i>garúven</i> <i>garún</i>	<i>garuvna</i>	<i>garuvnahi</i>	<i>garude</i>	<i>garudehahi</i> <i>garudéhi</i>

Tabulka 7 Pozice přízvuku při flexi sloves typu *garúven* „schovat se“

2.2.4 Kvantita vokálů

Délka vokálů je ve veršendské romštině fonologická, tzn. není vázána na přízvuk. Nicméně ve většině případů platí pravidlo, že dlouhý vokál nejčastěji obsahuje otevřená slabika pod přízvukem. Ve veršendském dialektu došlo k funkcionalizaci kvantity vokálů, kdy adjektiva mají dlouhý vokál pouze v ne-atributivní pozici, např. *baro kher* „velký dům“ vs. *óv báro hi* „on je velký“ (srov. Elšík et al. 1999: 311).

Následující příklady jsou formálně podobná slova, kde pouze délka vokálů má rozlišovací funkci: *ánde* „vevntiř, dovnitř“ (adverbium) vs. *ande* „v, do“ (prepozice), *del* „dává“ vs. *dél* „Bůh“, *dáral* „(on/a) bojí se“ vs. *darál* (< *darável*) „(on/a) žárlí“, *tal* „pod“ vs. *tál* (< *tável*) „(on/a) vaří“, *kher* „dům“ vs. *khér* (< *khére*) „domů“, *šéro* „hlava“ vs. *šero* „pivo“, *baba* „babička“ vs. *bába* „porodní bába“, *bája* „rukáv“ vs. *baja* „potíž, nesnáz“ a *boršo* „pepř“ vs. *boršó* „hrách“.

Při přejímání z maďarštiny se často zachovává původní kvantita vokálů, ať už krátká, např. *čeresňa* (maď. *cseresznye*) „třešně“, *idegeno* (maď. *idegen*) „cizinec“, nebo dlouhá, např. *fitínel* (maď. *fűt*) „topit“, *véšúva* (maď. *véső*) „dláto“, *séňego* (maď. *szőnyeg*) „koberec“, *ápolóvkiňa* (maď. *ápolónő*) „ošetřovatelka“. Při přejímání se také zachovala kvantita u slov *šero* (maď. *sör*) „pivo“, *baja* (maď. *baj*) „potíž, nesnáz“ a *bába* (maď. *bába*) „porodní bába“, proto se stala kvantita distinktivním rysem oproti *šéro* „hlava“, *bája* „rukáv“ a *baba* „babička“.

Existuje však také řada případů, kdy u přejímek dochází ke zkrácení délky vokálu, např. *fírísi* (maď. *fűrés*) „píla“, *širimno* (maď. *sűrű*) „hustý“, *kivančni* (maď. *kíváncsi*) „zvědavý“, nebo naopak k jejich zdloužení *paradičóma* (maď. *paradicsom*) „rajče“.

Co se týče pozice ve slově, může dlouhý vokál stát na kterémkoli místě. V některých případech je však kvantita předpověditelná: např. dlouhý vokál téměř vždy obsahují adaptační formanty *-ín-*, *-áz-ín-* a *-án* v prezentu (*močk-áz-ín-en* „žvýkat tabák“, *hoj-án-en* „zlobit“), deminutivní morfém *-ór-* (*tíkn-ór-o* „maličký“, *phen-ór-i* „holčička“), derivační morfémy *-ípe* / *-íbe* (*rov-íbe* „pláč“, *khel-ípe* „tanec“, jedinou výjimkou je *gull-ípe* vedle *gull-ípe* „sladkost“), adjektivní morfémy *-ál-*, *-vál-* a *-ún-* (*bokh-ál-o* „hladový“, *rat-vál-o* „krvavý“, *angl-ún-o* „první“) a valná většina adjektiv s morfémem *-án-* (*bal-án-o* „vepřový“, výjimkou je *rom-an-o* „romský“ a další), kauzativní morfém *-áv-* (*dar-áv-en* „strašit“), faktitivní morfém *-(j)ár-* (*gul-jár-en* „sladit“), derivační morfém iterativ *-kér-* / *-gér-* (*šužar-kér-en* „uklízet“) a adverbiální formant *-ón-e* (*jál-ón-e* „syrovo“).

Při flexi se vokály některých sufixů zkracují, a to i v otevřených slabikách (*moč.ká.zi.ná* „budu žvýkat tabák“ < *moč.ká.zi.nen* „žvýkat tabák“, *sas.ti.pes.ke* „pro zdraví“

< *sas.tí.pe* „zdravý“, *da.ra.d'a* „vystrašil/a“ < *da.rá.ven* „vystrašit“), jiné zůstávají dlouhé nezávisle na pozici (*moč.ká.zi.ná* „budu žvýkat tabák“ < *moč.ká.zi.nen* „žvýkat tabák“, *tik.nó.res.ke* „maličkému“ < *tik.nó.ro* „maličký“, *maš.ka.rú.nes.ke* „prostřednímu“ < *maš.ka.rú.no* „prostřední“).

Slovesa v přítomnosti mají délku na penultimě, také již zmíněná slovesa s adaptačním morfémem *-ín-* / *-án-*. Výjimkou jsou slovesa s derivačním morfémem *-isaj-* (*ze.le.ni.sa.jon* „zelenat“, *ke.rá.ti.sa.jon* „stmívat se“, *zo.ra.li.sa.jon* „zesílit“), stažené tvary sloves (*ga.rún* < *ga.rú.ven* „schovat se“), kauzativa (*ke.rán* < *ke.rá.ven* „nechat si udělat“), slovesa se zavřenou slabikou (*huš.nen* „hníst“, *ik.ren* „držet“, *phan.den* „plést“, *rez.dan* „trást“ a další) vyjma *mút.ren* „močit“, *pár.ñon* „šedivět“ a *hár.ñon* „krátit se“ a pravidlu se vymyká také sloveso *ha.jon* „cítit“.

Pří flexi sloves stojí délka na poslední slabice v 1SG futura (*kerá* „udělám“), na penultimě v 1SG imperfekta (*keráhi* „dělal jsem“) a v 3SG/PL kondicionálu ireálního (*kerd'áhi* „býval bych dělal“, *kerd'éhi* „bývali by dělali“) (viz Tabulka 8).

	PRS	FUT	IMPF	PRET	IRR
1SG	<i>kérav</i>	<i>kerá</i>	<i>keráhi</i>	<i>kerd'om</i>	<i>kerd'omahi</i>
2SG	<i>kéres</i>	<i>kereha</i>	<i>kerehahi</i>	<i>kerd'al</i>	<i>kerd'alahi</i>
3SG	<i>kérel</i>	<i>kerla</i>	<i>kerlahi</i>	<i>kerd'a</i>	<i>kerd'áhi</i>
1PL	<i>kéras</i>	<i>keraham</i>	<i>kerahamhi</i>	<i>kerd'am</i>	<i>kerd'amahi</i>
2PL	<i>kéren</i>	<i>kerna</i>	<i>kernahi</i>	<i>kerd'an</i>	<i>kerd'anahi</i>
3PL	<i>kéren</i>	<i>kerna</i>	<i>kernahi</i>	<i>kerde</i>	<i>kerdehahi</i> <i>kerd'éhi</i>

Tabulka 8 Kvantita vokálu při flexi sloves typu *kéren* "dělat"

Délka alternuje v závislosti na typu flexe a otevřenosti nebo zavřenosti slabiky. Například sloveso *thó.ven* „prát“ zachovává délku v otevřené slabice ve tvaru préterita *thó.d'a* „vypral/a“, zatímco v zavřené slabice ve tvaru imperfekta je samohláska krátká *thov.lahi* „pral/a“; podobně sloveso *pé.ren* „padat“, *pé.ja* „spadl/a“, *per.lahi* „padal/a“. Existuje nicméně spousta výjimek, kdy délka zůstává zachována v kořeni, i když dochází ke změně z otevřené slabiky na zavřenou (viz Tabulka 9). Většinou se jedná o monosylabická slovesa s vokálem *lál*: *thá.ren* „pálit“ > *thár.d'a* „pálil/a“, *ná.šen* „běžet“ > *náš.ťa* „utekl“, *há.nen* „kopat“ > *hán.d'a* „vykopal/a“, *čá.ren* „lízat“ > *čár.d'a* „olízl/a“, *tá.ven* „vařit“ > *táv.lahi*

„vařil“, *má.khen* „mazat“ > *mákh.lahi* „mazal/a“, *á.sen* „smát se“ > *ás.ťa* „smál/a se“, *trá.den* „honit“ > *trád.lahi* „hnal/a“; méně pak s vokály /é, í, ó, ú/ : *pé.ken* „péct“ > *pék.ja* „pekl/a“, *pí.šen* „dojit“ > *píš.ťa* „podožil/a“, *čo.ren* „krást“ > *čór.d'a* „ukradl/a“, *só.ven* „spát“ > *sóv.lahi* „spal/a“, *ró.ven* „plakat“ > *róv.lahi* „plakal/a“, *khú.ven* „plést“ > *khúv.lahi* „plétl/a“.

	PRS	FUT	IMPF	PRET	IRR
1SG	<i>márav</i>	<i>márá</i>	<i>máráhi</i>	<i>márd'om</i>	<i>márd'omahi</i>
2SG	<i>máres</i>	<i>máreha</i>	<i>márehahi</i>	<i>márd'al</i>	<i>márd'alahi</i>
3SG	<i>márel</i>	<i>márla</i>	<i>márlahi</i>	<i>márd'a</i>	<i>márd'áhi</i>
1PL	<i>máras</i>	<i>máraham</i>	<i>márahamhi</i>	<i>márd'am</i>	<i>márd'amahi</i>
2PL	<i>máren</i>	<i>márna</i>	<i>márnahi</i>	<i>márd'an</i>	<i>márd'anahi</i>
3PL	<i>máren</i>	<i>márna</i>	<i>márnahi</i>	<i>márde</i>	<i>márdehahi</i> <i>márdéhi</i>

Tabulka 9 Kvantita vokálu při flexi sloves typu *máren* "bít"

Pouze v několika mála případech je dlouhá poslední slabika: při adaptaci /oj > ó/ (*bagó* „sova“), v případě zachování délky u přejímek typu *boršó* (maď. *borsó*) „hrách“, anebo v tvarech vzniklých kontrakcí, např. *dí* < **dives* „den“. Zajímavý je případ přivlastňovacího zájmena *mro* „můj“, kde dochází ke zdloužení jedině před slovy *daj* „matka“ a *dad* „otec“: *mrí daj* „má matka“, *mró dad* „můj otec“.

U atematických substantiv lze rozlišit lexikálně inherentní kvantitu (*zár* „chlup“, *ár.min* „zeli“), která se zachovává ve všech flexivních tvarech daného lexému (*zár.ja* „chlupy“, *ár.mi.ňa* „zeli.PL“), a flexivní kvantitu, kde buď dochází k dloužení vokálu v otevřené slabice (*ró.ma* „manželé“ < *rom* „manžel“, *phrá.la* „bratři“ < *phral* „bratr“), nebo ke zkrácení dlouhého vokálu v delším tvaru slova (*pa.pi.ňa* „husy“ < *pá.pin* „husa“, *pi.šum.a* „blechy“ < *pí.šum* „blecha“, *go.d'a.ra* „moudří“ < *go.d'ár* „moudrý“, *šukara* „hezcí“ < *šukár* „hezké“).

2.2.5 Diftongy

Diftongů, tedy spojení dvou vokálických fonémů v jedné slabice, můžeme najít ve veršendské romštině pouze několik. Většinou se jedná o spojení vokálů s aproximantou /j/: *a.daj* „tady“, *čhaj* „romská dívka“, *daj* „matka“, *lí.naj* „léto“, *maj.mu.ca* „opice“, *o.doj* „tam“, *roj* „lžice“, *šó.šoj* „zajíc“, *soj.har* „přísaha“, *muj* „ústa“, *čej.za* „šálek“. Diftong /au/ jsem

zaznamenala u třech přejatých substantiv *au.gus.tu.ši* (maď. *augusztus*) „srpen“, *au.to.ma.ta* (maď. *automata*) „automat“ a *au.tó* vedle *verda* (maď. *autó*) „auto“.¹⁴

2.2.6 Apokopa

Ve veršendské romštině často dochází k apokopě finálního vokálu, a to i v případě, že následující slovo se začíná na vokál, např. *akán* < **akána* < *akának* „ted“, *kan* < **kana* < *kanak* „kdy“, *khér* < *khére* „domů“, *ár* < *ári* „ven“, *ánd* < *ánde* „dovnitř“, *ništ* < *ništa* „nic“, *pál* < *pále* „zpátky“, *upr* < *upre* „nahoru“ a další.

¹⁴ V maďarštině původně diftongy neexistovaly. Diftongy /au/ a /eu/ se vyskytují pouze v řecko-latinských přejímkách, např. *autó* „auto“, *Európa* „Evropa“.

3 MORFOLOGIE

3.1 Substantiva

3.1.1 Adaptace substantiv

Ve veršendské romštině můžeme rozlišit pět typů adaptace atematických maskulinních substantiv pomocí sufixů *-i / -o / -u / -ó*, ale pouze jednu femininní adaptaci sufixem *-a*. Maďarština postrádá gramatický rod, proto se krátce zmíním o některých skutečnostech, které by mohly hrát roli při volbě rodu hlavně u neživotných substantiv.

Ta maďarská slova s finálním *-ó / -ú*, která jsou integrována do romštiny beze změny, náleží do kategorie maskulin, např. *hajó* (maď. *hajó*) „lod“. Slova s finální *-ő* se adaptují hláskovou změnou /*ő* > *ó*/ jako maskulina, např. *felhó* (maď. *felhő*) „oblak“ (Tabulka 10). Naproti tomu některá maďarská slova s dlouhou finální *-ó / -ő* a *-ű* se adaptují přidáním sufixu *-v-* před femininním adaptačním sufixem *-a*, např. *rigó-v-a* (maď. *rigó*) „kos“ (Tabulka 11). Při *-v-* adaptaci singuláru se jedná téměř vždy o femininum, výjimkou je maskulinum *tete-v-o* (maď. *tető, tetej-*) „střecha“. Stejný sufix se objevuje také při derivaci feminin, např. *ápoló-v-kiňa* „ošetřovatelka“, *tanító-v-kiňa* „učitelka“, *igazgató-v-kiňa* „ředitelka“, *solgáló-v-kiňa* „služka“, což svědčí o původní existenci adaptačního sufixu *-v-* také u maskulin: *tanító-v-kiňa* „učitelka“ < **tanító-v-o* „učitel“.

<i>lő > ó/</i>		<i>felhó</i> < <i>felhő</i> „oblak“, <i>levegó</i> < <i>levegő</i> „vzduch“, <i>vezető</i> < <i>vezető</i> „řidič“, <i>čengó</i> < <i>csengő</i> „zvonek“, <i>feštó</i> < <i>festő</i> „malíř“, <i>legelő</i> < <i>legelő</i> „pastvina“, <i>šerpenő</i> < <i>serpenyő</i> „pánev“
nulový morfém	/a/	<i>bat'a</i> < <i>batya</i> „strýc“, <i>onoka</i> < <i>onoka</i> „vnuk“, <i>slúga</i> < jsl. <i>sluga</i> „sluha“
	/ó/	<i>mod'oró</i> < <i>mogyoró</i> „lískový ořech“, <i>hordó</i> < <i>hordó</i> „sud“, <i>hajó</i> < <i>hajó</i> „lod“, <i>padló</i> < <i>padló</i> „podlaha“, <i>látogató</i> < <i>látogató</i> „návštěvník“, <i>bíró</i> < <i>bíró</i> „soudce“, <i>židó</i> < <i>zsidó</i> „Žid“, <i>varázló</i> < <i>varázsló</i> „čarodějník“, <i>fojošo</i> < <i>folyosó</i> „chodba“
	/ú/	<i>háború</i> < <i>háború</i> „válka“, <i>legéñbúciú</i> < <i>legénybúcsú</i> „rozloučka“, <i>kosorúšfiú</i> < <i>koszorúsfíú</i> „družice“, <i>d'apjú</i> < <i>gyapjú</i> „vlna“
	/i/	<i>buzi</i> < <i>buzi</i> „homosexuál“, <i>báči</i> < <i>bácsi</i> „strýc“, <i>rékli</i> < <i>rékli</i> „blůza“

Tabulka 10 Adaptace substantiv s finálním vokálem – maskulina

Z maďarského posesivního kmene se tvoří maskulinní substantiva *čev-o* (maď. *cső*, POS *csöv-*) „trubka“, *epekiv-o* (maď. *epekő*, POS *epeköv-*) „žlučový kamínek“, *erej-o* (maď. *erő*, POS *erej-*) „síla“, *vej-o* (maď. *vő*, POS *vej-*) „zet“ a *idej-o* (maď. *idő*, POS *idej-*) „čas“.

Podobně se adaptuje řada slov od maďarských flektivních kmenů, např. *cukr-o* (maď. *cukor*, *cukr-*) „cukr“, *dolg-o* (maď. *dolog*, *dolg-*) „věc“, *lelk-o* (maď. *lélek*, *lelk-*) „duše“, *étterm-o* (maď. *étterem*, *étterm-*) „restaurace“. Ve většině případů se jedná o maskulina, ojediněle se vyskytuje i femininum, např. *d'omra* (maď. *gyomor*, POS *gyomr-*) „žaludek“.

Integrovaná slova s finálním *-a* / *-i* jsou v romštině většinou femininy (Tabulka 11), maskuliny pouze v případě jasné rodové příslušnosti, např. *slúga* (jsl. *sluga*) „sluha“, *buzi* (maď. slang *buzi*) „homosexuál“ (Tabulka 10). Slova končící vokálem /e/ jsou adaptovaná hláskovou změnou /e > a/ a jsou vždy feminina, např. *medv-a* (maď. *medve*) „medvěd“ (Tabulka 11).

<i>/e > a/</i>		<i>medva</i> < <i>medve</i> „medvěd“, <i>réca</i> < <i>réce</i> „kachna“, <i>lenča</i> < <i>lencse</i> „čočka“, <i>kečka</i> < <i>kecske</i> „koza“, <i>čerešňa</i> < <i>cseresznye</i> „třešně“
Vv-a	<i>/ó > óva/</i>	<i>guňhóva</i> < <i>kunyhó</i> „chatrč“, <i>rigóva</i> < <i>rigó</i> „kos“, <i>hintóva</i> < <i>hintó</i> „kočár“
	<i>/ő > óva/</i>	<i>vessóva</i> < <i>vessző</i> „prut“, <i>mezóva</i> < <i>mező</i> „pole“, <i>bölcóva</i> < <i>bölcső</i> „kolébka“, <i>bégóva</i> < <i>bőgő</i> „basa“, <i>lépčóva</i> < <i>lépcső</i> „schody“
	<i>/ő > úva/</i>	<i>vésúva</i> < <i>véső</i> „dláto“, <i>šepriúva</i> < <i>seprő</i> „koště“, <i>d'eplúva</i> < <i>gyeplő</i> „oprat“
	<i>/ű > úva/</i>	<i>kestúva</i> < <i>kesztyű</i> „rukavice“, <i>gomboštúva</i> < <i>gombostű</i> „špendlík“, <i>fésúva</i> < <i>fésű</i> „hřeben“
nulový morfé	<i>/a/</i>	<i>káňa</i> < <i>kánya</i> „luňák“, <i>róka</i> < <i>róka</i> „liška“, <i>hand'a</i> < <i>hangya</i> „mravec“, <i>paprika</i> < <i>paprika</i> „paprika“, <i>bunda</i> < <i>bunda</i> „kožich“, <i>báňa</i> < <i>bánya</i> „důl“.
	<i>/i/</i>	<i>cumi</i> < <i>cumi</i> „dudlík“, <i>kifli</i> < <i>kifli</i> „rohlík“

Tabulka 11 Adaptace substantiv s finálním vokálem – feminina

Valná většina přejímek, které mají v maďarštině finální konsonant, náleží do kategorie maskulin. Monosylabické přejímky s finálními sykavkami /c, s, š, z, ž/, palatálou /ň/ a vibrantom /r/ se adaptují sufixem *-o*, polysylabické pak sufixem *-i* (Tabulka 12). Přejímky s finálními konsonanty /b, d, g, k, l, m, n, p, t/ se adaptují nezávisle na počtu slabik sufixem *-o* (Tabulka 13). Polysylabické přejímky s finální sykavkou /č/ a palatálou /j/ mohou být adaptovány jak sufixem *-o*, tak *-i* (*tanáč-o* vedle *tanáč-i* (maď. *tanács*) „rada“, *ostájo* vedle *ostáji* (maď. *osztály*) „třída“), zařadila jsem je z praktického hlediska na konec tabulky 12 mezi další sykavky a palatály. Příklady adaptace polysylabických přejímek s finálním /d', h, t', v/ nejsou doloženy, monosylabické se adaptují sufixem *-o*, např. *rond'-o* (maď. *rongy*) „hadr“, *grah-o* (jsl. *grah*) „fazole“, *prah-o* (jsl. *prah*) „prach“, *kont'-o* (maď. *konty*) „drdol“, *keňv-o* (maď. *könyv*) „kniha“.

	MASKULINUM		FEMININUM
	Monosylabická <u>adaptace -o</u>	Polysylabická <u>adaptace -i</u>	<u>adaptace -a</u>
/c/	<i>lánco</i> < <i>lánc</i> „řetěz“, <i>perco</i> < <i>perc</i> „minuta“, <i>vicco</i> < <i>vicc</i> „vtip“, <i>tanco</i> < <i>tánc</i> „tanec“, <i>arco</i> < <i>arc</i> „tvář“	<i>kupeci</i> < <i>kupec</i> „handlíř“, <i>ketreci</i> < <i>ketrec</i> „klec“, <i>pijarc</i> < <i>pijac</i> „trh“	<i>pereca</i> < <i>perec</i> „preclík“
/ň/	<i>genňo</i> < <i>genny</i> „hnis“, <i>fěňo</i> < <i>fěny</i> „světlo“, <i>léňo</i> < <i>lény</i> „bytosť“	<i>vőlegěni</i> < <i>vőlegény</i> „ženich“, <i>šárkáni</i> < <i>sárkány</i> „drak“, <i>patkáni</i> < <i>patkány</i> „krysa“, <i>nővěni</i> < <i>nővény</i> „rostlina“, <i>lepíni</i> < <i>lepény</i> „placka“, <i>sekrěni</i> < <i>szekrény</i> „skříň“, <i>versěni</i> < <i>verseny</i> „závod“, <i>villaňi</i> < <i>villany</i> „elektr. světlo“, <i>legěni</i> < <i>legény</i> „mládenec“, <i>sőkevěni</i> < <i>szőkevény</i> „utečenec“, <i>mellěni</i> < <i>mellény</i> „vesta“	<i>sárňa</i> < <i>szárny</i> „křídlo“, <i>šiteměňa</i> < <i>sütemény</i> „pečivo“, <i>meňassoňa</i> < <i>menyasszony</i> „nevěsta“, <i>karáčoňa</i> < <i>karácsony</i> „Vánoce“, <i>kirájkišassoňa</i> < <i>királykisasszony</i> „princezna“, <i>edíňa</i> < <i>edény</i> „nádobí“, <i>kosorúšláňa</i> < <i>koszorúslány</i> „družička“
/r/	<i>šero</i> < <i>sör</i> „pivo“, <i>širo</i> < <i>sír</i> „hrob“, <i>d'áro</i> < <i>gyár</i> „továrna“	<i>šógori</i> < <i>sógor</i> „švagr“, <i>kanduri</i> < <i>kandúr</i> „kocour“, <i>bogári</i> < <i>bogár</i> „brouk“, <i>čavari</i> < <i>csavar</i> „šroub“, <i>négeri</i> < <i>néger</i> „černoch“	<i>samara</i> < <i>szamár</i> „osel“, <i>udvara</i> < <i>udvar</i> „dvůr“, <i>gitára</i> < <i>gitár</i> „kytara“
/s/	<i>koso</i> < <i>kosz</i> „špína“, <i>meso</i> < <i>mész</i> „vápno“	<i>zenési</i> < <i>zenész</i> „hudebník“, <i>terasi</i> < <i>terasz</i> „terasa“, <i>fěňképési</i> < <i>fěnyképész</i> „fotograf“, <i>firési</i> < <i>fűrész</i> „pila“, <i>kolbási</i> < <i>kolbász</i> „klobása“, <i>téesi</i> < <i>téesz</i> „družstvo“	
/š/	<i>boršo</i> < <i>bors</i> „pepř“, <i>híšo</i> < <i>hűs</i> „stín“, <i>jóšo</i> < <i>jós</i> „věštec“, <i>košo</i> < <i>kos</i> „beran“	<i>farkaši</i> < <i>farkas</i> „vlk“, <i>mókuši</i> < <i>mókus</i> „veverka“, <i>sarvaši</i> < <i>szarvas</i> „jelen“, <i>papiroši</i> < <i>papiros</i> „papír“, <i>énekeši</i> < <i>énekes</i> „zpěvák“, <i>munkáši</i> < <i>munkás</i> „dělník“, <i>lovaši</i> < <i>lovas</i> „jezdec“, <i>kakaši</i> < <i>kakas</i> „kohout“, <i>traktoroši</i> < <i>traktoros</i> „traktorista“	
/z/	<i>borzo</i> < (<i>sündisznó</i>) <i>borz</i> ¹⁵ „ježek“	<i>vitězi</i> < <i>vitěz</i> „hrdina“, <i>dobozi</i> < <i>doboz</i> „krabice“	<i>éza</i> < <i>öz</i> „srnka“
/ž/	<i>teržo</i> < <i>törzs</i> „kmen“, <i>rožo</i> < <i>rozs</i> „žito“	<i>varáži</i> < <i>varázs</i> „kouzlo“	<i>daraža</i> (<i>daráži</i> M) < <i>darázs</i> „vosa“, <i>garaža</i> (<i>garáži</i> M) < <i>garázs</i> „garáž“

¹⁵ U substantiva *borzo* „ježek“ nastal posun významu. Maďarské substantivum *borz* je „jezevec“, zatímco „ježek“ je *sündisznó*. Romský ekvivalent slubstantiva „jezevec“ není doložen.

/č/	<i>ecčo</i> < <i>öccs</i> „mladší bratr“, <i>ráčo</i> < <i>rács</i> „mříž“, <i>mančo</i> < <i>mancs</i> „tlapa“, <i>rončo</i> < <i>roncs</i> „vrak“	<i>sakáči</i> < <i>szakács</i> „kuchař“, <i>kováči</i> < <i>kovács</i> „kovář“, <i>bográči</i> < <i>bogrács</i> „kotlík“, <i>tolmáči</i> < <i>tolmács</i> „tlumočník“, <i>tanáčo/i</i> < <i>tanács</i> „rada“, <i>d'ümölc'o/i</i> < <i>gyümölcs</i> „ovoce“ <i>parančo</i> < <i>parancs</i> „rozkaz“, <i>kilinčo</i> < <i>kilincs</i> „klika“	<i>naranča</i> < <i>narancs</i> „pomeranč“
/j/	<i>vajo</i> < <i>vaj</i> „máslo“, <i>hájo</i> < <i>háj</i> „sádlo“	<i>kiráji</i> < <i>király</i> „král“, <i>tolvaji</i> < <i>tolvaj</i> „zloděj“, <i>olaji</i> < <i>olaj</i> „olej“, <i>ostájo/i</i> < <i>osztály</i> „třída“, <i>erkéjo</i> < <i>erkély</i> „balkón“, <i>munkahejo</i> < <i>munkahely</i> „pracoviště“, <i>óhajo</i> < <i>óhaj</i> „přání“, <i>ňugdijo</i> < <i>nyugdíj</i> „penze“	<i>kaštéja</i> < <i>kastély</i> „zámek“

Tabulka 12 Adaptace substantiv s finálním konsonantem typu M -o / -i, F -a

O hodně těžší je stanovit nějaké pravidlo pro femininní přejímky. V případě životných substantiv samozřejmě zachovávají v romštině rod, např. *meňassoň-a* (maď. *menyasszony*) „nevěsta“. V některých případech přejímání může hrát důležitou roli také rod nahrazeného slova. Tomu by odpovídaly dvě feminina, *virág-a* (maď. *virág*) „květina“ (srov. fem. **luludi*) a *kalap-a* (maď. *kalap*) „klobouk“ (srov. fem. **stadi*). Zdánlivě však neodpovídá rod u femininního substantiva *sarva* (maď. *szarv*) „roh“ (srov. mask. **šing*). Následující příklad však objasní, že slovo *sarva* vzniklo také analogií k nahrazenému slovu, poněvadž původní **šing* „roh“ ve veršendské romštině se zachovalo v plurální formě jako archaismus *šinga* „roh“. Finální *-a* plurálu však připomíná stejnou femininní koncovku singuláru (1).

- (1) *Džánes savi, sar guruvňakr-i sarva, šinga. (...) soha ciden,*
 vědět.PRS.2SG jaký.F jak kráva.GEN-F roh roh co.SOC hrát.PRS.3PL
assi trombita kóvastar
 takový.F polnice no_tento.ABL
 „Víš jaký? Jak roh krávy. Roh. (...) na čem hrají, taková polnice z tohoto.“

Podobně přeložil můj informátor při elicítaci slovo „sele“ s adaptačním sufixem *-o* jako *malac-o* (maď. *malac*), když si nemohl vzpomenout na původní *bál-o* „prase“ nebo *bal-ičh-o* „sele“. Podle stanovených pravidel polysylabické substantivum s finální /c/ se adaptuje

sufixem *-i*, srov. *ketrec-i* (maď. *ketrec*) „klec”. Dalším příkladem je přejímka mužského rodu *veš-o* (maď. *vese*) „ledvina”, pravděpodobně také související s původním rodem substantiva *bubrešk-o* „ledvina”, které už je ve veršendské romštině zastaralé, srov. s pravidelnou femininní adaptací /e > a/.

Některá neživotná feminina se tvoří z maďarského posesivního kmene, pro což svědčí zachování kvantity vokálu kmene v případě některých přejatých substantiv, např. *daraž-a* (maď. *darázs*, POS *darazs-*) „vosa”, *samar-a* (maď. *szamár*, POS *szamar-*) „osel”. U přejatých substantiv *citrom-a* (maď. *citrom*) „citrón”, *paradičóm-a* (maď. *paradicsom*) „rajče”, *naranč-a* (maď. *narancs*) „pomeranč”, *barack-a* (maď. *barack*) „meruňka” se může jednat o analogii k původním pojmenováním jiných druhů ovoce a zeleniny, která jsou nejčastěji femininní, např. *šliva* „švestka”, *kruška* „hruška”, *phába* „jablko”, *drákha* „hroznové víno”.

Kompozitní polysylaba se adaptují podle vzoru posledního slova složeniny. Je-li například poslední slovo monosylabické a končí na /z/, adaptuje se sufixem *-o*, např. *kor-ház-o* (maď. *kórház*) „nemocnice“ (srov. nekompozitní monosylabické *borz-o* „ježek“ vs. polysylabické *vitéz-i* (maď. *vitéz*) „rytíř“); nebo je-li poslední slovo složeniny polysylabické a končí na /r/, adaptace se provede sufixem *-i*, např. *unoka-teštvér-i* (maď. *unoka-testvér*) „sestřenice, bratranec“ (srov. nekompozitní monosylabické *šer-o* (maď. *sör*) „pivo“ vs. polysylabické *čavar-i* (maď. *csavar*) „šroub“).

	MASKULINUM		FEMININUM
	Monosylabická adaptace -o	Polysylabická adaptace -o	adaptace -a
/b/	<i>combo</i> < <i>comb</i> „stehno”, <i>zabo</i> < <i>zab</i> „oves”, <i>babo</i> < <i>bab</i> „fazole”, <i>dobo</i> < <i>dob</i> „buben”	<i>galambo</i> < <i>galamb</i> „holub“, <i>darabo</i> < <i>darab</i> „kus“, <i>arabo</i> < <i>arab</i> „Arab“	<i>vereba</i> < <i>veréb</i> „vrabec”
/d/	<i>térdo</i> < <i>térd</i> „koleno“, <i>kardo</i> < <i>kard</i> „meč“, <i>kádo</i> < <i>kád</i> „vana”	<i>čaládo</i> < <i>család</i> „rodina”, <i>ebédo</i> < <i>ebéd</i> „oběd”	
/g/	<i>hango</i> < <i>hang</i> „hlas”	<i>gazdašágo</i> < <i>gazdaság</i> „hospodářství“, <i>világo</i> < <i>világ</i> „svět”, <i>semüvego</i> < <i>szemüveg</i> „brýle”, <i>orságo</i> < <i>ország</i> „stát”, <i>séňego</i> < <i>szőnyeg</i> „koberec”	<i>suňoga</i> < <i>szúnyog</i> „komár”, <i>čillaga</i> < <i>csillag</i> „hvězda”, <i>virágo</i> < <i>virág</i> „květina”

/k/	<i>péko</i> < <i>pék</i> „pekař“	<i>évsako</i> < <i>évszak</i> „roční období“, <i>elneko</i> < <i>elnök</i> „předseda“, <i>ňomoréko</i> < <i>nyomorék</i> „mrzák“, <i>semöldöko</i> < <i>szemöldök</i> „obočí“	<i>ráka</i> < <i>rák</i> „rak“, <i>baracka</i> < <i>barack</i> „meruňka“
/l/	<i>dílo</i> < <i>dél</i> „poledne“, <i>sílo</i> < <i>szél</i> „okraj“, <i>válo</i> < <i>váll</i> „rameno“	<i>varázitalo</i> < <i>varázsital</i> „kouzelný nápoj“, <i>öszejövetelo</i> < <i>összejövetel</i> „schůzka“, <i>ódalo</i> < <i>oldal</i> „strana“, <i>feltételo</i> < <i>feltétel</i> „podmínka“	
/m/	<i>filmo</i> < <i>film</i> „film“, <i>sámo</i> < <i>szám</i> „číslo“	<i>sellemo</i> < <i>szellem</i> „duch“, <i>létsámo</i> < <i>létszám</i> „stav (početní)“, <i>gimnáziumo</i> < <i>gimnázium</i> „gymnázium“, <i>májkrémo</i> < <i>májkrem</i> „játrová paštika“	<i>paradičóma</i> < <i>paradicsom</i> „rajče“, <i>citroma</i> < <i>citrom</i> „citrón“
/n/	<i>bino</i> < <i>bűn</i> „vina“	<i>idegeno</i> < <i>idegen</i> „cizinec“	
/p/	<i>kípo</i> < <i>kép</i> „obraz“	<i>innepo</i> < <i>ünnep</i> „svátek“, <i>alapo</i> < <i>alap</i> „základ“, <i>selepo</i> < <i>szelep</i> „ventil“	<i>kalapa</i> < <i>kalap</i> „klobouk“
/t/	<i>tešto</i> < <i>test</i> „tělo“	<i>keresto</i> < <i>kereszt</i> „kříž“, <i>baráto</i> < <i>barát</i> „kamarád“, <i>interneto</i> < <i>internet</i> „internet“, <i>forinto</i> < <i>forint</i> „forint“, <i>sineto</i> < <i>szünet</i> „přestávka“	<i>bóta</i> < <i>bolt</i> „obchod“

Tabulka 13 Adaptace substantiv s finálním konsonantem typu M -o, F -a

3.1.2 Derivace substantiv

3.1.2.1 Denominativa a deverbativa

Derivační sufixy *-ípe* / *-íbe* / *-be* / *-ben* odvozují abstraktní substantiva ze sloves a adjektiv; nejsou produktivní. Při derivaci z adjektiv se přidává sufix *-ípe* přímo ke kmeni: *sast-ípe* „zdraví“ < *sást-o* „zdravý“, *barval-ípe* „bohatství“ < *barvál-o* „bohatý“, *dilin-ípe* „hloupost“ < *dilin-o* „hloupý“, zatímco při derivaci ze sloves může alternovat užití sufixů *-ípe* / *-íbe* podle mluvčího (často i u jednoho mluvčího): *khel-ípe* vedle *khel-íbe* „tanec“, *sov-ípe* vedle *sov-íbe* „spánek“. Obě varianty (*-ípe* / *-íbe*) se vyskytují zhruba ve stejné míře a není znám příklad, kde by měly rozlišovací funkci. Derivační sufix *-ípe* / *-íbe* se připojuje k flexivnímu kmeni slovesa: *urň-íbe* „let“ < *urň-en* „letět“, *pisin-ípe* „psaní“ < *pisín-en* „psát“, *tíningér-íbe* „nakupování“ < *tíningér-en* „nakupovat“.

Odvozování substantiv z vokalických sloves¹⁶ se provádí pomocí sufixu *-be*: *asá-be* „smích“ < *ása-n* „smát se“, *paťá-be* „půjčka“ < *páťa-n* „věřit“. V posledním případě došlo k posunu významu, srov. *hitto* (z maď. *hit*) „víra“. Konzervativní podoba sufixu *-ben* s finálním /n/ se vyskytuje jedině u deverbativa *há-ben* „jídlo“.

Substantivum *dživ-ípe* „živobytí“ je odvozené ze slovesa *dživ-en* „žít“; slovo „život“ se překládá maďarskou přejímkou *életo* (maď. *élet*). Příkladem látkového substantiva je *čikn-ípe* „omastek“ (srov. *čiken* „sádlo“) odvozeného sufixem *-ípe* z adjektiva *čikn-o* „mastný“.

Maďarský derivační sufix abstraktních substantiv *-ság / -ség* je neodělitelnou součástí přejímaného slova, které se adaptuje morfémem *-o*, např. *gazda-šág-o* (maď. *gazda-ság*) „hospodářství“, *rokon-šág-o* (maď. *rokon-ság*) „příbuzenství“, *belšő-šég-o* (maď. *belső-ség*) „vnitřnosti“, *békeš-šég-o* (maď. *békes-ség*) „mír“.

Lexikálně přejímána jsou i substantiva odvozená ze substantiv maďarským sufixem *-(V)s-*; adaptují se sufixem *-i*, např. *bégé-š-i* (maď. *bőgő-s*) „basista“, *komédiá-š-i* (maď. *komédiá-s*) „komediant“, *politik-uš-i* (maď. *politik-us*) „politik“. Sufix *-(V)š-* je ve veršendské romštině produktivní, existují totiž také derivace z předmaďarských substantiv, např. *lavut-áš-i* „houslista“ < *lavut-a* „housle“ a *sapuň-oš-i* „mýdlář“ < *sapuň-i* „mýdlo“ (2).

(2) *ekethán kednahi o čiknípe, p- ako téle denahi uzo sapuňoši*
dohromady sbírat.IMPF.3PL DEF omastek a tak dolu dát.IMPF.3PL u.DEF mýdlař
„nashromáždili omastek a odevzdali mýdlaři“

Maďarská deverbativa se stejným derivačním sufixem se také lexikálně přejímají jako celek *virrast-áš-i* (maď. *virraszt-ás*) „bdění“, *világít-áš-i* (maď. *világít-ás*) „osvětlení“, *kúd-uš-i* (maď. *kold-us*) „žebrák“. Příkladem derivace přejatým sufixem *-(V)š* z romského slovesa je *pelin-ěš-i* „hádka“ < *pelín-en* „hádat“. Jednou jsem zaznamenala stejné sloveso s původním sufixem ve větě (3). Je zřejmé, že mluvčí si nebyl jistý, jestli zvolit starší odvozování anebo novější.

(3) *pal o pelinéši ... pelinípe nad'on ekhetán našlile*
po DEF hádka hádka hodně dohromady pohádat_se.PRET.3PL
„po té hádce jsme se stali nepřáteli“

¹⁶ Slovesa, jejichž přítomní kmen končí na vokál, např. *dára-n* „bát se“, *ma dara* „neboj se!“.

Derivace pojmenování stromů z pojmenování jejich plodu sufixem *-in* z tematických a formantem *-ov-in* z atematických substantiv se zachovalo ve veršendské romštině jako archaismus, v jazyce nejstarší generace: *phab-al-in* „jabloň“ < *pháb-a* < **phabaj* „jablko“, *akhor-in* „ořešák“ < *ákhor* „ořech“, *krušk-ov-in* „hruškový strom“ < *krušk-a* „hruška“, *múruc-ov-in* „strom moruše“ < *múruc-i* „moruše“, *šliv-ov-in* „švestkový strom“ < *šlív-a* „švestka“ a novější *čeresň-ov-in* „třešeň“ < *čeresň-a* „třešně“ a *barack-ov-in* „meruňkový strom“ < *baracka* „meruňka“. Všechny tyto derivace jsou feminina. Občas se vyskytne tvar s finální palatálou *šliv-ov-iň* vedle *šliv-ov-in*. Pravděpodobně se jedná o analogii z plurálového tvaru, kde dochází k palatalizaci finální /n/: *šlivoviňa* „švestkové stromy“. V současnosti je při pojmenování stromů preferována perifráze kalkovaná z maďarštiny: *krušk-ik-o kašt* (maď. *körte-fa*, *körte* „hruška“ + *fa* „strom“) „hruškový strom“, *barack-ik-o kašt* (maď. *barackfa*) „meruňka-strom“, *akhor-ik-o kašt* (maď. *diófa*) „ořešák“, *d'ümölc-ik-o kašt* (maď. *gyümölcsfa*) „ovocný strom“.

Veršendská romština má pouze několik vlastních kompozit, například *kaňha-járo* (*kaňha* „slepice.OBL“ + **járo* „vejce“ vs. *járo* „mouka“) „vejce“, *šer-nángo* (*šéro* „hlava“ + *nángo* „holý“) „prostovlasý“, *per-nángo* (*pro* „noha“ + *nángo* „holý“) „bos“. Vedle toho existuje množství přejatých kompozit z maďarštiny, např. *kasa-kivo* (maď. *kaszakő*, *kasza* „kosa“ + *kő* „kámen“) „brousek“, a existují i kompozitní semikalky, např. *ed'be-gáda* (z maď. dial. *egyberuha*, *egybe* „v jednom“ + *ruha* „šaty“) „jednodílné šaty“.

Adjektivním derivačním sufixem *-ál-* se tvoří pojmenování bankovek, která jsou vždy femininní: *deš-ál-i* „desítka“ < *deš* „deset“, *biš-ál-i* „dvacítká“ < *biš* „dvacet“ a *šel-ál-i* „stovka“ < *šel* „sto“. Adaptační sufix adjektiv *-n-* najdeme u slova *ezreš-n-i* (maď. *ezres*) „tisícovka“, která je rovněž femininum.

3.1.2.2 Deminutiva

Slova zdrobnělého významu se tvoří formantem *-ór-*, a to ze substantiv (*kher-ór-o* „domeček“ < *kher* „dům“), z adjektiv (*tikn-ór-o* „maličký“ < *tikn-o* „malý“) a z neurčité číslovky *zalog* „málo“ > *zalog-ór-o* „malilinko“. Sufix *-ór-* se vyskytuje také u některých starších i novějších přejímek, takže se zdá být produktivní: *blok-ór-o* „okýnko“ < *blok-o* „okno“, *žamb-ór-i* „žábíčka“ < *žamb-a* „žába“, *sob-ór-i* „pokojíček“ < *sob-a* „pokoje“, *cum-ór-i* „dudlíček“ < *cum-i* „dudlík“. Ojediněle se vyskytuje kombinace maďarského deminutivního sufixu *-ka* / *-ke* se sufixem *-ór-*, např. *pici-k-ór-o* „malilinký“ z maďarského *pici-ke* „malilinký“ < *pici* „maličký“. Někdy se i substantiva přejímají přímo s maďarským

deminutivním sufixem, např. *aňó-ka* (maď. *anyó-ka*) „stařena“; podobně maďarská osobní jména: *Ilon-ka* (maď. *Ilon-ka*) „Helena“, *Annuš-ka* (maď. *Annus-ka*) „Anička“. Původní zdrobňování najdeme u osobního jména *Guli Márj-ór-i* „Panna Marie“. Jména zvířat se zdrobňují sufixem *-ór-* (*réc-ór-i* „kachnička“ < *réc-a* „kachna“), nebo pomocí adjektiva *tikno* „malý“: *tikno džúkel* „štěně“. Také sufix *-ičh-o* ve slově *bal-ičh-o* „sele“ má deminutivní funkci (srov. *bál-o* „prase“).

3.1.2.3 Derivace feminin

Jedním ze způsobů tvoření feminin osob a zvířat je změna flektivní třídy (*rakl-o* „neromský chlapec“, *rakl-i* „neromská dívka“). V několika mála případech je použit neproduktivní derivační sufix *-n-i*: *rom-n(-i)* „romská žena“ < *rom* „romský muž“, *manuš-ni* „žena“ < *mánuš* „člověk“, *gra-s-ni* „kobyla“ < *gra* „kůň“, *guruv-ni* „kráva“ < *gúruv* „býk“, *rá-ni* „paní“ < *raj* „pán“. Produktivním se stal jihoslovanský sufix *-kiň(-a)*, který odvozuje femininní protějšky z osobních substantivních přejímek. Pravděpodobně se jedná o kontaktní jev, jelikož maďarština rozlišuje rod u profesí přidáním substantiv specifikujících opačné pohlaví jako *nő* „žena“: *barát-kiňa* (maď. *barát-nő*) „kamarádka“, *asszony* „žena“: *nás-kiňa* (maď. *nász-asszony*) „svatka“, *lány* „dívka“: *solgálóv-kiňa* (maď. *szolgáló-lány*) „služka“, *tindér-kiňa* (maď. *tündér-lány*) „víla“. Obdobně vznikly v romštině femininní protějšky k názvům profesí: *énekeš-kiňa* (maď. *énekes-nő*) „spěvačka“, *bótoš-kiňa* (maď. *boltos-nő*) „prodavačka“, *doktor-kiňa* (maď. *doktor-nő*) „lékařka“; pohádkových bytostí: *herceg-kiňa* (maď. *herceg-nő*) „princezna“, *kiráj-kiňa* (maď. *király-nő*) „královna“, *tindér-kiňa* (maď. *tündér-lány*); příbuzenských, přátelských a jiných mezilidských vztahů: *barát-kiňa* (maď. *barát-nő*) „kamarádka“, *šógor-kiňa* (maď. *sógor-nő*) „švagrová“, *somséd-kiňa* (maď. *szomszéd-asszony*), *nás-kiňa* (maď. *nász-asszony*) „svatka“. Maďarštině však neodpovídá tvoření femininního protějšku národností a náboženských denominací, kde oproti romštině zde maďarština rod neznačí: *židóv-kiňa* „Židovka“, *das-kiňa* „Chorvatka“, *nim-kiňa* „Němka“. Femininum dalších národností se tvoří perifrazí, např. *vlahiki romni* „kolompárská žena“, *beášni romni* „beášská žena“, *romancki džuvli* „rumunská žena“.

Dva příklady neživotných substantiv sufixem *-kiň(-a)* jsou *láboš-kiňa* (maď. *lábás*) „kastrol“ a *réteš-kiňa* (maď. *rétes*) „závin“, které nemají své maskulinní protějšky. V tomto případě se jedná o adaptaci.

3.1.3 Flexe substantiv

Veršendská romština má osm pádů: nominativ, akuzativ, vokativ, dativ (*-ke / -ge*), lokativ (*-te / -de*), ablativ (*-tar / -dar*), instrumental (*-ha / -ca*) a genitiv (*-kr- / -gr-*) (Tabulka 14). Akuzativ se tvoří z nepřímého kmene buď nulovým morfémem, např. *romň-a* [žena-OBL(-0)] „ženu“, anebo u maskulin singuláru elizí finálního /s/, např. *phral-es-* [bratr-OBL-], *phrál-e* [bratr-ACC] „bratra“.

Vokativ jsem zaznamenala pouze u omezeného počtu substantiv, a to jako archaismus. V současnosti se oslovuje nominativní formou: *phral ha* [bratr.NOM.SG jíst.IMP.2SG] „bratře, jez!“, *phrála hanen* [bratr.NOM.PL jíst.IMP.2PL] „bratři, jezte!“. Vokativ feminina tvořený sufixem *-ó* je *něň-ó* (jisl. *nena*) „matko“ a *bab-ó* „babičko!“ < *bab-a* „babička“; se sufixem *-e / -é*: *čhaj-e* „děvče!“ < *čhaj* „dívka“ a *kiriv-é* „kmotro!“ < *kiriv-i* „kmotra“. Vokativ maskulina se tvoří sufixem *-o* v případě *dad-o* „otče!“ < *dad* „otec“ a sufixem *-á* u substantiv *čhav-á* „kluci!“ < *čháv-o* „kluk“ a *kiriv-á* „kmotře!“ < *kiriv-o* „kmotr“. Vokativním formantem plurálu je nezávisle na rodě *-ale*: *čhav-ale* „kluci!“ a *čhaj-ale* „holky!“. Funkcí dalších pádů se budu zabývat v syntaktickém oddílu.

	SG	PL
NOM	<i>phral</i>	<i>phrál-a</i>
ACC	<i>phrál-e</i>	<i>phrál-en</i>
VOC	-	-
DAT	<i>phral-es-ke</i>	<i>phrál-en-ge</i>
LOC	<i>phral-es-te</i>	<i>phrál-en-de</i>
ABL	<i>phral-es-tar</i>	<i>phrál-en-dar</i>
SOC	<i>phral-e-ha</i>	<i>phrál-en-ca</i>
GEN	<i>phral-es-kr-</i>	<i>phral-en-gr-</i>

Tabulka 14 Flexe substantiv

3.1.3.1 Flexe atematických substantiv

Veršendská romština má šest typů atematických maskulinních substantiv. Zčásti se jedná o adaptaci přejímek sufixy *-i / -o / -u / -ó*, zčásti pak o integraci substantiv, která ve

výchozím jazyce se končí na vokály /ú/ nebo /a/ (Tabulka 15). V případě substantiv s finálním /ó/ a /ú/ je plurálový formant rozšířen sufixem *-v-*: *hajó* „lod“ > *hajó-v-i* „lodě“.

Většina maskulinních substantiv má plurálový sufix *-(v-)i*, např. *verd-a* „auto, vůz“ > *verd-i* „auta, vozy“. Výjimkou je substantivum *papu* „dědeček“ – jediný příklad substantiva s finálním /u/ – jehož plurální tvar se tvoří nepravidelným formantem *-v-ja*: *papu-v-ja* „dědečkové“. Další výjimkou jsou maskulinní substantiva s finálním /i/, které mají plurálový sufix *-(j)a*, např. *táňér-i* „talíř“ > *táňér-ja* „talíře“, *šógor-i* „švagr“ > *šógor-ja* „švagrové“, *unokateštvér-i* „bratranec“ > *unokateštvér-ja* „bratrance“, *énekeš-i* „spěvák“ > **énekeš-ja* > *énekeš-ša* „spěváci“ (viz 2.1.2), nebo ojedinele formant *-i-v-ja*, např. *báč-i* „strýc“ > *báčiv-ja* „strýcové“.

Nepřímý kmen se u všech atematických maskulin tvoří přidáním sufixu *-s-* k nominativnímu tvaru singuláru, zatímco plurálový sufix *-en-* nepřímého kmene se přidává k plurálovému kmeni substantiva.

	finální /o/	finální /i/	finální /ó/	finální /ú/	finální /a/	finální /u/
VZOR	<i>šero</i>	<i>kováči</i> <i>báči</i>	<i>židó</i>	<i>háború</i>	<i>slúga</i>	<i>papu</i>
NOM.SG	<i>-o</i>	<i>-i</i> <i>-i</i>	<i>-Ø</i>	<i>-Ø</i>	<i>-a</i>	<i>-Ø</i>
NOM.PL	<i>-i</i>	<i>-(j)a</i> <i>-i-v-ja</i>	<i>-v-i</i>	<i>-v-i</i>	<i>-i</i>	<i>-v-ja</i>
OBL.SG	<i>-o-s-</i>	<i>-i-s-</i> <i>-i-s-</i>	<i>-s-</i>	<i>-s-</i>	<i>-a-s-</i>	<i>-s-</i>
OBL.PL	<i>-en-</i>	<i>-en-</i> <i>-i-v-jen-</i>	<i>-v-en-</i>	<i>-v-en-</i>	<i>-en-</i>	<i>-v-jen-</i>

Tabulka 15 Flexe atematických maskulinních substantiv

Flexe atematických feminin s finálním /a/ se shoduje s flexí maskulin s finálním /a/, s výjimkou singuláru nepřímého pádu, který se v tomto případě tvoří sufixem *-a-*, např. *medv-a-ke* [medvěď-OBL-DAT] „medvěďovi“ (Tabulka 16). Flexe femininních substantiv s finálním /i/, kterou reprezentuje jediné substantivum *cumi* „dudlík“, se shoduje s flexí maskulin s finálním /i/, přesněji s jeho podtypem *báči* „strýc“, např. *cumi-v-ja* „dudlíky“. Femininum *búti* „práce“ má občas atematickou flexi *búti-v-ja* vedle tematické *bút'-a* „práce.PL“ < **bút-ja* < *búti* „práce.SG“.

finální /a/	finální /i/
-------------	-------------

VZOR	<i>medva</i>	<i>cumi</i>
NOM.SG	<i>-a</i>	<i>-Ø</i>
NOM.PL	<i>-i</i>	<i>-v-ja</i>
OBL.SG	<i>-a-</i>	<i>-Ø-</i>
OBL.PL	<i>-en-</i>	<i>-v-jen-</i>

Tabulka 16 Flexe atematických femininních substantiv

3.1.3.2 Flexe tematických substantiv

Veršendská romština má tři typy tematických maskulin, a to maskulina s finálním *-o* (*rakl-o* „neromský chlapec“), s finálním *-i* (*pán-i* „voda“) a maskulina s nulovým morfémem (*dad* „otec“). Tematická feminina jsou dvojího typu: s finálním *-i* (*džuvli* „žena“) a s nulovým morfémem (*phen* „sestra“) (Tabulka 17). Plurál maskulin s finálním /o/ je realizován sufixem *-e*, zatímco u dalších typů tematických maskulin sufixem *-a*. Nepřímý kmen maskulin s finálním /i/ je podobný atematickým substantivům, tzn. k nominativní formě se přidává sufix *-s-*. Nepřímý kmen maskulin s finálním /o/ a maskulin s nulovým morfémem se tvoří sufixem *-es-*, nepřímý kmen feminin sufixem *-(j)a-*. Plurál nepřímého pádu všech typů tematických substantiv se tvoří sufixem *-en-*.

	MASKULINUM			FEMININUM	
	finální /o/	finální /i/	Ø	finální /i/	Ø
	<i>raklo</i>	<i>páni</i>	<i>dad</i>	<i>džuvli</i>	<i>phen</i>
NOM.SG	<i>-o</i>	<i>-i</i>	<i>-Ø</i>	<i>-i</i>	<i>-Ø</i>
NOM.PL	<i>-e</i>	<i>-a</i>	<i>-a</i>	<i>-(j)a</i>	<i>-(j)a</i>
OBL.SG	<i>-e-s-</i>	<i>-i-s-</i>	<i>-e-s-</i>	<i>-(j)a-</i>	<i>-(j)a-</i>
OBL.PL	<i>-en-</i>	<i>-en-</i>	<i>-en-</i>	<i>-(j)en-</i>	<i>-(j)en-</i>

Tabulka 17 Flexe tematických substantiv

Abstraktní substantiva s derivačním morfémem *-ipe* / *-ibe* / *-be* mají nepřímý kmen realizovaný formantem *-ib-es-* / *-ip-es-* / *-b-es-* (4), zatímco jediné slovo *háben* „jídlo“ s finální *-ben* má v nepřímém kmeni formantu *-ben-es-* (5).

- (4) *dúj órášno sovíbe láčho kérel ole sastip-es-ke*
 dva hodinový spánek dobrý.M dělat.PRS.3SG DEF.OBL zdraví-OBL-DAT
 „dvouhodinový spánek je dobrý pro zdraví“
- (5) *adale haben-e-ha na čájos*
 DEM.OBL jídlo-OBL-SOC NEG nasytit_se.PRS.2SG
 „s tímto jídlem se nenasytíš“

V nepřímém kmeni a v plurálu dochází k palatalizaci nebo jotaci u většiny tematických feminin, např. *phen* „sestra“ > *phéň-a* „sestry“, *ármin* „zelí.SG“ > *ármiň-a* „zelí.PL“, *pápin* „husa“ > *papiň-a* „husy“, *čhib* „jazyk“ > *čhib-ja* „jazyky“, *zumi* „polívka“ > *zum-ja* „polívky“, *píri* „hrnec“ > *pir-ja* „hrnce“, *búti* „práce.SG“ > *bút'-a* „práce.PL“, *suv* „jehla“ > *suv-ja* „jehly“, *phurd* „most“ > *phurd'-a* „mosty“, *lil* „dopis“ > *līj-a* „dopisy“. Sykavky se geminují, existuje zde nicméně jistá alternace podle mluvčího: *paramis-i* „pohádka“ > **paramis-ja* > *paramiss-a* „pohádky“, *sás-i* „tchyně.SG“ > *sáss-a* „tchyně.PL“, *čúč-i* „prs“ > *čučč-a* „prsa“, *kúč-i* „hrnek“ > *kučč-a* „hrnky“, *gádž-i* „Gádžovka“ > *gaddž-a* „Gádžovky“. Ve dvou případech dochází k palatalizaci uprostřed kořene: *ránik* „prut“ > *raňik-a* „pruty“ a *kanhi* „slepice.SG“ > *kaňh-a* „slepice.PL“, alternativně *burňik-a* vedle *burnik-a* „hrstě“ < *burnik* „hrst“. K palatalizaci nedochází u slov *píšum* „blecha“ > *pišum-a* „blechy“, *džuv* „veš“ > *džúv-a* „vši“, *čumlik* „bič“ > *čumlik-a* „biče“ a *jakh* > *jakh-a* (vedle nepravidelného *át'h-a*) „oči“. U substantiva *džúkel* „pes“ dochází při flexi k elizi vokálu kmene, *džukl-es-* „pes-OBL“.

Flexe maskulinních deminutiv se shoduje s flexí tematických maskulin s finálním /o/, rozdíl je jedině v plurálu, který se tvoří sufixem *-a* (*čhav-ór-a* „chlapečci“). Flexe femininních deminutiv se shoduje s flexí tematických feminin s finálním /i/ (Tabulka 18).

	MASKULINUM	FEMININUM
NOM.SG	<i>-ór-o</i>	<i>-ór-i</i>
NOM.PL	<i>-ór-a</i>	<i>-(j)ór-a</i>
OBL.SG	<i>-ór-e-s-</i>	<i>-(j)ór-a-</i>
OBL.PL	<i>-ór-en-</i>	<i>-(j)ór-en-</i>

Tabulka 18 Flexe deminutiv

Nepravidelný kmen nepřímého pádu v singuláru mají substantiva *daj* „matka“ > *da-* a *čhaj* „dívka“ > *ča-*. Substantivum *čhá / čhávo* „chlapec“ má několik nepravidelností: plurální tvar je *čháv-e* „chlapci“ a tvar nepřímého kmene v singuláru je *čháv-es-* vedle *ča-s-*. V akuzativu a sociativu se vyskytuje jenom jeho nestažený tvar: *čháv-e* „chlapce“, *čháv-e-ha* „s chlapcem“, naopak v genitivu pouze stažený tvar *čas-kr-* „chlapcov-“. V dalších pádech je upřednostňován stažený tvar oproti nestaženému. Nepřímý kmen substantiva *dél* „Bůh“ je *dévl-es-*; zachovává původní podobu substantiva *dél* < **dével* „Bůh“. Substantiva *va* „ruka“ a *gra* „kůň“ mají v plurálu a nepřímém pádu zachovanou finální hláskovou skupinu /st/, např. *vast-a* „ruce“, *grast-a* „koně“. Kontrahované substantivum *dí* „den“ má při flexi plný kmen *dives-*, např. *dives-a* „dny“.

NOM.SG	<i>daj</i>	<i>čhaj</i>	<i>čhá / čháv-o</i>	<i>dél</i>	<i>va</i>	<i>gra</i>	<i>dí</i>
NOM.PL	<i>dáj-a</i>	<i>čháj-a</i>	<i>čháv-e</i>	-	<i>vast-a</i>	<i>grast-a</i>	<i>dives-a</i>
OBL.SG	<i>da-</i>	<i>ča-</i>	<i>ča-s-</i> <i>čháv-es-</i>	<i>dévl-es-</i>	<i>vast-es-</i>	<i>grast-es-</i>	<i>dives-es-</i>
OBL.PL	<i>daj-en-</i>	<i>čhaj-en-</i>	<i>čháv-en-</i>	-	<i>vast-en-</i>	<i>grast-en-</i>	<i>dives-en-</i>

Tabulka 19 Nepravidelná flexe substantiv

3.1.4 Názvy lokalit

Názvy lokalit jsou nejčastěji adaptovány do kategorie feminin sufixem *-a*, např. *Borjád-a* z maď. *Borjád*, *Babarc-a* z maď. *Babarc*, *Villán-a* z maď. *Villány*, *Újpetr-a* z maď. *Újpetre*, *Veršend-a* z maď. *Versend*, *Sajk-a* z maď. *Szajk*, *Kelked-a* z maď. *Kölked*, *Pešt-a* z maď. *Pest*, *Salánt-a* z maď. *Szalánta*, *Póč-a* z maď. *Pócsa*, *Egerág-a* z maď. *Egerág*, *Bój-a* z maď. *Magyarbóly*, *Békáspust-a* z maď. *Békáspuszt*, *Moňoród-a* z maď. *Monyoród*. Nicméně se vyskytuje i několik maskulinních lokalit tvořené sufixem *-i*, např. *Nádaš-i* z maď. *Nádasd* (srov. LOC *Nádaš-is-te*), *Sentmárton-i* z maď. *Szentmárton* (srov. LOC *Sentmárton-is-te*), *Moháč-i* z maď. *Mohács* (srov. LOC *Moháč-is-te*), *Péč-i* z maď. *Pécs* (srov. LOC *Péč-is-te*). V případě *Dunasekčő* z maď. *Dunaszekcső* (srov. LOC *Dunasekč-ős-te*) se jedná o integraci s finální /ő/. Zdá se, že finální hláska při adaptaci názvů lokalit do kategorie maskulin nebo feminin nehraje roli, srov. femininní *Póča* z maď. *Pócsa* vs. maskulinní *Péči* z maď. *Pécs*.

Názvy států mají v maďarštině buď finální *-a* (*Amerika* „Amerika“, *Anglia* „Anglie“), nebo se jedná o kompozita s finální komponentou *-ország* „stát“ (*Spanyol-ország*

„Španělsko“). Tento druhý typ se ve veršendské romštině adaptuje sufixem *-o* do kategorie maskulin, např. *Mad'arország-o* (maď. *Magyarország*) „Maďarsko“, *Orosország* (maď. *Orosország*) „Rusko“. Názvy s finálním *-a* ve výchozím jazyce se pak integrují beze změny do kategorie feminin, např. *Afrika* (maď. *Afrika*) „Afrika“, *Slovákia* (maď. *Szlovákia*) „Slovensko“, *Jugoslávia* (maď. *Jugoszlávia*) „Jugoslávie“.

3.2 Adjektiva

3.2.1 Derivace adjektiv

Derivace adjektiv pomocí prefixů není ve veršendské romštině častá. Jsou doloženy pouze dvě příklady adjektiv s prefixem *bi-*, který má negativní význam: *bi-londo* „neslaný“ < *londo* „slaný“, *bi-bastálo* „neštěstný“ < *bastálo* „šťastný“; a jeden příklad s negačním prefixem *na-*: *na-láčho* „zlý“¹⁷ < *láčho* „dobrý“.

Ve veršendské romštině je doložena řada derivačních sufixů (Tabulka 20). Příponou *(j)ál-* se odvozují adjektiva značící fyzický stav (*bokh-ál-o* „hladový“ < *bokh* „hlad“), mentální stav (*manuš-ál-o* „lidský“ < *mánuš* „člověk“) a přírodní jevy (*jiv-ál-o* „zasněžený“ < *jiv* „sníh“) (viz také 3.4). V některých případech dochází před tímto sufixem k palatalizaci nebo jotaci, například u adjektiv *zár-jál-o* „chlupatý“ < *zár* „chlup“, *thuv-jál-o* „zakouřený“ < *thuv* „kouř“, *paň-ál-o* „mokrý“ < *páni* „voda“. Vzhledem k velikosti vzorku však nelze stanovit pravidlo jejího výskytu. Jediná doložená derivace z adjektivního základu je *kuč-ál-o* „cenný, hodnotný“ < *kuč* „drahý“, kde sufix *-ál-* zesiluje význam základního adjektiva.

Derivačním sufixem *-vál-* se ve veršendské romštině odvozuje pouze jedno adjektivum, a to *rat-vál-o* „krvavý“ < *rat* „krev“. Sufix *-án-* / *-an-* odvozuje adjektiva ze jmen zvířat (*bal-án-o* „vepřové“ < *bál-o* „prase“, *džukl-an-o* „psí / zlý člověk“ < *džúkel* „pes“) a rostlin (*akhor-án-o* „ořechový“ < *ákhor* „ořech“), fyzického stavu (*sap-án-o* „vlhký“) a vlastní etnicity (*rom-an-o* „romský“ < *rom* „muž, Rom“). Jediné adjektivum *raj-kán-o* „panský“ < *raj* „pán“ se tvoří derivačním sufixem *-kán-*. Sufixem *-ikán-* se odvozují adjektiva z tematických substantiv (*murš-ikán-o* „mužský“ < *murš* „muž“, *džuvj-ikán-o* „ženský“ < *džuvl-i* „žena“). V některých případech má tento sufix funkci zesílení významu základového adjektiva, např. *čač-ikán-o* „opravdový, skutečný“ < *čač-o* „pravý“, *phur-ikán-o* „postarší“ < *phúr-o* „starý“. Základem adjektiv s derivačním sufixem *-ún-* jsou lokální adverbia (*angl-ún-o* „přední“ < *ángl-al* „vpředu“) a substantiva označující materiály (*trast-ún-o* „železný“ < *trast* „železo“).

¹⁷ Frekventovanější je nicméně adjektivum *erd'ávo* „zlý“.

Rovněž z lokálních adverbii (*páš-utn-o* „blízky“ < *páš-e* „blízko“, *khér-utn-o* „domácí“ < *khér-e* „doma“) a dále z temporálních adverbii (*čill-utn-o* „dávny“ < *čilla* „dávno“) odvozuje adjektiva sufix *-utn-*. V případě adjektiv *darav-utn-o* „strašidelný“ a *pindžar-utn-o* „slavný“ se jedná o deverbativa se základem *daráv-en* „strašit“ a *pindžár-en* „znát“. V závislosti na mluvčím alternuje tvar *bár-un-o* a *bár-utn-o* „kamenný“ < *bár* „kámen“. Další nepravidelná derivace je *ídž-al-utn-o* „včerejší“ ze substantiva *ídž* „včera“, kde se navíc objeví ablativní sufix *-al-*. Adjektivum ze substantiva *dí* „den“ se odvozuje z plného kmene *dives-*, tj. *dives-utn-o* „denní“.

Základem adjektiv odvozených sufixem *-ik-* jsou většinou přejatá substantiva, např. *január-ik-o* „januárový“ < *január-i* „leden“, *barack-ik-o* „meruňkový“ < *barack-a* „meruňka“, *veršend-ik-o* „veršendský“ < *veršend-a* „Versend“, *ungr-ik-o* „maďarský“ < *ungr-o* „Maďar“. Občas se vyskytuje sufix *-ik-* také s původním substantivem, např. *berš-ik-o* „letý“ < *berš* „rok“, nebo *akhor-ik-o* vedle *akhor-án-o* „orechový“ < *ákhor* „orech“.

Byly zaznamenány tři příklady derivace sufixem *-ck-*: *oláj-ck-o* „rumunský (Rom)“ < *oláj-i* „rumunští Romové“, *roman-ck-o* „rumunský“ < *román-i*¹⁸ „Rumun“ a *kiráj-ck-o* „královský“ < *kiráj-i* „král“; a jedna derivace sufixem *-k-*: *nimc-k-o* „německý“ < *nimc-o* „Němec“. Může se jednat o hláskovou redukci *kiráj-ck-o* < **kiráj-sk-o* < *kiráj-s-kr-o*, tomu by mohl nasvědčovat výskyt tvaru *kirájskro* vedle *kirájcko*; alternativně mohl sufix *-ck-* vzniknout analogií k adjektivu *nimc-k-o*. Za zmínku stojí také adjektivum *roman-ck-o*, které je třeba jasně odlišit od označení vlastní etnicity *roman-o* „romský“. Adjektivum *roman-ck-o* jsem zaznamenala pouze jednou ve větě (6). Je zřejmé, že si mluvčí nebyl jistý v adaptaci maďarského substantiva *román* „Rumun“ (*román-i* nebo *roman* „Rumun“), proto další mluvčí upřesnil: *andar i Románia* „z Rumunska“.

(6) *uz jékh románi, roman o čhá. / Andar i Románia ája*

u jeden rumun rumun DEF chlapec z DEF Rumunsko přijít.PRET.3SG DEF
„k jednomu Rumunovy, ten chlapec je Rumun. Přijel z Rumunska“

¹⁸ Doložené pouze jednou.

SUFIX	PŘÍKLAD
-(j)ál-	<i>zor-ál-o</i> „silný“ < <i>zór</i> „síla“, <i>džung-ál-o</i> „ošklivý“, <i>truš-ál-o</i> „žízlivý“ < <i>truš</i> „žízeň“, <i>lindr-ál-o</i> „ospalý“ < <i>lindr-a</i> „sen“, <i>mel-ál-o</i> „špinavý“ < <i>mel</i> „špína“, <i>bokh-ál-o</i> „hladový“ < <i>bokh</i> „hlad“, <i>ger-ál-o</i> „zasvrabený“, <i>lim-ál-o</i> „usmrkaný“ < <i>lim</i> „hlen“, <i>šing-ál-o</i> „rohatý“ < <i>šing-a</i> „roh“, <i>džuv-ál-o</i> „zavšivený“ < <i>džuv</i> „veš“, <i>kuč-ál-o</i> „cenný“ < <i>kuč</i> „drahý“, <i>dukh-ál-o</i> „bolestivý“ < <i>dukh</i> „bolest“, <i>thud-ál-o</i> „mléčný“ < <i>thud</i> „mléko“, <i>čik-ál-o</i> „blátivý“ < <i>čik</i> „bláto“, <i>tirm-ál-o</i> „červivý“ < <i>tirm-o</i> „červ“, <i>manuš-ál-o</i> „lidský“ < <i>mánuš</i> „člověk“, <i>bast-ál-o</i> „štěstný“ < <i>bast</i> „štěstí“, <i>jiv-ál-o</i> „zasněžený“ < <i>jiv</i> „sníh“, <i>brišind-ál-o</i> „deštivý“ < <i>brišind</i> „déšť“, <i>kham-ál-o</i> „sluneční“ < <i>kham</i> „slunce“, <i>dúj-ál-o</i> „dvojitý“ < <i>dúj</i> „dva“, <i>šel-ál-i</i> „stovka“ < <i>šel</i> „sto“, <i>zár-jál-o</i> „chlupatý“ < <i>zár</i> „chlup“, <i>thuv-jál-o</i> „zakouřený“ < <i>thuv</i> „kouř“, <i>kañh-ál-o</i> „slepičí“ < <i>kanhi</i> „slepice“, <i>pañ-ál-o</i> „mokrý“ < <i>páni</i> „voda“
-vál-	<i>rat-vál-o</i> „krvavý“ < <i>rat</i> „krev“
-án- / -an-	<i>bal-án-o</i> „vepřový“ < <i>bál-o</i> „prase“, <i>bakr-an-o</i> „ovčí“ < <i>bakr-o</i> „ovce“, <i>džukl-an-o</i> „psí“ < <i>džúkel</i> „pes“, <i>guruv-án-o</i> „hovězí“ < <i>gúruv</i> „býk“, <i>šošoj-án-o</i> „zaječí“ < <i>šošoj</i> „zajíc“, <i>akhor-án-o</i> „ořechový“ < <i>ákhor</i> „ořech“, <i>rom-an-o</i> „romský“ < <i>rom</i> „muž, Rom“
-kán-	<i>raj-kán-o</i> „panský“ < <i>raj</i> „pán“
-ikán-	<i>murš-ikán-o</i> „mužský“ < <i>murš</i> „muž“, <i>džuvj-ikán-o</i> „ženský“ < <i>džuvl-i</i> „žena“, <i>čáč-ikán-o</i> „opravdový, skutečný“ < <i>čáč-o</i> „pravda“, <i>phur-ikán-o</i> „postarší“ < <i>phúr-o</i> „starý“
-ún-	<i>angl-ún-o</i> „přední“ < <i>áagl-al</i> „vpředu“, <i>tel-ún-o</i> „dolní, spodní“ < <i>tél-al</i> „dole“, <i>upr-ún-o</i> „horní“ < <i>upr-al</i> „nahore“, <i>maškar-ún-o</i> „prostřední“ < (<i>ando</i>) <i>maškar</i> „uprostřed“, <i>avr-ún-o</i> „vnější“ < <i>ávr-al</i> „venku“, <i>andr-ún-o</i> „vnitřní“ < <i>áandr-al</i> „vevnitř“, <i>cakl-ún-o</i> „skleněný“ < <i>cakl-o</i> „sklo“, <i>kašt-ún-o</i> „dřevěný“ < <i>kašt</i> „strom“, <i>trast-ún-o</i> „železný“ < <i>trast</i> „železo“, <i>rup-ún-o</i> „stříbrný“ < <i>rup</i> „stříbro“, <i>kokal-ún-o</i> „kostní“ < <i>kókal</i> „kost“, <i>cip-un-o</i> „kožený“ < <i>cip-a</i> „kůže“, <i>bár-un-o</i> „kamenný“ < <i>bár</i> „kámen“
-utn-	<i>dur-utn-o</i> „vzdálený“ < <i>dúr</i> „daleko“, <i>páš-utn-o</i> „blízký“ < <i>páš-e</i> „blízko“, <i>kher-utn-o</i> „domácí“ < <i>khér-e</i> „doma“, <i>gav-utn-o</i> „vesnický“ < <i>gav</i> „vesnice“, <i>čill-utn-o</i> „dávný“ < <i>čill-a</i> „dávnost“, <i>dives-utn-o</i> „denní“ < <i>dí</i> „den“, <i>idž-al-utn-o</i> „včerejší“ < <i>idž</i> „včera“, <i>lan-utn-o</i> „loňský“ < <i>lan-i</i> „loni“, <i>kerát-utn-o</i> „večerní“ < <i>kerát-i</i> „večer“, <i>rat-utn-o</i> „noční“ < <i>rat</i> „noc“, <i>linaj-utn-o</i> „letní“ < <i>linaj</i> „léto“, <i>pindžar-utn-o</i> „známý“ < <i>pindžár-en</i> „znát“, <i>darav-utn-o</i> „strašidelný“ < <i>daráv-en</i> „strašit“, <i>bár-utn-o</i> „kamenný“ < <i>bár</i> „kámen“
-ik-	<i>das-ik-o</i> „chorvatský“ < <i>das</i> „Chorvat“, <i>ungr-ik-o</i> „maďarský“ < <i>ungr-o</i> „Maďar“, <i>vlah-ik-o</i> „kolompárský“ < <i>vlah</i> „Kolompár“, <i>január-ik-o</i> „lednový“ < <i>január-i</i> „leden“, <i>barack-ik-o</i> „meruňkový“ < <i>barack-a</i> „meruňka“, <i>péč-ik-o</i> „péčský“ < <i>Péč-i</i> „Péč, Pětikostelí“, <i>veršend-ik-o</i> „veršendský“ < <i>Versend-a</i> „Versend“, <i>doktor-ik-o</i> „lékařský“ < <i>doktor-i</i> „lékař“, <i>berš-ik-o</i> „-letý“ < <i>berš</i> „rok“, <i>akhor-ik-o</i> „ořechový“ < <i>ákhor</i> „ořech“, <i>krušk-ik-o</i> „hruškový“ < <i>krušk-a</i> „hruška“, <i>díl-ik-o</i> „polední“ < <i>díl-o</i> „poledne“, <i>ésak-ik-o</i> „severní“ < <i>észak-o</i> „sever“, <i>történelm-ik-o</i> „dějinný“ < <i>történelm-o</i> „dějiny“
-ck-	<i>oláj-ck-o</i> „rumunský (Rom)“ < <i>oláj-i</i> „Rumunští Romové“, <i>roman-ck-o</i> „rumunský“ < (<i>román-i</i>) „Rumun“, <i>kiráj-ck-o</i> „královský“ < <i>kiráj-i</i> „král“

-k-	<i>nimc-k-o</i> „německý“ < <i>nimc-o</i> „Němec“.
------------	--

Tabulka 20 Derivace adjektiv

3.2.2 Adaptace adjektiv

Adjektiva s finálním konsonantem ve výchozím jazyce se adaptují sufixem *-n-*, např. *múlt-n-o* (maď. *múlt*) „minulý“. Před adaptačním sufixem *-n-* při přejímání maďarských adjektiv s finální geminátou dochází ke ztrátě geminace, např. *éret-n-o* (maď. *érett*) „zralý“, *fríš-n-o* (maď. *friss*) „čerstvý“. Přejatá adjektiva s finální /n/ se rovněž adaptují sufixem *-n-*, např. *független-n-o* (maď. *független*) „nezávislý“; vzniklá gemináta je často disimilována alomorfní změnou /n > m/, např. *nyugtalan-n-o* (maď. *nyugtalan*) „neklidný“. Je doložen pouze jeden příklad přejatého adjektiva s finálním /ň/; zde došlo k hláskové změně /m < ň/: *serém-n-o* (maď. *szerény*) „skromný“. Adjektiva končící ve výchozím jazyce na dlouhý vokál jsou adaptována sufixem *-mn-*, např. *somorú-mn-o* „smutný“ (maď. *szomorú*). Adaptační morfém *-av-* se přidává k přejatým adjektivům s finálním /a/ nebo /e/, např. *barn-av-o* (maď. *barna*) „hnědý“, *d'eng-av-o* (maď. *gyenge*) „slabý“.

Sufixem *-ik-* se adaptují maďarská adjektiva s finálním /e/ nebo /i/, např. *ház-ik-o* (maď. *ház-i*) „domácí“, *rég-ik-o* (maď. *rég-i*) „starý“,¹⁹ *mindenfél-ik-o* (maď. *mindenfél-e*) „všelijaký“, nebo semikalk *asso-fél-ik-o* (maď. *olyas-fél-e*) „nějaký takový“. Výjimkou je adjektivum *keñň-ik-o* (maď. *könny-ű*) „snadný“.

SUFIX	PŘÍKLAD
-n-	<p>/t/ <i>absolut-n-o</i> (maď. <i>abszolút</i>) „absolutní“, <i>múlt-n-o</i> (maď. <i>múlt</i>) „minulý“</p> <p>/tt/ <i>elégedet-n-o</i> (maď. <i>elégedett</i>) „spokojený“, <i>éret-n-o</i> (maď. <i>érett</i>) „zralý“</p> <p>/d/ <i>sabad-n-o</i> (maď. <i>szabad</i>) „svobodný“, <i>vad-n-o</i> (maď. <i>vad</i>) „divoký“</p> <p>/ď/ <i>irid'-n-o</i> (maď. <i>irigy</i>) „závistivý“, <i>lád'-n-o</i> (maď. <i>lág</i>) „měkký“</p> <p>/k/ <i>élénk-n-o</i> (maď. <i>élénk</i>) „čilý“, <i>kík-n-o</i> (maď. <i>kék</i>) „modrý“</p> <p>/g/ <i>balog-n-o</i> (maď. dial. <i>balog</i>) „levý“, <i>boldog-n-o</i> (maď. dial. <i>boldog</i>) „šťastný“</p> <p>/s/ <i>gonos-n-o</i> (maď. <i>gonosz</i>) „zlomyslný“, <i>kís-n-o</i> (maď. <i>kész</i>) „hotový“</p> <p>/š/ <i>alkalmaš-n-o</i> (maď. <i>aggodalmas</i>) „starostlivý“</p> <p>/šš/ <i>fríš-n-o</i> (maď. <i>friss</i>) „čerstvý“</p> <p>/v/ <i>merev-n-o</i> (maď. <i>merev</i>) „strohý“</p> <p>/j/ <i>komoj-n-o</i> (maď. <i>komoly</i>) „vážný“</p> <p>/t/ <i>bátor-n-o</i> (maď. <i>bátor</i>) „odvážný“, <i>moder-n-o</i> (maď. <i>modern</i>) „moderní“</p>

¹⁹ Frekventované je substantivum (substantivizované adjektivum) *o régike* ve významu „starší Romové / předkové“ vedle výrazu *o phúre* s ekvivalentním významem.

	<i>/m/ finom-n-o</i> (maď. <i>finom</i>) „chutný“, <i>vidám-n-o</i> (maď. <i>vidám</i>) „veselý“ <i>/n=n/ független-n-o</i> (maď. <i>független</i>) „nezavislý“ <i>/n>m/ alkalmatlam-n-o</i> (maď. <i>alkalmatlan</i>) „nevhodný“ <i>/ň > m/ serém-n-o</i> (maď. <i>szerény</i>) „skromný“
-mn-	<i>/ó/ forró-mn-o</i> (maď. <i>forró</i>) „horký“, <i>utolsó-mn-o</i> (maď. <i>utolsó</i>) „poslední“ <i>/ő/ előző-mn-o</i> (maď. <i>előző</i>) „předchozí“, <i>különböző-mn-o</i> (maď. <i>különböző</i>) „různý“ <i>/ű/ korszerű-mn-o</i> (maď. <i>korszerű</i>) „dobový“, <i>űrű-mn-o</i> (maď. <i>sűrű</i>) „hustý“ <i>/ú/ somorú-mn-o</i> (maď. <i>szomorú</i>) „smutný“
-av-	<i>/a/ barnav-o</i> (maď. <i>barna</i>) „hnědý“, <i>luštav-o</i> (maď. <i>lušta</i>) „líný“ <i>/e/ d'engav-o</i> (maď. <i>gyenge</i>) „slabý“, <i>sirkav-o</i> (maď. <i>szürke</i>) „sivý“
-ik-	<i>/i/ rég-ik-o</i> (maď. <i>rég-i</i>) „starý“, <i>ház-ik-o</i> (maď. <i>ház-i</i>) „domácí“ <i>/ű/ kenő-ik-o</i> (maď. <i>könnyű</i>) „lehký“ <i>/e/ különfél-ik-o</i> (maď. <i>különfél-e</i>) „rozmanitý“, <i>mindenfél-ik-o</i> (maď. <i>mindenfél-e</i>) „všelijaký“, <i>assofél-ik-o</i> (maď. <i>olyasfél-e</i>) „nějaký takový“

Tabulka 21 Adaptace adjektiv

3.2.3 Flexe adjektiv

Adjektiva (*lách-o* „dobrý“, *forró-mn-o* „horký“, *ker-d-o* „udělaný“) se se svým řídicím substantivem shodují v rodě, čísle, nominativním a nepřímém pádě (Tabulka 22).

	M.SG	F.SG	PL
NOM	<i>térn-o</i>	<i>térn-i</i>	<i>térn-e</i>
OBL	<i>térn-e</i>	<i>térn-a</i>	<i>térn-e</i>

Tabulka 22 Flexe adjektiv

Výjimečnou flexi mají adjektiva s finálním konsonantem: *šukár* „hezký“, *god'ár* „moudrý“, *áver* „jiný“, *kuč* „drahý“, dále komparativy (*phur-eder* „starší“) a superlativy (*leg-phur-eder* „nejstarší“). Flexe komparativů a adjektiv *šukár* „hezký“, *god'ár* „moudrý“ a *áver* „jiný“ shrnuje tabulka 23. V nepřímém kmeni adjektiva *áver* dochází k elizi /e/, např. *ávra-čhaha ma dža nikháj!* „s jinou holkou nikam nechod!“ . Adjektivum *kuč* „drahý“ je nesklonné.

	M.SG	F.SG	PL
NOM	<i>šukár</i>	<i>šukár</i>	<i>šukar-a</i>

OBL	<i>šukar-e</i>	<i>šukar-a</i>	<i>šukar-e</i>
-----	----------------	----------------	----------------

Tabulka 23 Flexe adjektiv s finálním konsonantem

3.2.4 Komparace

Komparativ se tvoří připojením sufixu *-eder* ke flexivnímu kmeni adjektiv (*barval-eder* „bohatší“ < *barvál-o* „bohatý“, *god'ar-eder* „moudřejší“ < *god'ár* „moudrý“, *zalogeder* „míň“ < *zalog* „málo“) a adverbii (*tel-eder* „níž“ < *tél-e* „dole“, *sigeder* „dřív“ < *sig* „brzo“) (Tabulka 24). Nepravidelné jsou komparativy *f-eder* „lepší, lépe“ < *láčho* „dobrý“ / *láčhe* „dobře“ a *but-er* „více“ < *but* „hodně“. Ojediněle se vyskytuje tvar *lačheder* vedle *feder* „lepší“, funkční rozdíly mezi oběma tvary nejsou doloženy.

Maďarská adverbia se přejímají spolu s maďarským komparativním sufixem, např. *divatošš-abb-an* (maď. *divatos-abb-an*) „moderněji“. Komparativ lze zesilovat sociativem kvantifikátoru *but* „hodně“; jde o kalk z maďarštiny (7).

- (7) *buteha hi phureder sar amen*
 hodně.SOC COP.PRS.3 starší než my.NOM
 „je o hodně starší než my“

Superlativ všech výše popsaných adjektiv a adverbii se tvoří přidáním maďarského prefixu *leg-* před komparativní tvar, např. *leg-divatošn-eder* „nejmodernější“. Komparativ a superlativ adverbii tvořených sufixem *-e* se shoduje s komparativem a superlativem jejich adjektivního protějšku, např. *šukár* „hezký“ vs. *šukár-e* „hezky“ > *šukar-eder* „hezčí, krásněji“.

	Komparativ	Superlativ
lók-o	<i>lok-eder</i>	<i>leg-lok-eder</i>
lók-e		
šukár	<i>šukar-eder</i>	<i>leg-šukar-eder</i>
šukár-e		
erd'av-o	<i>erd'av-eder</i>	<i>leg-erd'av-eder</i>
erd'av-ón-e	<i>erd'av-ón-eder</i>	<i>leg-erd'av-ón-eder</i>
divatošn-o	<i>divatošn-eder</i>	<i>leg-divatošn-eder</i>
divatošš-an	<i>divatošš-abb-an</i>	<i>leg-divatošš-abb-an</i>

3.3 Adverbia

3.3.1 Lokální adverbia

		direktiv	stativ	separativ
inesivní		<i>ánd-e</i>	<i>(adaj) ánd-e</i>	<i>ándr-al</i>
extraesivní		<i>ár-i</i>	<i>ávr-al / árv-al</i>	<i>ávr-al / árv-al</i>
superiorní		<i>upr-e</i>	<i>upr-al</i>	<i>upr-al</i>
inferiorní		<i>tél-e</i>	<i>tél-al</i>	<i>tél-al</i>
anteriorní		<i>ángl-e</i>	<i>ángl-al</i>	<i>ángl-al</i>
posteriorní		<i>pál-e</i>	<i>pál-al</i>	<i>pál-al</i>
další	„vedle“	-	<i>úzar</i>	-
	opozitivní	-	<i>prikal</i>	-
	cirkumlativní	<i>körül</i>	<i>körbe</i>	-
	vzdálenost	<i>páše</i> <i>dúr</i>		<i>páše</i> <i>dúral</i>
	„lexikální“	<i>khér / khére</i> <i>thán / tháne</i>		<i>khéral</i> -

Tabulka 25 Lokální adverbia

Lokální adverbia určují buď umístění v prostoru (stativní) nebo prostorový pohyb (direktivní nebo separativní) (Tabulka 25). Deiktickými lokálními adverbii s *od-* a *ad-* kořenem (*adaj* „tady“, *odoj* „tam“, *áthar / adáthar* „odsud“, *óthar / odóthar* „odtud“) se budu zabývat v oddíle o demonstrativech.

Direktivní adverbia mají tvar s finálním *-e* nebo *-i*, zatímco stativní a separativní mají ablativní tvar na *-al*, vyjma stativního (*adaj*) *ánde* „uvnitř“. Při elicítaci měli respondenti tendenci překládat stativ také tvarem na *-e / -i* (8). Nicméně při analýze narativů jsem stativní adverbia s finálním vokálem zaznamenala jen ojediněle.

(8) *jékh* *čhajóri hi* *ári*

jeden holčička COP.PRS.3 venku
„venku je malá holka”

Direktivní adverbia jsou *ánde* „dovnitř“, *ári* „ven“, *upre* „nahoru“, *téle* „dolů“, *ángle* „dopředu, vpřed“ a *pále* „dozadu, vzad“. Stativní lokální adverbium *ánde* občas se vyskytuje ve tvaru *adaj ánde* „vevnitř“ (9). Separativní tvar inesivu je *ándral* „zevnitř“, kde se ve kmeni zachovalo finální *-r*.

(9) *adaj ánde hi džas pal late*
tady vevnitř COP.PRS.3 jít.IMP.1PL za ona.LOC
„je vevnitř, pojďme za ní“

Tvar stavivu a separativu je v dalších případech homonymní: *upral* „nahore, (se)shora“, *télal* „dole, (ze)zdola/zespona“, *ánglel* „v(e)předu, z(e)předu“, *pálal* „vzadu, zezadu“. V kmeni adverbia *ávral* „venku, zvenku“ se zachoval konsonant /v/; vedle toho je doložen také tvar s metatezí *árval*, např. *árval ájom* vs. *ávral ájom* „přišel jsem zvenku”.

Další doložená adverbia jsou stativní *úzar* „vedle“ (10) a *prikal* „naproti“ (11), stativní a direktivní *páše* „blízko“ a *dúr* „daleko“ (12-14), separativ *dúral* „zdaleka“ (15) a *páše* „zblízka“ (16).

(10) *odoj béšen ón, úzar hi lenge*
tam bydlet.PRS.3PL oni.NOM vedle COP.PRS.3 oni.DAT
„tam bydlí, jsou vedle nich“

(11) *prikal béšel o cilo čaládo*
naproti bydlet.PRS.3SG DEF celý.M rodina
„naproti bydlí celá rodina”

(12) *mr-e dadeskr-o kher páše hi*
já.GEN-OBL otec.GEN-M dům blízko COP.PRS.3
„dům mého otce je blízko“

(13) *odá náne dúr*
DEM.M.SG COP.NEG.PRS.3 daleko

„to není daleko“

- (14) *ni páše na tromal te džan*
ani blízko NEG odvážit_se.PRS.3SG COMP jít.INF
„ani přiblížit se neopovází“

- (15) *dúral ále*
zdaleka přijít.PRET.3PL
„přišli zdaleka“

- (16) *páše má ni dí'hol aňňira šukarake*
zblízka už ani vypadat.PRS.3SG natolik hezký.F.DAT
„zblízka už ani nevypadá tak hezká“

Přejatá adverbia jsou stativní *körbe* (maď. *körbe*) „kolem“ (17) a *körül* (maď. *körül*) „kolem“ (18). Denominativní adverbia jsou stativní a direktivní *khér(e)* „doma, domů“ a *thán(e)* „na místě/místo“ a separativní *khéral* „z domova“. Původní separativy *šérándral* „zadní čelo postele“ < *šéro* „hlava“) a *prendral* „pelest v nohách postele“ < *pre* „nohy“ se nominalizovaly.

- (17) *mer körbe án sine kerít-imi*
protože kolem do COP.PRS.3 oplocený-PTCP.F
„protože kolem byl oplocen“

- (18) *i rakli ár džal, díkhel körül*
DEF neromská_holka ven jít.PRS.3SG dívat.PRS.3SG kolem
„neromská holka jde ven / vychází, kouká se kolem“

3.3.2 Temporální adverbia

Temporální adverbia jsou původní *avdí* „dnes“, *ídž* „včera“, *táha* „zítra“, *akán / akána(k)* „ted“, *áke* „hned“, *čilla* „dávno“, *sig* „brzo“ a přejatá *šoha* (maď. *soha*) „nikdy“, *lani* (jsl. *lani*) „loni“ a *furt(on)* (maď. dial. *furt / furton*) „neustále“ a další (viz také 4.5).

3.3.3 Adverbia způsobu

Neodvozená adverbia jsou původní *sar* „jak“, *avka* „tak“, *sig* „rychle“, *papal(eg)* „znovu, zas“ a přejatá *dost* (jsl. *dosta*) „dost“, *čak* (maď. *csak*) „jen“, *nad'on* (maď. *nagyon*) „velmi“, *majnem* (maď. *majdnem*) „málem“, *hiába* (maď. *hiába*) „zbytečně“, *d'alog* (maď. *gyalog*) „pěšky“, *bistošan* (maď. *biztosan*) „jistě“, *ed'enešen* (maď. *egyenesen*) „rovně“, *pont* (maď. dial. *pont*) „přesně“, *tejješen* (maď. *teljesen*) „úplně“ a další.

Původní deadjektivní derivační sufix modálních adverbíí je *-e*, např. *šukár-e* „hezky“ < *šukár* „hezký“, *hojám-e* „zlostně“ < *hojám-o* „zlobivý“, *lók-e* „pomalu“ < *lók-o* „pomalý“, *lách-e* „dobře“ < *lách-o* „dobrý“, *úč-e* „vysoko“ < *úč-o* „vyskový“, *román-e* „romsky“ < *roman-o* „romský“, *pernáng-e* „bos“ < **pernáng-o* „bosý“, *šernáng-e* „prostovlasý“ < **šernáng-o* „prostovlasý“, *korkór-e* „sám“ < **korkor-o* „samotný“.

Derivačním prostředkem, jenž původně odvozoval adverbia od přejatých adjektiv, je formant *-(ó)n-e*: *erd'av-ón-e* „špatně“ < *erd'av-o* „špatný“, *cil-ón-e* „zcela, úplně“ < *cil-o* „celý“, *apró-n-e* „na drobno“ < maď. *apró* „drobný“. V současnosti se však aplikuje i na některé původní adjektiva, např. *jál-ón-e* „syrovo“ < *jál-o* „syrový“, *múl-ón-e* „zdechle“ < *múl-o* „mrtvý“, *térn-ón-e* „mladě“ < *térn-o* „mladý“, *kušl-ón-e* „plešatě“ < *kušl-o* „plešatý“. Občas alternuje užití sufixů *-e* / *-óne*, např. *úč-e* vedle *úč-ón-e* „vysoko“. Adjektiva značící etnicitu mají adverbni sufix *-a*, např. *ungrik-a* „maďarsky“ < *ungrik-o* „maďarský“, *dasik-a* „chorvatsky“ < *dasik-o* „chorvatský“, *nimck-a* „německy“ < *nimck-o* „německý“. Derivační formant *-ik-a* jsem zaznamenala u dvou adjektiv: *god'ar-ik-a* „moudře“ < *god'ár* „moudrý“ a *čač-ik-a* „skutečně“ < *čač-ik-án-o* „opravdový“.

Další doložená adverbia způsobu jsou *čórcjal* „tajně“, komparativ *feder* „lépe“, multiplikativní *butvar* „často“ a *buterval* „víckrát“. Kalky *vaš adá* (maď. *ezért, ez* „tento“ + *-ért* „kvůli“) „proto“ a *vaš odá* (maď. *azért, az* „tamten“ + *-ért* „kvůli“) „proto“ jsou kauzální adverbia.

3.4 Číslovky

Ve veršendské romštině jsou přítomny všechny číslovky indoárijského původu: *jékh* 1, *dúj* 2, *trin* 3, *štár* 4, *pándž* 5, *šóv* 6, *deš* 10, *biš* 20 a *šel* 100; a také základní číslovky řeckého původu: *éfta* 7, *ófto* 8, *éna* 9, *trianda* 30. Přejímkami z maďarštiny jsou *ezer-i* (maď. *ezer*) „tisíc“ a *milijó* (maď. *millió*) „milión“ (Tabulka 26). Zlomky jsou přejatá *harmad-o* (maď. *harmad*) „třetina“ a *ned'ed-o* (maď. *negyed*) „čtvrtina“ a původní *epaš* s významem „půl, polovina“.

Číslovky mezi 11 a 16 se skládají pomocí morfému *-u-* (*deš-u-jékh* 11), mezi 17 a 19 nulovým morfémem (*deš-éfta* 17), mezi 21 a 26 morfémem *-taj-* (*biš-taj-jékh* 21) a mezi 27 a 29 morfémem *-t-* (*biš-t-éfta* 27). Číslovky nad třicet se skládají podle vzoru 21-26 (morfémem *-taj-*) a 27-29 (morfémem *-t-*). Desítky *štar-val-deš* 40, *pándž-var-deš* 50, *šó-var-deš* 60, *éfta-var-deš* 70, *ófto-var-deš* 80 a *éňa-var-deš* 90 se skládají z multiplikativ jednotlivých základních číslovek a ze základní číslovky *deš* „deset“, např. *pándž-var-deš* „pět-krát-deset = padesát“. Číslovky *šel* „sto“ a *ezeri* „tisíc“ mají stejný tvar v singuláru a v plurálu (*jékh šel* 100, *dúj šel* 200). U číslovek nad tisíc často dochází k přepínání jazykového kódu.²⁰

1	<i>jékh</i>
2	<i>dúj</i>
3	<i>trin</i>
4	<i>štár</i>
5	<i>pándž</i>
6	<i>šóv</i>
7	<i>éfta</i>
8	<i>ófto</i>
9	<i>éňa</i>
10	<i>deš</i>
11-16	<i>deš-u-jékh, deš-u-dúj, deš-u-trin, deš-u-štár, deš-u-pándž, deš-u-šóv</i>
17-19	<i>deš-éfta, deš-ófto, deš-éňa</i>
20	<i>biš</i>
21-26	<i>biš-taj-jékh, biš-taj-dúj, biš-taj-trin, biš-taj-štár, biš-taj-pándž, biš-taj-šóv</i>
27-29	<i>biš-t-éfta, biš-t-ófto, biš-t-éňa</i>

²⁰ Často v závislosti na mluvčím: *O pándž, šóv ezeri forinti akán triandatéňenge felelinlahi meg. (...) Éš mégiš štarvaldeštajdúj ezeri forinti dobínav. (...) Bištajdújenca géjom, ko pálal vazdinde le d'oršan upro bištófto, ako úja triandatajjékh, de na džanav káj sar. (...) Avka vazdinde le, akán pa si man štarvaldeštajdúj ezeri taj óftošel taj óftovardestófto forinti.* „Pět nebo šest tisíc forintů teď odpovídalo třiceti devíti. A přesto čtyřicet dva tisíc forintů dostávám. (...) S dvaceti dvěma jsem šel (do důchodu), pak to rychle zvedli na dvacet osm, pak najednou třicet jedna, ale nevím jak. (...) Tak to zvedli, a teď mám čtyřicet dva tisíc osm set osmdesát osm forintů.“

30	<i>trianda</i>
40	<i>štar-val-deš</i>
50	<i>pandž-var-deš</i>
60	<i>šo-var-deš</i>
70	<i>éfta-var-deš</i>
80	<i>ófto-var-deš</i>
90	<i>éña-var-deš</i>
100	<i>šel</i>
101	<i>šel taj jékh</i>
111	<i>šel taj deš-u-jékh</i>
161	<i>šel taj šó-var-deš-taj-jékh</i>
200	<i>dúj šel</i>
1000	<i>ezeri</i>
2000	<i>dúj ezeri</i>
10.000	<i>deš ezeri</i>
100.000	<i>šel ezeri</i>
1.000.000	<i>milijó</i>

Tabulka 26 Základní číslovky

Stovky a desítky spojuje morfém *-taj-* (*šel taj šóvardeš* 160), podobně tisícovky a stovky (*éfta ezeri taj šóvšel* 7800).

Řadové číslovky se tvoří přidáním sufixu *-t-* k základním číslovkám, např. *dúj-t-o* „druhý“ < *dúj* „dva“. Nepravidelný je tvar *tri-t-o* „třetí“ < *trin* „tři“, kde dochází ke ztrátě finální /n/ základního tvaru. Řadová číslovka „první“ je deadverbium *angl-ún-o* „první“ < *ángl-al* „vpředu“. Adjektivním sufixem *-ál-* se tvoří řadové číslovky komplexnější, tzn. složené tvary 11-19, 21-29 a 40-99. Číslovky mezi 11 a 19 mají také variantu se starším sufixem *-t-* (*dešudúj-t-o* / *dešudúj-ál-o* „dvanáctý“ < *dešudúj* „dvanáct“). *Biš-t-o* „dvacátý“ < *biš* „dvacet“, *trianda-t-o* „třicátý“ < *trianda* „třicet“ a *šel-t-o* „stý“ < *šel* „sto“ se tvoří sufixem *-t-*, ale vyšší desítky už nikoli, např. *štarvaldeš-ál-o* „čtyřicátý“ < *štarvaldeš* „čtyřicet“. Řadové číslovky mají rodové koncovky (*štárt-o čhá* „čtvrtý chlapec“, *štárt-i čhaj* „čtvrtá dívka“) a flexi shodnou s tematickými adjektivy (*dešudujto-s-ke* „dvanáctý-OBL-DAT“).

Multiplikativa se tvoří buď sufixem *-var*, a to ze základních číslovek (*jekh-var* „jednou“, *deš-var* „desetkrát“, *šel-var* „stokrát“), z neurčitých číslovek (*but-var* „často“, *att'i-var* „tolikrát“) a z interogativa (*kit'i-var* „kolikrát“), nebo jeho alomorfem *-val*, který vznikl disimilací /r > l/ ve tvarech obsahujících /r/ v kmeni, např. *štár-val* < **štar-var* „čtyřikrát“, *buter-val* < **buter-var* „víckrát“, *ezer-val* < **ezer-var* „tisíckrát“ a *trí-val* < **trin-var* „třikrát“. U posledního došlo také k elizi finálního /n/. K obdobné redukci došlo u multiplikativa *dú-var* < **dúj-var* „dvakrát“.

Kombinací formantu řadových číslovek *-t-* a multiplikativního sufixu *-var* / *-val* se tvoří ordinální multiplikativa (19-20).

(19) *akán dujto-var serelmešno sína*
 ted' druhý-krát zamilovaný COP.PRS.3
 „ted' už byl podruhé zamilovaný“

(20) *trito-var má dži men géj- ánd ando khul*
 třetí-krát už po krk jít.PRET.3SG dovnitř do.DEF hovno
 „potřetí se až po krk ponořil do hoven“

Nepřímý pád všech číslovek se shoduje s nepřímým pádem adjektiv typu *térno* „mladý“, tzn. OBL.M *-e*, OBL.F *-a*, OBL.PL *-e* (*jékh-e muršeske* „jednomu mužovi“, *jékh-a pheňake* „jedné sestře“, *dúj-e grasten* „dva koně“). Základní číslovky s finálním konsonantem *éfta* 7, *ófto* 8 a *éňa* 9 zachovávají v nepřímém pádě základní tvar (*éfta phrálenca* „se sedmy bratry“). Nepřímý pád číslovek však může být také tvořen nulovým morfémem (*štár muršenca* vedle *štár-e muršenca* „se čtyřmi muži“). Všechny číslovky v pozici syntaktického substantiva se ohýbají jako tematická substantiva, tzn. OBL.M *-e-s-*, OBL.F *-a-*, OBL.PL *-en-* (21-22). Po číslovkách větších než jedna stojí substantiva v plurálu. Substantiva *masek* „měsíc“, *berš* „rok“ a *dí* „den“ mohou po číslovkách stát jak v plurálu, tak v singuláru, singulár je však frekventovanější (23a vedle 23b).

(21) *pándž-var-es-te šikerisalíja*
 pět-krát-OBL.M.SG-LOC podařit_se.PRET.3SG
 „na pátý pokus se (to) povedlo“

(22) *so le éft-en-ge*
 všichni DEF.OBL sedm-OBL.PL-DAT

„všem sedmi“

(23)

- a. *štár divesa mulva óvl- amen autó*
 čtyři den.PL za COP.FUT.3SG my.ACC auto
- b. *tal o štár dí óvla amen autó*
 za DEF čtyři den.SG COP.FUT.3SG my.ACC auto
- „už za čtyři dny budeme mít auto“

3.5 Zájmena

3.5.1 Osobní zájmena

	1SG	2SG	3SG.M	3SG.F	1PL	2PL	3PL
NOM	<i>me</i>	<i>tu</i>	<i>óv</i>	<i>ój</i>	<i>amen</i>	<i>tumen</i>	<i>ón</i>
OBL	<i>man-</i>	<i>tu-</i>	<i>les-</i>	<i>la-</i>	<i>amen-</i>	<i>tumen-</i>	<i>len-</i>
ACC	<i>man</i>	<i>tut</i>	<i>le</i>	<i>la</i>	<i>amen</i>	<i>tumen</i>	<i>len</i>
POS	<i>mr-</i>	<i>tr-</i>	<i>leskr-</i>	<i>lacr-</i>	<i>amár-</i>	<i>tumár-</i>	<i>lengr-</i>

Tabulka 27 Osobní zájmena

Na rozdíl od abstraktních substantiv nedošlo u osobních zájmen *amen* „my“ a *tumen* „vy“ ke ztrátě finálního /n/. V 3SG se rozlišuje rod: maskulinní tvar je *óv* „on“, femininní *ój* „ona“. Tvary třetí osoby mají kořen s dlouhým vokálem, včetně plurálu *ón* „oni/y“. Jejich supletivní kmen nepřímého pádu je *les-* 3SG.M, *la-* 3SG.F a *len-* 3PL. Kmen nepřímého pádu 1SG je nepravidelné *man-*. Akuzativ se tvoří z nepřímého pádu nulovým morfémem, vyjma tvaru 2SG *tut* „ty.ACC“ a maskulina 3SG *le* „on.ACC“. Posesiva ve veršendské romštině jsou synkopované tvary: *mr-* „můj“, *tr-* „tvůj“, *les-kr-* „jeho“, *la-kr-* „její“ a *len-gr-* „jejich“, která mají adjektivní flexi, např. *mr-a da-ha* „já.POS-OBL matka.SOC“. Jednou jsem zaznamenala příklad substantivní flexe: *mrenge* „mým“ (srov. *mre Chávezge* „mým dětem“).

3.5.2 Reflexiva

	3SG	3PL
OBL	<i>pes-</i>	<i>pumen-</i>
ACC	<i>pe</i>	<i>pumen</i>
POS	<i>pr- / (peskr-)</i>	<i>pumár-</i>

Tabulka 28 Reflexiva

Reflexiva se ve veršendské romštině používají pouze pro referenci k subjektu ve třetí osobě singuláru a plurálu. Nepřímým kmenem je *pes-* 3SG a *pumen-* 3PL (24-26). Posesivní tvar singuláru je synkopovaná *pr-* (27-28). Dvakrát jsem zaznamenala posesivní tvar singuláru *peskre* od stejného mluvčího (29). Posesivní tvar plurálu je *pumár-* (30).

(24) *an pes-te odá mislind'a*
 v REFL.3SG.OBL-LOC DEM.M.SG myslet.PRET.3SG
 „v duchu (dosl. v sobě) si myslel“

(25) *tinnahi pumen-ge*
 koupit.IMPF.3PL REFL.3PL.OBL-DAT
 „kupovali si“

(26) *trádinge pumen-dar*
 odehnat.PRET.3PL REFL.3PL.OBL-ABL
 „odehnali od sebe“

(27) *n- alákhel pr-o than*
 NEG najít.PRS.3SG REFL.3SG.GEN-M místo
 „nenachází své místo“

(28) *kamlahi pr-e rokonen*
 mít_rád.IMPF.3SG REFL.3SG.GEN-OBL příbuzný.ACC.PL
 „měl rád své příbuzné“

(29) *but kerláhi le čhavóres-ke peskr-e*
 hodně dělat.IMPF.3SG DEF.OBL dítě.PL-DAT REFL.3SG.GEN-OBL
 „má babička často to dělala dítěti, svému“

(30) <i>dobinen</i>	<i>pumár-i</i>	<i>ňugdij</i>
dostat.PRS.3PL	REFL.3PL.GEN-F	důchod
„dostávají svůj důchod“		

3.5.3 Reciprokum

Reciprokum ve veršendské romštině sestává ze základní číslovky *jékh* „jedna“ a z nepřímého kmene zájmena *áver* „jiný, druhý“ (Tabulka 29). Nominativní tvar reciproka není doložen.

	Reciprokum	Příklad
ACC	<i>jékhávre</i>	<i>márnahi jékh-ávr-e</i> „bili se“
GEN	<i>jékhávres-kr-o</i>	<i>astarde jékh-ávr-es-kr-o va</i> „chytili se za ruce“
DAT	<i>jékhávres-ke</i>	<i>irňande pumen sembe jékh-ávr-es-ke</i> „otočili se k sobě“
ABL	<i>jékhávres-tar</i>	<i>gējaham amenge jékh-ávr-es-tar</i> „rozloučili jsme se“
LOC	<i>jékhávres-te</i>	<i>džanahi pal jékh-ávr-es-te</i> „šli po sobě“
SOC	<i>jékhávre-ha</i>	<i>n- avnahi šoha ár jékh-ávr-e-ha</i> „nikdy spolu nevycházeli“

Tabulka 29 Reciproka

3.5.4 Demonstrativa

	Vzdálenost	SG.M	SG.F	PL
NOM	proximální	<i>adá</i>	<i>add'a</i>	<i>ada-na</i>
	distální	<i>odá</i>	<i>odd'a</i>	<i>odo-na</i>

OBL	proximální	<i>ada-le</i>	<i>ada-la</i>	<i>ada-le</i>
	distální	<i>odo-le</i>	<i>odo-la</i>	<i>odo-le</i>

Tabulka 30 Demonstrativa

Demonstrativa veršendské romštiny vyjadřují dvě dimenze vzdálenosti. Proximální ukazovací zájmena mají kmen *ad-* (*adá* „tento“, *add'a* „tato“), zatímco distální zájmena kmen *od-* (*odá* „tamten“, *odd'a* „tamta“) (Tabulka 30). Občas alternuje femininum *add'a* a *ad'a* „tato“, podobně *odd'a* a *od'a* „tamta“. Plurální marker je *-na* (*ada-na térne* „ti mladí“), marker nepřímého pádu maskulina a plurálu *-le* (*ada-le romeske* „tomuhle Romovi“), feminina *-la* (*ada-la čhajórake* „té holce“).

	AD-	OD-	AK-
determinátor	<i>adá</i>	<i>odá</i>	-
stativ	<i>adaj</i>	<i>odoj</i>	<i>ák</i>
direktiv			
separativ	<i>adáthar / áthar</i>	<i>odóthar / óthar</i>	
kvalita	<i>asso / asavo</i>		
způsob	<i>avka</i>		
míra/počet/trvání	<i>atři / akiři / akiřa</i>		
pořadí	–		
násobek	<i>attivar</i>		
velikost	<i>akibor</i>		
prolativ	<i>ére</i> (< maď.)	<i>óra</i> (< maď.)	

Tabulka 31 Deiktické série demonstrativ

Stativní demonstrativa *adaj* „tady“ a *odoj* „tam“ mají stejný kořen jako ukazovací zájmena *adá* „ten“ a *odá* „tamten“ a rovněž určují míru vzdálenosti. Direktiv není odlišný od stativu: *av adaj* „pojď sem“, *dža odoj* „jdi tam“. Separativní tvary jsou *adáthar / áthar* „odsud“ a *odóthar / óthar* „odtud“. U prolativních přejímek *ére* (maď. *erre*) „tadytudy“ a *óra* (maď. *arra*) „tamtudy“ došlo k náhradnímu zdĺoužení vokálu po redukci původní gemináty. V posledním případě nastala hlásková změna /a > o/, pravděpodobně jako analogie k dalším o-kmenům: *ére ája*, *na óra* „přišel tadytudy, ne tamtudy“. Ukazovací zájmeno *ák* „tu, tady“ se

vyskytuje pouze ve specifickém kontextu typu *ák hi tuke* „na, tady to máš!“, *ák hi tumenge* „nate, tady to máte!“. Demonstrativa se často pojí s maďarskou prefixální partikulí *ud'an* a tvoří semikalky, např. *ud'an-adale muršenca* „s týmiž muži“, *ud'an-asso* (z maď. *ugyan-olyan*) „stejný“, *ud'an-avka* (z maď. *ugyan-úgy*) „stejně“. Demonstrativum vyjadřující kvalitu je *ass-o / asav-o* „takový“, nebo semikalk z maďarštiny *asso-félik-o* (maď. *olyas-féle*) „nějaký takový“. Má adjektivní flexi (31) a může být substantivizováno (32-33). Demonstrativa vyjadřující míru, počet a trvání jsou *att'i / akiti / akita* „tolik, natolik“, které mají stejný tvar nezávisle na rodě a čísle. Mezi třemi varianty neexistuje žádný funkční rozdíl, např. *att'i phuv* „tolik země“, *att'i halahi* „tolik jedl“, *akita gódi* „tolik rozumu“. Při substantivní flexi má nepřímý kmen podobu *att'i-s-* (34). Demonstrativum *akibor* „tak velký“ značí rozměr a velikost (35-36); plurál se tvoří sufixem *-a*: *akibor-a* „tak velké“.

(31) *asav-a* *melal-a* *mačka*
 takový-OBL.F.SG špinavý-OBL.F.SG kočka
 „takovou špinavou kočku“

(32) *ass-a* *válastinlahi*
 takový.ACC vybrat.IMPF.3SG
 „takovou vybral“

(33) *ass-es-ke* *diňom*
 takový.OBL.M.SG-DAT dát.PRET.1SG
 „takovému jsem (to) dal“

(34) *att'i-ha* *elébner jutinel* *upre*
 tolik.OBL-SOC dřív dostat_se.PRS.3SG nahoru
 „o tolik dřív se dostane nahoru“

(35) *akibor* *čhajóri* *taj* *čhavóro*
 tak_velký holčička a chlapeček
 „tak velká holčička a chlapeček“

(36) *akibor* *sar* *akának* *add'a* *soba*
 tak_velký jak teď DEM.F.SG pokoj

„tak velký, jak teď ten pokoj“

3.5.5 Expletiva

	M.SG	F.SG	PL
NOM	<i>kóv-a</i>	<i>kóv-a</i>	<i>kóv-i</i>
OBL	<i>kóv-a-s-</i>	<i>kóv-a-</i>	<i>kóv-en-</i>

Tabulka 32 Flexe expletiva

Expletiva jsou slova užívaná v případech, kdy si mluvčí nemůže vzpomenout na příslušné slovo. Expletivum veršendské romštiny je *kóva* „no ten, tentononc“. Nejčastěji se užívá jako substantivum (37). Flexe expletiva shrnuje tabulka 32.

Expletivní adjektivum je odvozené maďarským sufixem *-š-* (maď. *-s*), za nímž následuje adaptační sufix *-n-* (38). Expletivní sloveso je odvozené maďarským desubstantivním sufixem *-z-*, za nímž následuje adaptační sufix *-ín-* (39).

(37) *kóvengre gáda ... ole gádžengre*
no_ten.GEN-PL šaty DEF.OBL Gádžo.PL.GEN-PL
„šaty těch ... těch Gádžů“

(38) *kovášno šero pijen ... alkoholmenteš*
no_takový.M pivo pít.PRS.3PL bezalkoholický
„no takové pivo pijí, bezalkoholické“

(39) *pasterňa kóvázinnahi ... phiravnahi*
sukně.PL tentočkovat.IMPF.3PL nosit.IMPF.3PL
„sukni tentočkovaly ... nosily“

3.5.6 Interrogativa

Personální interogativum *ko* „kdo“ má nepřímý kmen *kas-*, např. *kas-ke* „komu“, *kas-te* „o kom“, *kas-tar* „od koho“, *kas-kr-o* „čí“; nepravidelný je instrumentál *kasaha* „s kým“ a akuzativ *kas* „koho“, kde se neztrácí finální /s/. Tázací zájmeno *kanak* „kdy“ má také stažený

tvar *kan*. Ve významu „odkdy“ alternuje syntetický tvar *kiʼas-tar* a perifrastická fráze *uzar kiʼato* vedle přejímky *miúta* (maď. *mióta*). Kvantitativní interogativum má dvě varianty *kiʼi* a *kiʼa* „kolik“ a odvozené tvary *kiʼi-var* „kolikrát“ a *kiʼi-t-o* / *kiʼa-t-o* „kolikátý“. Při substantivní flexi je kmen nepřímého pádu plurálu *kiʼ-en-* (40-41). Další kvantitativní interogativum je *kibor* „jak velký“ (42). Lokální interogativum *káj* „kdy, kam“ má direktivní i stativní význam, např. *káj hi* „kde je“, *káj džas* „kam jdeš“. Separativní tvar je *káthar* „odkud“, např. *káthar hi* „odkud je“. Interogativum *so* „co“ má nepřímý kmen *sos-*, např. *sos-ke* „proč, na co“, *sos-te* „v čem“, *sos-tar* „z čeho“ a *so-ha* „s čím“. Ve významu „jaký“ stojí interogativum *sav-*, který má adjektivní flexi (43). Interogativum způsobu je *sar* „jak“ (44-45).

- (40) *kiʼ-en-de* *kerisalja*
kolik-OBL.PL-LOC stát.PRET.3SG
„kolik to stálo“
- (41) *kiʼ-en-ca* *kámes*
kolik-OBL.PL-SOC dlužit.PRS.2SG
„kolik dlužíš“
- (42) *kibor* *cipela* *tuke* *kampe*
jak_velký boty.SG ty.DAT je_třeba.PRS.3SG
„jak velké boty potřebuješ“
- (43) *sav-a* *džuvja* *kámes*
jaký-OBL žena.ACC milovat.PRS.2SG
„jakou ženu miluješ“
- (44) *sar* *restal* *adaj*
jak dostat_se.PRET.2SG sem
„jak ses sem dostal“
- (45) *sar* *búčhos*
jak jmenovat_se.PRS.2SG
„jak se jmenuješ“

3.5.7 Indefinita a negativa

	VALA-	AKÁR-	NI-
ko	<i>valako</i>	<i>akárko (bárko)</i>	<i>niko</i>
so	<i>valaso</i>	<i>akárso (bárso)</i>	<i>ništ(a)</i>
savo	<i>valasavo / valaso</i>	<i>akársavo (bársavo)</i>	<i>nisavo</i>
sar	<i>valasar</i>	<i>akársar</i>	<i>nisar</i>
káj	<i>valakháj</i>	<i>akárkháj</i>	<i>nikháj</i>
káthar	<i>valakáthar</i>	<i>akárkáthar</i>	<i>nikáthar</i>
kan(ak)	<i>valamikor</i> (arch. <i>valakan/ak</i>)	<i>akárkan(ak) (bárkanak)</i>	<i>šoha</i>
kiři	<i>valakiři</i>	<i>akárkiři</i>	-

Tabulka 33 Indefinita a negativa

Většina indefinit veršendské romštiny je odvozená z interogativ derivačním morfémem specifické neurčitosti *vala-* (*vala-ko* „někdo“), libovolnostní neurčitosti *akár-* / *bár-* (*akár-ko* „kdokoli“) a negativní neurčitosti *ni-* (*ni-ko* „nikdo“) (Tabulka 33). Morfémy *vala-*, *akár-* a *bár-* jsou přejímkami z maďarštiny (srov. *akár-ki* „kdokoli“, *akár* „-koli“ + *ki* „kdo“), zatímco morfém *ni-* je přejímkou jihoslovanskou. Přejímky jsou dále *šoha* (maď. *soha*) „nikdy“ a *ništ(a)* (jssl. *ništa*) „nic, žádný“. Poslední má nepřímý kmen *nisos-* (46). Indefinitum *valakan(ak)* „někdy“ je archaismus, v současnosti se užívá přejímka *vala-mikor* (maď. *vala-mikor*) „někdy“. Vedle frekventovaného morfému libovolnostní neurčitosti *akár-* se občas vyskytuje rovněž maďarský morfém *bár-* (maď. *bár-*), např. *akár-ko* vedle *bár-ko* „kdokoli“. Iniciální *k-* u lokálního interogativa *káj* „kde, kam“ se po derivačních morfémech aspiruje, např. *ni-klháj* „nikde, nikam“. Indefinity *vala-sav-o* a *vala-so* „nějaký“ jsem se už zabývala v části fonologie.

- (46) *adá gra pre nisos-te n- óvla lácho tuke*
 DEM.M.SG kůň na nic.OBL-LOC NEG COP.FUT.3SG dobrý.M ty.DAT
 „tenhle kůň už ti k ničemu nebude“

3.5.8 Totalizátory a heteropronomina

	Totalizátory	Heteropronomina
způsob	<i>mindenképpen</i>	<i>avrésar / avrésal</i>
stativ	<i>vígig</i>	<i>avrethán(e)</i>
direktiv	<i>vígig, sakethán(e)</i>	
separativ	<i>sakethanestar (sakethán/e)</i>	<i>ávretar (avrethán/e)</i>
čas	<i>furt(on), mindig</i>	<i>avrésar / avrésal</i>

Tabulka 34 Adverbiální totalizátory a heteropronomina

Adverbiální totalizátory veršendské romštiny jsou z velké části přejímkami, například málo užívané *mindenképpen* (maď. *mindenképpen*) „všelijak“, *vígig* (maď. dial. *végig*) „všude“, *mindig* (maď. *mindig*) „vždy“ a *furt(on)* (maď. dial. *furt/on*) „vždy“. Přejatý totalizátor *vígig* může stát v stativním (47) i direktivním významu (48).

(47) *laçhe manuša vígig si*
dobrý.PL lidi všude COP.PRS.3
„dobří lidé jsou všude“

(48) *džahamhi vígig*
jít.IMPF.1PL všude
„šli jsme všude“

Z totalitního modifikátoru *sak-* „každý“ a ze starého lokativního tvaru *thán-e* „na místě“ < *than* „místo“ se skládá složený výraz *sake-tháne* „všude“ označující směr. Největší rozdíly jsem zaznamenala při elicitaci separativního totalizátoru „odevšad, ze všech stran“. Nejfrekventovanější je ablativní tvar *sake-than-es-tar*, vedle lokativního tvaru *sake-thán(-e)*. Jednou jsem zaznamenala složený tvar *sake-thán-ról*, kde na místě původního sufixu *-tar* stojí maďarský ablativní sufix *-ról*. Totalizátory odvozené z interogativ nejsou doloženy.

Heteropronomen *avré-sar* s dvojím významem „jinak“ a „jindy“ je odvozené z interogativa *sar* „jak“ prefixem *avré-* (zřídka *ávré-*). V závislosti na idioktu se vyskytuje varianta *avré-sal* vzniklá disimilací, například heteropronomen způsobu (49) a heteropronomen času (50). Stativní a direktivní heteropronomen je *avre-thán(e)* „jinde,

jinam“ (srov. *sake-tháne* „všude“). U separativního heteropronomina alternuje ablativní tvar *ávre-tar* a lokativní *avre-thán-e* ve významu „odjinud“ (51).

(49) *na ed'formán khelahamhi, sako avrésal*
 NEG stejně tančit.IMP.1PL každý.M jinak
 „netančili jsme stejně, (ale) všichni jinak“

(50) *avrésal av uz mande*
 jindy přijít.IMP.2SG k já.LOC
 „přijď ke mě jindy“

(51)
 a. *na péčistar ája, valakáthar ávretar*
 NEG Pécs.ABL přijít.PRET.3SG odněkud odjinud.ABL
 b. *na péčistar ája, hanem avretháne ája*
 NEG Pécs.ABL přijít.PRET.3SG ale odjinud.LOC přijít.PRET.3SG
 „nepřišel z Péče, (ale) odjinud“

Hodnota	Modifikátor	Příklad
kvalita /	<i>sak-</i>	<i>sako dí</i> „každý den“
identita	<i>cil-</i>	<i>cilo dí</i> „celý den“ <i>cilo lóvo</i> „všechny peníze“ <i>o cile róma</i> „všichni Romové“
	<i>áver</i>	<i>áver gav</i> „jiná vesnice“

Tabulka 35 Modifikátory

Totalitní a heteropronominální modifikátory veršendské romštiny shrnuje tabulka 35. Totalitní modifikátor *sak-* „každý“ má maskuliní sufix *-o*, femininí *-i* a kmen nepřímého pádu *sak-on-* (*sakone neve gáda síne* „každý měl nové šaty“). Od jednoho mluvčího jsem několikrát zaznamenala plurálový tvar *sak-e* ve významu „všechny“ (52). Modifikátory *cil-* „celý, všechny“ a *áver* „jiný, druhý“ mají adjektivní flexi.

- (52) *sak-e khéra párne hi*
 všechny-PL dům.PL bílý.PL COP.PRS.3
 „všechny domy jsou bílé“

osoba	<i>sako</i>	<i>sako dógozínel</i> „každý pracuje“
	<i>sabe džéne</i>	<i>adaj sam sabe džéne</i> „jsme tu všichni“
	<i>sa</i>	<i>adaj sam sa</i> „jsme tu všichni“
	<i>áver</i>	<i>niko áver</i> „nikdo jiný“
věc	<i>sa</i>	<i>sa hája</i> „všechno snědl“
	<i>mindeneko</i>	<i>mindeneko džánel</i> „zná všechno“
	<i>sa mindeneko</i>	<i>sa mindeneko ár čhingerde</i> „vykáceli úplně všechno“
	<i>áver</i>	<i>áver na džánáv</i> „nic jiného neznám“

Tabulka 36 Substantivália

Totalitní pronominália odkazující k neživotným substantivům jsou *mindeneko* (maď. *mindenek*.PL) „všechno“ a *sa* „všechno“. Jejich spojení *sa mindeneko* má posilující funkci s přibližným významem „úplně všechno“ (53). Kmen nepřímého pádu *mindeneko* je *mindenekos-* (54). K životným substantivům odkazuje totalizátor *sako* „každý“. Ve veršendské romštině se vedle totalizátoru *sa* zachoval konzervativizmus *sabe džéne* ve významu „všichni“.

- (53) *még t- o bloki án sine kerdo, sa mindeneko*
 ještě i DEF okno.PL do COP.PRS.3 zavřený.M všechno všechno
 „i okna byly zavřeny, úplně všechno“

- (54) *nikaske náne ande mindenekos-te bast*

nikdo.DAT COP.NEG.PRS.3 v všechno.OBL-LOC štěstí
 „nikdo nemá štěstí ve všem“

3.6 Člen

	M.SG	F.SG	PL
NOM	<i>o</i>	<i>i</i>	<i>o</i>
OBL	<i>le / ole</i>	<i>la / ola</i>	<i>le / ole</i>

Tabulka 37 Člen určitý

Člen určitý má v nominativu feminina podobu *i* (*i čhaj* „dívka“), v nominativu maskulina a plurálu *o* (*o čhá* „chlapec“, *o čháve* „chlapci“, *o čhája* „děvčata“) (Tabulka 37). V nepřímém pádě feminina má člen tvar *la / ola* (*la / ola romňake* „ženě“), v nepřímém pádě maskulina a plurálu *le / ole* (*le / ole manušenge* „lidem“). Mezi tvary s kmeny *l-* a *ol-* nebyl vysledován žádný významový rozdíl.

Člen stojí také před osobními jmény (55-57). Člen se nejčastěji vyskytuje v prepozicionální frázi, např. *and-o kher* „v domě“, *and-i bár* „v zahradě“, *tal o kašt* „pod stromem“.

(55) *phénel mr-i čhaj i Ilonka*
 říkat.PRS.3SG já.GEN-F dcera DEF.F.SG Ilonka
 „říká mi dcera Ilonka“

(56) *hát phénel o Jánoši*
 no říkat.PRS.3SG DEF.M.SG Jan
 „no tak říká Jan“

(57) *befojáši si le, ole Péteri*
 vliv COP.PRS.3 on.ACC DEF.OBL.M.SG Petr
 „má vliv, Petr“

3.7 Slovesa

3.7.1 Adaptace sloves

Přejatá slovesa jsou adaptována sufixem *-ín-*, např. *kezd-ín-en* (maď. *kezd*) „začít“, *kever-ín-en* (maď. *kever*) „míchat“, *poruč-ín-en* (jssl. *poruč-iti*) „vzkázat“, *pis-ín-en* (jssl. *pis-ati*) „psát“. Maďarský desubstantivní sufix *-áz- / -z-* odvozuje také slovesa z předmaďarských substantiv, např. *lavut-a* „housle“ > *lavut-áz-ín-en* „hrát na housle“, *búti* „práce“ > *búti-z-ín-en* (vedle *búti kéren*) „pracovat“, *kárja* „střel“ > *kárj-áz-ín-en* (vedle *kárja den*) „střílet“, nebo expletivum *kóva* „no ten, tentononc“ > *kóv-áz-ín-en* „tentočkovat“.

Příklady adaptace sufixem *-(j)án-* je *irň-án-en* (zřídka *irň-ár-en*) „točit“.

Mediopasiva se adaptují morfémem *-isaj-*, po které následuje původní derivační morfém mediopasiv *-o(v)-*, např. *bám-isaj-o-n* (maď. *bám-ul*) „zírat“, *ír-isaj-o-n* (maď. *ér-ik*) „dozrávat“, *ind-isaj-o-n* (maď. *ind-ul*) „začínat“, *változ-isaj-o-n* (maď. *változ-ik*) „změnit se“, *šiker-isaj-o-n* (maď. *siker-ül*) „podařit se“, *közel-isaj-o-n* (maď. *közel-ed-ik*) „blížít se“, *tertén-isaj-o-n* (maď. *történ-ik*) „dít se“, *sapor-isaj-o-n* (maď. *szapor-od-ik*) „množit se“. Příklady derivace rozšířeným mediopasivním formantem z původních sloves jsou *cíd-en* „tahat“ > *cíd-isaj-o-n* „protáhnout se“ a *vazd-en* „zvedat“ > *vazd-isaj-o-n* „zvedat se“.

3.7.2 Derivace sloves

3.7.2.1 Kauzativa

Kauzativa se tvoří derivačním morfémem *-áv-* z tematických sloves, např. *án-en* „přinést“ > *an-áv-en* „nechat přinést“, *ás-en* „smát“ > *as-áv-en* „rozesmát“, *dára-n* „bát se“ > *dar-áv-en* „strašit“, *kér-en* „dělat“ > *ker-áv-en* „dát si udělat“, *pér-en* „padat“ > *per-áv-en* „upustit“, *píj-en* „pít“ > *píj-áv-en* „napájet“. Při derivaci kauzativa ze slovesa *ha-n* „jíst“ dochází k reduplikaci kořene: *ha-h-áv-en* „krmit (osobu)“.

Příkladem kauzativní *-áv-* derivace s posunem významu je *phír-en* „chodit“ > *phir-áv-en* „nosit“ a *náš-en* „běžet, prchat“ > *naš-áv-en* „ztratit“. Všechna kauzativa mají své kontrakční tvary, např. *asán* vedle *asáven* „rozesmát“, *darán* vedle *daráven* „strašit“. Maďarská kauzativa se přejímají i s maďarským kauzativním morfémem *-tat- / -tet-*, za kterým následuje adaptační sufix *-in-* a původní kauzativní morfém *-áv-*, např. *prik változ-tat-in-á(v-e)n* (maď. *változ-tat*) „proměnit“, *jóšol-tat-in-á(v-e)n* (maď. *jóšol-tat*) „nechat si věštit“, *táncol-tat-in-áv-en* (maď. *táncol-tat*) „působit, aby tančil“, *čepeg-tet-in-á(v-e)n* (maď. *csepeg-tet*) „nakapat“, *öltöz-tet-in-á(v-e)n* (maď. *öltöz-tet*) „oblékat“, *következtet-in-á(v-e)n* (maď.

következtet) „usoudit”. Výskyt dvou kauzativních morfémů vedle sebe nepřináší žádný významový rozdíl, tzn. nejedná se o druhé kauzativum. Druhé kauzativum s významem „působit, aby někdo působil, aby se dělo to, co vyjadřuje základové sloveso” ve zkoumaném dialektu nebyl vysledován.

Občas se vyskytuje kauzativum pouze s maďarským derivačním morfémem, např. *sop-tat-ín-en* (maď. *szop-tat*) vedle *sop-tat-in-áv-en* „kojit”. Příkladem předmaďarského slovesa s kombinací dvou kauzativních morfémů je *pobister-tat-in-áv-en* „působit, aby někdo něco zapomněl“.

Sufixem *-(j)ár- / -ajár-*, typickým pro faktitiva, jsou odvozena kauzativa *sóv-en* „spát“ > *sov-jár-en* „uspávat“, *bész-en* „sedět“ > *beš-ajár-en* „posadit“, *lošán-en* „těšit se“ > *lošaň-ár-en* „potěšit“, *róv-en* „plakat“ > *rov-jár-en* „rozplakat“.

3.7.2.2 Faktitiva

Derivační morfém *-(j)ár-* odvozuje faktitivní slovesa z adjektiv. Finální dentála a velára kmene se u této derivace jotizuje nebo palatalizuje (viz 2.1.4), např. *bár-o* „velký“ > *bar-jár-en* „vychovat“, *sást-o* „zdravý“ > *sast'-ár-en* „léčit“, *gull-o* „sladký“ > *gul-jár-en* „sladit“, *párn-o* „bílý“ > *parň-ár-en* „bílit“, *sapán-o* „vlhký“ > *sapaň-ár-en* „vlhčit“, *tát-o* „teplý“ > *tat'-ár-en* „ohřát“, *čikn-o* „mastný“ > *čikň-ár-en* „mastit“, *dilin-o* „hloupý“ > *diliň-ár-en* „připravit o rozum“, *kóvl-o* „měkký“ > *kovj-ár-en* „obměkčit“, *trušál-o* „žízňivý“ > *trušaj-ár-en* „působit, aby měl žízeň“, *zorál-o* „silný“ > *zoraj-ár-en* „posílit“, *lond-o* „slaný“ > *lond'-ár-en* „solit“, *šúž-o* „čistý“ > *šuž-ár-en* „oloupat, čistit“. Dlouhý faktitivní alomorf *-ajár-* se vyskytuje u faktitiva *čor-o* „chudý“ > *čor-ajár-en* „udělat někoho chudým“. Faktitivní morfém *-ár-* je u některých deadjektivních sloves rozšířen morfémem *-isaj-*, např. *dug-o* > *dug-isaj-ár-en* „natáhnout“, *lók-o* > *lok-isaj-ár-en* „zpomalit“.

Příkladem derivace faktitiv morfémem *-án-* je *rost-o* > *rost-ján-en* „ostřit“.

Zřídka se vyskytují pseudofaktitiva, tj. tranzitiva odvozená od substantiv morfémem *-jár-* (*thuv* > *thuv-jár-en* „kouřit“), nebo morfémem *-(j)án-* (*loš* > *loš-án-en* „radovat se“, *mel* > *mej-án-en* „špinit“, *hól-i* > *hoj-án-en* „zlobit“).

3.7.2.3 Mediopasiva

Deadjektivní mediopasiva s inchoativním významem se tvoří derivačním morfémem -(j)ov- / -(j)o-, který ve většině případů jotizuje nebo palatalizuje finální dentálu a veláru (viz 2.1.4), např. *barvál-o* > *barvaj-o-n* „zbohatnout se“, *dilin-o* > *diliň-o-n* „zbláznit se“, *bokhál-o* > *bokhaj-o-n* „hladovět“, *nasvál-o* > *nasvaj-o-n* „onemocnět“, *thin-o* > *thiň-o-n* „unavit se“, *pherd-o* > *pherd'-o-n* „plnit se“, *kál-o* > *káj-o-n* „černat“, *sapán-o* > *sapaň-o-n* „moknout“, *phúr-o* > *phur-jo-n* „stárnout“, *thúl-o* > *thúj-o-n* „tloustnout“, *trušál-o* > *trušaj-o-n* „žíznit, mít žízeň“, *sást-o* > *sast'-o-n* „uzdravit se“. Deadjektivní derivace rozšířeným mediopasivním formantem mohou být odvozeny jak z původních adjektiv: *čor-o* > *čor-isaj-o-n* „zchudnout“, *zorál-o* > *zoral-isaj-o-n* „zesílit“, *kuč* > *kuč-isaj-o-n* „zdražit“, *kor-o* > *kor-isaj-o-n* „oslepnout“, *kašúk-o* > *kašuk-isaj-o-n* „ohluchnout“; tak z adjektiv přejatých: *némav-o* > *ném-isaj-o-n* „oněmět“, *dug-o* > *dug-isaj-o-n* „natáhnout se“, *zelen-o* > *zelen-isaj-o-n* „stát se zeleným“ (srov. také původní derivaci nerozšířeným sufixem -(j)o- od jihoslovanské přejímky *žutt-o* > *žutt'-o-n* „žltnout“). Příklad desubstantivního mediopasiva je *kerát-i* > *kerát-isaj-o-n* „stmívat se“.

Příklady mediopasiv odvozených od participií jsou *tád-o* „uvařený“ > *tád'-o-n* „vařit se“, *nášť-o* „ztracený“ > *nášť'-o-n* „ztratit se“, *hojánd-o* „zlobivý“ > *hojand'-o-n* „zlobit se“, *bijánd-o* „narozený“ > *bijand'-o-n* „narodit se“ a další.

3.7.2.4 Iterativa

Sufix *-gér-* odvozuje iterativa od sloves s polysylabickým kmenem s finální /n/, tj. ze sloves s adaptačním sufixem *-ín-*: *vič-ín-en* „křičet“ > *vič-in-gér-en* „pokřikovat“, *drukl-ín-en* „strkat“ > *drukl-in-gér-en* „postrkovat“, *bock-ín-en* „bodnout“ > *bock-in-gér-en* „pobodat“. Výjimkou je sloveso *pruťín-en* „kopat“ > *pruťin-gér-en* „pokopat“.

Sufix *-kér-* odvozuje iterativa od sloves s polysylabickým kmenem, která nejsou adaptována sufixem *-ín-*: *vakér-en* „mluvit“ > *vaker-kér-en* „povídat si“, *šušár-en* „čistit“ > *šušar-kér-en* „uklízet“, *čumíd-en* „políbat“ > *čumid-kér-en* „pusinkovat“, *terďár-en* „postavit“ > *terďar-kér-en* „zastavovat“, *garúv-en* „schovat“ > *garuv-kér-en* „schovávat“, *murdár-en* „zabít“ > *murdar-kér-en* „pobíjet“, *učhár-en* „zakrýt“ > *učhar-kér-en* „zakrývat“, *čhungár-en* „plivnout“ > *čhungar-kér-en* „plivat“, *sikáv-en* „ukázat“ > *sikav-kér-en* „ukazovat“, *hoháv-en* „lhát“ > *hohav-kér-en* „neustále lhát“ a další. Mediopasivní sufix před iterativním sufixem *-kér-* má nestaženou podobu -(j)ov-, např. *sikl-o* „zvyklý“ > *sikj-ov-kér-en*, *haj-o-n* „rozumět“ > *haj-ov-kér-en*.

Formantem *-in-gér-* se odvozují iterativa s monosylabickým kmenem: *phúč-en* „ptát se“ > *phuč-in-gér-en* „vyptávat se“, *khós-en* „utřít“ > *khos-in-gér-en* „utírat“, *čhór-en* „nalít“ > *čhor-in-gér-en* „nalévat“, *tín-en* „koupit“ > *tín-in-gér-en* „kupovat“, *čár-en* „lízat“ > *čár-in-gér-en* „olizovat“. Výjimkou je monosylabické sloveso s morfémem *-gér-* *čhín-en* „řezat“ > *čhin-gér-en*, dále slovesa s morfémem *-kér-* *phír-en* „chodit“ > *phir-kér-en* a *sív-en* „šít“ > *siv-kér-en*. Nepravidelnost derivace uvedené na posledním místě je pravděpodobně důsledkem diferenciací od iterativa *siv-in-gér-en*, které je pravidelně odvozeno sufixem *-gér-* z přejatého slovesa *sív-ín-en* „vdechnout“. Další nepravidelná iterativa odvozená sufixem *-kér-* jsou monosylabická slovesa *čhíd-en* „hodit“ > *čhi-kér-en* „házet“ a *cíd-en* > *ci-kér-en* „tahat“, kde dochází k elizi finálního konsonantu kmene. Základní sloveso *cíd-en* má dvojí význam, a to „táhnout“ a „hrát na hudebním nástroji“. Významový rozdíl se projeví právě u iterativ: srov. nepravidelnou derivaci *cikéren* s významem „tahat“ vedle pravidelné derivace *cíd-in-gér-en* s významem „hrát na hudebním nástroji“. Další výjimkou je polysylabické *parikér-en* „děkovat“ > *pariker-in-gér-en* „neustále děkovat“ s formantou *-in-gér-*. Při odvozování iterativ ze slovesa *ha-n* „jíst“ se mezi kořenem a derivační formantem objeví konsonanta /v/ navíc: *ha-v-in-gér-en* „neustále jíst“. Není to však případ derivace *dúkha-n* „bolet“ > *dukh-in-gér-en* „pořád bolet“, kde dochází k elizi finálního /a/.

3.7.3 Flexe sloves

3.7.3.1 Prézens

Všechny centrální dialekty mají tři přítomné třídy (Tabulka 38). První je takzvaná vokalická třída, kde přítomný kmen se končí na vokál (*dára-n* „bát se“); druhá je konsonantická třída s finálním konsonantem kmene (*kér-en* „říkat“); třetí přítomnou třídu tvoří mediopasiva (*sikj-o-n* „učit se“). Nejméně sloves zahrnuje první třída: *dža-n* „jít, jet“, *ha-n* „jíst“, *dúkha-n* „bolet“, *pá'a-n* „věřit“, *rezda-n* „trást se“, *ládža-n* „stydět se“ a *dára-n* „bát se“. Kmen slovesa *tróma-n* „troufnout si“ je vokalický v přítomku (*tróma-v* „troufám si“, *tróma-s* „troufáš si“), ale konsonantický ve futuru (*trom-la* „troufne si“), v imperfektu (*trom-la-hi* „troufal si, odvážel se, měl odvahu“) a préteritu (*trom-le* / méně často *trom-ne* „troufli si, odvážili se, měli odvahu“) (58-59). Pouze jednou jsem zaznamenala „pravidelný“ perfektivní kmen *tromá-n-* (60). Sloveso *ás-en* „smát se“ náleží do druhé slovesné třídy, na rozdíl od dalších centrálních dialektů, kde má vokalický kmen **ása-n* „smát se“.

(58) *na trom-l-ahi te phénen pre dadeske*
 NEG odvážit_se-3SG-IMPF COMP říct.INF REFL.GEN-OBL otec.DAT
 „neodvážili se říct svému otci“

(59) *na trom-l-e te džan pále*
 NEG odvážit_se-3PL-PRET COMP jít.INF zpátky
 „neměli odvalu se vrátit“

(60) *tromaňom te phénen leske*
 odvážit_se.PRET.1SG COMP říct.INF on.DAT
 „troufl jsem si mu to říct“

	I. třída <i>dára-n</i>	II. třída <i>kér-en</i>	III. třída <i>sikj-on</i>
1SG	-v	-av	-óv-av
2SG	-s	-es	-o-s
3SG	-l	-el	-o-l
1PL	-s	-as	-óv-as
2/3PL	-n	-en	-o-n

Tabulka 38 Formanty osoby a čísla při flexi sloves v přítomnosti

Při flexi sloves první třídy následuje ne-perfektivní sufix osoby a čísla bezprostředně po vokalickém kmeni: *dára-v* „bojím se“, *dára-s* „bojíš / bojíme se“, *dára-l* „bojí se“ a *dára-n* „bojíte / bojí se“. Druhá slovesná třída zahrnuje nejvíce původních a také přejatých sloves, např. *dživ-en* „žít“, *felelín-en* „odpovědět“. Formant osoby a čísla následuje po konsonantickém kmeni; v první osobě obsahuje vokál -a- (*kér-av* „dělám“, *kér-as* „děláme“) v dalších osobách pak vokál -e- (*kér-es* „děláš“, *kér-el* „dělá“, *kér-en* „děláte, dělají“). Flexe mediopasiv je podobná flexi druhé třídy, jelikož se jedná o slovesa s konsonantickým kmenem. Suffix osoby a čísla v 1SG/PL předchází mediální sufix -óv- (*sikj-óv-av* „učím se“, *sikj-óv-as* „učíme se“). V dalších osobách a číslech se vyskytují kontrahované tvary: *sikj-o-s* „učíš se“, *sikj-o-l* „učí se“ a *sikj-o-n* „učíte / učí se“.

3.7.3.2 Futurum

Futurum se tvoří sufixem *-a* z přítomného tvaru (Tabulka 39). V 1SG u všech slovesných tříd dochází ke kontrakci **ava > á*, např. **dara-v-a > dará* „budu se bát“, **ker-av-a > kerá* „budu dělat“ a **sikjov-av-a > sikjová* „budu se učit“. K aspiraci /s/ dochází v 2SG a 1PL u všech slovesných tříd (**keresa > kereha* „budeš dělat“). Výjimkou je sloveso II. třídy *han* „jíst“, kde k aspiraci nepravidelně nedochází (*hasa* „budeš jíst“, *hasam* „budeme jíst“).

	I. třída <i>dára-n</i>	II. třída <i>kér-en</i>	III. třída <i>sikj-on</i>
1SG	<i>dar-á</i>	<i>ker-á</i>	<i>sikj-ov-á</i>
2SG	<i>-h-a</i>	<i>-eh-a</i>	<i>-oh-a</i>
3SG	<i>-l-a</i>	<i>-l-a</i>	<i>-ol-a</i>
1PL	<i>-h-a-m</i>	<i>-ah-a-m</i>	<i>-ovah-a-m</i>
2/3PL	<i>-n-a</i>	<i>-n-a</i>	<i>-on-a</i>

Tabulka 39 Formanty osoby a čísla při flexi sloves v futurum

V 1PL je pravidelný sufix futura rozšířen o konsonant *-m*, který vznikl pravděpodobně univerbizací a redukcí syntagmatu sestávajícího z flektivního tvaru slovesa a osobního zájmena *amen* „my“: *keraha + amen > *kerahamen > keraham* „budeme dělat“.

V 3SG a 2/3PL mají slovesa II. třídy synkopované tvary: **ker-e-l-a > ker-l-a* „bude dělat“, **ker-e-n-a > ker-n-a* „budete/budou dělat“.

3.7.3.3 Imperfektum a kondicionál reálný

	I. třída <i>dára-n</i>	II. třída <i>kér-en</i>	III. třída <i>sikj-on</i>
1SG	<i>-á-hi</i>	<i>-á-hi</i>	<i>-ová-hi</i>
2SG	<i>-ha-hi</i>	<i>-eha-hi</i>	<i>-oha-hi</i>
3SG	<i>-la-hi</i>	<i>-la-hi</i>	<i>-ola-hi</i>
1PL	<i>-ham-hi</i>	<i>-aham-hi</i>	<i>-ovaham-hi</i>

2/3PL	-na-hi	-na-hi	-ona-hi
-------	--------	--------	---------

Tabulka 40 Formanty osoby a čísla při flexi sloves v imperfektu

Imperfektum se tvoří pravidelně sufixem *-hi* z futurálního tvaru. To, že jde – ze synchronního hlediska – o tvoření z futurálního tvaru, a nikoli z tvaru přítomného (pomocí sufixu *-ahi*), je zřejmé z tvaru 1PL imperfekta *keraham-hi* „dělali jsme“ (Tabulka 40).²¹ Kondicionál reálný je homonymní s imperfektem, např. *ker-áhi* „dělal/a jsem“ a „dělal/a bych“.

3.7.3.4 Imperativ

	Formant	I.	II.	III.
2SG	Ø-morfém	<i>ker</i>	<i>pa'a</i>	
	-v		<i>pa'a-v</i>	
	-ov			<i>sikj-ov</i>
2PL	-en	<i>ker-en</i>		
	-v-en		<i>pa'a-v-en</i>	
	-ov-en			<i>sikj-ov-en</i>

Tabulka 41 Imperativní tvary 2SG a 2PL

Imperativ 2SG se tvoří nulovým morfémem z přítomného kmene (*ker* „udělej“, *dža* „jdi!“); u mediopasiv je součástí kmene také mediální morfém *-ov* (*sikj-ov* „uč se!“). Občas se vyskytuje tvar imperativu II. slovesné třídy s finálním /v/ vedle imperativu shodného s přítomným kmenem, např. *pa'a* vedle *pa'a-v* „věř!“, *rezda* vedle *rezda-v* „třes se!“, *ladža* vedle *ladža-v* „styd' se!“. Tato alternace není možná u sloves *han* „jíst“ > *ha* „jez!“, *džan* „jít, jet“ > *dža* „jdi!“ a *dáran* „bát se“ > *dara* „boj!“ (srov. *dará(ve)n* > *darav* „straš!“).

Imperativ 2PL sloves vokalické třídy se tvoří formantem *-v-en* (*pa'a-v-en* „věšte!“, *ladža-v-en* „styd'te se!“, *rezda-v-en* „třeste se!“), kromě sloves *han* „jíst“, *džan* „jít“ a *dáran* „bát se“ (viz níže). Plurálový imperativní tvar mediopasiv má formantu *-ov-en* (*terd'-ov-en* „postavte se!“, *band'-ov-en* „ohněte se!“) a první slovesné třídy sufix *-en* (*av-en* „pojd'te!“ (srov. *áv-en* „jdete/jedete, jdou/jedou“).

²¹ Na rozdíl od jiných centrálních dialektů, kde se imperfektum tvoří sufixem *-ahi* z přítomného kmene, např. *kerah-ahi* / *keras-ahi* „dělali jsme“.

Imperativ 1PL se tvoří sufixem *-as*: *garuvas amen* „schovějme se!” (srov. indikativní tvar *garúvas amen* „schováváme se”).

Nepravidelný imperativní sufix *-e* mají slovesa *d-en* > *d-e* „dej!“, *l-en* > *l-e* „vem!“, některá slovesa s finální palatálou nebo postalevolárou *lédž-en* > *ledž-e* „vezmi!“, *ušt-en* > *ušt-e* „skoč!“, *urñ-en* > *urñ-e* „leť!“, a dále takzvaná d-slovesa, tj. historická kompozita se slovesem *d-en* „dát“: *čhíd-en* > *čhid-e* „hod!“, *trád-en* > *trád-e* „odežeň!“, *phúd-en* > *phud-e* „foukej!“, *ród-en* > *rod-e* „hledej!“, *cíd-en* > *cid-e* „tahej!“, *kéd-en* > *ked-e* „sbírej!“, *vazd-en* > *vazd-e* „zvedni!“. Pravidelný imperativ však mají polysylabická d-slovesa *ispíd-en* > *ispid* „strč!” a *čumíd-en* > *čumid* „polib!”.

Nepravidelně formantem *-(e)n-en* se tvoří imperativ 2PL sloves *d-en* > *d-en-en* „dejte!“, *l-en* > *l-en-en* „vezměte!“, *ha-n* > *ha-n-en* „jezte!“, *dža-n* > *dža-n-en* „jděte!” (srov. *džán-en* „vědět” > *džan-en* „vězte!”), *dára-n* > *dara-n-en* „bojte se!” (srov. *dar-áv-en* > *dar-av-en* „strašte!”). Imperativ sloves, u kterých v přítomnosti dochází k synkopě kmenového vokálu, se tvoří z plného kmene: *mútr-en* > *muter* „moč, čůrej!“, *ikr-en* > *iker* „drž!“, *hušn-en* > *hušin* „hněť”, *bikn-en* > *bikin* „prodej!”. Imperativní tvary 2SG sloves *píj-en* > *pi* „pij!” a *híj-en* > *hi* „kakej, ser!” jsou bez finálního kmenového /j/.

3.7.3.5 Participium a préteritum

Třída	Typ kmene	Marker	Příklad
I.	vokální	-n-	<i>dara-n-</i> (z <i>dáran</i> „bát se“)
II.	-r	-d-	<i>ker-d-</i> (z <i>kéren</i> „dělat“)
	-l		<i>khel-d-</i> (z <i>khélen</i> „tančit“)
	-n		<i>čhin-d-</i> (z <i>čhínen</i> „řezat“)
	-v > d		<i>tá-d-</i> (z <i>táven</i> „vačit“)
	-k	-l-	<i>muk-l-</i> (z <i>múken</i> „pustit“)
	-kh		<i>alakh-l-</i> (z <i>alákhén</i> „najíť“)
	-g		<i>phag-l-</i> (z <i>phágen</i> „rozbít“)
-m	<i>kam-l-</i> (z <i>kámen</i> „chtít, milovat“)		
-p	<i>kamp-l-</i> (z <i>kampen</i> „je potřeba“)		
-č	<i>phuč-l-</i> (z <i>phúčen</i> „ptát“)		
-s	-t-	<i>khos-t-</i> (z <i>khósen</i> „utřít“)	

	-š		<i>ruš-t-</i> (z <i>rušen</i> „hněvat se“)
	-d	-in-d-	<i>vazd-in-d-</i> (z <i>vazden</i> „zvedat“)
		-l-	<i>phand-l-</i> (z <i>phanden</i> „plést“)
III.	-t'	-íl-	<i>pét-íl-</i> (z <i>pét'on</i> „péci se“)
	j > l		<i>hal-íl-</i> (z <i>hajon</i> „rozumět“)
	d' > d		<i>tád-íl-</i> (z <i>tád'on</i> „vařit se“)
	ň > n		<i>thin-íl-</i> (z <i>thi'non</i> „unavit se“)

Tabulka 42 Perfektivní marker všech slovesných tříd

Perfektivum se většinou tvoří z kmene participia, která sestává z ne-perfektivního kmene a participiálního sufixu, např. *čin-d-* < *čin-en* „řezat“. Výjimkou jsou participia s atematickým sufixem *-im-*, která jsou sklonná. Vyskytují se převážně u přejímek (61-62) a byl zaznamenán také u dvou původních sloves *d-im-* < *d-en* „dát“ a *l-im-* < *l-en* „vzít“ (63). Perfektivní marker posledních dvou sloves je nepravidelný *d-in-* < *d-en* „dát“ a *l-in-* (méně často *l-ij-*) < *l-en* „vzít“, zatímco přejatá slovesa s adaptačním morfémem *-in-* mají pravidelný perfektivní marker *-d-*, např. *mislin-d-* < *mislin-en* „myslet“.

(61) *nána* *upro* *párno mesel-im-i* *lengr-i soba*
 COP.NEG.PRET.3 na.DEF bílý malovat-PTCP-F oni.GEN-F pokoj
 „jejich pokoj nebyl vymalován na bílo“

(62) *ánd hile* *kísel-im-e*
 do COP.PRS.3PL obléct_se-PTCP-PL
 „byli oblečení“

(63) *ár sine* *lenge* *d-im-o*
 ven COP.PRS.3 oni.DAT dát.PTCP-M
 „bylo jim řečeno (oznámeno)“

Vokalická slovesa mají perfektivní sufix *-n-*, např. *paťá-n-* < *pát'a-n* „věřit“, *ladžá-n-* < *ládža-n* „stydět se“, *rezdá-n-* < *rezda-n* „třást se“, *dukhá-n-* < *dúkha-n* „bolet“, *dara-n-* < *dára-n* „bát se“.

Perfektivní sufix *-íl-* se aplikuje u mediopasiv. Tento sufix většinou nemodifikuje finální dentálu kmene, a ten se tak liší od palatalizovaného kmene v ne-perfektivních tvarech: *sapan-íl-* < *sapaň-o-n* „moknout“, *pherd-íl-* < *pherd'o-n* „naplnit se“ a *sikl-íl-* < *sikj-o-n* „učit se“;

palatální však zůstává finální dentála u sloves *šut'-il-* < *šút'-o-n* „schnout“, *sast'-il-* < *sast'-o-n* „uzdravit se“, *žutt'-il-* < *žutt'-o-n* „žltnout“, *pét'-il-* < *pét'-o-n* „péci se“, *land'-il-* (z *land'oven* „koupat se“) a *band'-il-* < *band'on* „ohnout se“. V ostatních případech sufix *-il-* následuje bezprostředně po kmeni, např. *áčh-il-* < *áčh-o-n* „zústat“, *thab-il-* < *tháb-o-n* „hořet“, *šudr-il-* < *šudr-o-n* „nachladit se“. Další výjimkou jsou slovesa s hláskovou skupinou /st'/ a /št'/, kde se finální palatála před perfektivním sufixem *-l-* ztrácí, např. *naš-l-il-* < *náš-t'-o-n* „ztratit se“ a *tas-l-il-* < *tas-t'-o-n* „topit/dusit se“. Podobně se používá perfektivní sufix *-l-* před finálními sibilantami /š/ a /dž/, např. *baš-l-il-* < *báš-on* „ozývat se, zvonit“ a *handž-l-il-* < *handž-on* „svědit“.

Konsonantická slovesa (II. třída) po sonorantách /r, l, n, v/ mají perfektivní sufix *-d-*. Finální /v/ kmene se před perfektivním sufixem *-d-* ztrácí, např. *garu-d-* < *garív-en* „schovat“, *sí-d-* < *sív-en* „šít“, *phrá-d-* < *phráv-en* „otevřít“, jedinou výjimkou je sloveso *dživ-d-* < *dživ-en* „žít“. Perfektivní sufix *-l-* následuje po velárách /k, kh, g/, labiálách /m, p/ a postalveoláre /č/, např. *phuč-l-* < *phúč-en* „ptát“. U sloves s finální velárou občas alternuje participiální kmen se sufixem a bez něho, např. *pék-* vedle *pék-l-* < *pék-en* „péct“, *phág-* vedle *phág-l-* < *phág-en* „zlomit“. Participiální sufix *-t-* se přidává ke kmeni s finální /s/ a /š/: *ás-t-* < *ás-en* „smát se“, *píš-t-* < *píš-en* „dojit“. D-slovesa mají perfektivní formant *-in-d-*, např. *trád-in-d-* < *trád-en* „honit“, *ispid-in-d-* < *ispíd-en* „tlačit“, *phud-in-d-* < *phúd-en* „foukat“. Perfektivní sufix *-l-* se přidává k slovesům *phand-en* „plést“ > *phand-l-* a *čhand-en* „zvracet“ > *čhand-l-*.

Nepravidelný perfektivní kmen mají dále slovesa *lege-d-* (z *lédž-en* „nést“), *gé-l-* (z *džan* „jít, jet“), *há-l-* (z *ha-n* „jíst“), *á-l-* (z *áv-en* „přijít“), *mú-l-* (z *mér-en* „umřít“), *rú-n-* (z *róv-en* „plakat“), *sú-t-* (z *sóv-en* „spát“), *čhi-tt-* (z *čhív-en* „položít, umístit, sadit“), *pé-l-* (z *pér-en* „padat“), *pí-l-* (z *píj-en* „pít“), *d-in-* (z *d-en* „dát“), *l-in-* / méně často *l-ij-* (z *l-en* „vzít“), *terd-in-* (z *terd'on* „stát“), *ušt-in-* (z *ušt'en* „skočit“) a *urň-il-* (z *urň-en* „letět“). Perfektivní kmen slovesa *háj-en* „kakat, srát“ se tvoří z alomorfního kmene *hin-d-*.

Plný perfektivní kmen mají slovesa, které mají v přítomnosti synkopované tvary: *muter-d-* (z *mútr-en* „močit“), *iker-d-* (z *ikr-en* „držet, chovat“), *hušín-d-* (z *hušn-en* „hníst“) a *bikín-d-* (z *bikn-en* „prodát“).

	Marker	Příklady		
		I.	II.	III.
1SG	- 'om	<i>dara-ň-om</i>	<i>ker-d'-om</i>	<i>sikl-ij-om</i>

2SG	- 'al	dara-ň-al	ker-d'-al	sikl-ij-al
3SG	- 'a	dara-ň-a	ker-d'-a	sikl-ij-a
1PL	- 'am	dara-ň-am	ker-d'-am	sikl-ij-am
2PL	- 'an	dara-ň-an	ker-d'-an	sikl-ij-an
3PL	-e	dara-n-e	ker-d-e	sikl-íl-e

Tabulka 43 Perfektivní marker osoby a čísla

Perfektivní sufixy osoby a čísla shrnuje tabulka 42. Podobně jako v dalších jihocentrálních dialektech má sufix 1SG podobu - 'om (*kerd'om* „udělal/a jsem“), 2SG - 'al (*kerd'al* „udělal jsi“), 3SG - 'a (*kerd'a* „udělal/a“), 1PL - 'am (*kerd'am* „udělali jsme“), 2PL - 'an (*kerd'an* „udělali jste“). V 3PL před sufixem osoby a čísla -e nedochází k palatalizaci finální hlásky kmene, např. *kerde* „udělali“.

3.7.3.6 Kondicionál ireálný

	FORMANTA	PŘÍKLADY		
		I.	II.	III.
1SG	- 'om-ahi	daraň-om-ahi	kerd'-om-ahi	sikl-ij-om-ahi
2SG	- 'al-ahi	daraň-al-ahi	kerd'-al-ahi	sikl-ij-al-ahi
3SG	- 'áhi	daraň-áhi	kerd'-áhi	sikl-ij-áhi
1PL	- 'am-ahi	daraň-am-ahi	kerd'-am-ahi	sikl-ij-am-ahi
2PL	- 'an-ahi	daraň-an-ahi	kerd'-an-ahi	sikl-ij-an-ahi
3PL	-éhi / -ehahi	daran-éhi / daran-ehahi	kerd-éhi / kerd-ehahi	sikl-íl-éhi / sikl-íl-ehahi

Tabulka 44 Formanty osoby a čísla kondicionálu ireálného

Kondicionál ireálný je odvozen z perfektivního tvaru sufixem -ahi, např. *kerd'am-ahi* „byli bychom dělali“ (srov. kondicionál reálný *keraham-hi* „dělali bychom“) (Tabulka 44). Perfektivní sufix - 'a v 3SG splynul se sufixem -ahi, a toto splynutí se projevuje v jeho náhradním zdloužení *'aahi > 'áhi (*kerd'-áhi* „býval by udělal“). Podobně v 3PL došlo k fúzi perfektivního sufixu -e a sufixu -ahi: *eahi > éhi (*kerd-éhi* „bývali by udělali“). V 3PL se

vedle formantu *-éhi* vyskytuje také nestažený formant *-eh-ahi* (*kerd-eh-ahi* „bývali by udělali“).

3.7.3.7 Subjunktiv, infinitiv, gerundium

Subjunktivní tvar se shoduje s přítomným indikativním tvarem sloves, s výjimkou kopuly (*óven / ón* „být“). Tvaru subjunktivu předchází většinou partikule *te*, anebo modální partikule *šaj, náš te, nek, káj / hod' te* a *káj / hod' nek* (64-69).

(64) *nán* *slobono* *gizdavo* *t- ós*
 COP.NEG.PRS.3 smět pyšný.M COMP COP.SUBJ.2SG
 „nesmíš být pyšný!“

(65) *gizdavi šaj ós*
 hrdý.F moct COP.SUBJ.2SG
 „můžeš být hrdá!“

(66) *náš te óvas asse diline*
 nemoct COMP COP.SUBJ.1PL takový.PL hloupý.PL
 „nemůžeme být tak hloupý!“

(67) *kivanínav hod' ando életo bastalo nek ós*
 přát.PRS.1SG že v život šťastný.M ať COP.SUBJ.2SG
 „přeju ti, ať máš v životě štěstí“

(68) *čak odá kamáhi káj adaj t- ón manca*
 jen DEM.M.SG chtít.COND.1SG že tady COMP COP.SUBJ.2PL já.SOC
 „chci jenom, abyste byli tady se mnou“

(69) *phend'am amár-e čhaveske káj nek óvel zenési*
 říct.PRET.1PL my.GEN-OBL syn.DAT že ať COP.SUBJ.3SG hudebník
 „řekli jsme našemu synovi, aby se stal hudebníkem“

Infinitiv je identický s přítomným indikativním tvarem 3PL (respektive 2PL) (70).

Gerundium se tvoří přidáním formanty *-induj* (méně často *-indú*) ke kmeni slovesa, např. *rov-induj* (z *róven* „plakat“), *beš-induj* (z *béšen* „sedět“), *terd-induj* (z *terd'on* „stát“), *d'ilav-induj* (z *d'iláven* „zpívat“).

(70) *ungrika kám-en te vakér-en*
 maďarsky chtít-PRS.3PL COMP mluvit-INF
 „maďarsky chtějí mluvit“

3.7.4 Kopula

	Prézens	Préteritum
1SG	<i>som / síňom</i>	<i>somahi / siňomahi</i>
2SG	<i>sal / síňal</i>	<i>salahi / siňalahi</i>
3SG	<i>hi / hilo / hili, si</i>	<i>sína / síne (sine) / sín</i>
1PL	<i>sam / síňam</i>	<i>samahi / siňamahi</i>
2PL	<i>san / síňan</i>	<i>sanahi / siňanahi</i>
3PL	<i>hi / hile, si</i>	<i>sína / síne (sine) / sín</i>

Tabulka 45 Kopula v přítomnu a préteritu

Tvary kopuly v přítomnu a préteritu shrnuje tabulka 44. K s-kmeni kopuly se v první a druhé osobě přidává perfektivní sufix osoby a čísla, např. *s-om / síň-om* „jsem“ (srov. *kerd'-om* „udělal/a jsem“); v préteritu pak formant kondicionálu ireálního, např. *s-om-ahi / siň-om-ahi* „byl/a jsem“ (srov. *kerd'-om-ahi* „byla bych udělal/a“). Dlouhé a krátké tvary kopuly alternují v přítomnu a také v préteritu: *sam / síňam* „jsme“, *samahi / siňamahi* „byli jsme“. Tvary 3. osoby *hilo* „on je“ vs. *hili* „ona je“ vs. *hile* „oni jsou“ reflektují rod a číslo (71-73). Ve všech případech lze místo tvarů *hilo / hili / hile* užít krátký tvar kopuly *hi* „je; jsou“, např. *káj hi / káj hili* „kde je?“. Vedle *hi* se v 3. osobě vyskytuje také tvar *si* „je; jsou“. Ve většině případů, kdy kopula předchází subjektu, se užívá tvaru *si*; v opačném případě, kdy kopula následuje za subjektem, se užívá tvaru *hi* (74).

(71) *t- amár-o unoka párho hi-lo*

i my.GEN-M vnuk bílý.M COP.PRS.3-M.3SG
 „náš vnuk je taky bílý”

(72) *odd'a nad'on god'ár hi-li*
 DEM.F.SG hodně moudrý COP.PRS.3-F.3SG
 „ona je hodně moudrá”

(73) *odona dasike róma hi-le*
 DEM.PL srbský.PL Rom.PL COP.PRS.3-3PL
 „oni jsou srbští Romové“

(74) *adale si bari gódi, na siklija, de bari*
 DEM.ACC COP.PRS.3 velký.F rozum NEG učít_se-PRET.3SG ale velký.F
gódi hi le
 rozum COP.PRS.3 on.ACC
 „má velký rozum, neučil se, ale má velký rozum“

V préteritu třetí osoby singuláru i plurálu alternují tvary *sína* a *síne / sine* „byl, byli“, které připomínají perfektivní sufix 3SG *-a* a 3PL *-e*; přesto mezi oběma tvary nebyl vysledován žádný významový rozdíl (75-78). K zániku finálního /a/ u kopuly *sína* > *sín* „byl/a“ nejčastěji dochází před jiným vokálem, ale ne ve všech případech (79).

(75) *síne jékh gav*
 COP.PRET.3 jeden vesnice
 „byla jedna vesnice“

(76) *ój khamni sína*
 ona.NOM těhotná COP.PRET.3
 „ona byla těhotná“

(77) *trin džéne síne čak odoj*
 tři lidi COP.PRET.3 jen tam
 „jenom tři lidi tam byli“

(78) *ungri sína, na róma*
 Maďar.PL COP.PRET.3
 „byli (to) Maďaři, ne Romové“

(79) *bari čik sín, angal díña o bríšind*
 velký.F bláto COP.PRET.3 předtím dát.PRET.3SG DEF déšť
 „bylo velké bláto, předtím pršelo“

Negace kopuly je nepravidelná v 3. osobě: *náne / nán* „není; nejsou“ v přítomnosti, a *nána* „nebyl/a/i“ v minulosti (80-82). Negativní tvar dalších osob se tvoří pravidelně zápornkou *na* „ne“: *na som / síňom* „nejsem“, *na sal / síňal* „nejsi“, *na sam / síňam* „nejme“, *na san / síňan* „nejste“.

(80) *náne tut svíri*
 COP.NEG.PRS.3 ty.ACC kladivo
 „nemáš kladivo“

(81) *akán nán tut lóvo*
 ted' COP.NEG.PRS.3 ty.ACC peníze
 „ted' nemáš peníze“

(82) *nána slobono bi khosno te džan*
 COP.NEG.PRET.3 smět bez šátek COMP jít.INF
 „nesměly jsme chodit bez šátku“

Imperativ singuláru je *óv* „bud'!“ a plurálu *óv-en* „bud'te!“: *óv god'ár* „bud' rozumný!“, *óven čendbe* „bud'te už zticha!“. Subjunktiv, infinitiv (*te óven* „být“), futurum a kondicionál reálný jsou také odvozeny z kmene *óv-*. Futurum se tvoří pravidelně futurálními sufixy osoby a čísel: *óv-á* „budu“, *óv-eh-a* „budeš“, *óv-l-a* „bude“, *óv-ah-am* „budeme“, *óv-n-a* „budete, budou“; zatímco kondicionál reálný z tvaru futura přidáním sufixu *-hi*: *óvá-hi* „byla bych“, *óveha-hi* „byl bys“, *óvla-hi* „byl by“, *óvaham-hi* „byli bychom“, *óvna-hi* „byli byste / by“. Kondicionál ireálný se tvoří od kmene *ú-l-* přidáním perfektivního sufixu osoby a čísla a sufixu *-ahi*: *új-om-ahi* „byla bych býval/a“, *új-al-ahi* „byl bys býval“, *új-áhi* „byl by býval“, *új-am-ahi* „byli bychom bývali“, *új-an-ahi* „byli byste bývali“, *úl-éhi / úl-eh-ahi* „byli by

bývali“. Sloveso *óv-* (perfektivní kmen *ú-l-*) má několik významů: narodit se (83), stát se (84), přihodit se a udát se (85).

(83) *andi jékh masek újam*
 v.DEF jeden měsíc narodit_se.PRET.1PL
 „narodili jsme se ve stejném měsíci“

(84) *igazgatónkiňa újom*
 ředitelka stát_se.PRET.1SG
 „stala jsem se ředitelkou“

(85) *úja valaso*
 přihodit_se.PRET.3SG něco
 „stalo se něco?“

3.7.5 TAM kategorie

TAM	SLOVESO	KOPULA
PRS	<i>kér-es</i>	<i>s-al / siň-al</i>
FUT	<i>ker-eh-a</i>	<i>óv-eh-a</i>
PRET	<i>kerd'-al</i>	<i>s-al-ahi / siň-al-ahi</i>
PRS.SUBJ	= PRS	<i>óv-es</i>
PRT.SUBJ	= PRET	<i>új-al</i>
COND.R	= IMPF	<i>óv-eh-ahi</i>
IMPF	<i>ker-eha-hi</i>	–
COND.IRR	<i>kerd'-al-ahi</i>	<i>új-al-ahi</i>
IMP	<i>ker</i>	<i>óv</i>

Tabulka 46 TAM hodnoty lexikálních sloves a kopuly

U lexikálních sloves se z perfektivního kmene (např. *ker-d'-*) tvoří minulý indikativ a kondicionál ireálný, zatímco z ne-perfektivního kmene (např. *ker-*) se tvoří přítomný, budoucí, imperfektivní a imperativ lexikálních sloves. Subjunktivní tvar je homonymní s indikativem. Ze suppletivního kmene kopuly *s-* se tvoří přítomný a préteritum indikativu. Suppletivní kmen *óv-*

se vyskytuje ve futuru, subjunktivu přezentu, imperativu a reálném kondicionálu. Perfektivním kmenem *óv-* je *ú-l-*, jenž se nachází v préteritu subjunktivu a kondicionálu ireálném.

Opozice perfektivního a imperfektivního vidu u lexikálních sloves existuje pouze v minulém indikativu. Kopula nemá vidové dvojice. Při analýze dat jsem zaznamenala významné rozdíly v distribuci a funkci vidových dvojic u elicitovaných dat a v přirozených textech. Při elicitaci měla má hlavní respondentka tendenci preferovat perfektivum tam, kde ostatní mluvčí zvolili imperfektivní tvar. Analýza spontánních textů ještě čeká na budoucí analýzu. Je důležité zmínit také lexikální aspekt, který slovesům dodávají kalkovaná a přejatá preverbia z maďarštiny (viz 3.14.5).

3.7.6 Preverbia

Preverbia jsou ve veršendské romštině buď přejatá, nebo kalkovaná z maďarštiny. Ke slovesům se připojují volněji a jsou odlučitelná. Většina z nich určuje směr (*ánd ál* „vejít“, *ár ál* „vyjít“), nebo dodávají slovesům nějaký aspektuální nebo aktionsartový význam, ale jsou i taková, která výrazně modifikují lexikální význam sloves.

česky	maďarsky	romsky	PŘÍKLAD
dokola	<i>körbe</i>	<i>körbe</i>	<i>körbe géja</i> „obešel/obešla“ (maď. <i>körbe-megy</i>)
roz-	<i>szét, széjel</i>	<i>síjel</i>	<i>leskro šéro síjel géja</i> „rozbila/rozskočila se mu hlava“ (maď. <i>szét-megy</i>)
„dokon.“	<i>meg</i>	<i>meg</i>	<i>meg úja lakro čhavóro</i> „narodilo se jí dítě“ (maď. <i>meg-születik</i>)

Tabulka 47 Přejatá preverbia

Přejatá preverbium *meg* určuje dokonavost děje (86). Nejčastěji se pojí s kopulou (87-88). Další přejatá preverbia jsou *körbe* „dokola“ a *síjel* „roz-“ (Tabulka 47).

Kalkovaná preverbia jsou: *ángle* „před“, *pále / pál* „zpět“, *upre / upr* „nahoru“, *téle / tél* „dolů“, *ári / ár* „ven“, *ánde / ánd / án* „do“, *ekethán* „spolu“, *prik* „přes“, *odoj* „tam“ a *úze* „při-“ (Tabulka 48).

(86) *kan* (*meg úja*) *lacr-o* *čhavóro*
když narodit_se.PRET.3SG ona.GEN-M dítě

„když se jí narodilo dítě“

- (87) *mindeneko (meg hi) lenge*
 všechno COP.PRS.3 oni.DAT
 „všchno už mají“

- (88) *(náne meg) o somnakune lánci*
 COP.NEG.PRS.3 DEF zlatý.PL řetízek.PL
 „nenašli jsme (nemáme) ty zlaté řetízky“

česky	maďarsky	romsky	PŘÍKLAD
před	<i>elő</i>	<i>ángle</i>	<i>le ángle o keńvo</i> „vyndeť tu knihu!“ (maď. <i>elő-vesz</i>)
zpět	<i>vissza, hátra</i>	<i>pále / pál</i>	<i>add'a de pále</i> „vrať mi (to)!“ (maď. <i>vissza-ad</i>)
nahoru	<i>fel, rá</i>	<i>upre / upr</i>	<i>upre bešť- upri bicikli</i> „nasedl si na kolo“ (maď. <i>fel-ül</i>)
dolů	<i>le, alá</i>	<i>téle / tél</i>	<i>bešen téle</i> „posad'te se!“ (maď. <i>le-ül</i>)
ven	<i>ki</i>	<i>ári / ár</i>	<i>ári siklĳa</i> „vyučil se“ (maď. <i>ki-tanul</i>)
do	<i>be, bele</i>	<i>ánde / ánd / án</i>	<i>ánd astarde</i> „zapřáhlĳ“ (maď. <i>be-fog</i>)
spolu	<i>össze, egybe</i>	<i>ekethán</i>	<i>ekhetán kednahi</i> „sbĳralĳ“ (maď. <i>össze-szed</i>)
přes	<i>át, túl, keresztül</i>	<i>prik</i>	<i>prik le džĳvd'a</i> „přežil to“ (maď. <i>túl-él</i>)
„podat“	<i>oda-ad</i>	<i>ód'a den</i>	<i>ód'a denahi</i> „podávalĳ“ (maď. <i>oda-ad</i>)
tam	<i>oda</i>	<i>odoj</i>	<i>te na odoj thábol</i> „aby se nepřĳpálĳlo“ (maď. <i>oda-ég</i>)
při-	<i>hozzá</i>	<i>úze</i>	<i>de úze štár</i> „přĳdeĳ čtyřĳ“ (maď. <i>hozzá-ad</i>)

Tabulka 48 Kalkovaná preverbia

Podobně slovesa modifikovaná preverbii jsou dvojího druhu, a to buď přejatá nebo původní. Existují tedy čtyři možnosti jejich vzájemných kombinací (Tabulka 49).

	Přejaté sloveso	Původní sloveso
Přejatý preverbium	<i>elõ-fordulinen</i> „stávat se“	<i>kõrbe džan</i> „obcházet“
Kalkovaný preverbium	<i>upre akastinen</i> „zavěsit“	<i>ánde sóven</i> „usnout“

Tabulka 49 Kombinace preverbií a sloves

Preverbium *óda* „sem“ určující směr se pojí jedině se slovesem *den* „dát“ (89). Ve spojení s jinými slovesy se užívá adverbium *odoj* „tam“ (90).

Ve zkoumaném dialektu byl zaznamenán také jihoslovanský aktionsartový prefix u slovesa *po-bistéren* „zapomínat“.

(89) *o rášaj óda del ola dake ole čhavóre*
 DEF farář tam dát.PRS.3SG DEF.OBL matka.DAT DEF.OBL miminko
 „farář podává miminko kmotře“

(90) *o caklo nána upri kafidi kan odoj géjom váše*
 DEF lahev COP.NEG.PRET.3 na.DEF stůl když tam jít.PRET.1SG pro_ně
 „lahev nebyla na stole, když jsem pro ně šla“

4 SYNTAX

4.1 Základní syntaktické konstrukce

	Podkategorie	Značení
SUBJEKT	v NEG	NOM
	Proživatel	DAT, ACC
PREDIKÁT (přechodný/nabytý stav)		NOM
DOPLNĚK	změna stavu	DAT (živ.)
		NOM (neživ.) + <i>upr-</i>
	změna kvality	LOC
OBJEKT	neživotný (přímý)	NOM
	přímý životný (přímý)	ACC
	Recipient	DAT (ACC slovesa „dát“)

Tabulka 50 Základní syntaktické struktury

Subjekt jednoduché věty s negativním soudem stojí v nominativu (91). Proživatel je explicitně vyjádřen buď dativem (92-95) nebo akuzativem (96), anebo implicitně flexí sloves (97-99).

(91) *óv nána khére*
 on COP.PRET.3 doma
 „on nebyl doma“

(92) *teccind'a lake*
 líbit_se.PRET.3SG ona.DAT
 „jí se (to) líbilo“

(93) *te na šikerisajola tuke*
 COMP NEG podařit_se.FUT.3SG ty.DAT
 „když se ti (to) nepodaří“

(94) *neve gáda kampe mange*

nový.PL šaty.PL potřebovat.PRS.3SG já.DAT
„potřebuju nové šaty“

(95) *avka dí'thol* *mange*
tak zdát_se.PRS.3SG já.DAT
„zdá se mi“

(96) *vója man* *úja* *te* *land'on*
chuť já.ACC stát_se.PRET.3SG COMP koupat.INF
„zachtělo se mi koupat“

(97) *mus* *te* *džav* *andi* *bóta*
muset COMP jít.SUBJ.1SG do.DEFobchod
„musím jít do obchodu“

(98) *andi* *bóta* *kampóvav* *te* *džan*
do.DEF obchod potřebovat.PRS.1SG COMP jít.INF
„potřebuju jít do obchodu“

(99) *andi* *bóta* *kamjom* *te* *džan*
do.DEF obchod chtít.PRET.1SG COMP jít.INF
„chtěl jsem jít do obchodu“

Predikát vyjadřující přechodný nebo nabytý stav stojí v nominativu (100-101), zatímco doplněk vyjadřující takový stav je v dativu (102-104). Doplněk, pokud je neživotný, je vyjádřen prepozicionální frází (105). Změna kvality se značí lokativem (106-107).

(100) *óv rášaj hi*
on farář COP.PRS.3
„je knězem“

(101) *fodráskiňa* *újal*
kadeřnice stát_se.PRET.2SG

„stala ses kadeřnicí“

- (102) *legphureder manuše čhitte kirájiske*
nejstarší člověk.ACC dát.PRET.3PL král.DAT
„nejstaršího člověka zvolili za krále“
- (103) *prik váltosztatinade len kóvaske, manušenge*
přes měnit.CAUS.PRET.3PL oni.ACC tento.DAT člověk.DAT
„nechali je přeměnit na to, na lidi“
- (104) *leske diňa pra čha romňake*
on.DAT dát.PRET.3SG REFL.POS.OBL dívka.ACC manželka.DAT
„dal mu dceru za manželku“
- (105) *phagerd'a pro máro upro kotora*
rozlámat.PRET.3SG REFL.POS.DEF chléb na.DEF kus.PL
„rozlámala chleba na kousky“
- (106) *párneste feštind'a pr-o kher*
bílý.LOC malovat.PRET.3SG REFL.POS-M dům
„vymalovala si dům na bílo“
- (107) *o víder káleste síne feštimo*
DEF dveře černý.LOC COP.PRS.3 malovat.PTCP
„dveře byly natřené načerno“

Značení objektu tranzitivního predikátu závisí na jeho životnosti. Životný přímý objekt je v akuzativu (108-109), neživotný přímý objekt v nominativu (110-111). Akuzativ osobního zájmena s anaforickou funkcí je *le* „to“; odkazuje na životné i neživotné objekty (112). Mezi životné objekty patří i zvířata (113-115). Sloveso „ptát se“ má zdrojový objekt v akuzativu (116).

- (108) *dikhjom jékhe murše*
vidět.PRET.1SG jeden.OBL.muž.ACC

„viděl jsem jednoho muže“

- (109) *dikhjom mr-e phéñen*
vidět.PRET.1SG já.GEN-OBL sestra.PL.ACC
„viděl jsem mé sestry“
- (110) *trín žutte verdi dikhjom*
tři žlutý.PL auto.PL.NOM vidět.PRET.1SG
„viděl jsem tři žluté auta“
- (111) *dikhjom jékh kher ando véš*
vidět.PRET.1SG jeden dům v.DEF les
„viděl jsem v lese dům“
- (112) *rode le, talán t- alakheha le*
hledat.IMP.2SG 3SG.ACC možná COMP najít.FUT.2SG 3SG.ACC
„hledej to, možná to najdeš!“
- (113) *kúšťa ole šošoje*
stáhnout_z_kůže.PRET.3SG DEF.OBL zajíc.ACC
„stáhl zajíce z kůže“
- (114) *ma astar le džukle*
NEG.IMP chytit.IMP.2SG DEF.OBL pes.ACC
„nechyt' toho psa!“
- (115) *šaj anehahi jékha bája*
mocht přinést.COND.2SG jeden.OBL prasnice.ACC
„mohl jsi přinést prasnici“
- (116) *phuč odola šukara džuvja*
zeptat_se.IMP.2SG DEM.OBL hezký.OBL žena.ACC
„zeptej se té krásné ženy!“

4.2 Posesivní konstrukce

		Pádové značení posesora	Příklad
posesum v NEG		NOM	(117)
posesor	majetku	ACC	(118)
	části těla		(119)
	příbuzného		(120)
	ostatní		(121-122)
lokální posesor		LOC	(123)
adnominální posesor		GEN	(125-126)
externí posesor		DAT	(127)
adnominálně-externí posesivní konstrukce		DAT + GEN	(128-129)

Tabulka 51 Posesivní konstrukce

Životné nebo neživotné posesum negativního predikátu je vždy v nominativu (117).

Predikativní posesivní konstrukce se skládá z kopuly, posesora v roli přímého objektu a posesa v roli subjektu (118-122). V případě lokálního posesora, tj. při zdůraznění fyzického kontaktu mezi posesorem a posesem, je posesor v lokativu (123). Jen ojediněle je lokální posesor vyjádřen kalkovaným prepozicionálním výrazem z maďarštiny (124). Adnominální posesor je v genitivu, jenž modifikuje posesum (125-126). V externí posesivní konstrukci je posesor v dativu (127). Kombinace dativu a genitivu se vyskytuje v konstrukci adnominálně-externí (128-129).

(117) *nán* *le* *kher*
 COP.NEG.PRS.3 on.ACC dům
 „nemá dům“

(118) *si* *la* *jékh* *kher*
 COP.PRS.3 ona.ACC jeden dům

„má jeden dům“

- (119) *barnave áťha hi la*
hnědý.PL oko.PL COP.PRS.3 ona.ACC
„má hnědé oči“

- (120) *jékh čhá hi man*
jeden syn COP.PRS.3 já.ACC
„mám jednoho syna“

- (121) *nána la zór*
COP.NEG.PRET.3 ona.ACC síla
„neměla sílu“

- (122) *but búi tut síne*
spousta práce ty.ACC COP.PRS.3
„měl jsi spoustu práce“

- (123) *mr-e dadeste mindig si lóvo*
já.GEN-OBL otec.LOC vždycky COP.PRS.3 peníze
„můj otec má u sebe vždycky peníze“

- (124) *uz mr-ó dad mindig si valakiťi lóvo*
u já.GEN-M.SG otec vždycky COP.PRS.3 několik peníze
„můj otec má u sebe vždycky nějaké peníze“

- (125) *mr-e papuskr-e kováčiskri búi*
já.GEN-OBL dědeček.GEN-OBL kovář.GEN-F.SG práce
„kovářské práce mého dědečka“

- (126) *árňéko le kašteskr-o*
stín DEF.OBL strom.GEN-M.SG
„stín stromu“

- (127) *upro vígo bešahamhi adala úcake*
 na.DEF konec bydlet.IMPF.1PL DEM.OBL ulice.DAT
 „bydleli jsme na konci této ulice”
- (128) *odola džuvjake lóke párñon lakr-e bála*
 DEM.OBL žena.DAT pomalu šedivět.PRS.3PL ona.GEN-PL vlasy
 „vlasy té ženě pomalu šedivější“
- (129) *odďa sine odole orságoske leskr-i kirájkiňa*
 DEM.F COP.PRS.3 DEM.OBL stát.DAT on.GEN- F.SG královna
 „ona byla královnou toho státu”

4.3 Komparativní konstrukce

	Spojka	Příklad
standard komparace	<i>sar</i>	(130)
	ABL	(131)
standard ekvivalence	<i>sar</i>	(132-133)
kvantitativní diference	SOC	(134-135)

Tabulka 52 Komparativní konstrukce

Standard komparace se vyjadřuje buď připojením spojky *sar* „jak/o“ (130), nebo méně často ablativem (131). Pro vyjádření ekvivalentního atributu dvou objektů se rovněž užívá spojka *sar* „jak“, jež je často doprovázena semikalky *ud'an-ass-* (maď. *ugyan-olyan*) „stejný“, *ud'an-avka* (maď. *ugyan-úgy*) „stejně“ (132-133). Kvantitativní diferenci dvou komparovaných objektů značí sociativ (134-135). V superlativních větách se užívá prepozice *maškar* „mezi“ (136).

- (130) *leskr-o kher bareder hi sar mr-o*
 on.GEN-M.SG dům větší COP.PRS.3 jak já.GEN-M.SG
 „jeho dům je větší než můj“

- (131) *te zalog bárjonahi akor ole dadestar baredera*
 kdyby málo růst.COND.3PL tak DEF.OBL otec.ABL větší.PL
óvnahi
 stát_se.COND.3PL
 „kdyby vyrostli ještě o kousek, byli by větší než jejich táta“
- (132) *ud'anasso barválo hi sar leskr-o phral*
 stejný.M bohatý.M COP.PRS.3 jak on.GEN-M.SG bratr
 „je stejně bohatý jako jeho bratr“
- (133) *ud'anavka vakerlahi sar amen*
 stejně mluvit.IMPF.3SG jak my.NOM
 „mluvil stejně jak my“
- (134) *jékh beršenca phureder siňomahi*
 jeden rok.SOC starší COP.IMPF.1SG
 „byl jsem starší o jeden rok“
- (135) *jékh óra múlind'a pándž percenca*
 jeden hodina uplynout.PRET.3SG pět minuta.PL.SOC
 „jedna hodina a pět minut“
- (136) *maškar sakoneste ój nášel legfeder*
 mezi každý.LOC ona běžet.PRS.3SG nejlépe
 „ona běhá nejrychleji ze všech“.

4.4 Lokální adverbialia

PÁDOVÝ VZTAH		PŘÍKLAD	PŘEKLAD
inesivní	stativní / direktivní	<i>ando kher</i>	v domě, do domu
	separativní	<i>andar o kher</i>	z domu

adesivní	stativní	<i>uz(ar) o kher</i>	u domu
	direktivní	<i>uz o kher</i>	k domu
	separativní	<i>uzar o kher</i>	od domu
	proximativní	<i>uzar o kher</i>	blízko domu
	„vedle“	<i>uzar o kher</i>	vedle domu
kontaktivní	stativní / direktivní	<i>upro kher</i>	na domě, na dům
	separativní	<i>upral o kher</i>	z domu
vertikální	superiorní (stat./dir.)	<i>upral o kher</i>	nad domem, nad dům
	superiorní (sep.)	-	-
	inferiorní (stat.)	<i>tal(al) o kher</i>	pod domem
	inferiorní (dir.)	<i>tal o kher</i>	pod dům
	inferiorní (sep.)	-	zpod domu
horizontální	anteriorní (stat./dir.)	<i>angal o kher</i>	před domem, před dům
	anteriorní (sep.)	-	zpřed domu
	posteriorní (stat.)	<i>pal(al) o kher</i>	za domem
	posteriorní (dir.)	<i>pal o kher</i>	za dům
	posteriorní (sep.)	<i>palal o kher</i>	zpoza domu
periferní	mediativ	<i>maškar o kher</i>	mezi domy
		<i>ande GEN maškar</i>	uprostřed domu
	opozitiv	<i>sembe DAT/SOC</i>	naproti domu
	směr	<i>mero kher</i>	směrem k domu
	cirkumlativ	-	kolem/okolo domu
	translativ	<i>prikal o páni</i>	přes vodu
	perlativ	<i>prikal o věš</i>	skrz les
	prolativ	<i>čumiden ando muj,</i> <i>(upri) čham</i>	políbit na pusu, na tvář
	sekventiv	-	podél řeky
	extraesiv	-	mimo dům
Země a lokality	stativ	<i>ando nimcko</i>	v Německu
		<i>budapeštate (LOC)</i>	v Budapešti
	direktiv	<i>ando nimcko</i>	do Německa
		<i>budapeštate (LOC)</i>	do Budapešti
	separativ	<i>andar o nimcko</i>	z Německa
		<i>budapeštatar (ABL)</i>	z Budapešti

Tabulka 53 Lokální adverbialia

Většina prepozic pochází z adverbií. Podobně jako u adverbií existují u prepozic tři typy lokalizace: stativní, direktivní a separativní. Všechny separativní tvary končí na ablativní sufix *-al / -ar*, např. *and-ar o kher* „z domu“, *upr-al o kher* „z domu“. Separativ se vyskytuje v mnoha lokalizacích, např. *andar* „z“, *uzar* „vedle“, *upral* „z“ a *palal* „zpoza“ (137).

- (137) *palal o kašta ár ája lakr-o piráno*
zpoza DEF strom.PL ven přijít.PRET.3PL ona.GEN-M milenec
 „zpoza stromu vyšel ven její milenec“

Většina direktivů má krátké tvary, tj. bez finálního *-al / -ar*, výjimkou je superiorní *upral o kher* „nad dům“ (srov. kontaktivní direktiv *upro kher* „na dům“) a anteriorní *angal o kher* „před dům“. U stativu alternuje krátký a ablativní tvar u prepozic *uz(ar)* „u“, *tal(al)* „pod“ a *pal(al)* „za“. Pouze krátký tvar stativu má inesivní *and-* „v“ a kontaktivní *upr-* „na“, zatímco pouze dlouhý ablativní tvar mají superiorní *upral* „nad“ a anteriorní *angal* „před“. Alternaci krátkého a dlouhého tvaru u stativu dobře ilustrují následující příklady (138-139), kde má stativ v první větě ablativní tvar, v druhé však nikoli.

- (138) *uzar mande avka sína, pindžard'om ola*
u já.LOC tak COP.PRS.3 poznat.PRET.1SG DEF.OBL
romňa.
žena.ACC
 „Tak u mě to bylo tak, že jsem poznal tu ženu.“

- (139) *még t- akának adaj hi uz mande*
ještě i teď tady COP.PRS.3 u já.LOC
 „ještě i teď je tady u mě“

Mediativ je vyjádřen prepozicí *maškar* „mezi“, nebo frází s genitivem *ande GEN maškar* „uprostřed“ (140-141). Funkce opozitivu plní přejatá postpozice *sembe* (maď. *szembe* + SOC) „naproti“ ve spojení se sociativem nebo dativem (142-143). Translativ a perlativ mají stejnou prepozici *prikal* „přes, skrz“ (144). Prolativ jsem zaznamenala s prepozicemi *and-* „na“ (145) a *upral* „za“ (146). Směr pohybu vyjadřuje prepozice *mere* „směrem k“ (147-148).

- (140) *ande gaveskr-o maškar béšas maškar o gádže*
 v.DEF.OBL vesnice.GEN-M uprostřed bydlet.PRS.1PL mezi DEF Gádžo.PL
 „bydlíme uprostřed vesnice, mezi gádži”
- (141) *o pijarci ande gaveskr-o maškar hi*
 DEF trh v.DEF.OBL vesnice.GEN-M uprostřed COP.PRS.3
 „trh je uprostřed vesnice”
- (142) *ola ovodake sembe hi*
 DEF.OBL školka.DAT naproti COP.PRS.3
 „je naproti školce“
- (143) *pikal o páni paštol ole grobiha sembe*
 přes DEF voda ležet.PRS.3SG DEF.OBL hřbitov.SOC naproti
 „leží přes potok naproti hřbitovu“
- (144) *sig adaj restan mer prikalo véš ájan*
 brzo tady dorazit.PRS.3PL protože přes DEF les přijít.PRET.3PL
 „brzo dorazili, protože šli přes les“
- (145) *mus te čumides man ando muj*
 muset COMP políbit.SUBJ.2SG já.ACC na.DEF ústa
 „musíš mě políbit na pusu“
- (146) *upral mr-o pro cibálinde man*
 za já.GEN-M noha tahat.PRET.3PL já.ACC
 „tahali mě za nohy“
- (147) *meri póšta kampós te džan*
 směrem_k.DEF pošta potřebovat.PRS.2SG COMP jít.INF
 „musíš jít směrem k poště“
- (148) *ája mere mande*

přijít.PRET.3SG směrem_k já.LOC
„šel směrem ke mě“

Stativ a direktiv zemí a lokalit je homonymní. Alternuje zde užití prepozice *and-* „v, do“ a pádové značení lokativem. Užití jedné nebo druhé varianty závisí na idiolektu mluvčího. Obě pádová značení se vyskytují u starších i novějších přejímek (viz 149-152). Podobně separativ se tvoří buď prepozicí *andar* „z“ nebo ablativem (153-154).

(149) *ando švédorságo béšel*
v.DEF Švédsko bydlet.PRS.3SG
„bydlí ve Švédsku“

(150) *švédorságoste béšel*
Švédsko.LOC bydlet.PRS.3SG
„bydlí ve Švédsku“

(151) *ando ungriko béšas*
v.DEF Maďarsko bydlet.PRS.1PL
„bydlíme v Maďarsku“

(152) *maďarorságoste béšas*
Maďarsko.LOC bydlet.PRS.1PL
„bydlíme v Maďarsku“

(153) *na péčistar ája*
NEG Pécs.ABL přijet.PRET.3SG
„nepřijel z Péce“

(154) *andar o nimcko ája*
z DEF Německo přijet.PRET.3SG
„přijel z Německa“

4.5 Temporální adverbialia

4.5.1 Simultánní temporální adverbialia

		PŘÍKLAD
simultánní	hodina	<i>jékh órakor</i> „v jednu hodinu”
	část dne	<i>díve</i> „ve dne“, <i>ratt’aha</i> „ráno“, <i>angal o dilo</i> „dopoledne“, <i>dílbe</i> „poledne“, <i>pal o dilo</i> „odpoledne“, <i>keráti</i> „večer“, <i>andi rat</i> „v noci“, <i>éjfékcor</i> „o půlnoci“, <i>avdí ratt’aha</i> „dnes ráno“, <i>avdí keráti</i> „dnes večer“ <u>determinovaná</u> : <i>odá dí</i> „ten den“, <i>sako dí</i> „každý den“, <i>cilo dí</i> „celý den“, <i>áver dí</i> „další den“, <i>áver dí ratt’aha</i> „další ráno“, <i>saki/cili ratt’aha</i> „každé/celé ráno“, <i>add’a/saki/cili/áver rat/keráti</i> „tu/každou/celou/další noc, ten/každý/celý/další večer“
	den v týdnu	<i>hetfén</i> „v pondělí“, <i>kedden</i> „v uterý“, <i>srid-ón-e</i> „v středu“, <i>četerteken</i> „ve čtvrtek“, <i>parašt’ú-n-e</i> „v pátek“, <i>subotú-n-e</i> „v sobotu“, <i>kurk-e</i> „v neděli“
	deiktický den	<i>avdí</i> „dnes“, <i>idž</i> „včera“, <i>táha</i> „zítra“, <i>prekoídž</i> „předevčirem“, <i>prekotáha</i> „pozítří“
	měsíc	<i>ando januári</i> „v lednu“
	roční období	<i>tavassal</i> „na jaře“, <i>óssel / éssel</i> „na podzim“, <i>lináje</i> „v létě“, <i>jevende</i> „v zimě“ <u>determinovaná</u> : <i>adá línaj</i> „tohle léto“/ <i>adá berš línáje</i> „letos v létě“
	rok	- , <i>lani</i> (jsl. <i>lani</i>) „loni“ <u>determinovaná</u> : <i>adá berš</i> „letos“, <i>áver berš</i> „příští rok“
	svátek	<i>upri karáčoňa</i> „na Vánoce“ <u>determinovaná</u> : <i>adá karáčoňa</i> „tyhle vánoce“
	průběhový	<i>díve</i> „přes den“
	aproximativ	<i>ratt’aste</i> „k ránu, po ránu“

Tabulka 54 Simultánní temporální adverbialia

Simultánní adverbialia jsou buď přejímky, anebo jsou vyjádřena adpozicionální frází (např. *ando februári* „v únoru“), substantivní frází (např. *ratt'aste* „k/po ránu“) nebo adverbium (např. *sridóne* „ve středu“) (Tabulka 54).

Konstrukce pro určení hodiny se skládá z číslovky, které následuje substantivum *óra* „hodina“ a maďarský temporální sufix *-kor*, např. *jékh óra-kor* „v jednu hodinu“, *dúj óra-kor* „ve dvě hodiny“. Mezi adverbialii značícími částí dne se vyskytují přejímky s maďarskými sufixy, např. *díl-be* (maď. *dél-ben*) „poledne“ a *éjfél-kor* (maď. *éjfél-kor*) „o půlnoci“, perifráze *avdí ratt'aha* „dnes ráno“ a *avdí keráti* „dnes večer“, adverbialia tvořená syntetickým pádem *ratt'a-ha* „ráno“, adpozicí *angal o dílo* „dopoledne“, *pal o dílo* „odpoledne“ a *andi rat* „v noci“ a odovzená *keráti* „večer“ < *rat* „noc“. Názvy dní v týdnu jsou jednak přejaté spolu s maďarským temporálním sufixem *hetfő-n* (maď. *hétfő-n*) „v pondělí“, *kedd-en* (maď. *kedd-en*) „v úterý“ a *csütörtök-en* (maď. *csütörtök-ön*) „ve čtvrtek“, jednak odvozené sufixem *-e* případně *-Vn-e*: *srid-ón-e* „v středu“ < *srid-a* (jsl. *sreda*) „středa“, *paraštú-n-e* „v pátek“ < *paraštú-v-a* (řec. *paraskevi*) „pátek“, *subotú-n-e* „v sobotu“ < *subot-a* (jsl. *subota*) „sobota“ a *kurk-e* „v neděli“ < *kurk-o* „neděle“ (řec. *kyriako*). Adpozicionálně jsou značena určení měsíců, např. *ando januári* „v lednu“, *ando decemberi* „v prosinci“, a svátků, např. *upri karáčoňa* „na vánoce“. Přejatá jsou pojmenování ročních období *tavas-sal* (maď. *tavas-szal*) „na jaře“ a *és-sel / ő-s-sel* (maď. *ős-szel*) „na podzim“, další se pak tvoří derivací sufixem *-e*: *jevend-e* „v zimě“ a *lináj-e* „v létě“. Příkladem časového určení je adverbium *díve* „přes den, ve dne“ a aproximativního času adverbium *ratt'as-te* „k/po ránu“ tvořené lokativem. Determinovaná adverbialia jsou tvořena analyticky a jsou nominativní: *sako dí* „každý den“, *cili rat* „celou noc“, *áver dí ratt'aha* „další (den) ráno“, *adá linaj* „lohle léto“, *adá berš* „letos“, *adá karáčoňa* „tyhle vánoce“. Tvar simultánních adverbialii značících léta není doložen. Při jejich elicítaci často dochází k přepínání jazykového kódu. Jednou jsem zaznamenala větné adverbialie (155). Přesně určený časový moment se tvoří adpozicí *upr-* „na“ (156, srov. 157). Deiktická adverbia *prek-o-ídž* „předevčirem“ a *prek-o-táha* „pozítí“ jsou kompozita adpozicionálního původu.

- (155) *negyvennyócas, ezeri taj énašel taj štarvaldeštófto sín*
 (čtyřicátý osmý : maď.)tisíc a devětset a čtyřicetosm COP.PRS.3
adá berš
 DEM.M.SG rok
 „ve čtyřicátémosmém, tisícdevětsetčtyřicetosm byl ten rok“

(156) *pont upr- odá dí ratt'aste*
 přesně na.(DEF)DEM.M.SG den k_ránu
 „přesně ten den k ránu“

(157) *odá dí ratt'aste*
 DEM.M.SG den k-ránu
 „ten den ráno“

ZPŮSOB	MARKER	KATEGORIE	PŘÍKLAD	PŘEKLAD
přejímka	<i>-kor</i>	hodina část dne	<i>jékh óra-kor</i> <i>éjfel-kor</i>	v jednu hodinu, o jedné v půlnoci, o půlnoci
	<i>-(v)al/-(v)el</i>	roční období	<i>tavas-sal, és-sel</i>	na jaře, na podzim
	<i>-bV</i>	část dne	<i>díl-be</i>	v poledne
	<i>-Vn</i>	den v týdnu	<i>hetfé-n</i>	v pondělí
derivace	<i>-(Vn)-e</i>	den v týdnu roční období	<i>sridó-n-e, kurk-e</i> <i>jevend-e, lindj-e</i>	v středu, v neděli v zimě, v létě
	<i>-i</i>	část dne	<i>kerát-i</i>	večer
flexe	<i>SOC</i>	část dne	<i>ratt'a-ha</i>	ráno
	<i>LOC</i>	approximativ	<i>ratt'as-te</i>	k/po ránu
adpozice	<i>and-</i>	měsíce část dne	<i>and-o januári</i> <i>and-i rat</i>	v lednu v noci
	<i>upr-</i>	svátek	<i>upr-i karáčoňa</i>	na vánoce
	<i>angal</i>	část dne	<i>angal o dílo</i>	dopoledne
	<i>pal</i>	část dne	<i>pal o dílo</i>	odpoledne
	<i>prek-*</i>	deiktický den	<i>prek-o-ídž, prek-o-táha</i>	předevčirem, pozítí

Tabulka 55 Značení simultánnosti

4.5.2 Nesimultánní temporální adverbiália

		PŘÍKLAD
sekvenční	anteriorní	<i>ánglal</i> „předtím, nedříve“, <i>angal odá</i> „předtím“, <i>angal adá</i>

		„předtím“, <i>angal i karáčoňa</i> „před Vánoce“, <i>angal i dúj óri</i> „před druhou hodinou“
	posteriorní	<i>pálal</i> „potom, později“, <i>pal i dúj óri</i> „po druhé hodině“, <i>pal o pándž perci</i> „po pěti minutách“, <i>pal i búti</i> „po práci“, <i>pal o zalog dí</i> „po krátké době“, <i>pal o but berša</i> „po letech“, <i>upri dúj masek</i> „dva měsíce na to“, <i>upri jékh kurke</i> „týden na to“, <i>upro berš</i> „rok na to“
durativní	anteriorní	<i>dži keráti</i> „do večera“, <i>dži ratt’aha</i> „do rána“, <i>dži línaj</i> „do léta“, <i>dži ofto berš</i> „do osmi let“, <i>butáig</i> „dlouho“
	posteriorní	<i>uzar i ratt’aha</i> „od rána“, <i>uzar o háború</i> „od války“, <i>uzar kitato</i> „od kolika“, <i>uzar o júniuši / júniušistar</i> „od června“, <i>táhastar</i> „odzítka“
distanční	budoucí	<i>tal jékh masek</i> „za měsíc“, <i>tal jékh berš</i> „za rok“, <i>tal o štár dí</i> „za čtyři dny“, <i>tal deš perci</i> „za deset minut“, <i>na butára zanedlouho</i> „za“,
	minulý	<i>ezelétt šel beršenca</i> „před sto lety“, <i>bištajpándžberšenca ezelétt</i> „před dvacetipěti lety“, <i>ezelétt pár beršenca</i> „před několika lety“
rozsahový	telický	<i>tal o dešuduj berš</i> „během dvanácti let“, <i>tal jékh lachi epaš óra</i> „během půlhodiny a něco“
	atelický	<i>upro ki’a dí</i> „na kolik dní“, <i>upro jékh kurko</i> „na týden“, <i>upro jévend</i> „na zimu“

Tabulka 56 Nesimultánní temporální adverbialia

Sekvenční adverbialia anteriorní se značí prepozicí *angal* „před“ (158). Užívá se také adverbium *ánglal* „předtím, nejdříve“ (159), nebo semikalky *angal odá* (maď. *azelétt, az* „tamto“ + *elótt* „před“) „předtím“ a *angal adá* (maď. *ezelétt, ez* „to“ + *elótt* „před“) „předtím“.

(158) *angal i karáčoňa trin divesenca sigeder múja*
před DEF Vánoce tři den.PL.SOC dřív zemřít.PRET.3SG
„zemřela tři dny před Vánoce“

(159) *ánglal uz amár-e róma nána slobono*
předtím u my.GEN-PL Rom.PL COP.NEG.PRET.3 smět
graho te han

fazole COMP jíst.INF

„[když byli Vánoce, tak už] předtím se u našich Romů nesměly jíst fazole”

Sekvenční adverbialia posteriorní jsou vyjádřena adpozicionální frází (160). Občas se vyskytuje fráze s adpozicí *upr-* „na”, která je pravděpodobně kalkem z maďarštiny (161). K posteriorním adverbialiam patří také adverbium *pálal* „potom“.

Částice značící temporální vztah anteriorní durativní je *dži* „do“. Do této kategorie patří i semikalk s maďarským temporálním sufixem: *butá-ig* „dlouho“ < *but* „hodně“ (z maď. *sok-á-ig* „dlouho“ < *sok* „hodně“). Posteriorní durativní vztah značí adpozice *uzar* „od“, místo které se občas aplikuje ablativ, např. *uzar o júniuši* vedle *júniušistar* „od června“. Adpozicí distančního temporálního vztahu budoucího je *tal* „za“, např. *tal deš perci* „za deset minut“. Zde se znovu objevuje semikalk s kmenem *but* „hodně“: *na but-á-ra* „zanedlouho“ (z maď. *nem-sok-á-ra*, *nem* „ne“ + *sok* „hodně“). Adverbialia minulá distanční se tvoří adpozicí *ezelétt* (maď. *ezelőtt*) „předtím“ a sociativem časového období (162). Adverbialia telická mají kalkovanou adpozici *tal* „během” (z maď. *alatt* „během”) (163). Adpozicí *upr-* „na“ se tvoří atelická adverbialia rozsahová (164).

(160) *pal o pándž perci*
po DEF pět minuta.PL
„po pěti minutách”

(161) *upro berš papal úja la jékh čhavóro*
na.DEF rok znovu narodit_se.PRET.3SG ona.ACC jeden chlapec
„rok na to se jí znovu narodilo dítě“

(162) *bištajpándž beršenca ezelétt*
dvacetpět rok.PL.SOC před
„před dvacetipěti lety”

(163) *tal o dešuduj berš na vakerlah- uz nikaste*
během DEF dvanáct rok NEG mluvit.IMPF.3SG k nikdo.DAT
„během dvanácti let nemluvila s nikým“

(164) *upro jévend khér avnahi adaj*

na.DEF zima domů přijít.IMPF.3PL tady
 „na zimu přišli tady domů“.

ZPŮSOB	MARKER	KATEGORIE	PŘÍKLAD	PŘEKLAD
semikalk	<i>-á-ig</i>	durativní anteriorní	<i>but.á.ig</i>	dlouho
	<i>-á-ra</i>	distanční budoucí	<i>na but.á.ra</i>	zanedlouho
derivace	<i>-al</i>	sekvenční anteriorní	<i>áagl-al</i>	předtím
	<i>(hist. ABL)</i>	sekvenční posteriorní	<i>pál-al</i>	potom
flexe	<i>ABL</i>	durativní posteriorní	<i>táhas-tar</i>	odzítka
	<i>SOC + ezelétt</i>	distanční minulý	<i>ezelétt šel beršenca</i>	před sto lety
adpozice	<i>angal</i>	sekvenční anteriorní	<i>angal i karáčoňa</i>	před Vánoce
	<i>pal</i>	sekvenční posteriorní	<i>pal o but berša</i>	po letech
	<i>upr-</i>	sekvenční posteriorní	<i>upr-o berš</i>	týden na to
		rozsahový atelický	<i>upr-o jévend</i>	na zimu
	<i>dži</i>	durativní anteriorní	<i>dži keráti</i>	do večera
	<i>uzar</i>	durativní posteriorní	<i>uzar o háború</i>	od války
	<i>tal</i>	distanční budoucí	<i>tal jékh berš</i>	za rok
rozsahový telický		<i>tal o dešuduj berš</i>	během dvanácti let	

Tabulka 57 Značení ne-simultánnosti

4.6 Další adverbíália

FUNKCE	PÁDOVÉ ZNAČENÍ
Benefaktiv	DAT
Referenční	<i>upral</i> „na, po, o“, <i>upral</i> „o tom“
Partitivní	<i>maškar</i> „z“, <i>maškáral</i> ²² „z nich“
Privativní	<i>hejet</i> „místo“
Privativní vylučující	<i>bi</i> „bez“
Vylučovací	<i>bi</i> „kromě“
Původ	ABL

²² Anaforické adverbium *maškáral* „z nich“ bylo ve zkoumaném korpusu zaznamenáno pouze jednou.

Instrument / Komitativ	SOC
Účel nebo cíl	DAT <i>vaš</i> „pro“, <i>upr-</i> „na“, <i>váše</i> „pro to“
Důvod a příčina	DAT, ABL <i>vaš</i> „kvůli“, <i>upr-</i> „za“, <i>and-</i>
Materiální zdroj	<i>andar</i> „z“, <i>ándral</i> „z toho“

Tabulka 58 Další adverbialia

Referenční objekt je vyjádřen prepozicí *upral* „po, na, o“ (165-166), nebo anaforickým adverbem *upral* „o tom“ (167). Prepozice *maškar* „z“ značí partitiv (168-169). V dativu stojí recipient sloves *ánen* „přinést“, *bičhávén* „poslat“, *tínén* „koupit“, *phénen* „řít“ (170), *sikávén* „ukazovat“ (171), *parikéren* „děkovat“, *biknen* „prodat“ (172), *hohá(ve)n* „lhát“ a dalších.

- (165) *upral tute* *phučlahi*
 po ty.LOC ptát_se.IMPF.3SG
 „ptal se po tobě“
- (166) *upral pr-o* *papu* *phučja*
 na REFL.GEN-M dědeček ptát_se.PRET.3SG
 „zeptal se na svého dědečka“
- (167) *džand'om* *upral*
 vědět.PRET.1SG o(_tom)
 „věděl jsem o tom“
- (168) *náne* *élómno, maškar* *amende* *valómni*
 COP.NEG.PRS.3 živý mezi my.LOC patřící
 „není živý, nepochází z našich řad“
- (169) *maškar* *o* *trín dúj* *pál* *ále*
 mezi DEF tři dva zpátky přijít.PRET.3PL
 „ze třech se dva vrátili“

(170) *odá phend'a mange*
 DEM.M.SG řict.PRET.3SG já.DAT
 „to mi řekl“

(171) *fěňképi sikavlahi le čhávenge*
 fotka.PL ukazovat.IMPF.3SG DEF.OBL chlapec.PL.DAT
 „ukazoval fotky chlapcům“

(172) *bikinde mange o mobil*
 prodat.PRET.3PL já.DAT DEF mobil
 „prodali mi mobil“

Podobně je dativem vyjádřen i benefaktiv (173). Při pádovém značení recipienta slovesa „dát“ alternuje dativ a akuzativ, srovnej věty (174) a (175), nebo (176a) a (176b); ve frázi *den pa'ábe* „půjčit“ je však nepřímý objekt vždy v akuzativu (177).

(173) *tumenge taj tr-e phrálenge mukja adaj o háben*
 vy.DAT a ty.GEN-OBL bratr.PL.DAT nechat.PRET.3SG tady DEF jídlo
 „nechal tady tohle jídlo pro vás a pro tvé bratry“

(174) *óďa diňam ole unokaske*
 tamdát.PRET.1PL DEF.OBL vnuk.DAT
 „dali jsme vnukovi“

(175) *delahi len te han*
 dát.IMPF.3SG oni.ACC COMP jíst.INF
 „dal jim najíst“

(176)
 a. *ništ man n- áčhija so tuke šaj dáhi*
 nic já.ACC NEG zbýt.PRET.3SG co ty.DAT moct dát.COND.1SG
 b. *n- áčhija man ništ so tut šaj dáhi*
 NEG zbýt.PRET.3SG já.ACC nic co ty.ACC moct dát.COND.1SG

„nezbylo mi nic, co bych ti dal“

- (177) *na diňal man paťábe*
NEG dát.PRET.2SGjá.ACC půjčka
„nepůjčil jsi mi“

Účel nebo cíl děje může být vyjádřen dativem (178-179), anaforickým adverbium *váše* „pro to“ (180), prepozicí *vaš* „pro“ (181) a *upr-* „na“ (182). Stejně prepozice *vaš* „kvůli“ a *upr-* „za“ vyjadřují také důvod a příčinu děje (183-184). V určitých případech může alternovat užití dativu a prepozice *vaš* „kvůli“ (185a vs. 185b). V několika frázích značících důvod nebo příčinu se vyskytuje prepozice *and-* (186-187). Pouze jednou byl zaznamenán ablativ ve funkci příčinné (188).

- (178) *kaštenge taj čárjake géja ando véš*
dřevo.PL.DAT a bylina.DAT jít.PRET.3SGdo.DEF les
„šla do lesa na dříví a na byliny“

- (179) *raťaha džav thudeske*
ráno jít.PRS.1SG mléko.DAT
„ráno jdu pro mléko“

- (180) *band'ov tél váše*
ohnout.IMP.2SG dole pro(_ně)
„ohni se pro ně!“

- (181) *band'oven téle vaš odá lóvo*
ohnout.IMP.2PL dole pro DEM.M.SG peníze
„ohněte se pro ty peníze!“

- (182) *o čhája khelnahi upr- amár-o loš*
DEF dívka.PL tančit.IMP.3PLna.(DEF) my.GEN-M radost
„dívky nám zatancovali pro radost“

- (183) *mus t- užard'am vaš o brišind*

muset COMP čekat.PRET.1PLkvůli DEF déšť
„museli jsme čekat kvůli dešti“

(184) *tu rom s- upro džuvja költind'al*
ty muž všechno na.DEF žena.PL.ACC utratit.PRET.2SG
„člověče, vždyť ty jsi všechno utratil za ženské!“

(185)

a.*me šoha na kheláhi lóske*
já.NOM nikdy NEG tančit.COND.1SG peníze.DAT
b.*me šoha na kheláhi vaš o lóvo*
já.NOM nikdy NEG tančit.COND.1SG za DEF peníze
„já bych nikdy za peníze netancovala!“

(186) *ando čorípe múja*
v.DEF bída umřít.PRET.3SG
„umřel bídou“

(187) *andi ruš rúňa*
v.DEF zlost plakat.PRET.3SG
„plakala zlostí“

(188) *diliňová tutar*
zbláznit_se.FUT.1SG ty.ABL
„já se z tebe zblázním!“

Materiální zdroj je vyjádřen prepozicí *andar* „z“ (189), nebo anaforickým adverbium *ándral* „z toho“ (190). Zdroj objektu má pádové značení ablativu (191). Asociativní vztah (instrument a komitativ) je vyjádřen sociativem (192-193).

(189) *andar i ármin taj andar i purum kerd'a zumi*
z DEF zelí a z DEF cibule dělat.PRET.3SG polívka
„uvařila polívku ze zelí a cibule“

- (190) *lačho číken h- ándral*
dobrý.M tuk COP.PRS.3 z(_nich)
„je z nich dobrý tuk“
- (191) *čhá la sine odole lukestostar*
dítě ona.ACC COP.PRS.3 DEM.OBL voják.ABL
„měla s tím vojákem dítě“
- (192) *čhind'om man la čhurjaha*
pořezat.PRET.1PL já.ACC DEF.OBL nůž.SOC
„pořezal jsem se s nožem“
- (193) *mr-i čhaj pr-e barátoha kheld'a*
já.GEN-F dcera REFL.GEN-OBL kamarád.SOC hrát.PRET.3SG
„moje dcera si hrála s kamarádem“

Privativní objekt vylučující je značen prepozicí *bi* „bez“ (194-195). Privativní objekt s významem „místo něčeho“ jsem zaznamenala pouze jednou, a to s maďarskou přejatou postpozicí *hejet* (maď. *helyett*) „místo“ (196). Prepozice *bi* „kromě“ má také vylučovací význam (197).

- (194) *bi leste nán man vója*
bez on.LOC COP.NEG.PRS.3 já.ACC nálada
„nemám náladu bez něho“
- (195) *bi altató náš te sól*
bez prášek_na_spaní nemocť COMP spát.SUBJ.3SG
„bez prášek na spaní nemůže spát“
- (196) *viršli taj gój hejet mr-o čhá gullipe t'ind'a*
párek a jitrnice místo já.GEN-M syn sladkost koupit.PRET.3SG
„místo párků a jitrnic nakoupil můj syn sladkosti“
- (197) *bi mr-o papu sako géja peske*

kromě já.GEN-Mdědeček každý jít.PRET.3SG pryč
 „všichni kromě dědečka odešli“

4.7 Částice

Původní částice ve veršendské romštině jsou *papal(eg)* „zas(e), opět, znova“, *pál(e)* „zpátky, zpět, dozadu“, *pálal* „pak, potom“, *áke* „hned“, *čačika* „skutečně, opravdu, fakt“, *sig* „brzy, brzo“, *sigate* „z ničeho nic“ a *jekhvarsa* „najednou“. Další částice jsou přejatá *še* „ani“ (maď. *se*), *korán* (maď. *korán*) „brzy, brzo“, *ako* (maď. *akkor*) „takže, teda, tedy“, *čak* (maď. *csak*) „jen(om), pouze“, *ed'átalán* (maď. *egyáltalán*) „vůbec“, *tejješén* (maď. *teljesen*) „úplně, docela, zcela“, *még* (maď. *még*) „dokonce“, *perse* (maď. *persze*) „samozřejmě“, *általába* (maď. *általában*) „obvykle, většinou“, *végre* (maď. *végre*) „konečně“, *pont* (maď. dial. *pont*) „přesně, právě“, *há* (maď. dial. *hát*) „ano“ a kalkované *még jekhvar* (z maď. *még egyszer*) „zase, zas“.

Mezi fázové částice patří přejaté *még* (maď. *még*) „ještě“, *még mindig* (maď. *még mindig*) „pořád ještě“, *má(r)* (maď. *már*) „už“, a kalkované *még na* (z maď. *még nem*) „ještě ne“ a *má(r) na* (z maď. *már nem*) „už ne“. Fokální částice je buď přejatá *iš* (maď. *is*) „i, taky“ nebo původní *te* „i, taky“ (198-199).

(198) *o orosa legede mr-e dáde iš*
 DEF Rus.PL vzít.PRET.3PL já.GEN-OBL otec.ACC i
 „Rusové vzali i mého otce“

(199) *maj mereha te tu*
 pak zemřít.FUT.2SG i ty.NOM
 „i ty zemřeš“

4.8 Negace

KONTEXT	záporka / záporný tvar	PŘÍKLAD
slovesa: indikativ (préz., prét.)	<i>na</i>	<i>na kerav</i> „nedělám“,

		<i>na ker'd'om</i> „neudělala jsem“
slovesa: subjunktiv	<i>na</i>	<i>te na kerav</i> „abych nedělal“
slovesa: imperativ	<i>ma</i>	<i>ma ker</i> „nedělej!“
slovesa: futurum	<i>na</i>	<i>na kerá</i> „nebudu dělat“
kopula: 1-2SG/PL	<i>na</i>	<i>na som</i> „nejsem“ <i>na sal</i> „nejsi“ <i>na sam</i> „nej sme“ <i>na san</i> „nejste“
kopula: 3SG/PL (préz., prét.)	<i>nán(e)</i> „není, nejsou“ <i>nána</i> „nebyl/a/i/y“	<i>nán khére</i> „není doma“ <i>nána khére</i> „nebyl/a doma“
„nemoct“	<i>náš te</i>	
„nemuset“	<i>na mus te</i>	
„nesmět“	<i>nán slobono</i>	

Tabulka 59 Negace

Negátor předcházející slovesu v indikativu (včetně futura) a subjunktivu má stejný tvar *na* „ne“, kdežto v imperativu má tvar *ma* „ne!“. Negátor kopuly v prvních dvou osobách je *na* „ne“, zatímco v třetí osobě přítomnosti a předešlosti se vyskytují nepravidelné tvary *náne* „není“ a *nána* „nebyl/a/i/y“. Z modálních sloves mají nepravidelný negativní tvar *náš te* „nemoct“ (srov. *šaj* „mocht“), zatímco pravidelný negátor má výraz *na mus te* „nemuset“ a *nán slobono* „nesmět“. Příkladem negativní derivace z adjektiv negátorem *na* je *na-láčho* „špatný“ < *lačho* „dobrý“.

4.9 Komplexní syntaktické konstrukce

4.9.1 Modální konstrukce

Původní volitivní modále je flektivní *kámen* „chtít, mít rád“; tvoří modální konstrukci s infinitivem a komplementizérem *te* (200-201). Modále vyjadřující nutnost je přejaté *mus* (snad redukcí z maď. *musáj*) „muset“; následuje finitní sloveso uvozené komplementizérem *te* (202-203). Občas se místo krátkého *mus* vyskytuje plný přejatý tvar *musáj* (maď. *musáj*) „muset“ (204). Negativní tvar modálie nutnosti *na mus* „nemuset“ byl zaznamenán pouze jednou (205). Dalším modálie nutnosti je *kampe(l)* „je třeba“ (206). Modální subjekt je zde

vyjádřen buď dativem osobního zájmena, která následuje po modáliu (207), anebo jsou všechny verbální kategorie vyjádřeny na finitním modalizovaném slovese (208). V několika případech jsem zaznamenala flektivní modále *kampon* „mít (povinnost)“ s modalizovaným slovesem v infinitivu (209).

- (200) *na kámel ando fóro te džan*
 NEG chtít.PRS.3SG do.DEF město COMP jít.INF
 „nechce jít do města“
- (201) *kámel barváli t- ón*
 chtít.PRS.3SG bohatý.F COMP stát_se.INF
 „chce zbouhatnout“
- (202) *mus te terd'óvav mr-o álav*
 muset COMP dodržet.PRS.1SG já.GEN-M slovo
 „musím dodržet své slovo“
- (203) *mus la te čumidind'om*
 muset ona.ACC COMP políbit.PRET.1SG
 „musel jsem jí políbit“
- (204) *musáj náši te džal*
 muset (pryč) COMP jít.PRS.3SG
 „musí utíct“
- (205) *na mus odoj te áchile*
 NEG muset tam COMP zůstat.PRET.3PL
 „nemuseli tam zůstat“
- (206) *románe kampe te vakéren*
 romsky je_třeba COMP mluvit.INF
 „romsky se má mluvit!“
- (207) *andi bóta kampe mange te džan*

do.DEF obchod je_třeba já.DAT COMP jít.INF
 „mám jít do obchodu“

(208) *an tr-i gódi kampe te ikres*
 v ty.GEN-F mozek je_třeba COMP držet.PRS.2SG
 „měl by sis pamatovat“

(209) *andi bóta kampóvav te džan*
 do.DEF obchod je_třeba.PRS.1SG COMP jít.INF
 „mám jít do obchodu“

Modále vyjadřující možnost je neflektivní *šaj* „mocht“, za nímž následuje finitní sloveso bez komplementizéru (210). Jeho negativním protějškem je neflektivní *náš* „nemocht“, v tomto případě s komplementizérem *te* (211). Schopnost je vyjádřena kalkovaným flektivním modáliem *džánen* „umět“ (212). Ve významu „troufnout si“ stojí flektivní modále *tróman* (213).

(210) *šaj džas andi bóta*
 moct jít.PRS.2SG do.DEF obchod
 „můžeš jít do obchodu“

(211) *náš ár te bírinav*
 nemocht ven COMP vydržet.PRS.1SG
 „nemůžu vydržet“

(212) *džánes svíriha te dógozínen*
 umět.PRS.2SG kladivo.SOC COMP pracovat.INF
 „umíš dělat s kladivem?“

(213) *ánde trómas te džan ando véš*
 do troufnout_si.PRS.2SG COMP jít.INF do.DEF les
 „troufáš si sám v noci do lesa?“

4.9.2 Komplementové věty

	Kategorie	Podkategorie	Subordinátor
Faktuální	Epistemické		<i>káj / hod', káj hod'</i>
	Výpovědní		
	Postoj		
		interogativní	<i>interogativum</i> <i>káj / hod' + interogativum</i>
	polární	<i>káj / hod', (+ -e)</i>	
Nefaktuální	Manipulační		<i>te, nek,</i> <i>káj/hod' te, káj/hod' nek</i>
	Modální	volitivní	<i>te</i>
		fázové	
		dosažení	
		percepce a další	

Tabulka 60 Komplementové věty

Komplementizérem epistemických a výpovědních sloves, jakož i sloves vyjadřujících postoj je *káj* „že“ a přejaté *hod'* (maď. *hogy*) „že“. Oba komplementizéry jsou stejně frekventované a žádný funkční rozdíl mezi nimi nebyl vysledován (214-216). Jen ojediněle se vyskytuje věta bez komplementizéru (217). Naopak často se vyskytují oba komplementizéry zároveň, a to v pořadí *káj hod'* „že“ (218). Závislé sloveso ve faktuálních komplementových větách má finitní tvar.

- (214) *džánen* *upral leste* *káj* *barválo* *hi*
 vědět.PRS.3PL o on.LOC COMP bohatý.M COP.PRS.3
 „vědí o něm, že je velmi bohatý“

- (215) *odá phend'a hod' névi hi ando gav*
 DEM.M.SG říct.PRET.3SG COMP nový.F COP.PRS.3 v.DEF vesnice
 „řekla, že je ve vesnici nová“
- (216) *remélinav káj hamarošan terd'ola o brišind*
 doufat.PRS.1SG COMP brzo přestat.FUT.3SG DEF déšť
 „doufám, že brzo přestane pršet“
- (217) *džand'om Ø papal hohad'al mange*
 vědět.PRET.1SG zase lhát.PRET.2SG já.DAT
 „dozvěděl jsem se, že jsi mi zase lhala!“
- (218) *o phure mešélinnahi káj hod' kiři múlen*
 DEF starý.PL vyprávět.IMPF.3PL COMP COMP kolik mrtvých.ACC
dikhle
 vidět.PRET.3PL
 „staří vyprávěli, že kolik mrtvých viděli“

Interrogativní komplementové klauze jsou uvozeny interogativy *so* „co“, *soske* „proč“, *sar* „jak“, *ko* „kdo“, *káj* „kde“, *káthar* „odkud“, *kan(ak)* „kdy“, *kiři* „kolik“ a dalšími (219). Interogativu může předcházet faktuální komplementizér *káj* nebo *hod'* „že“ (220).

- (219) *džánav soske géja*
 vědět.PRS.1SG proč jít.PRET.3SG
 „vím, proč odešel“
- (220) *phen káj so kerd'al avdí*
 říct.IMP.2SG COMP co dělat.PRET.2SG dnes
 „řekni mi, co jsi dneska dělal!“

Polární komplementy jsou uvozeny rovněž faktuálním komplementizérem *káj* nebo *hod'* „že“ (221). Několikrát jsem v polárních větách zaznamenala přejatou tázací částici *-e* (mad'. -

e) (222). Tato částice se může vyskytovat i sama, bez komplementizéru, jako např. v textu jedné místní písně (223).

(221) *na džánen hod' le šéloha*
 NEG vědět.PRS.3PL COMP DEF.OBL provaz.SOC
 „neví se, jestli na provaze“

(222) *džá dikhá ánde, hod' na -e valakas*
 jít.FUT.1SG vidět.FUT.1SG dovnitř COMP NEG Q někdo.ACC
közbe avera upre líne
 mezitím jiný.PL na vzít
 „jdu se podívat dovnitř, jestli už mezitím někoho jiného nepřijali (na nějakou pozici)“

(223) *šúgin mange Ø kámes -e man*
 pošeptat.IMP.2SG já.DAT milovat.PRS.2SG Q já.ACC
 „pošeptej mi, jestli mě miluješ“

V manipulačních větách je subjekt hlavního a vedlejšího predikátu odlišný. Alternují komplementizéry *te, nek* „aby“ a komplexní komplementizéry *káj / hod' te, káj / hod' nek* „aby“. Závislé sloveso má finitní subjunktivní tvar (224-227). Druhý způsob spojení manipulačních vět je pomocí komplementizéru *te* se závislým slovesem v infinitivu, kdy subjekt vedlejšího predikátu je vyjádřen explicitně v řídicí větě (srov. 228a-b). Význam řídicího slovesa „donutit“, „přinutit“ je vyjádřen kauzativem (229-230).

(224) *odá kamja hod' te dav le lóvo*
 DEM.M.SG chtít.PRET.3SG COMP COMP dát.SUBJ.1SG on.ACC peníze
 „požádal mě, abych mu dal peníze“

(225)
 a. *phend'om leske hod' nek t'inel teko*
 říct.PRET.1SG on.DAT COMP COMP koupit.SUBJ.3SG tykev
 b. *phend'om leske nek t'inel dúdum*

řict.PRET.1SG on.DAT COMP koupit.SUBJ.3SG tykev
 „řekl jsem jí, aby koupila tykev“

(226)

a. *odá phend'a te biknav o verda*
 DEM.M.SG řict.PRET.3SG COMP prodat.SUBJ.1SG DEF auto
 b. *odá phend'a káj nek biknav o verda*
 DEM.M.SG řict.PRET.3SG COMP COMP prodat.SUBJ.1SG DEF auto
 „řekl mi, abych to auto prodal“

(227) *čak odá kamáhi káj adaj t- ón manca*
 jen DEM.M.SG chtít.KOND.1SG COMP tu COMP COP.SUBJ.2PL já.SOC
 „chci jen, abyste tu byli se mnou“

(228)

a. *na mukav hod' te džas tuke*
 NEG nechat.PRS.1SG COMP COMP jít.SUBJ.2SG pryč=ty.DAT
 b. *na muká tut te džan tuke*
 NEG nechat.FUT.1SG ty.ACC COMP jít.INF pryč=ty.DAT
 „nenechám tě odejít“

(229) *mr-o phral pále le anađ'a manca*
 já.GEN-M bratr zpátky DEM.ACC přinést.CAUS.PRET.3SG já.SOC
 „bratr mě donutil ho vrátit“

(230) *o kormáňi upre tharad'a amenca amár-e khéra*
 DEF vláda na spálit.CAUS.PRET.3SG my.SOC my.GEN-PL dům.PL
 „vláda nás přinutila spálit naše domy“

U nefaktuálních komplementových klauzí se užívá komplementizér *te*, za nímž následuje závislé sloveso v infinitivu (volitivní 231, fázové 232, dosažení 233, percepce 234). Závislé sloveso má finitní tvar v případě volitivní věty po modálním výrazu *sivešen* (maď. *szívesen*) „rád/a“. V tomto případě je spojka nulová (235).

- (231) *na kámel ando fóro te džan*
 NEG chtít.PRS.3SG do.DEF město COMP jít.INF
 „nechce jít do města“
- (232) *kezdind'a te den o bríšind*
 začít.PRET.3SG COMP dát.INF DEF déšť (= pršet.INF)
 „začalo pršet“
- (233) *próbálin sigeder t- áven*
 zkusit.IMP.2SG dřív COMP přijít.INF
 „zkus přijít ještě dřív“
- (234) *dikhja tut valako adaj t- án*
 vidět.PRET.3SGty.ACC někdo tady COMP přijít.INF
 „viděl tě tam někdo jít?“
- (235) *na sivešen Ø phirávav gad*
 NEG rád nosit.PRS.1SG košile
 „nerad nosím košile“

4.9.3 Vztažné věty

Spojky vztažných vět jsou formálně totožné s interogativy. Patří sem relativum *ko* „kdo“, které se vztahuje pouze na životná substantiva, a relativum *so* „co, který/á/é“ vztahující se na substantiva neživotná (236-237). Méně často se vyskytuje relativum *sav-* „který/á/é“, jež je nahraditelné relativy *ko* nebo *so* v závislosti na životnosti substantiva (238). Relativum *ko* je sklonné, jeho nepřímým kmenem je *kas-* (239). Nepřímým kmenem relativu *so* je *sos-* (240). Vedle relativu *so* se v akuzativu nevyskytuje resumptivní zájmeno (241). Ve veršendské romštině je rozsáhlé využití předložkových pádů, kde je relativum v lokativu (242-243), případně v genitivu (244).

- (236) *odá rom ko mér amende ál*
 DEM.M.SG muž kdo směrem_k my.LOC přijít.PRS.3SG

„ten člověk, co jde směrem k nám“

(237) *odá so odoj terd'ol*
DEM.M.SG co tam stát.PRS.3SG

„tamten, co stojí tamhle“

(238) *odá džúkel savo ugatinel*
DEM.M.SG pes jaký.M štěkat.PRS.3SG

„pes, který štěká“

(239) *o murš kas idž dikhjom*
DEF muž kdo.ACC včera vidět.PRET.1SF

„muž, co jsem ho včera viděl“

(240) *si len kilen ediño soste ár forralínen*
COP.PRS.3 oni.ACC zvlášť nádoba co.LOC ven vařit.PRS.3PL

„mají zvlášť nádobu, ve kterém (to) vyvaří“

(241) *alakhjal odd'a táška so Ø rodehahi*
najít.PRET.2SG DEM.F.SG taška co hledat.IMP.2SG

„našel jsi tu tašku, kterou jsi hledal?“

(242) *dikhjom o kher upral soste vakerd'al*
vidět.PRET.1SGDEF dům o co.LOC mluvit.PRET.2SG

„viděl jsem ten dům, o kterém jsi mluvil“

(243) *so h- odá bi soste náš t- óvehahi*
co COP.PRS.3 DEM.M.SG bez co.LOC nemoct COMP COP.COND.2SG

„bez čeho by ses neobešel?“

(244) *and kaskri ištála án džala, odoleskri h- i gurumni*
do kdo.GEN-F stáj do jít.FUT.3SG DEM.GEN-F COP.PRS.3 DEF kráva

„do čí stáje půjde, ten získá krávu“

4.9.4 Adverbiální věty

	Kategorie	Subordinátor	Příklad
ČASOVÉ	simultánní puntuální	<i>kan(ak), sar</i>	(245)
	simultánní durativní		(246)
	simultánní repetitivní	<i>kan(ak)</i> <i>mindig kan(ak), bárkan(ak)</i>	(247)
	anteriorní	<i>kan(ak)</i>	(248)
	posteriorní prosté	<i>mielőt, mire, kan(ak), sar</i>	(249)
	posteriorní durativní	<i>még / míg</i>	(250)
PODMÍNKOVÉ	reálná podmínka	<i>te</i>	(251)
	potencionální podmínka		(252)
	reálná / potenc. okolnost		(253)
	nereálná podmínka		(254)
	přípustková podmínka	<i>te, még te</i>	(255)
	přípustka	<i>te ... iš, bár</i>	(256)

Tabulka 61 Adverbiální věty časové a podmínkové

Nejfrekventovanější časové spojky jsou interogativní *kan(ak)* “když, jak” a *sar* “když, jak, jakmile, zatímco” (Tabulka 61), které se vyskytují v simultánních a anteriorních a méně často i v posteriorních větách. Přejaté časové spojky jsou posteriorní prosté *mielőt* (maď. *mielőtt*) „než, dříve než“, *mire* (maď. *mire*) „než“ a posteriorní durativní *még / míg* (maď. *míg, amíg*) „dokud“. V repetitivních větách se občas vyskytuje složenina typu *mindig kan(ak)* „vždy když“ nebo indefinitum *bárkan(ak)* „kdykoli“. Po všech časových spojkách má sloveso finitní tvar.

(245) *daranija kan dikhja jékhe manuše*
leknout_se.PRET.3SG když uvidět.PRET.3SG jeden.OBL člověk.ACC

„lekla se, když uviděla jednoho člověka“

- (246) *d'ilavahamhi sar dógozinahamhi*
zpívat.IMPF.1PL jak/zatímco pracovat.IMPF.1PL
„zpívali jsme, zatímco jsme pracovali“
- (247) *bárkanak ásel o cile róma le šúnen*
kdykoli smát_se.PRS.3SG DEF všechny lidi on.ACC slyšet.PRS.3PL
„kdykoli se směje, celá romská osada ho slyší“
- (248) *kanak and odá mukjom i iškola andi jékh d'ára*
když do DEM.M.SG nechat.PRET.1SG DEF škola v.DEF jeden továrna
kezdind'om te bútizínen
začít.PRET.1SG COMP pracovat.INF
„potom, co jsem dodělal školu, jsem začal pracovat v továrně“
- (249) *mire khér ájom ój má géja peske*
než domů přijít.PRET.1SG ona.NOM už jít.PRET.3SG pryč(=REFL.DAT)
„než jsem došel domů, byla už pryč“
- (250) *na džánel te džan peske még n- alákhel o klúči*
NEG vědět.PRS.3SG COMP jít.INF pryč dokud NEG najít.PRS.3SG DEF klíče
„dokud nenajde klíč, nemůže odejít“

Subordinátorem podmínkových vět je *te* „jestli, pokud, kdyby, i když, i kdyby“, po kterém následuje finitní sloveso. Sloveso má futurální tvar ve vedlejší větě s reálnou podmínkou (251), tvar kondicionálu reálného ve vedlejší větě s potencionální (252) a přípustkovou podmínkou (255) a tvar kondicionálu ireálného ve vedlejší větě s nereálnou podmínkou (254). Spojkou u vět s přípustkovou podmínkou je kalk *még te* (maď. *még*) „i kdyby“ vedle prostého *te* „i kdyby“ (255) a u přípustkových vět přejímka *bár* (maď. *bár*) „ačkoli“ vedle kalku *te ... iš* (maď. *ha ... is*) „i když“ (256).

- (251) *te aveha ako dikhá tut*
jestli přijít.FUT.2SG tak vidět.FUT.1SG ty.ACC

„jestli přijdeš, uvidím tě“

(252) *t- óvlahi man lóvo tuke le dáhi*
kdyby COP.COND.3SG já.ACC peníze ty.DAT DEM.ACC dát.COND.1SG
„kdybych měl nějaké peníze, dal bych ti je“

(253) *te na kampil tuke ako de le mange*
pokud NEG je_třeba.PRS.3SG ty.DAT tak dát.IMP.2SG DEM.ACC já.DAT
„pokud to nechceš, tak mi to dej!“

(254) *te idž ájalahi ako dikhjalahi la*
kdyby včera přijít.IRR.2SG tak vidět.IRR.2SG ona.ACC
„kdybys býval přišel včera, viděl bys ji“

(255) *még te asso párho óváhi sar jékh gádžo akor še*
kyby i takový.M bílý.M COP.COND.1SG jak jeden Gádžo tak ani
dobináhi búti
dostat.COND.1SG práce
„i kdybych byl bílý jako gádžo, práci nedostanu“

(256) *mus te džas odoj te na iš kámes*
muset COMP jít.SUBJ.2SG tam když NEG i chtít.PRS.2SG
„musíš tam jít, i když se ti nechce“

Kauzální věty příčinné, důvodové a explikativní mají přejatou spojku *mer* (maď. *mert*) „protože“ (257-259). Závislá klauze účinková je připojena k řídicí klauze spojkou *káj* „že“, méně často přejímkou *hod'* (maď. *hogy*) „že“ (260). Řídící klauze obsahuje deiktická slova vyjadřující velkou či malou míru okolnosti děje, např. *avka* „tak“, *att'i* „tolik“, nebo *asso* „takový“. Ve větách s okolností nereálnou se vyskytuje kalkovaná spojka *sar te* „jako by, jako kdyby“ (261). Sloveso vedlejší věty kauzálních vět má vždy finitní tvar.

	Kategorie	Subordinátor	Příklad
KAUZÁLNÍ	příčina	<i>mer</i>	(257)

A DALŠÍ	důvod	<i>mer, káj</i>	(258)
	explikativní	<i>mer</i>	(259)
	účinek	<i>káj, hod'</i>	(260)
	okolnost nereálná	<i>sar te</i>	(261)
ÚČELOVÉ	stejný subjekt	<i>te, káj / hod' te</i>	(262)
	jiný subjekt	<i>nek, káj / hod' nek</i>	(263)
	imperativ		(264)
	pohyb	<i>te</i> <i>Ø</i>	(265) (266)

Tabulka 62 Adverbiální věty kauzální, účelové a další

- (257) *mro čhá ról mer ár le ásen*
 já.GEN-M syn plakát.PR.S.3SG protože ven on.ACC smát_se.PR.S.3PL
 „můj syn brečí, protože se mu posmívají“
- (258) *akán džav te són mer thini som*
 teď jít.PR.S.1SG COMP spát.INF protože unavený.F COP.PR.S.1SG
 „jdu teď spát, protože jsem unavený“
- (259) *na džánav te sikjon mer mr-á dake*
 NEG vědět.PR.S.1SG COMP učít_se.INF protože já.GEN-OBL matka.DAT
kampe te šegitinen
 je_třeba.PR.S.3SG COMP pomáhat.INF
 „nemůžu se učít, protože musím pomáhat matce“
- (260) *avka má'ija káj n- alakhja pr-o kher*
 tak opít_se.PRET.3SG že NEG najít.PRET.3SG REFL.GEN-M dům
 „tak se opilk, že nemohl najít svůj dům!“
- (261) *avka vakérel sar te but dógozinlahi*
 tak mluvit.PR.S.3SG jak kdyby hodně pracovat.COND.3SG
 „tak mluví, jako kdyby těžce pracoval“

V účelových větách se stejným subjektem, jiným subjektem a po imperativním tvaru slovesa alternují subordinátory *te, nek, káj/hod' te, a káj/hod' nek* „aby“ (262-264). Sloveso ve vedlejší větě má buď finitní subjunktivní tvar, nebo stojí v infinitivu. Účelové klauze po slovesech pohybu mají spojku *te*, po které následuje sloveso v infinitivu (265). V případě, že řídicí sloveso pohybu *džan* „jít, jet“ má imperativní tvar, sloveso vedlejší věty je také v imperativu a absentuje subordinátor (266).

(262) *ája an mr-o kher te vakeren manca*
 přijít.PRET.3SG do já.GEN-M dům COMP mluvit.INF já.SOC
 „přišel k nám, aby si se mnou promluvil“

(263) *rakin i pé'ta káj táto t-ól ando kher*
 položit.IMP.2SG DEF kamna aby teplo COMP COP.SUBJ.3SG v.DEF dům
 „zatop v kamnech, aby bylo v domě teploučko!“

(264) *šepřin áthar adá semeto hod' nek ól šužípe*
 zamést.IMP.2SG odsud DEM.M.SG smetí (ať) ať COP.SUBJ.3SG čistota
 „zameť tu špínu, ať je tady čisto!“

(265) *na džav upro fóro máro te řinen*
 NEG jít.PRS.1SG na.DEF město chléb COMP koupit.INF
 „nechodím na trh kupovat chleba“

(266) *džas Ø garúvas amen*
 jít.IMP.1PL schovat.IMP.1PL REFL.ACC
 „pojd' me se schovat!“

4.9.5 Koordinace

	spojuje větné členy	spojuje věty
Konjunktivní jednoduchá	<i>A taj B</i>	<i>A pa B</i>

	<i>A éš B</i>	
Konjunktivní emfatická	<i>te B</i> <i>te A te B</i> <i>A taj B iš</i> <i>A iš B iš</i>	
	<i>sar A avka B</i>	
Konjunktivní opozitní	-	<i>A [B1 pa B2]</i>
Negativní emfatická	<i>(„ne“) A ni B</i> <i>ni A ni B</i> <i>A še B še</i> <i>(„ne“) A še B</i>	
Disjunktivní jednoduchá	<i>A vad' B</i>	
Disjunktivní emfatická	<i>vad' A vad' B</i>	
Adverzativní jednoduchá	<i>de</i>	
Adverzativní substitutivní	<i>(„ne“) A hanem B</i> <i>(na čak) A hanem B (iš)</i>	
Důsledková	-	<i>avka</i> <i>vaš adá / azér / ezér</i>

Tabulka 63 Koordinace

V této části se budu zabývat třemi typy koordinace: konjunktivní, disjunktivní a adverzativní (Tabulka 63). Vedle původních konjunktivních spojek jsou často přítomné jejich přejeté protějšky z maďarštiny, např. *taj* vs. *éš* (maď. *és*) „a“, *te* vs. *iš* (maď. *is*) „i“, *ni* vs. *še* (maď. *se*) a další. Mezi disjunktivní a adverzativní spojky patří také přejeté *vad'* (maď. *vagy*) „nebo“ a *de* (maď. *de*) „ale“.

Konjunktivně koordinované větné členy a věty spojuje konjunkce *taj* „a“ (267-269). Spojení dvou větných členů je monosyndetické, tj. spojení s užitím jedné spojky. Při vícenásobné koordinaci bývá také přítomna pouze jedna spojka (270).

(267) *mutrel taj híjel*
čůrat.PRS.3SG a kakat.PRS.3SG
„čůrá a kaká“

(268) *i daj taj o dad*
 DEF matka a DEF otec
 „matka a otec“

(269) *asse kreolbõrike taj o jékh odá négeri síne*
 takový.PL snědý.PL a DEF jeden DEM.M.SG černoch COP.PRS.3
 „takoví snědí (byli) a jeden byl černoch“

(270) *o kham Ø i balval taj o holdo*
 DEF slunce DEF vítr a DEF měsíc
 „slunce, vítr a měsíc“

Konjunkčně koordinované věty – avšak nikoli větné členy – se spojují také přejatou konjunkcí *pa* (jsl. *pa*) „a“ (271). Konjunkce *taj* a *pa* jsou nahraditelné přejatou konjunkcí *ěš* (madř. *és*) „a“, která není příliš frekventovaná (272).

(271) *hirtelen upr uštiña pa géja peske*
 náhle na zvednout_se.PRET.3SGa jít.PRET.3SG pryč=REFL.DAT
 „najednou se zvedl a odešel“

(272) *odoj bešahamhi ěš jékh sobóri amen síne*
 tam bydlet.IMPF.1PL a jeden pokojíček my.ACC COP.PRS.3
 „tam jsme bydleli, a měli jsme jeden pokojíček“

Při elicitaci vět s emfatickou konjunkcí byla mluvčími upřednostňována přejatá spojka *iš* (madř. *is*) „i“, která je postpozitivní (273). V korpusu přirozených textů však alternuje původní spojka *te* a přejatá *iš* „i“. Původní spojka *te* je buď bisyndetická prepozitivní (274), anebo monosyndetická prepozitivní vůči druhému koordinandu (275). Další koordinační konjunkcí je spojovací výraz *sar A avka B* „jak A tak B“ (276).

(273) *o járo iš taj o cukro iš*
 DEF mouka i a DEF cukr i
 „i mouku i cukr“

(274) *géle tégli te kéren t- ere t- óra*
 jít.PRET.3PL cihla.PL COMP dělat.INF i tudy i tamtudy
 „šli dělat cihly, sem i tam“

(275) *lengr-i daj t- o dad*
 oni.GEN-F matka i DEF otec
 „jejich matka a otec“

(276) *sar kedlah- o virági avka d'ilavlahi*
 jak sbírat.IMPV.3SG DEF květina.PL tak zpívat.IMPV.3SG
 „jak sbírala květiny tak zpívala“

Konjunkce *pa* „a“ se vyskytuje také v takzvaných opozitních větách, kde mezi souřadnými větami existuje určitý kontrast, který však není vylučující. Do češtiny se nejčastěji překládá konjunkcí „a“, např. „Moje tchýně stála vepředu a já vzadu.“ Rozdíl mezi jednoduchou konjunktivní a opozitní větou spočívá v pozici konjunkce: v jednoduchých konjunktivních větách se nachází přesně mezi dvěma souřadnými větami, zatímco v opozitních větách už zasahuje do druhé věty, zpravidla předchází gramatickému subjektu (277-278). Pravděpodobně se jedná o kontaktní vliv, jelikož v maďarštině je stejný rozdíl pozice jednoduché *és* „a“ a opozitní konjunkce *pedig / meg*, které jsou navíc formálně rozličné.

(277) *tumen fid'elinna me pa prik másiná o kerítési*
 vy.NOM hlídat.FUT.2PL já.NOM a přes lézt.FUT.1SGDEF plot
 „vy budete hlídat a já přeletu ten plot“

(278) *i baba bosorkáňa síne o papu pa varázló síne*
 DEF babička čarodějnice COP.PRS.3 DEF dědeček a čaroděj COP.PRS.3
 „naša prababička byla čarodějnice a praděda byl čaroděj“

Vedle negativní emfatické spojky *ni* „ani“ se méně často vyskytuje přejaté *še* (maď. *se*) „ani“, přičemž obě spojky jsou prepozitivní (279-280).

(279) *še mr-i phen še me na utazind'am but*
ani já.GEN-F sestra ani já.NOM NEG cestovat.PRET.1PL hodně
„ani já, ani sestra jsme toho moc nenacestovali“

(280) *na ikras ni bále ni kaňha*
NEG chovat.PRS.1PL ani prase.ACC ani slepice.ACC
„nechováme ani prasata, ani slepice“

Disjunktivní spojka, která spojuje jak větné členy, tak věty, je přejaté *vad'* (maď. *vagy*) „nebo“ (281-282). Emfatickým disjunktivním spojovacím výrazem je přejaté *vad' A vad' B* (maď. *vagy A vagy B*) „buď A (a)nebo B“, která je prepozitivní a bisyndetické (283).

(281) *géja uz tute vad' náši géja tuha*
jít.PRET.3SG k ty.LOC nebo pryč jít.PRET.3SG ty.SOC
„šla k tobě nebo s tebou utekla?“

(282) *éfta vad' ófto sobášno*
sedm nebo osm pokojový.M
„sedm nebo osm pokojový“

(283) *vad' khér dikhá o tévé vad' džá ando birto*
buď doma dívat.FUT.1SG DEF televize nebo jít.FUT.1SG do.DEF hospoda
„buď budu dívat doma na televizi, nebo půjdu do hospody“

Prostou adverbzativní spojkou je přejatá *de* (maď. *de*) „ale“, které spojuje jak větné členy, tak i věty (284). V případě spojení negativního a pozitivního výrazu, kdy negativní je nahrazen pozitivním, se užívá přejatá adverbzativní substitutivní spojka *hanem* (maď. *hanem*) „nýbrž“ v rámci semikalkované konstrukce *na (čak) A hanem B (iš)* (maď. *nem (csak) A hanem B is*) „nejen A ale i B“ (285-286). Důsledkové spojky *avka* „a tak“, *vaš adá* „(a) proto“ a přejaté *azér* (maď. *azért*) „proto“ a *ezér* (maď. *ezér*) „proto“ spojují souřadné věty (287-289).

- (284) *láchi hi de luštavi hi*
hodný.F COP.PRS.3 ale líný.F COP.PRS.3
„je hodná, ale líná”
- (285) *na o térne hanem o phuredera*
NEG DEF mladý.PL ale DEF starší.PL
„ne mladí, nýbrž starší“
- (286) *án súťa, de na čak ój hanem sako*
do spát.PRET.3SG ale ne jenom ona.NOM ale každý
„usnul, ale nejen ona ale každý”
- (287) *nímulinda avka na vakérel ništ*
oněmět.PRET.3SG tak NEG mluvit.PRS.3SG nic
„oněměl, a tak nemluví”
- (288) *nán len lóvo; vaš adá mus te*
COP.NEG.PRS.3 oni.ACC peníze pro DEM.M.SG muset COMP
bikinde o kher
prodat.PRET.3PL DEF dům
„už nemají peníze; proto museli prodat dům”
- (289) *nán len lóvo; azér kampja te*
COP.NEG.PRS.3 oni.ACC peníze proto je_třeba.PRET.3SG COMP
biknen o verda
prodat.INF DEF auto
„už nemají peníze; proto museli prodat auto”

4.10 Slovosled

V rámci substantivní fráze předchází determinátor a kvantifikátor deskriptivnímu adjektivu, které pak předchází řídicímu substantivu (290-292). Podobně posesor stojí většinou

před řídicím substantivem (293). Jsou však doloženy četné případy, kdy je posesor postpozitivní (294-296).

(290) *adana éfta daliášne vítéza*
DEM.PL sedm statný.PL hrdina.PL
„těch sedm statných hrdinů“

(291) *o éfta somnakune lánci*
DEF sedm zlatý.PL řetízek.PL
„sedm zlatých řetízků“

(292) *sako éftato kurko*
každý.M sedmý.M týden
„každý sedmý týden“

(293) *o kirájskr-e čháve*
DEF král.GEN-PL syn.PL
„synové krále“

(294) *o rokonšági leskr-e taj mr-e*
DEF příbuzenství on.GEN-PL a já.GEN-PL
„jeho a moje příbuzný“

(295) *fiatalni h- i daj leskr-i*
mladý.F COP.PRS.3 DEF matka on.GEN-F
„jeho matka je mladá“

(296) *o árňéko le kašteskr-o*
DEF stín DEF.OBL strom.GEN-M
„stín stromu“

Prepozice se vždy nachází v iniciální pozici substantivní fráze, tj. před determinátorem a kvantifikátorem (297-298). Postpozice veršendské romštiny jsou přejaté z maďarštiny a

kladou se hned za řídící substantivum, např. *gój hejet* „místo jitřnic“. Fokální částice původní jsou prepozitivní (299-300), kdežto jejich přejaté protějšky jsou postpozitivní (301-302). Základní slovosled v substantivní frázi ilustruje následující schéma:

PREP → DET / KVAN → ADJ / POS → řídící SUBST → přejatá POST / PART

uzo → *sako* → *gaveskr-o* → *silo*

u každý.M vesnice.GEN-M kraj

„na kraji všech vesnic“

(297) *upr- odá pado*

na.(DEF) DEM.M.SG lavice

„na té lavice“

(298) *ande sako berš*

v každý.M rok

„v každém roce“

(299) *bikind'a i ňerga taj t- i čumlik*

prodat.PRET.3SG DEF sedlo a i DEF bič

„prodal sedlo i bič“

(300) *na den még ni jékh forinto*

NEG dát.PRS.3PL ještě ani jeden forint

„nedají ani jeden forint“

(301) *o orosa legede mr-e dáde iš*

DEF Rus.PL vzít.PRET.3PL já.GEN-OBL otec.ACC i

„Rusové vzali i mého otce“,

(302) *i tanárkiňa še džível*

DEF učitelka ani žít.PRS.3SG

„ani učitelka už nežije“

V rámci verbální fráze přímý objekt zpravidla následuje za predikátem, kterému předchází subjekt (303-304). Nepřímý objekt stojí většinou za přímým objektem (305). Subordinátor stojí zpravidla na začátku subordinované věty (306). Interrogativa vždy předchází predikátu (307-308). Slovosled zjišťovacích otázek se neliší od jejich indikativního protějšku. Rozdíl je pouze intonační, jelikož neexistuje žádná interogativní partikule (309).

- (303) *o čhá dikhja ola rakja*
 DEF kluk vidět.PRET.3SG DEF.OBL neromská_holka.ACC
 „kluk uviděl tu neromskou holku“
- (304) *ón róden ole nimcen*
 oni.NOM hledat.PRS.3PL DEF.OBL Němec.PL
 „oni hledají Němce“
- (305) *and'a čerešni ole čhávenge*
 přinést.PRET.3SG třešně.PL DEF.OBL dítě.PL.DAT
 „přinesl třešně dětem“
- (306) *akán džav te són mer thini som*
 teď jít.PRS.1SG COMP spát.INF protože unavený.F COP.PRS.1SG
 „jdu teď spát, protože jsem unavený“
- (307) *save manuša béšen adaj*
 jaký.PL lidi bydlet.PRS.3PL tu
 „jací lidé tu bydlí?“
- (308) *ko ál tuha*
 kdo přijít.PRS.3SG ty.SOC
 „kdo s tebou přijde?“
- (309) *add'a tr-i čhaj hi*
 DEM.F.SG ty.GEN-F dcera COP.PRS.3
 „je tohle tvoje dcera?“ / „tohle je tvoje dcera“

Věta se často uvozuje pragmatickou částicí *pa* s přibližným významem „tak“. Při elicitaci lingvistického dotazníku (Elšík 2008a, 2008b) však tato částice nebyla zaznamenána v podobné funkci, tj. v iniciální pozici (srov. koordinační spojku *pa* „a“). Je zajímavé, že místní Romové, kteří jsou monolingvní v maďarštině, také užívají pro uvození věty tuto částici. Naproti tomu ji nenajdeme v místním dialektu maďarštiny.

Diskurzivním prvkem je fosilizované *phala* vedle *phénel* „říká“, které předchází promluvy citované osoby (310-311).

(310) *Phala* „Na,“ *phala* „me *phirav* *uz* *lende*“.
 říct.PRS.3SG NEG říct.PRS.3SG já.NOM chodit.PRS.1SG k oni.LOC
 Říká „Ne,“ říká „já chodím k nim“.

(311) *phala* „*vakérav* *tr-á* *dake*“ *phénel* „*mer*“
 říct.PRS.3SG mluvit.PRS.1SG ty.GEN-OBL matka.GEN říct.PRS.3SG protože
 říká „mluvím s tvou matkou“ říká „protože“

5 SLOVNÍ ZÁSoba

Všechny dialekty romštiny sdílejí základní slovní zásobu indoárijského původu a další přejímky pocházející z různých asijských a evropských jazyků. Předpokládá se, že mluvčí romštiny byli bilingvní, respektive multilingvní po dobu svých migrací až do současnosti. Právě proto bylo možné skrz analýzu slovní zásoby rekonstruovat migrační cestu Romů (viz Pott 1844-5, Miklosich 1872-80, 1874-8). Nejvíce sdílených lexikálních přejímek pochází z řečtiny, např. *zumi* „polévka“, *kókal* „kost“, *kurko* „týden“, *papu* „dědeček“, *skámi* „židle“, *kafidi* „stůl“. Předřecké kontaktní jazyky, které v romštině zanechaly své stopy v podobě lexikálních přejímek, jsou iránské jazyky, hlavně perština, a dále arménština. Často je těžké určit přesný původ přejímek, vzhledem k tomu, že jednotlivé kontaktní jazyky romštiny se také navzájem ovlivňovaly. Například perské *tabar*, arménské *tapar* a kurdské *tavar* mají stejný lexikální kořen, který také sdílí romské *tóver* „sekera“ (srov. Matras 2004: 24). Další asijské přejímky jsou *čoháni* „čarodějnice“, *verda* „auto, vůz“, *kotor* „kus“, *kámen* „chtít, milovat“, *patavo* „onuce“, *věš* „les“, *zár* „chlup“ a další. Lexikální přejímky z indických (ne indoárijských) jazyků – mundských a drávidských – do indoárijského předka romštiny jsou *čhá* „chlapec“, *pro* „noha“, *čiken* „sádlo“, pojmenování vlastní etnicity *rom* „Rom, manžel, muž“ a další (Elšík 2009).

Současné dialekty romštiny přejímky z výše zmíněných jazyků v různé míře zachovávají. Jihoslovanské přejímky ve veršendské romštině, jakož i ve všech dialektch jihocentrálních dialektch romštiny, patří k novodobějším přejímkám, tj. k přejímkám z dob romské migrace přes Balkánský poloostrov. V případě veršendské romštiny musíme brát v úvahu také do nedávna působící vliv srbochorvatštiny (viz 1.2). Ve zkoumaném korpusu jsem zaznamenala kolem 75 lexikálních přejímek z jihoslovanských jazyků. V některých případech přejímání došlo v romštině k posunu významu slova, např. rom. *bobo* „kukuřice“ vs. jsl. *bob* „fazole“. Za přejímkami v závorce uvádím jejich původ a předpokládaný tvar v jazyce původu:²³ *baba* (jsl. *baba*) „babička“, *berdo* (jsl. *brdo*) „kopec“, *bobo* (jsl. *bob*) „kukuřice“, *bockinen* (jsl. *bockati*) „píchnout“, *boki* (jsl. *bok*) „boky“, *bubreško* (jsl. *bubrežnjak*) „ledvina“, *caklo* (jsl. *staklo*) „sklo, láhev“, *cilo* (jsl. *celo*) „celý, všechny“, *cipela* (jsl. *cipela*) „boty“, *cirki* (jsl. *cvirak*) „škvarky“, *dobínen* (jsl. *dobiti*) „dostat“, *dosta* (jsl. *dosta*) „dost“, *dugo* (jsl. *dugo*) „dlouhý“, *duhano* (jsl. *duvan*) „tabák“, *erd'avo* (jsl. *rđav*) „zlý, špatný“, *gizdavo* (jsl. *gizdav*)

²³ Předpokládaný, jelikož jsem spolehla pouze na několik online slovníků dnešní srbštiny (<http://www.onlineszotar.com/>, <http://www.krstarica.com/dictionary/>).

„pyšný, hrdý“, *graho* (jssl. *grah*) „fazole“, *gríminen* (jssl. *grmiti*) „hřmět“, *gulubica* (jssl. *golubica*) „holub“, *gusturica* (jssl. *gušter*) „ještěrka“, *járko* (jssl. *jarka*) „příkop“, *klinco* (jssl. *klinca*) „hřebík“, *klúčo* (jssl. *ključ*) „klíč“, *kruška* (jssl. *kruška*) „hruška, žárovka“, *lani* (jssl. *lani*) „vloni“, *luto* (jssl. *ljuto*) „pálivý“, *majmuca* (jssl. *majmun*) „opice“, *mlíno* (jssl. *mlin*) „mlýn“, *molínen* (jssl. *moliti*) „modlit se“, *motika* (jssl. *motika*) „motyka“, *nébo* (jssl. *nebo*) „nebe“, *nimco* (jssl. *nemac*) „Němec“, *ništ(a)* (jssl. *ništa*) „nic“, *parco* (jssl. *parcov*) „krysa“, *pernica / perñica* (jssl. *pernica*) „peřina“, *pé’a* (jssl. *peć*) „kamna“, *pisínen* (jssl. *pisati*) „psát“, *plasta* (jssl. *plahta*) „prostěradlo“, *praho* (jssl. *prah*) „prach“, *prósto* (jssl. *prost*) „sedlák“, *pupka* (jssl. *pupak*) „drdolek, pupek“, *puručínen* (jssl. *poručiti*) „vzkázat“, *rosto* (jssl. *oštro*) „ostrý“, *ruža* (jssl. *ruža*) „růže“, *slobono* (jssl. *slobodno*) „smět“, *slúga* (jssl. *sluga*) „sluha“, *smírom* (jssl. *smirom*) „na pokoji“, *srida* (jssl. *sreda*) „středa“, *stráka* (jssl. *svraka*) „vrána“, *subota* (jssl. *subota*) „sobota“, *svecco* (jssl. *svetac*) „svátek“, *šlíva* (jssl. *šljiva*) „švestka“, *šunka* (jssl. *šunka*) „šunka“, *teta* (jssl. *teta*) „teta“, *tuđo* (jssl. *tuđ*) „cizí“, *úze* (jssl. *uz*) „vedle“, *vičínen* (jssl. *vikati*) „křičet“, *vódínen* (jssl. *voditi*) „dovést“, *vuna* (jssl. *vuna*) „bavlna“, *zeleno* (jssl. *zeleno*) „zelený“, *žila* (jssl. *žila*) „žila“, *žutto* (jssl. *žuto*) „žlutý“, *pekenuca* (jssl. *tekunica*) „sysel“. Pravděpodobně jihoslovanský původ má *neňo* (jssl. *nena*) „matko!“. Nejasný původ mají *geckínen* „lechtat“, *múrući* „moruše“, *zúćin* „žluč“, *ren* „trouba“ a *bušina* „szalmazsák“.

Navzdory tomu, že v obci Versend vedle Romů a Chorvatů bydlí také Němci, zaznamenala jsem ve veršendské romštině jen několik germanismů, které jsou navíc spíše přejaté z místního maďarského dialektu, jako například *furt(on)* (maď. dial. *furt/on* < něm. *fort(während)*) „neustále, pořád“, nebo *šlofroko* (maď. dial. *slafrok* < něm. *Schlafrock*) „dámské šaty“. Germanismem je pravděpodobně také *birto* (něm. *wirt*) „hospoda“.

Původní slova a předmaďarské přejímky se nejvíce zachovávají v sémantických oblastech částí těla a tělesných funkcí, základních aktivit, základních číslovek (viz 3.4) a barev, příbuzenských termínů, přírody a času, zvířat a rostlin, fyzického a psychického stavu, lidských bytostí, nástrojů a náradí, obydlí a religiozity (srov. Matras 2004: 25-30). Zde se zaměřím na sémantické oblasti příbuzenských termínů, částí těla, názvů barev a religiozity, zatímco detailnější analýzu dalších sémantických oblastí ponechám pro další výzkum.²⁴

Příbuzenské termíny označující členy nukleární rodiny jsou indoárijského (*phen* „sestra“, *phral* „bratr“, *dad* „otec“, *daj* „matka“) a indického (ne indoárijského) původu (*čhávo* „syn“ a *čhaj* „dcera“). Pojmenování o dvě generace starších členů rodiny jsou jihoslovanského (*baba* „babička“) a řeckého původu (*papu* „dědeček“). Rovněž jihoslovanského původu je slovo *teta* „teta“, zatímco jeho protějšek *ba’ra* „strýc“ je maďarská

²⁴ K určení původu jednotlivých slov jsem použila následující studie: Elšík 2009: 39-42, Matras 2004: 20-30.

přejímka. Další termíny označující příbuzenské vztahy v rámci širší rodiny jsou indoárijské *sástro* „tchán“ a *sási* „tchýně“, *džamutro* „zet“ a *bóri* „snacha“ (poslední slovo možná iránské), *rom* „manžel“ a *romni* „manželka“ a z maďarštiny přejatá *šógori* „švagr“ a *šógorkiňa* „švagrová“.

Nejvíce indoárijských slov se zachovalo v sémantické oblasti částí těla. Jsou to *šéro* „hlava“, *bála* „vlasy“, *jakh* „oko“, *muj* „ústa, obličej“, *vošt* „ret“, *nakh* „nos“, *kan* „ucho“, *va* „ruka“, *pér* „břicho“, *dand* „zub“, *náj* „prst“, a další. Kromě původních slov se vyskytují přejímky téměř ze všech doložených kontaktních jazyků romštiny. Indický (ne indoárijský) původ má *pro* „noha“, iránský *dumo* „záda“ a *zár* „chlup“, řecký *kókal* „kost“, jihoslovanský *pupka* „pupek“ a *žila* „žila“ a maďarský původ mají *boka* „kotník“, *kermo* „nehet“, *válo* „rameno“ a další. Z vnitřních orgánů se zachovalo předevropské *búko* „plíce, játra“, *gój* „střevo“ a *jílo* „srdce“ a pravděpodobně jihoslovanský původ má slovo *zúčin* „žluč“.

Mezi názvy základních barev najdeme předevropské *párno* „bílý“, *kálo* „černý“ a *lóló* „červený“ vedle jihoslovanského *zeleno* „zelený“ a *žutto* „žlutý“ a maďarského *barnavo* „hnědý“ a *kíkno* „modrý“. Lexikon religiozní a duchovní zahrnuje předevropské *dél* „Bůh“, *béng* „čert“, *rášaj* „farář“, *armáňa (kéren)* „klít“ (doslova kletby dělat), *bast* „štěstí“, *čoháni* „čarodějnice, ježibaba“, nejasný původ mají *khangéri* „kostel“, *kirivo* „kmoť“, *khermeci* „pout“ a *patráda* „Velikonoce“. Další slova jsou přejatá z maďarštiny, např. *keresto* „kříž“ a *karáčoňa* „Vánoce“.

6 ZÁVĚR

Versend je multietnická obec s početní převahou Romů ležící na jihu Maďarska. V této obci jsem v letech 2008 a 2009 prováděla intenzivní terénní lingvistický výzkum zaměřený na všestrannou dokumentaci místní variety romštiny, a to pomocí elicitace za použití standardního dialektologického dotazníku a pořizování nahrávek spontánních textů.

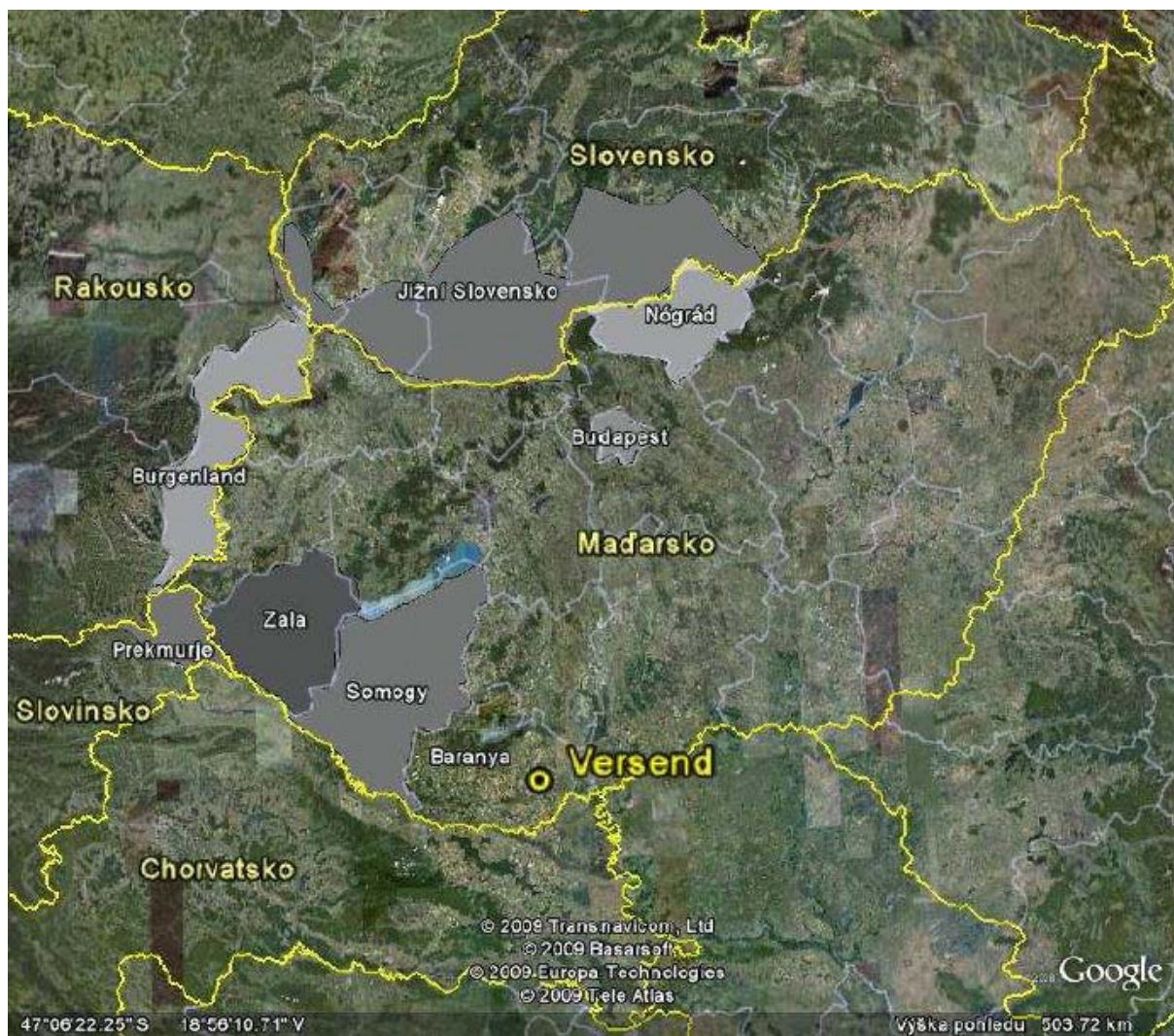
Obec Versend je v maďarské odborné literatuře už desetiletí zmiňována jako jeden z jazykových ostrovů „karpatské“ neboli jihocentrální romštiny. O jazykovém ostrově se mluví vzhledem k tomu, že obec je situovaná relativně daleko od obcí, kde se hovoří příbuznými dialekty. Právě proto je překvapivé, že doposud neexistovala žádná lingvistická dokumentace a popis veršendské romštiny. Zanedbatelné je také množství lingvistických prací zabývajících se dalšími variety jihocentrální romštiny na území Maďarska. Tuto mezeru se tato práce pokusila alespoň částečně vyplnit v podobě gramatického náčrtu této izolované a zanikající variety.

7 BIBLIOGRAFIE

- BORNEMISZA, János. 1853. *A cigány nyelv elemei*. Pest.
- ELŠÍK, Viktor, Milena Hübschmannová & Hana Šebková. 1999. The Southern Central (ahi-imperfect) Romani dialects of Slovakia and northern Hungary. In: Halwachs, Dieter W. & Florian Menz (eds.) *Die Sprache der Roma. Perspektiven der Romani-Forschung in Österreich im interdisziplinären und internationalen Kontext*. Klagenfurt: Drava. 277–390.
- ELŠÍK, Viktor. 2008a. *Lingvistický dotazník pro dokumentaci středoevropské romštiny*. Rukopis, FF UK.
- ELŠÍK, Viktor. 2008b. *Sociokulturní dotazník pro dokumentaci středoevropské romštiny*. Rukopis, FF UK.
- ELŠÍK, Viktor. 2009 (v tisku). Loanwords in Selice Romani, an Indo-Aryan language of Slovakia. In: Martin Haspelmath & Uri Tadmor (eds.) *Loanwords in the world's languages: A comparative handbook of lexical borrowing*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- ELŠÍK, Viktor – BODNÁROVÁ, Zuzana. Versend Romani: the dialectological position of a South Central dialect of southern Hungary. *8th International Conference on Romani Linguistics*, Sankt Peterburg. 4–6. 9. 2008.
- ERDŐS, Kamill. 1955. A ma élő magyar cigány nyelv. Manuscript: *Néprajzi Múzeum adattára*. Ltsz. 9598.
- ERDŐS, Kamill. 1958. A magyarországi cigányság. In: *Néprajzi Közlemények*. III. évf.
- GLAESER, Ursula – HALWACHS, Dieter W. – Heinschink, Mozes F. 1999. Vier Vend-Romani-Texte. *Grazer Linguistische Studien 51 (Frühjahr 1999)*: 31–45.
- GYÓRFFY, Endre. 1885. *Magyar és cigány szótár. Cigányul mondva: Vakeriben*, Paks.
- HALWACHS, Dieter W. – WOGG, Michael et al. 2002. *Grammatik des Burgenland-Romani (Roman)*. Oberwart: Verein Roma.
- HENGL, Ferdinand. 1999. *Versend község története 1687 – 1999*. Pécs: Fünfkirchen.
- MATRAS, Yaron. 2002. *Romani: A linguistic introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MÉSZÁROS, György. 1969-1970. Cigánydialektusok Magyarországon. *Janus Pannonius Múzeum Évkönyve XIV-XV*: 309–320.
- MIKLOSICH, Franz. 1872–80. *Über die Mundarten und Wanderungen der Zigeuner Europas X–XII*. Vienna: Karl Gerold's Sohn.
- MIKLOSICH, Franz. 1874–8. *Beiträge zur Kenntnis der Zigeunermundarten. I–IV*. Vienna: Karl Gerold's Sohn.
- POTT, August. 1844–5. *Die Zigeuner in Europa und Asien. Ethnographisch-linguistische Untersuchung vornehmlich ihrer Herkunft und Sprache*. Halle: Heynemann.
- ROMANO RÁCZ, Sándor. 1994. *Kárpáti cigány – magyar, magyar – kárpáti cigány szótár és nyelvtan*. Budapest: Balassi Kiadó.

- VEKERDI, József. 1981. *A magyar cigány nyelvjárás nyelvtana*. Pécs: Pécsi Tanárképző Főiskola.
- VEKERDI, József. 1983. *A Magyarországi cigány nyelvjárások szótára. Dictionary of Gypsy dialects in Hungary*. Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara.
- VEKERDI, József. 1984. The Vend Gypsy dialect in Hungary. *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae* 34, 65-86.

PŘÍLOHA 1 - Geografická distribuce jihocentrální romštiny

Zdroj: <http://maps.google.com/>

PŘÍLOHA 2 - Romsko – česko – maďarský slovník

Slovník zahrnuje základní slovní zásobu veršendské romštiny. Z maďarských přejímek jsem ponechala pouze ty nejfrekventovanější a takové, u kterých nastal vzhledem ke zdrojové slovu posun významu anebo hlásková změna. U několika málo substantiv nebyl zachycen rod, v ostatních případech ho uvádím.

A - Á

áčhon *pret.* áčhile 1. zůstat, 2. zbýt | mad'. marad

adá *pl.* adana; *obl.* adale m ten, tento, to | mad'. ez (névm.)

adá berš letos | mad'. idén

adaj 1. tady, zde; 2. sem | mad'. itt

adáthar odsud | mad'. innen

ad'd'a / ad'a *f* ta, tato | mad'. ez

ágor *m* 1. konec, 2. upro ~ nakonec | mad'. 1. vég, 2. upro ~ végül

ája lakro dí měla menstruaci | mad'. menstruál

ák hi tumáš | mad'. nesze, itt van

akának / akána / akán nyní, teď | mad'. 1. jelenleg 2. most, mostanában

akár ... akár buď ... anebo | mad'. akár ... akár

akárkana kdykoli | mad'. akármikor, bármikor

akárkáthar odkudkoli | mad'. akárhonnan, bárhonnan

akárháj kdekoli | mad'. 1. akárho, bárho, 2. akárhová, bárhová

akárkit'i kolik chceš | mad'. akármennyi, bármennyi

akárko kdokoli | mad'. akárki, bárki

akármerre *viz* **akárháj** | mad'. Id. akárháj

akársar jakkoli | mad'. akárhogy, bárhogy

akársavo jakýkoli | mad'. akármilyen, bármilyen

akárso cokoli | mad'. akármi, bármi

áke hned | mad'. mindjárt

akháren 1. volat, 2. pozvat, 3. ár ~ vyzvat, vyvolat | mad'. 1. hív, 2. meghív, 3. ár ~ kihív

akharipe *m* zavolání | mad'. hívás

akharkéren 1. provolávat, 2. zvat, pozývat | mad'. hívogat

ákhor *m* ořech | mad'. dió

akhoráno ořechový | mad'. diós

akhorin *f* ořešák | mad'. diófa

akibor takový, tak velký | mad'. akkora

akit'i / akit'a tolik | mad'. annyi, ennyi

alákhen najít | mad'. talál

álav *m* slovo | mad'. szó

alig sotva | mad'. alig

amáro náš | mad'. mienk

amen my, nás | mad'. mi, bennünket

ánav *m* jméno | mad'. név

anáven / anán nechat přinést | mad'. hozat

andar z | mad'. ból, -ből

ánde / ánd / án *adv.* dovnitř, uvnitř, vevnitř | mad'. bele, belsejében, belül, benne, bent

ande -o/-i *prep.* 1. v, ve, 2. do | mad'. 1. -ba, -be, 2. -ban, -ben

andi rat v noci | mad'. éjjel, éjszaka

ando dílo poledne | mad'. délben

ando jákh spolu, společně | mad'. együtt

ando maškar ve středu, uprostřed | mad'. középen

ándral zevnitř, vevnitř | mad'. bentről, bent

andrúno vnitřní | mad'. belső

ánen nést, přinést | mad'. hoz

angal o/i před | mad'. előtt

angal adá dříve, předtím | mad'. ezelőtt

angal odá dříve, předtím | mad'. azelőtt

angáli *f* klín | mad'. öl

angalodílo dopoledne | mad'. délelőtt

ánglal 1. nejdřív, 2. vpředu | mad'. 1. először, 2. elől

ángle dopředu | mad'. előre

anglúno přední | mad'. első, elülső

angrusti *f* prsten | mad'. gyűrű

apolóvkiña *f* ošetřovatelka, zdravotní sestra | mad'. ápolónő, egészségügyi nővér

ápriliši *m* duben | mad'. április

ár / ári 1. ven, 2. mimo | mad'. ki, kívül

arakh Pozor!; Arakh áthar! Zmizni! | mad'. Vigyázz!

armáña kéren klít | mad'. 1. káromkodik, 2. átkozódik

ármin *f* zelí | mad'. káposzta

árval venku, zvenčí | mad'. kint, kintről
asábe *m* smích | mad'. nevetés
asáven / asán rozesmát | mad'. megnevetett
asavo takový | mad'. olyan, ilyen
ásen 1. smát se, 2. usmívat se | mad'. 1. nevet, 2. mosolyog
asso takový | mad'. olyan, ilyen
assoféliko něco takového | mad'. olyasmi
astáren 1. chytit, uchopit, 2. dotknout se, 3. držet; 4. ánd ~ zapřáhnout, 5. prik ~ obejmout, 6. upre ~ pochopit | mad'. 1. elkap, megragad, 2. érint, 3. fog, 4. ánd ~ befog (lovat), 5. prik ~ átölel, 6. upre ~ felfog, megért
astarkéren ohmatávat | mad'. fogdos
ásva *f* slza | mad'. könnycsepp
ásvínen szet | mad'. könnyezik
ašáren chválit | mad'. dicsér
ašarípe *m* pochvala | mad'. dicséret
át'ha oči | mad'. szemek
áthar viz **adáthar** | mad'. ld. adáthar
átko *m* kletba, prokletí | mad'. átok
átkozimo proklatý | mad'. átkozott
at't'i tolik | mad'. annyi, ennyi
augustuši *m* srpen | mad'. augusztus
avdí dnes | mad'. ma
avdískro dnešní | mad'. mai
avdístar ode dneška | mad'. mától
áven / án *pret.* ále 1. přijít, přijet, přicházet 2. ár ~ a) vyjít, vyjet, b) vystačit, c) vycházet (s kým), 3. pál ~ vrátit se, 4. ánd ~ vejít, 5. tél ~ sejít, sestoupit, 6. upr ~ vystoupit, 7. prik ~ přejít, 8. ángle ~ vyjít, objevit se | mad'. 1. jön, 2. ár ~ kijön, 3. pál ~ visszajön, 4. ánd ~ bejön, 5. tél ~ lejön, 6. upr ~ feljön, 7. prik ~ átjön, 8. ángle ~ eljön
áver 1. jiný, 2. následující | mad'. 1. más, 2. következő
áver dí příští den | mad'. másnap
avka tak, takto | mad'. 1. így, 2. úgy
ávral viz **árval** | mad'. ld. árval
ávrefelé jinam | mad'. másmerre
avrésar 1. jinak, 2. ostatně, 3. jindy | mad'. 1. másképp, máshogyan, 2. egyébként, máskülönben, 3. máskor
avrethán 1. jinde, 2. jinam | mad'. 1. máshol, 2. máshová
avruño vnější | mad'. külső
azúta od té doby | mad'. azóta

B

baba *f* babička | mad'. nagymama
bába *f* porodní bába | mad'. bába
babutka *f* panenka | mad'. játékbaba
bagó *m* sova | mad'. bagoly
baja *f* potíž, nesnáz | mad'. baj
bája *f* rukáv | mad'. ujj (kabát-, ing-)
bakmačka *f* kocour | mad'. kandúr
bakrano *m* ovčí | mad'. birka
bakro *m* ovce | mad'. juh
bál *m, pl.* bála; vlas | mad'. hajszál
baláno *m* vepřové | mad'. disznó-
báldo *m* ples | mad'. bál
balevas *m* slanina | mad'. szalonna
báli *f* svině | mad'. koca
baličo *m* sele | mad'. malac
bálo *m* prase | mad'. kandisznó
balogno 1. levý, 2. upro ~ felo po levé straně | mad'. 1. baloldali, 2. upro ~ felo baloldalt
balta *f* sekera | mad'. fejsze (kicsi)
balval *f* vítr | mad'. szél
banda *f* hudební kapela | mad'. zenekar
band'áren ohýbat | mad'. hajlít
band'on ohnout se | mad'. hajol
bángo 1. křivý, 2. ohnutý | mad'. 1. görbe, 2. hajlott
bár ač, ačkoli | mad'. habár, bár
bár *f* zahrada | mad'. kert
bár *m* kámen | mad'. kő
barabujakro *s* velkým zadkem, prdelatý | mad'. nagyfarú
barackovin *f* meruňkový strom | mad'. barackfa
barátkiňa *f* kamarádka | mad'. barátnő
baráto *m* kamarád | mad'. barát
barbíri *m* holič | mad'. borbély
barečuččengro prsatý | mad'. teltkeblű
barenakheskro nosatý, nosatec | mad'. nagyorrú
barepéreskro břichatý | mad'. hasas
barípe *m* velikost | mad'. nagyság
barjáren 1. chovat, 2. upre ~ vychovat | mad'. 1. növeszt, 2. upre ~ felnevel
bárjon 1. růst, 2. vyrůstati | mad'. 1. növekedik, 2. nevelkedik
bárkana kdykoli | mad'. bármikor, akármikor
barnavo hnědý | mad'. barna
báro velký, ~ kham, silné (pálivé, ostré) slunce | mad'. nagy, ~ kham erős napsütés
bárutno kamenný | mad'. köves
barvajon zbohatnout | mad'. meggazdagodik
barvalípe *m* bohatství | mad'. gazdagság
barválo bohatý | mad'. gazdag

bast *f* 1. štěstí, 2. upri ~ našťestí | mad'. 1. szerencse, 2. upri ~ szerencsére
bastálo št'astný | mad'. szerencsés
bašádo *m* policajt | mad'. rendőr
bašáven / bašán hrát (na hudebním nástroji) | mad'. játszik (hangszeren)
báson 1. ozývat se, 2. zvonit | mad'. 1. szól, 2. cseng
bat'a *m* strýc | mad'. nagybácsi
beáši Beáši | mad'. beások
beášno beášský | mad'. beás
befegínen krkat | mad'. bőfög
bégéši *m* basista | mad'. nagybögös
bégóva *f* basa | mad'. nagybögő
bénavo chromý | mad'. béna
béng *m* čert | mad'. ördög
béngutno čertovský | mad'. ördögi
berdo *m* kopec | mad'. domb
berš *m* rok | mad'. év
beršende ročně | mad'. évente
beršiko roční | mad'. 1. éves, 2. évi
berteni *m* vězení | mad'. börtön
bešajáren 1. posadit, 2. téle ~ posadit (na židle), 3. upre ~ posadit (na kolo) | mad'. 1. (le)ültet, 2. téle ~ leültet, 3. upre ~ ráültet
béšen 1. sedět, 2. bydlet, 3. téle ~ sednout si | mad'. 1. ül, 2. lakik, 3. téle ~ leül
betlínen klečet | mad'. térdel
bévednapo Štědrý večer | mad'. szenteste
bi 1. bez, 2. kromě | mad'. 1. nélkül, 2. kivéve
biálav neslyšně | mad'. hangtalanul
bibast *f* nešťestí | mad'. balszerencse
bibastálo nešťastný | mad'. szerencsétlen
bičháven / bičhán poslat | mad'. küld
bijand'on narodit se | mad'. születik
bijánen porodit | mad'. szül
bijáren 1. tavit, 2. rozpustit | mad'. olvaszt
bijav *m* svatba | mad'. lakodalom
bíjon roztát, tavit se | mad'. olvad
biknen *pret.* bikinde prodat | mad'. elad
bilondo neslaný | mad'. sótlan
binešno 1. vinný, 2. hříšný | mad'. bűnös
bíno *m* 1. vina, 2. hřích | mad'. bűn
bintetínen trestat | mad'. büntet
birínen (ári) vydržet, snést | mad'. kibír
birto *m* hospoda | mad'. kocsmá
biš dvacet | mad'. húsz
bišto dvacátý | mad'. huszadik
bišvar dvacetkrát | mad'. hússzor
bloko *m* okno | mad'. ablak
bobo *m* kukuřice | mad'. kukorica
bockínen píchnout, bodnout | mad'. szúr
bockingéren píchat, bodat | mad'. szurkál

bokh *f* hlad | mad'. éhség
bokhajon hladovět | mad'. éhezik
bokhálo hladový | mad'. éhes
boki *m* boky | mad'. csípő
bóri *f* snacha | mad'. meny
börjegero *m* netopýr | mad'. denevér
boršo *m* pepř | mad'. bors
boršó *m* hrách | mad'. borsó
borzo *m* ježek | mad'. sündisznó
bóta *f* obchod | mad'. bolt
bótoškiňa *f* prodavačka | mad'. eladó
bríga *f* 1. problém, 2. starost | mad'. 1. probléma, 2. gond
bríšind *m* déšť | mad'. eső
bríšindálo deštivý | mad'. esős
brížínen rmoutit se | mad'. szomorkodik
buborka *f* okurka | mad'. uborka
bubreško ledvina | mad'. vese
búčhon jmenovat se | mad'. hív vkit
buďelároši *m* peněženka | mad'. pénztárca
buďro *m* plachetka | mad'. batyu
bujháren rozšířit | mad'. kibővít, tágít
búko *m* 1. plíce, 2. játra | mad'. 1. tüdő, 2. máj
buksa *f* peněženka | mad'. pénztárca
bul *f* zadek | mad'. far
bulheválaskro širokoramenný | mad'. szélesvállú
bulhípe *m* šířka | mad'. szélesség
bulho široký | mad'. széles
búr *m* keř | mad'. bokor
burnik *f* 1. hrst, 2. dlaň | mad'. 1. marok, 2. tenyér
buso *m* autobus | mad'. autóbusz
bušina *f* slaměný pytel | mad'. szalmazsák
but hodně, mnoho | mad'. sok
butáig dlouho | mad'. sokáig
bút'akro pracovitý | mad'. dolgoz
butavo hloupý | mad'. buta
buteha o hodně | mad'. sokkal
buter džén většina | mad'. többség
buterval víckrát | mad'. többször
búti *f* 1. práce, 2. zaměstnání | mad'. 1. állás, 2. munka
búti kéren pracovat | mad'. dolgozik
bútizínen pracovat | mad'. dolgozik
butvar často, mnohdy | mad'. gyakran, sokszor

C

caklo *m* 1. láhev, 2. sklo | mad'. 1. palack, 2. üveg
caklúno skleněný | mad'. üveg- (ből való)

cíden 1. táhnout, 2. hrát na hudebním nástroji, 3. ári ~ a) napnout, b) vystačit, 4. upre ~ a) natáhnout, b) obléci, 5. tél pe ~ ohnout se | mad'. 1. húz, 2. játszik (hangszeren), zenél, 3. ári ~ a) kifeszít, b) kijön (a pénzből), 4. upre ~ a) felhúz, b) felölt, 5. tél pe ~ hajol
cidingéren hrát (na hudebním nástroji) | mad'. muzsikál
cigaretli *m* cigareta | mad'. cigaretta
cigaretázinen kouřit | mad'. cigaretázik
cikéren 1. tahat, 2. zatahat | mad'. cibál
cilo 1. veškerý, všečen, 2. úplný | mad'. 1. egész, 2. összes, 3. teljes
cilóne zcela, docela | mad'. egészen
cipa *f* 1. kůže, 2. slupka | mad'. 1. bőr, 2. héj
cipela *f* bota | mad'. cipő
ciputno kožený | mad'. bőr- (ből való)
cirki *m* škvarek | mad'. tepertő
coffo *m* cop | mad'. copf
cuknúdi *m* kopřiva | mad'. csalán
cukro *m* cukr | mad'. cukor
cvetteri *m* svetr | mad'. szvetter

Č

čačika skutečně | mad'. igazán, tényleg
čačikáno pravý, skutečný | mad'. valódi
čačipe *m* pravda | mad'. igazság, valóság
čačo 1. pravdivý, 2. pravý, 3. upro ~ felo po pravé straně | mad'. 1. igaz, 2. jobboldali, 3. upro ~ felo jobboldalt
čajon nasytit se | mad'. jóllakik
čak jenom | mad'. csak
čak avka zdarma | mad'. ingyen
čaládo *m* rodina | mad'. család
čalavíbe *m* úder | mad'. ütés
čalo sytý | mad'. jóllakott
čang *f* lýtko | mad'. lábszár
čár *f* tráva | mad'. fű
čáren lízat; Čárav tro muj! Prosím tě! | mad'. nyal; Čárav tro muj! Kérlek szépen!
čáro *m* mísa | mad'. tál
časári *m* císař | mad'. császár
časárkiňa *f* císařovna | mad'. császárné
čejza *f* šálek | mad'. csésze
čekat *m* čelo | mad'. homlok
čéňa *f* náušnice | mad'. fülbevaló
čeresňa *f* třešně | mad'. cseresznye
čeresňovin *f* třešeň | mad'. cseresznyefa
čerhéňa *f* hvězda | mad'. csillag
českó Čechoslovák | mad'. Csehszlovák
četerteken ve čtvrtek | mad'. csütörtökön

četerteko čtvrtek | mad'. csütörtök
čevo *m* trubka | mad'. cső
čik *f* bláto | mad'. sár
čikálo blátivý | mad'. sáros
číken *m* sádlo | mad'. zsír
čikňáren mastit | mad'. zsíroz
čiknípe omastek | mad'. zsiradék
čikno mastný | mad'. zsíros
čila dávno | mad'. régen
čillutno bývalý, někdejší | mad'. néhai, régi
čípeló *m* boky | mad'. csípő
čirikli *f* pták | mad'. madár
čišlinípe *m* štíhlost | mad'. karcsúság
čišlo hubený | mad'. sovány
čoháni *f* čarodějnice, ježibaba | mad'. boszorkány
čór 1. zloděj, 2. lupič | mad'. 1. tolvaj, 2. rabló
čorajáren udělat chudobným | mad'. elszegényít
čorbavo bezzubý | mad'. fogatlan
čórdo ukradený | mad'. lopott
čóren krást | mad'. lop
čóribe *m* krádež | mad'. lopás
čóripe *m* 1. chudoba, 2. bída | mad'. 1. nyomor, 2. szegénység
čorisajon zchudnout | mad'. elszegényedik
čórjal / čóral tajně | mad'. titkon
čoro 1. chudobný, 2. nebožtík | mad'. 1. szegény, 2. megboldogult
čučáren vyprázdnit | mad'. kiürít
čúči *f* prso, ňadro | mad'. mell
čučípe *m* prázdno | mad'. üresség
čúčo prázdny | mad'. üres
čúččon vyprázdnit se | mad'. kiürül
čúfutno ánav *m* přezdívká | mad'. csúfnév
čumíden líbat | mad'. csókol
čumidíbe *m* polibek | mad'. csók
čumidkéren pusinkuje | mad'. csókolgat
čumlik *f* bič | mad'. ostor
čuta *f* kukuřičná palice | mad'. csutka

ČH

čhá *m* viz **čhávo** | mad'. ld. čhávo
čhaj *obl.* čha- *f* 1. romská dívka, 2. dcera, 3. ~ hi je svobodná | mad'. 1. cigánylány, 2. leánygyermek, 3. ~ hi hajadon
čhajale Děvčata! | mad'. Lányok!
čhaje Děvče! | mad'. Lány!
čhajóri *f* děvčátko | mad'. kislány

čhaláven / čhalán 1. bít, 2. tél ~ přejet někoho | mad'. 1. üt, 2. tél ~ elgázol
čham *f* líce | mad'. orca
čhanden zvracet | mad'. hány
čhavá Chlapče! | mad'. Fiú!
čhavale Chlapci! | mad'. Fiúk!
čháve *m* děti | mad'. gyerekek
čhávo *obl.* čhas- / čháves- *m* 1. chlapec, 2. dítě, 3. syn | mad'. 1. fiú, 2. gyermek, 3. fiúgyermek
čhavóro *m* chlapeček | mad'. kisfiú
čhib *f* jazyk | mad'. nyelv
čhíden hodit | mad'. dob
čhikéren 1. házet, 2. tél pe ~ svléci se | mad'. 1. dobál, 2. tél pe ~ levetkőzik
čhindípe *m* stříh | mad'. nyírás
čhindo roztrhaný | mad'. szakadt
čhind'on trhat se | mad'. szakad
čhínen 1. řezat, 2. štípat | mad'. 1. vág, 2. hasít
čhingéren rozřezat | mad'. vagdos
čhíven / čhín *pret.* čhitte 1. dát (do hrnce), 2. umístit, 3. sadiť, 4. ári ~ doplnit, 5. prik ~ překládat (tovar), 6. upre ~ nakládat, 7. ekethán ~ porovnat | mad'. 1. rak, tesz, elhelyez 2. vet, 3. ültet, 4. ári ~ kiegészít, 5. prik ~ átrak, 6. upre ~ felrak, 7. ekethán ~ összehasonlít
čhon *m* měsíc (na nebi) | mad'. hold
čhóra *pl* knír | mad'. bajusz
čhórálo kníratý | mad'. bajszos
čhord'on 1. proudit, 2. zbořit se (dům) | mad'. 1. ömlik, 2. omladozik (ház)
čhóren 1. lít; 2. ánde ~ nalít, vlít, 3. téle ~ zbourat | mad'. 1. önt, 2. ánde ~ beönt (italt), 3. téle ~ lerombol
čhungáren plivat | mad'. köp
čhungarípe *m* plivanec | mad'. köpés
čhungarkéren polivovat | mad'. köpköd
čhúri *f* nůž | mad'. kés

D

dad *m* otec | mad'. apa
dado Otče! | mad'. Apa!
daj *obl.* da- *f* matka | mad'. anya
dand *m* zub | mad'. fog
dandarípe *m* kousnutí | mad'. harapás
dandéren 1. kousat, 2. hryzat | mad'. harap
dáran bát se | mad'. fél
daráñon vyděsit se | mad'. megrémül
daráven / darán + *acc* 1. strašit, 2. žárlit | mad'. 1. ijeszt, 2. féltékeny
daravibe *m* strach | mad'. félelem

daravutno 1. bojácny, 2. strašidelný | mad'. 1. félenk, 2. ijesztő
das *m, pl.* Dása, Chorvat | mad'. horvát / sokac (férfi)
dasika chorvatsky | mad'. horvátul / sokacul
dasiko chorvatský | mad'. horvát
daskiña *f* Chorvatka | mad'. horvát / sokac (nő)
de ale | mad'. de
decemberi *m* prosinec | mad'. december
Dél *obl.* Dévles- *m* Bűh; Ačhov Dévleha! Zbohem!; Gulo Dévlóro! Bože můj! | mad'. Isten
den + *acc/dat pret.* dine 1. dát, 2. pále ~ vrátit, 3. ári ~ vydat, 4. prik ~ předat, 5. síjel ~ rozdělit, 6. úze ~ přidat | mad'. 1. ad, 2. pále ~ visszaad, 3. ári ~ kiad, 4. prik ~ átad, 5. síjel ~ szétoszt, 6. úze ~ hozzáad
den ánav pojmenovat | mad'. megnevez
del o bríšind pršet | mad'. esik az eső
del o jiv sněžit | mad'. havazik
den upre hango přidat hlas | mad'. hangosít
dentínen rozhodnout | mad'. dönt
derženínen drbat, třít | mad'. dörzsöl
deš deset | mad'. tíz
dešéfta sedmnáct | mad'. tizenhét
dešéña devatenáct | mad'. tizenkilenc
dešófto osmnáct | mad'. tizennyolc
dešto desátý | mad'. tizedik
dešudúj dvanáct | mad'. tizenkettő
dešujékh jedenáct | mad'. tizenegy
dešupándž patnáct | mad'. tizenöt
dešušov šestnáct | mad'. tizenhat
dešuštár čtrnáct | mad'. tizennégy
dešutrin třináct | mad'. tizenhárom
dešvar desetkrát | mad'. tízszer
dévlúno boží | mad'. isteni
dí *pl.* divesa; *obl.* diveses- *m* 1. den, 2. čas, 3. počasí | mad'. 1. nap, 2. idő, 3. időjárás
dikh hele | mad'. Ni!, Nézd!
díkhen 1. dívat se, 2. vidět, 3. dávat pozor, 4. téle ~ pohrdat | mad'. 1. néz, 2. lát, 3. vigyáz, 4. téle ~ lenéz
dílbe v poledne | mad'. délben
díliko polední | mad'. déli
diliñáren 1. připravit o rozum, 2. oblnout | mad'. őrjít
dilinípe *m* hloupost | mad'. butaság
dilino *subst.* 1. blázen, šílenec, 3. hlupák | mad'. 1. bolond, őrült, 3. buta
dilino *adj.* hloupý, bláznivý | mad'. buta, bolond

dilino kéren 1. dovádět, 2. bláznit | mad'. bolondozik
diliňon zbláznit se | mad'. megőrül
dílo 1. poledne, 2. jih | mad'. dél
dít'hon 1. je vidět, 2. ár ~ vypadat, 3. avka ~ tak to vypadá | mad'. 1. látszik, 2. ár ~ kinéz, 3. avka ~ úgy tűnik
díve přes den, ve dne | mad'. napközben, nappal
divesutno denní | mad'. napi
dobínen dostat, obdržet | mad'. kap
doktori m lékař | mad'. orvos
dolgo m věc | mad'. dolog
dórik provázek | mad'. madzag
dosta dost | mad'. elég
drákha f hroznové víno | mad'. szőlő
dréz f chrastí | mad'. rőzse
drom m cesta | mad'. út
druklinén 1. strčit, 2. téle ~ svalit, svrhout | mad'. 1. lök, 2. téle ~ ledönt
druklingéren postrkovat | mad'. lökdös
dúdum m tykev | mad'. tök
dugeprengro dlouhonohý | mad'. hosszúlábú
dugípe m délka | mad'. hossz
dugisajären natáhnout | mad'. nyújt
dugisajon natáhnout se | mad'. nyúlik
dugo dlouhý | mad'. hosszú
dugóne dlouze | mad'. hosszan
duhano m tabák | mad'. dohány
dúj dva, dvě | mad'. kettő
dújálo dvojitý | mad'. dupla
dújfélíko dvojí | mad'. kétféle
dújto druhý | mad'. második
dukh f bolest | mad'. fájdalom
dukhálo bolestný | mad'. fájdalmas
dúkhan bolet | mad'. fáj
dumo m záda | mad'. hát
dumuk f pěst | mad'. ököl
dúr daleko | mad'. messze, távol
dúral z dálky, z daleka | mad'. messziről, távolból
dureder dál, dále | mad'. tovább
durutno vzdálený, daleký | mad'. távoli, messzi
durvavo drsný | mad'. durva
dúvar dvakrát | mad'. kétszer

Ď

d'engavo slabý | mad'. gyenge
d'íli f píseň | mad'. ének, dal
d'iláven / d'ilán zpívat | mad'. énekel
d'ilavíbe m zpěv | mad'. éneklés
d'ínen čist | mad'. olvas

d'inípe m čtení | mad'. olvasás
d'iv m pšenice | mad'. búza
d'omra f žaludek | mad'. gyomor
d'óno m hnůj | mad'. ganěj
d'útó m zápalka | mad'. gyufa

DŽ

džamutro m zeť | mad'. vő
džan pret. géle 1. jít, jet, 2. ánde ~ vejít, vcházet, 3. ár ~ vyjít, vyjet, 4. prik ~ přejít, přejet, 5. tél ~ sejít, sestoupit, 6. upre ~ stoupat, vystoupit, 7. ekethán ~ scvrknout se | mad'. 1. megy, 2. ánde ~ bemegy, 3. ár ~ kimegy, 4. prik ~ átmegy, 5. tél ~ lemegy, 6. upre ~ felmegy, 7. ekethán ~ összemegy (összezsugorodik)
džan pal + loc následovat někoho | mad'. követ vkit
džan peske 1. vypravit se, 2. odejít | mad'. 1. elindul, 2. elmegy
džan te díkhen navštěvovat | mad'. látogat
džand'on (ár) vyjít najevo | mad'. kitudódik
džánen vědět | mad'. tud
džangáven / džangán 1. budit, 2. upre ~ vzbudit, probudit | mad'. 1. ébreszt, 2. upre ~ felébreszt
džangavkéren probouzet (iterativum) | mad'. ébresztget
džanípe m znalost | mad'. tudás
dži až do, až k | mad'. ig
dživdo živý | mad'. eleven
džíven / džín 1. žít, 2. prik ~ přežít | mad'. 1. él, 2. prik ~ túlél
dživípe živobytlí | mad'. megélhetés
džúfal stín | mad'. árnyék
džúkel m pes | mad'. kutya
džuklano zlý / špatný člověk | mad'. gonosz
džukli f fenka | mad'. szuka
džungálo ošklivý | mad'. csúnya
džuv f veš | mad'. tetű
džuválo zavšivený | mad'. tetves
džuvjikáne žensky | mad'. nőiesen
džuvjikáno ženský | mad'. nőies
džuvjiko ženský | mad'. női
džuvli f žena | mad'. nő
džuvlípe m ženskost | mad'. nőieség

E - É

ed'neháňa několik | mad'. egynéhány
éfta sedm | mad'. hét
éftato sedmý | mad'. hetedik
éftavardeš sedmdesát | mad'. hetven
éjfélo půlnoc | mad'. éjfé
eketháne dohromady, spolu, společně |
 mad'. együtt
elégedimo spokojený | mad'. elégedett
életo *m* život | mad'. élet
elneko *m* předseda | mad'. elnök
elšémno první | mad'. első
éňa devět | mad'. kilenc
éňato devátý | mad'. kilencedik
éňavardeš devadesát | mad'. kilencven
endáni *f* příbuzná | mad'. rokon (női)
endáno *m* příbuzný | mad'. rokon (férfi)
énekeši *m* zpěvák | mad'. énekes
énekeškiňa *f* zpěvačka | mad'. énekesnő
epaš půl, polovina | mad'. fél
epašúne napůl, zpolá | mad'. félig
erd'ávo zlý | mad'. rossz
erd'avóne špatně | mad'. rosszul
ére tudy | mad'. erre
eréder blíž, blíže | mad'. errébb
ésakiko severní | mad'. északi
ésó *m* podzim | mad'. ősz
ésre len všimnout si | mad'. észrevesz
ezeleétt předtím | mad'. ezelőtt
ezeri tisíc | mad'. ezer
ezerval tisíckrát | mad'. ezerszer

F

fakultno vybledlý | mad'. fakó
februári *m* únor | mad'. február
fečka *f* vlaštovka | mad'. fecske
fedelo *m* 1. střecha, 2. víko | mad'. fedél
feder lépe | mad'. jobban
felelínen (pál) odpovědět | mad'. felel,
 válaszol
felhó *m* oblak | mad'. felhő
ficko *m* hnízdo | mad'. fészek
figgínen 1. viset, 2. záviset | mad'. függ
firhango *m* závěs | mad'. függöny
firísi *m* pála | mad'. fűrész
firislínen řezat | mad'. fűrész
fítínen topit | mad'. fűt
fit'káláši *m* písknutí | mad'. fütty
fit'kálínen pískat | mad'. füttyül
fóro *m* 1. město, 2. trh | mad'. 1. város, 2.
 vásár
fórrómno horký | mad'. forró
franti *m* rod | mad'. nemzetség, fajta
furčavo divný | mad'. furcsa

furt / furton vždy, stále, pořád, neustále |
 mad'. mindig, állandóan, folyamatosan

G

gad *m* košile | mad'. ing
gáda *m* šaty | mad'. ruha
gádži *f* Gádžovka | mad'. nő (nem roma)
gádžo *m* Gádžo | mad'. férfi (nem roma)
garudo skrytý | mad'. rejtett
garúven pe / garún pe 1. schovat se, 2.
 střežit | mad'. 1. bújik, 2. őriz
garuvkéren schovávat | mad'. bujkál
gav *m* vesnice; gávendar gávende z jedné
 vesnice do druhé | mad'. falu;
 gávendar gávende faluról falura
gavutno 1. vesnický, 2. venkovský | mad'.
 1. falusi, 2. vidéki
geckínen lechtat | mad'. csiklandoz
gendernebalengro kučeravý (vlasy) |
 mad'. göndörhajú
gerálo zasvrabený | mad'. rühes
gerebja *f* hrábě | mad'. gereblye
gizda *f* pýcha, hrdost | mad'. büszkeség
gizdavípe *m* pýcha, hrdost | mad'.
 büszkeség
gizdávo pyšný, hrdý | mad'. büszke
god'ár moudrý | mad'. okos
god'arika moudře | mad'. okosan
gódi *f* 1. rozum, mysl, 2. mozek; an ~ ikrel
 zapamatovat si; an mri ~ ája napadlo
 mě | mad'. 1. ész, elme, 2. agy
gombinétó *m* kombiné | mad'. kombinét
gómo *m* šéf | mad'. főnök
góno *m* pytel | mad'. zsák
gra *pl.* grasta; *obl.* grastes- *m* kůň | mad'.
 ló
graho *m* fazole | mad'. bab
grasni *f* 1. kobyla, 2. kurva | mad'. 1.
 kanca, 2. kurva
grímínen hřmět | mad'. mennydörög
grímínípe *m* hřmění | mad'. mennydörgés
Guli Márjóri *f* Pana Marie | mad'. Szűz
 Mária
guljáren sladit | mad'. édesít
gullípe *m* sladkost | mad'. édesség
gullo sladký | mad'. édes
gullórom můj milovaný | mad'. édesem
gulubica *f* holub | mad'. galamb
guňhóva *f* chatrč | mad'. kunyhó
gúruv *m* býk | mad'. bika
guruváno *m* hovězí | mad'. marha-
guruvni *f* kráva | mad'. tehén
gusturica *f* ještěrka | mad'. gyík

H

há ano | mad'. igen
háben *m* jídlo | mad'. étel
haháven / **hahán** krmít (osobu) | mad'.
etet (személyt)
hajon 1. cítit, 2. rozumět | mad'. 1. érez, 2.
ért
hajzli *f* záchod | mad'. illemhely
hála dík; ~ le Dévleszke! Díky Bohu! |
mad'. hála; ~ le Dévleszke! Hála
Istennek!
halatoknapo *m* Dušičky | mad'. halottak
napja
han *pret.* hále jíst | mad'. eszik
handžon svědit | mad'. vizket
hánen kopat | mad'. ás
hánig *f* studna | mad'. kút
háno krátký | mad'. rövid
hárňon krátit se | mad'. rövidül
harúven škrábat | mad'. kapar, vakar
haruvkéren neustále škrábat | mad'.
kapargat, vakargat
hercegkiňa *f* princezna | mad'. hercegnő
hercego *m* princ | mad'. herceg
hetfén v pondělí | mad'. hétfőn
hetvo pondělí | mad'. hétfő
hév *f* 1. jáma, 2. díra | mad'. 1. gödör, 2.
lyuk
hi je | mad'. van
híjen *pret.* hinde srát, kakat | mad'. szarik,
kakál
hoháven / **hohán** 1. lhát, 2. ánde ~
napálit, oklamat | mad'. 1. hazudik, 2.
ánde ~ becsap
hohavkerdo lhář | mad'. hazug
hohavkéren pořád lhát | mad'. hazudozik
hohavkeríbe *m* lež | mad'. hazugság
hojáme zlostně | mad'. mérgesen
hojámo 1. zlostný, 2. nervózní | mad'. 1.
ideges, 2. mérges
hojand'on zlobit se | mad'. bosszankodik
hojánen 1. zlobit, 2. znervózňovat | mad'.
1. bosszant, 2. idegesít
hóli zlost | mad'. méreg
hór hluboký | mad'. mély
horípe hloubka | mad'. mélység
huhura *f* houba | mad'. gomba
húmer *m* těsto | mad'. tészta
hurdo lóvo *m* drobné (peníze) | mad'.
aprópénz
hušnen *pret.* hušinde hníst | mad'. gyúr

I - Í

i obl. ola/la *f* člen (mluvnický) | mad'. a, az
(névelő)
id'védo *m* advokát | mad'. ügyvéd
ídž včera | mad'. tegnap
ídžalutno včerejší | mad'. tegnapi
ídžostar od včerejška | mad'. tegnaptól
ikren *pret.* ikerde 1. chovat, 2. držet, 3.
upre ~ uživit, 4. pál ~ omezit, 5. gubóvi
ikrel chová housenky (hedvábí) | mad'.
1. tenyészt, 2. tart 3. upre ~ fenntart, 4.
pál ~ korlátoz, 5. gubóvi ~
selyemhernyót tart
irňánen obrátit, točit | mad'. fordít
irňánen pe 1. točit se, 2. zabočit, 3. pále ~
otočit se; | mad'. 1. fordul, 2.
kanyarodik, 3. pále ~ visszafordul
irňáren *viz* **irňánen** | mad'. ld. irňánen
irňáren pe *viz* **irňánen pe** | mad'. ld.
irňánen pe
ispíden 1. tlačit; 2. ánd ~ vstrčit, zastrčit |
mad'. 1. nyom, tol, 2. ánd ~ bedug
ispidíbe *m* postrkování | mad'. taszigatás
ispidkéren strkat | mad'. taszigál
iš také, též | mad'. is, szintén

J

jag *f* oheň | mad'. tűz
jakh *f* oko | mad'. szem
jálo syrový | mad'. nyers
jálóne syrovo | mad'. nyersen
januári *m* leden | mad'. január
járko *m* příkop | mad'. árok
járo *m* mouka | mad'. liszt
jegero *m* myš | mad'. egér
jego *m* led | mad'. jég
jékh jeden | mad'. egy
jékhále jednotlivě, po jednom | mad'.
egyenként
jékhávre jeden druhého | mad'. egymást
jekhvar jednou | mad'. egyszer
jekhvarsa najednou | mad'. egyszerre
jevend *m* zima | mad'. tél
jevende v zimě | mad'. télen
jílo *m* srdce | mad'. szív
jiv *m* sníh | mad'. hó
jiválo zasněžený | mad'. havas
júliuši *m* červenec | mad'. július
júniuši *m* červen | mad'. június

K

kafidi *f* stůl | mad'. asztal
káj 1. kde, 2. že | mad'. 1. ahol, 2. hogy
káj 1. kde, 2. kam | mad'. 1. hol, 2. hová
kájon zčernat | mad'. feketül
kalapa *f* klobouk | mad'. kalap
kálo černý | mad'. fekete
kalo búko játra | mad'. máj
kámen 1. milovat, 2. mít rád, 3. chtít, 4. dlužit | mad'. 1. szeret, 2. kedvel, 3. akar, 4. tartozik
kamípe *m* láska | mad'. szeretet
kampen je třeba, je zapotřebí | mad'. kell
kampon je třeba, je zapotřebí | mad'. szükség van, kell
kan *m* ucho | mad'. fül
kan / kanak když | mad'. amikor
kan / kanak kdy, když | mad'. mikor
kána *f* vědro | mad'. veder
kángli *f* hřeben | mad'. fésű
kaňhajáre *m viz péle* | mad'. ld. péle
kaňhajáro *m* vejce | mad'. tojás
kaňhajároskro žuto *m* žlutek | mad'. tojássárgája
kaňhálo slepičí | mad'. tyúk-
kanhi *f* 1. slepice, 2. kuřátko | mad'. 1. tyúk, 2. csibe
kaputa *f* brána | mad'. kapu
kár *m* pénéis | mad'. hímvessző
kárja den střílet | mad'. lő
kárjázinen viz kárja del | mad'. ld. kárja del
kárjibe *m* výstřel | mad'. lövés
kasakivo *m* brousek | mad'. kaszakő
kaskro čí, koho | mad'. kié
kašt *m* strom | mad'. fa
kaštúni roj *f* vařečka | mad'. fakanál
kaštúno dřevěný | mad'. fa- (ból való)
kašukisajon ohluchnout | mad'. megsüketül
kašúko hluchý | mad'. süket
kat *f* nůžky | mad'. olló
kátli vřetenó | mad'. orsó
káten příst | mad'. fon
káthar odkud; ~ színe ~ nána kde bylo tam bylo (pophádková formule) | mad'. honnan
kávėja *f* káva | mad'. kávé
kečka *f* koza | mad'. kecske
kedden v uterý | mad'. kedden
keddo uterý | mad'. kedd
kéden 1. sbírat, 2. shromažďovat, 3. ánde ~ sklídit, 4. szíjel ~ rozebrat, 5. upre ~ přimět | mad'. 1. szed, 2. gyűjt, 3. ánde ~ betakarít, 4. szíjel ~ szétszed, 5. upre ~ rábír

kehegěši *m* kašláni | mad'. köhögés
kehegínen kašlat | mad'. köhög
keletiko východní | mad'. keleti
kello *m* hrdlo | mad'. torok
kendó *m* ručník | mad'. törülköző
keňňiko 1. snadný, 2. lehký | mad'. könnyű
keňvo *m* kniha | mad'. könyv
keráti večer | mad'. este
kerátisajon stmívat se | mad'. esteledik
keráven / kerán 1. dát si udělat, dát si zhotovit, 2. dát si opravit | mad'. csináltat
kerdo 1. udělaný, 2. ánde ~ uzavřený | mad'. 1. elvégzett, 2. ánde ~ zárt
kéren 1. dělat, 2. vyrábět, 3. opravit, 4. ánde ~ zavřít, zamknout, 5. ár ~ otevřít, odemknout | mad'. 1. csinál, 2. készít, 3. javít, 4. ánde ~ bezár, becsuk, 5. ár ~ kinyit
kéren pe předstírat | mad'. színlel
keresni (daj) *f* kmotra (ve vztahu ke kmotřenci) | mad'. keresztanya
keresno (dad) *m* kmotr (ve vztahu ke kmotřenci) | mad'. keresztapa
kerestelěši křest | mad'. keresztelés
kerisajon stát něco; kityende ~ ? kolik to stojí? | mad'. kerül
kerko hořký | mad'. keserű
kermo *m* 1. nehet, 2. pazour | mad'. 1. köröm, 2. karom
kerpa *f* kahanec (z brambor) | mad'. mécses (burgonyából)
kest'úva *f* rukavice | mad'. kesztyű
kétno *m* koláč | mad'. kalács
kezo *m* křižovatka | mad'. útkereszteződés
kibor jak velký | mad'. mekkora
kíkno modrý | mad'. kék
kilembšégo rozdíl | mad'. különbség
kilen zvlášť | mad'. külön
kímiňi *m* komín | mad'. kémény
kíňešno rozmazlaný | mad'. kényes
kípo *m* obraz | mad'. kép
kiráji *m* král | mad'. király
kirájkiňa *f* královna | mad'. királynő
kirbekirbe kolem dokola | mad'. körös-körül
kirivi *f* kmotra (ve vztahu k rodičům kmotřence) | mad'. komaasszony
kirivo *m* kmotr (ve vztahu k rodičům kmotřence) | mad'. koma
kíselínen pe oblékat se; upre ~ obléci se | mad'. öltözik; upre ~ felöltözik
kísisajon být hotov | mad'. elkészül
kísno hotový | mad'. kész

kišassoňi *f* paní učitelka | mad'. tanító neni
kišibneder později | mad'. később
kišin pozdě | mad'. későn
kit'i kolik | mad'. mennyi
klinco *m* hřebík | mad'. szeg
klúčo *m* klíče | mad'. kulcs
ko kdo | mad'. 1. aki, 2. akik
ko kdo | mad'. 1. ki, 2. kik
kókal *m* kost | mad'. csont
kokalúno kostní | mad'. csont (-ból való)
koláča *f* pagáče | mad'. pogácsa
kólin *m* hruď | mad'. mellkas
kópal *f* hůl | mad'. bot
kopana *f* koryto | mad'. teknő
korán brzo | mad'. korán
korházo *m* nemocnice | mad'. kórház
korípe *m* slepota | mad'. vakság
korisajon oslepnout | mad'. megvakul
korkóre sám | mad'. egyedül
korkóre hi osamělý | mad'. magányos
korkorestar samo od sebe | mad'. magától
koro slepý | mad'. vak
kóšen hanět | mad'. szid
kotor *m* kus | mad'. darab
kóva tentononc, no ten | mad'. izé (szópótló szó)
kováči *m* kovář | mad'. kovács
kóvášno no tento | mad'. izés
kóvážinen tentočkovat | mad'. izélni
kovjáren obměkčit | mad'. puhít
kóvlo měkký | mad'. puha
krevatalínen pít víno na Dušičky | mad'. halottak napján bort inni
kroppa *f* kastrol | mad'. lábas
krumpéra *f* brambor | mad'. burgonya
kruška *f* 1. hruška, 2. žárovka | mad'. 1. körte, 2. izzó
kruškovin *f* hrušeň | mad'. körtefa
kuč drahý | mad'. drága
kučálo cenný, hodnotný | mad'. értékes
kúči *f* hrnek | mad'. bögre
kučípe *m* drahota | mad'. drágaság
kučisajon zdražit | mad'. drágul
kudlínen žebrať | mad'. koldul
kúduši *m* žebrač | mad'. koldus
kulínen houpat | mad'. ringat
különfélíko různý, rozmanitý | mad'. különféle
kúňa *f* loket | mad'. könyök
kúren souložit | mad'. közösül
kurke v neděli | mad'. vasárnap
kurko *m* 1. týden, 2. neděle | mad'. 1. hét, 2. vasárnap
kurkoskro týdnění | mad'. heti

kúšen stáhnout z kůže | mad'. megnyúz
kušlo plešatý | mad'. kopasz

KH

khak *f* podpaží | mad'. hónalj
kham *m* slunce | mad'. nap
khamjalo sluneční | mad'. napos
khamni těhotná | mad'. állapotos
khamnípe *m* těhotenství | mad'. terhesség
khan *f* 1. vůně, 2. smrad | mad'. 1. szag, 2. bűz, 3. illat
khaňáren prdět | mad'. fingik
khaňarúta *m* prd | mad'. fing
khanden 1. vonět, 2. smrdět | mad'. bűzlik
khandimo smradlavý | mad'. büdös
khangéri *f* kostel | mad'. templom
khas *m* seno | mad'. széna
khasni skříň | mad'. szekrény
khélen 1. hrát se, 2. tančit | mad'. 1. játszik, 2. táncol
khelípe *m* 1. hra, 2. tanec | mad'. 1. játék, 2. tánc
kher *m* 1. dům; ~ khérendar od domu k domu; 2. byt | mad'. 1. ház; ~ khérendar házról házra 2. lakás
kher kéren stavět | mad'. épít
khéral z domova | mad'. otthonról
khére domov, doma | mad'. otthon
khére / khér domů | mad'. haza
khermeci *m* pouť | mad'. búcsú
kherutno domácí | mad'. házi
khóni lůj | mad'. faggyú
khóro džbán | mad'. kancsó (agyagból készült)
khósen utřít | mad'. töröl
khosno *m* šátek | mad'. fejkendő
khul *m* hovno | mad'. szar
khúro *m* hříbě | mad'. csikó
khúven plést | mad'. fon

L

la *f* jí | mad'. őt
láboškiňa *f* kastrol, rendlík | mad'. lábas
láche dobře | mad'. jól
lácheste hile vycházet dobře | mad'. jóban vannak
lačípe *m* dobrota | mad'. jóság
lácho dobrý | mad'. jó
ládžan pe stydět se | mad'. szégyenkezik
ladžavkerdo viz ladžavo | mad'. ld. ladžavo

ladžavkéren zahanbit | mad'. megszégyenít
ladžavo stydlivý | mad'. szégyenlős | mad'.
lajtorja *f* žebřík | mad'. létra
lakro její | mad'. övé (nőé)
lánc *m* náhrdelník | mad'. nyaklánc
land'áren koupat | mad'. fürdet
land'óven / **land'ón** koupat se | mad'. fürdik
lani vloni | mad'. tavaly
lanutno loňský | mad'. tavalyi
láven / **lán** česat | mad'. fésül
lavuta *f* housle | mad'. hegedű
lavutázínen hrát na housle | mad'. hegedül
le *m* jeho | mad'. őt
lédžen *pret.* legede nést | mad'. visz
legeló *m* pastvina | mad'. legelő
legéni *hi* svobodný | mad'. nőtlen
legfeder nejlépe | mad'. legjobban
leketa *f* zástěra | mad'. kötény
lelko *m* duše | mad'. lélek
len *pret.* line / lile 1. vzít, brát, 2. prik ~ obklopit, 3. upre ~ obléci, 4. téle ~ sundat, vzít; ~ tél o hango ztišit | mad'. 1. vesz, 2. prik ~ körülvesz, 3. upre ~ felölt, 4. téle ~ levesz; ~ tél o hango halkít
len jich | mad'. őket
lenča čočka | mad'. lencse
lengro jejich | mad'. övék
lépčóva *f* schody | mad'. lépcső
lepínen překvapit | mad'. meglep
lépíša *f* krok | mad'. lépés
leskro jeho | mad'. övé (férfié)
levegó *m* vzduch | mad'. levegő
líkha *f* hnida | mad'. serke
lil *m* dopis | mad'. levél
lim *f* hlen | mad'. takony
limálo usmrkaný | mad'. taknyos
línaj *m* léto | mad'. nyár
lináje v létě | mad'. nyáron
lindra *f* sen | mad'. álom
lindráló ospalý | mad'. álmos
lobda *f* míč | mad'. labda
lójon 1. červenat, 2. ánde ~ načervenat si, 3. ári ~ zrudnout | mad'. 1. pirosodik, 2. ánde ~ bepirosít, 3. ári ~ kipirul
lóke pomalu | mad'. lassan
lokisajáren zpomalit | mad'. lassít
lóko pomalý | mad'. lassú
lólo červený | mad'. piros
lon *m* sůl | mad'. só
lond'áren osolit | mad'. sóz
londo slaný | mad'. sós

lós kro mánuš bohatý člověk | mad'. pénzes ember
loš *f* radost | mad'. öröm
loš kéren viz **lošaňáren** | mad'. ld. lošaňáren
lošaňáren potěšit | mad'. megörvendeztet
lošánen radovat se | mad'. örül
lóvo *m* peníze | mad'. pénz
lubni kurva | mad'. kurva
lukesto *m* voják | mad'. katona
luštavo líný | mad'. lusta
luto pálivý | mad'. csípős

M

ma ne | mad'. ne
má / **már** už, již | mad'. már
máčo *m* ryba | mad'. hal
maj / **majd** pak | mad'. majd
majmuca *f* opice | mad'. majom
majnem málem | mad'. majdnem
májuši *m* květen | mad'. május
mákhen mazat | mad'. ken
mákhingéren namazat, potírat | mad'. keneget
man mne, mě | mad'. engem
mangen žádat, prosit | mad'. kér
mánuš *m* člověk | mad'. ember
manušálo lidský | mad'. emberi
manušni žena | mad'. asszony
márciuši *m* březem | mad'. március
máren bít | mad'. ver
máren át'henca uhranutí | mad'. szemmelverés
máříbe pranice | mad'. verekedés
máro *m* chléb | mad'. kenyér
mas *m* maso | mad'. hús
masek *m* měsíc | mad'. hónap
masekakro měsíční | mad'. havi
mašina *f* mlátička | mad'. cséplőgép
maškar střed | mad'. közép
maškar ... taj maškar mezi | mad'. között
maškarúno prostřední | mad'. középső
mašnéja *f* vázanka | mad'. nyakkendő
mat'arkerdo ožran | mad'. részeges
mát'ha *f* moucha | mad'. légy
máto opilý | mad'. részeg
mát'on (ánde) opít se | mad'. berúg
me já | mad'. én
méčo *m* petrolejová lampa | mad'. petróleumlámpa
medva *f* medvěď | mad'. medve
még ještě | mad'. még
még feder spíše | mad'. inkább

mejand'on 1. špinit se, 2. ánde ~ zašpinit se | mad'. 1. piszkolódik, 2. ánde ~ bepiskolódik
mejánen 1. špinit, 2. ánde ~ zašpinit | mad'. 1. koszol, 2. ánde ~ bepiskózik
mel špína | mad'. piszok, kosz
melalípe *m* víz mel | mad'. ld. mel
melálo špinavý | mad'. kozsos, piszkos
men *f* krk | mad'. nyak
mer protože | mad'. mert
mere -o/-i směrem k | mad'. vmi/vki felé
méren *pret.* múle umřít; ~ andi bokh umřít hlady | mad'. meghal, ~ andi bokh éhenhal
mezóva *m* pole | mad'. mező
míha *f* včela | mad'. méh
milió milión | mad'. millió
mindeneko všechno, vše | mad'. minden, mindent
mindž *f* pošva | mad'. női nemiszerv
mirikli *f* perla | mad'. gyöngy
mirínen měřit | mad'. mér
mislínen 1. myslit, 2. tušit, 3. hýbat se | mad'. 1. gondol, 2. sejt, 3. mozog
misliníbe *m* myšlení | mad'. gondolkodás
miste *viz* vaš | mad'. ld. vaš
miša *f* mše | mad'. mise
miúta odkdy | mad'. mióta
míza *f* med | mad'. méz
mlíno *m* mlýn | mad'. malom
močka močka (z dýmky) | mad'. bagó
močkázinen žvýkat tabák | mad'. bagózik
mol stát něco | mad'. ér vmit
mol *f* víno | mad'. bor
molínen modlit se | mad'. imádkozik
moliníbe *m* modlitba | mad'. ima
more Člověče! | mad'. Ember!
mostar *f* pohlavek | mad'. pofon
mostar čhínen fackovat | mad'. pofonvág vkit
motika *f* motyka | mad'. kapa
mro můj | mad'. enyém
muj *m* ústa | mad'. száj
múken 1. nechat, Muk mange szmírom! Nech mě na pokoji!, 2. pustit, 3. povolit, 4. and odá ~ skončit, ukončit, 5. ári ~ vysvobodit | mad'. 1. hagy; Muk mange szmírom! Hagyj békén!; 2. enged, 3. elereszt, 4. and odá ~ befejez, 5. ári ~ kiszabadít
múken pe 1. nechat se, 2. uposlechnout | mad'. 1. hagyja magát, 2. engedelmeskedik
mulhi *f* mlha | mad'. köd
múlo mrtvý | mad'. holt
murđajon zdechnout | mad'. megdöglök

murđalo zdechlý | mad'. döglött
murđaren 1. zabít, 2. ár ~ uhasit, zhasit | mad'. 1. öl, gyilkol, 2. ár ~ elolt
murdarkéren pobíjet | mad'. öldököl
murš *m* muž | mad'. férfi
muršikáne mužně | mad'. férfiisan
muršikanípe *m* mužskost | mad'. férfiasság
muršikáno mužný | mad'. férfiias
múrući *f* moruše | mad'. eper
múrucovin *f* moruše (strom) | mad'. eperfa
mus te muset | mad'. muszáj, kell
músik *f* paže | mad'. kar
múter *m* moč | mad'. húgy
mútren *pret.* muterde močit | mad'. vazel

N

na ne | mad'. nem
nabutára brzo | mad'. nemsokára
na muken smírom obtěžovat | mad'. háborgat, zaklat
nádra *f* křeč | mad'. görcs
náj *m* prst | mad'. ujj; nájengro thulípe ujjvastagság
nakh *m* nos | mad'. orr
nalácho zlý | mad'. rossz
nána upre oka bezdůvodně | mad'. indokolatlanul
náne není | mad'. nincs
nángípe *m* obnaženost | mad'. meztelenség
nángo nahý | mad'. meztelen
nasvajon onemocnět | mad'. megbetegszik
nasvalípe *m* nemoc | mad'. betegség
nasválo nemocný | mad'. beteg
našádo ztracený | mad'. elveszett
našáven / našán 1. ztratit, 2. pochybit | mad'. 1. elveszít, 2. elvét
nášen 1. běžet, 2. prchat | mad'. 1. fut, 2. menekül
nášen peske 1. utéci, 2. odběhnout | mad'. elszalad
náši džan utéci | mad'. szökik
náš'on 1. ztratit se, 2. ekethán ~ pohádat se | mad'. 1. eltűnik, 2. ekethán ~ összevesz
nébo *m* nebe | mad'. ég
nek at', nechť | mad'. hadd
némavo němý | mad'. néma
némisajon oněmět | mad'. megnémul
névo nový | mad'. új
ni ... ni ani ... ani | mad'. se ... se

nikháj 1. nikde, 2. nikam | mad'. 1. sehol,
2. sehova
niko nikdo | mad'. senki
nimci *m* Němci | mad'. németek
nimcka německy | mad'. németül
nimcko německý | mad'. német-
Nimcko *m* Německo | mad'. Németország
nimco *m* Němec | mad'. német (férfi)
nimkiňa *f* Němka | mad'. német (nő)
nisar nijak | mad'. sehogy, semmiképpen
nisavo nijaký | mad'. semmilyen
ništa / ništ 1. nic, 2. žádný, 3. v žádném
případě | mad'. 1. semmi 2. semennyi,
3. semmiképp
novemberi *m* listopad | mad'. november

Ň

ňakháven / ňakhán polknout | mad'. nyel
ňakhavkéren polykat | mad'. nyeldes
ňargáren jezdit (na koni) | mad'. lovagol
ňeňo Mama! | mad'. Anya!
ňígínen sténat | mad'. nyög
ňugatiko západní | mad'. nyugati

O - Ó

o *obl.* ole/le *m* člen (mluvnický) | mad'. a,
az (névelő)
odá *pl.* odona; *obl.* odole *m* tamten | mad'.
az (névm.)
ód'a den předat | mad'. odaad
odoj tam | mad'. ott
| mad'.
odóthar odtud | mad'. onnan
óftato osmý | mad'. nyolcadik
ófto osm | mad'. nyolc
óftovardeš osmdesát | mad'. nyolcvan
od'd'a *f* tamta | mad'. az
ój *f* ona | mad'. ő
októberi *m* říjen | mad'. október
olájcka olášsky | mad'. oláhuł
olájcko Olach | mad'. oláh-
oláji Olaši | mad'. oláhok
ón oni, ony | mad'. ők
onoka *f* vnučka | mad'. leányunoka
onoka *m* vnuk | mad'. fiúunoka
óra tamtudy | mad'. arra
óra 1. hodina, 2. náramkové hodiny |
mad'. 1. óra, 2. karóra
óréder popodál | mad'. arrább
orosa *m* Rusové | mad'. oroszok
orosi *m* Rus | mad'. orosz

oroska rusky | mad'. oroszul
óthar *viz odóthar* | mad'. ld. odóthar
óv *m* on | mad'. ő
óven 1. dít se, stát se, 2. narodit se | mad'.
1. történik, 2. születik, 3. válik

P

pa a | mad'. és
pal o/i za | mad'. mögött
pálal vzadu, zpoza | mad'. mögött, mögül
pálal 1. potom, pak, poté, 2. později |
mad'. 1. azután, 2. később
pále / pál dozadu, zpátky | mad'. 1.
vissza-, 2. hátra
palodílo odpoledne | mad'. délután
pañálo mokrý | mad'. vizes
pándž pět | mad'. öt
pándžto pátý | mad'. ötödik
pandžvardeš padesát | mad'. ötven
páni *m* voda | mad'. víz
pantala *f* kalhoty | mad'. nadrág
papaleg / papal zase, opět | mad'. ismét
pápin *f* husa | mad'. liba
papíroša *m* cestovní pas | mad'. útlevel
papíroši *m* papír | mad'. papír
papu *m* dědeček | mad'. nagyapa
paradičóma *f* rajče | mad'. paradicsom
paramisi *f* pohádka | mad'. mese
parašt'úne v pátek | mad'. pénteken
parašt'úva pátek | mad'. péntek
parco *m* krysa | mad'. patkány
parikéren 1. děkovat, 2. zdravit | mad'. 1.
köszön, 2. üdvözöl
parňáren bílit, natírat vápnem | mad'.
meszel
párno bílý | mad'. fehér
párno búko plíce | mad'. tüdő
parúven / parún měnit | mad'. cserél
paruvkéren neustále měnit | mad'.
cserélget
parváren krmít (zvíře) | mad'. etet (állatot)
parvaríbe *m* krmení | mad'. etetés
pasterni *f* sukně | mad'. szoknya
pašáven / pašán blížít se | mad'.
közeledik
páše blízko | mad'. közel, közelben
pašt'áren uložit (k spánku) | mad'. lefektet
pašt'on ležet | mad'. fekszik
pášutno blízky | mad'. közeli
pašváro *m* žebro | mad'. oldalborda
paťábe půjčka | mad'. kölcsön
paťábe den půjčit | mad'. kölcsönad
paťábe mangel půjčit si | mad'.
kölcsönkér

pát'an věřit | mad'. hisz
patavo onuce | mad'. kapca
pátra *f* list (strom) | mad'. falevél
patrád'a Velikonoce | mad'. húsvét
pe se | mad'. magát
péken péci; ~ o kham slunce svítí | mad'.
süt; ~ o kham süt a nap
pekenuca *f* sysel | mad'. ürge
péle varle | mad'. here
pelinípe *m* hádka | mad'. veszekedés
pelínen pe hádat se | mad'. veszekedik
pér *m* břicho | mad'. has
peráven / perán upustit | mad'. leejt
perco *m* minuta | mad'. perc
perdal 1. přes, 2. skrz, 2. naproti | mad'. 1.
keresztül, át- 2. túl 3. átellenben
péren *pret.* péle 1. padat, 2. téle ~
spadnout | mad'. 1. esik, 2. téle ~
leesik
perípe *m* pád | mad'. esés
pernángo bos | mad'. meztláb
pernica / perňica peřina | mad'. dunna
pét'a *f* kamna | mad'. kályha
pét'on péci se | mad'. sült
pijarci *m* trh | mad'. piac
pijáven / piján 1. napájet, 2. téle ~ nechat
opít | mad'. 1. itat, 2. téle ~ leitat
pijen *pret.* píle 1. pít, 2. tél pe ~ opít se |
mad'. 1. iszik, 2. tél pe ~ berúg
pijibe *m* pití | mad'. ital
pillanga *f* motýl | mad'. lepke
pillant'úvi řasy | mad'. szempilla
pinca *f* sklep | mad'. pince
pindžardo známý | mad'. ismerős
pindžáren znát | mad'. ismer
pindžarutno slavný | mad'. híres
piráni *f* milenec | mad'. szerető
piráno *m* milenka | mad'. szerető
píri *f* hrnec | mad'. fazék
pisínen psát | mad'. ír
pingéren neustále psát | mad'. irogat
pisinípe *m* psaní | mad'. írás
pisti *f* huspenina | mad'. kocsonya
píšen dojit | mad'. fej (pl. tehenet)
píšum *f* blecha | mad'. bolha
pižoma *f* pižamo | mad'. pizsama
plasta *f* prostěradlo | mad'. lepedő
pobistéren zapomínat | mad'. felejt
pont zrovna, právě | mad'. éppen
pór *m* pero (ptáka) | mad'. madártoll
pórik *f* 1. ocas, 2. cop | mad'. 1. farok, 2.
copf
pórja *m* střevo | mad'. bél
posít'a *f* kapsa | mad'. zseb
póšta *f* pošta | mad'. posta
pot'inen platit | mad'. fizet

pot'ingéren neustále platit | mad'. fizetget
praho *m* 1. prach, 2. popel | mad'. 1. por,
2. hamu
práhošno prašný | mad'. poros
prekoídž předevěřím | mad'. tegnapelőtt
prekotáha pozítří | mad'. holnapután
prendral pelest v nohách postele | mad'.
az ágy "vége" (a láb része)
preskro šéro *m* nárt | mad'. lábfej
prik pře- | mad'. át-
prikal o/i 1. skrz, 2. přes | mad'. 1.
keresztül, át- 2. túl
pro otevřený | mad'. nyitott
pro vlastní | mad'. sajátja
pro noha | mad'. láb
prósti *f* sedlačka | mad'. 1.
parasztasszony, 2. nő (nem roma)
prósto *m* sedlák | mad'. 1. parasztember,
2. férfi (nem roma)
pruskínen kýchnout | mad'. tüsszent
prut'inen kopnout | mad'. rúg
prut'ingéren neustále kopat | mad'.
rugdos
prut'iníbe *m* kopnutí | mad'. rúgás
pumáro jejich vlastní | mad'. sajátjuk
pupka 1. drdolek, 2. pupek | mad'. 1.
konty (nn), 2. köldök (nn)
puráno starý (neživotné) | mad'. régi
puručínen vzkázat | mad'. üzen
púrum *f* cibule | mad'. hagyma

PH

phába *f* 1. jablko, 2. koleno | mad'. 1.
alma, 2. térd
phabalin *f* jabloň | mad'. almafa
phágen zlomit | mad'. tör
phagéren lámat | mad'. tördel
phagípe *m* zlom | mad'. törés
phágo zlomený | mad'. törött
phala řekl | mad'. mondta
phanden plést | mad'. köt
phandípe *m* pletení | mad'. kötés
pharad'on praskat | mad'. reped
pharáven / pharán trhat | mad'. tép
pharavkéren trhávat | mad'. tépdes
pháro 1. těžký, 2. ~ hi postrádat | mad'. 1.
nehéz, 2. ~ hi leszke hiányol vkit
phen *f* sestra | mad'. lánytestvér
phénen 1. říci, 2. ár ~ prozradit, 3. avka ~
prý | mad'. 1. mond, 2. ár ~ elárul, 3.
avka ~ állítólag
pherdo plný | mad'. tele
pherd'on plnit se | mad'. telik
phéren nabrat (jídlo) | mad'. mer (ételt)

pherno *m* plena | mad'. pelenka
phiráven / phirán 1. nosit, 2. ekethán ~
 posbírat | mad'. 1. hord, 2. kethán ~
 összegyűjt
phiráven pe / phirán pe 1. stěhovat se, 2.
 ári ~ vystěhovat se, 3. ánde ~
 nastěhovat se, 4. prik ~ přestěhovat se
 | mad'. 1. költözik, 2. ári ~ kiköltözik, 3.
 ánde ~ beköltözik, 4. prik ~ átköltözik
phíren projít se | mad'. sétál
phirkéren procházet se | mad'. sétálgat
phivli vdova | mad'. özvegyasszony
phivlo vdovec | mad'. özvegy
phosáde *m* bolení břicha | mad'. hasfájás
phrádo otevřený | mad'. nyitott
phrád'on otevřít se | mad'. nyílik
phral *m* bratr | mad'. fiútestvér
phrála *m* sourozence | mad'. tesvérek
phráven / phrán otevřít | mad'. nyit
phúčen ptát se | mad'. kérdez
phučingéren vyptávat se | mad'.
 kérdezget
phúden foukat | mad'. fúj
phukáven / phukán 1. vyprávět, 2. ár ~
 prozradit | mad'. 1. mesél, 2. ár ~ elárul
phukni *f* puchýř | mad'. hólyag
phurd *f* most | mad'. híd
phuri kanhi slepice | mad'. tyúk
phuri romni *f* stařena | mad'. öregasszony
phurikáno postarší | mad'. öreges
phurjon stárnout | mad'. öregszik
phurlipe *m* stáří | mad'. öregség
phúro starý | mad'. idős, öreg
phuro rom *m* stařík | mad'. öregember
phus *m* sláma | mad'. szalma
phuv *f* země | mad'. föld
phuvjuno *m* polní | mad'. mezei

R

raj *m* pán | mad'. úriember
rajkáne panský | mad'. urasan
rajkáno pánský | mad'. urasági
ráka *f* rak | mad'. rák
rakli *f* neromská dívka | mad'. lány (nem
 roma)
raklo *m* neromský chlapec | mad'. fiú (nem
 roma)
ráni paní | mad'. uriasszony
ránik prut | mad'. vessző
rášaj *m* farář | mad'. pap
rášpó *m* pilník | mad'. ráspoly
rat *m* krev | mad'. vér
rat *f* noc | mad'. éj
rat'taha / rat'aha ráno | mad'. reggel

rat'taste k ránu | mad'. reggelre
ratutno noční | mad'. éjjeli
ratvalisajon krvácet | mad'. vérzik
ratválo krvavý | mad'. véres
réca *f* kachna | mad'. kacsza
régike staří, předkové | mad'. öregek,
 ősök
rékli *m* blůza | mad'. blúz
ren *m* trouba | mad'. sütő
répa *f* mrkev | mad'. sárgarépa
résen 1. dohnat, 2. dosáhnout, 3. vejít se,
 4. upre ~ mít kdy | mad'. 1. utolér, 2.
 elér 3. elfér, 4. upre ~ ráér
réteškiňa *f* závin | mad'. rétes
réza *m* vinice | mad'. szőlőskert
rezdalo třesoucí | mad'. reszkető
rezdan třást se | mad'. remeg
rezutno měděný | mad'. réz- (ből való)
riža *f* rýže | mad'. rizs
róden hledat | mad'. keres
rohadínen hnít | mad'. rothad
rohatno shnilý | mad'. rothadt
roj *f* lžíce | mad'. kanál
rom *m* 1. muž, 2. manžel, 3. člověk | mad'.
 1. férfi, 2. férj, 3. ember
róma Romové | mad'. romák
romale Muži! | mad'. Férfiak!
romancka rumunsky | mad'. románul
romancko rumunský | mad'. román-
románe romsky | mad'. cigányul
romano romský | mad'. roma-
romeste džan vdát se | mad'. férjhez
 megy
romimo *m* uhranutí | mad'. rontás
romínen uhranout | mad'. megront
romňa len oženit se | mad'. nősül
romni *f* 1. žena, 2. manželka | mad'. 1.
 asszony, 2. feleség
rost'ánen ostřit | mad'. élesít
rosto ostrý | mad'. éles
róven / rón *pret.* rúne plakat | mad'. sír
rovíbe *m* pláč | mad'. sírás
rovjáren způsobit aby někdo plakal | mad'.
 megríkat
rúf *m* vlk | mad'. farkas
rup stříbro | mad'. ezüst
rupúno stříbrný | mad'. ezüst (-ből való)
ruš *f* 1. hněv, 2. mrzutost | mad'. 1. harag,
 2. bosszúság
rúšen hněvat se | mad'. haragszik
rušto nahněvaný | mad'. haragos
rúža *f* růže | mad'. rózsza

S

sa vše, každý | mad'. minden, mind
sája slina | mad'. nyál
sakáči *m* kuchař | mad'. szakács
sakáčkiňa *f* kuchařka | mad'. szakácsnő
sako každý | mad'. mindenki
sako dí denně | mad'. naponta
sako jékhalo každý jediný | mad'. minden egyes
sako kurko týdně | mad'. hetente
sálo vysoký a štíhlý | mad'. szálás, magas
sámo 1. číslo, 2. upr amáro ~ pro nás | mad'. 1. szám, 2. upr amáro ~ számunkra
sáno tenký | mad'. vékony
sap *m* had | mad'. kígýó
sapaňáren (ánd) navlhčit | mad'. benedvesít
sapanípe *m* vlhkost | mad'. nedvesség
sapáno vlhký | mad'. nedves
sapaňon moknout | mad'. ázik
sapuňi *f* mýdlo | mad'. szappan
sar 1. jak, 2. jakmile, 3. nakolik | mad'. 1. mint, 2. amint, mihelyt, 3. hogy, hogyan, 4. amennyire
sar te jakoby | mad'. mintha
sármi *f* plněné zelí (jídlo) | mad'. töltöttkáposzta
sási *f* tchýně | mad'. anyós
sast'áren léčit | mad'. gyógyít
sast'aríbe *m* léčba | mad'. gyógyítás
sastípe *m* zdraví | mad'. egészség
sásto zdravý | mad'. egészséges
sast'on 1. léčit se, uzdravit se, 2. upre ~ vyléčit se | mad'. 1. gyógyul, 2. upre ~ kigyógyul
sástro *m* tchán | mad'. após
savo 1. jaký, 2. který | mad'. 1. melyik, 2. milyen, 3. amelyik
sékavo blond | mad'. szőke | mad'.
séňego *m* koberec | mad'. szőnyeg
septemberi *m* září | mad'. szeptember
si je | mad'. van
si le romni ženatý | mad'. nős
sig rychle, brzo | mad'. gyorsan, hamar
sigate náhle | mad'. hirtelen
sigéder dříve, rychleji | mad'. hamarább, korábban
si kan občas, někdy | mad'. néha
sikáven / sikán 1. učít, 2. ukázat, 3. naznačit, 4. ánde ~ představit | mad'. 1. tanít, 2. mutat, 3. jelez, 4. ánde ~ bemutat
sikavíbe *m* výuka | mad'. oktatás
sikavkéren 1. ukazovat, 2. učít | mad'. 1. mutogat, 2. tanítgat

sikjon 1. učít se, 2. téle ~ odvyknout | mad'. 1. tanul, 2. téle ~ leszokik
siklo přivyknutý, zvyknutý | mad'. hozzászokott
síkno úzký | mad'. keskeny, szűk
sílo *m* okraj | mad'. szegély, szél
siniko barva adj. | mad'. színű
sino *m* barva | mad'. szín
sír *f* česnek | mad'. fokhagyma
sirimi *f* opasek | mad'. öv
sírínen cedít | mad'. szűr
sirkavo šedý | mad'. szürke
sirma drát | mad'. drót
sirumni gój klobása | mad'. kolbász
síven / sín šít | mad'. varr
sívínen kouřit | mad'. cigarettázik
sivkéren pořad šít | mad'. varrogat
sizno pana | mad'. szűz
skámi *f* židle | mad'. szék
slobono smět, ~ hi án te dzsan smíme vstoupit | mad'. szabad; ~ hi án te dzsan be szabad menni
slúga *m* sluha | mad'. szolga
so 1. co, 2. ~ dúj oba (ve významu: všechny) | mad'. 1. mi, 2. ami, 3. ~ dúj mindkettő
sojhar přísaha | mad'. eskü
sojháren 1. přísahat, 2. upre ~ složit přísahu | mad'. 1. esküszik, 2. upre ~ felesküszik
sojharípe *m* svatba | mad'. esküvő
somnakh *m* 1. zlato, 2. šperk | mad'. 1. arany, 2. ékszer
somnakuno zlatý | mad'. arany- (ból való)
somséd'a *m* soused | mad'. szomszéd
somsédkiňa *f* sousedka | mad'. szomszédasszony
soske proč | mad'. miért
sósten *f* spodky | mad'. alsónadrág
sóven / són *pret.* súde spát | mad'. alszik
sovípe *m* spánek | mad'. alvás
sovjárdo 1. spáč, 2. spící | mad'. alvó
sovjáren uspávat | mad'. altat
srida středa | mad'. szerda
sridóne v středu | mad'. szerdán
stráka *f* vrána | mad'. varjú
subota sobota | mad'. szombat
subotúne v sobotu | mad'. szombaton
sungen čichat | mad'. szagol
súno *m* sen | mad'. álom
súno díkhen snít | mad'. álmodik
suňoga *f* komár | mad'. szúnyog
suv *f* jehla | mad'. tű
svecco svátek | mad'. ünnep
svíri *m* kladivo | mad'. kalapács

Š

šaj možná, může být, lze | mad'. lehet
šaj óven možný | mad'. lehetséges
šátra *f* stan | mad'. sátor
šejmo *m* hedvábí | mad'. selyem
šel sto | mad'. száz
šeláli stovka | mad'. százaz
šelálo stý | mad'. századik
šelo *m* provaz, lano | mad'. kötél
šelvar stokrát | mad'. százszor
šeprinen zametat | mad'. söpör
šeprúva *f* koště | mad'. seprű
šérand *m* polštář | mad'. párna
šérándral zadní čelo postele | mad'.
ágyfej
šeretno pivní | mad'. sör-
šernáge prostovlasý | mad'. hajadonfőtt
šero *m* pivo; šeretno pér hi le břichatý |
mad'. sör; šeretno pér hi le sörhasú
šéro *m* hlava | mad'. fej
šéro drákha hrozen | mad'. szőlőfűrt
šerpeňó *m* panvice | mad'. serpenyő
šil *m* zima | mad'. hideg
šinga *f* roh | mad'. szarv
šingálo *m* rohatý | mad'. rendőr
šipka *f* čepice | mad'. sapka
šitimni pét'a *f* pec (na pečení chleba) |
mad'. kenyérsütő kemence
šitítisajon stmívat | mad'. sötétedik
šitítno tma | mad'. sötét
šitítšigo *m* tma | mad'. sötétség
šliva *f* švestka | mad'. szilva
šlivovin *f* švestkový strom | mad'. szilvafa
šlofroko *m* dámské šaty | mad'. ruha (női)
šlúžavkiňa služka | mad'. szolgáhlány
šlúžínen sloužit | mad'. szolgál
šógori *m* švagr | mad'. sógor
šógorkiňa *f* švagrová | mad'. sógornő
šoha nikdy | mad'. soha
šorka *f* pata | mad'. sarok
šorko *m* roh ulice | mad'. utcasarok
šóšoj *m* zajíc | mad'. nyúl
šošojáno zaječí | mad'. nyúl-
šov šest | mad'. hat
šovardeš šedesát | mad'. hatvan
šovto šestý | mad'. hatodik
štár čtyři | mad'. négy
štárto čtvrtý | mad'. negyedik
štárval čtyřikrát | mad'. négyszer
štarvaldeš čtyřicet | mad'. negyven
štráfo *m* čára | mad'. vonal
štrimpa *f* punčocha | mad'. harisnya
šudripe chlad | mad'. hideg
šudro studený | mad'. hideg

šudron nachladit se | mad'. megfázik
šudróne studeně | mad'. hidegen
šuk *f* krása | mad'. szépség
šukár hezký | mad'. gyönyörű, csinos,
szép
šukáre krásně | mad'. gyönyörűen,
szépen
šukaripe viz šuk | mad'. ld. šuk
šukípe *m* sucho | mad'. szárazság
šúko suchý | mad'. száraz
šund'on být slyšet | mad'. hallatszik
šúnen 1. slyšet, 2. poslouchat | mad'. 1.
hall, 2. hallgat
šunka *f* šunka | mad'. sonka
šürümno hustý | mad'. sűrű
šut *m* ocet | mad'. ecet
šutlo kyselý | mad'. savanyú
šút'on schnout | mad'. szárad
šut't'on kysnout | mad'. savanyodik
šuvlo tučný | mad'. dagadt
šuzáren 1. oloupat, 2. oškrábat, 3. čistit |
mad'. 1. héjaz, 2. hámoz, 3. tisztít
šuzarkéren 1. uklízet, 2. ári ~ uklidit |
mad'. 1. takarít, 2. ári ~ kitakarít
šuzípe *m* čistota | mad'. tisztaság
šúžo čistý | mad'. tiszta
šúžóne čistě | mad'. tisztán

T

tádo vařený | mad'. főtt
tád'on vařit se | mad'. fő
táha zítra | mad'. holnap
táhaskro zítřejší | mad'. holnapi
taj a | mad'. és
tal o/i pod | mad'. alá, alatt
tanári *m* učitel | mad'. tanár
tanárkiňa *f* učitelka | mad'. tanárnő
táncoš *m* tanečník | mad'. táncos
táncoškiňa *f* tanečnice | mad'. táncosnő
tasáven / tasán dusit, škrtit | mad'. fojt
tasavkéren pořád dusit | mad'. fojtogat
tast'on 1. topit se, 2. dusit se | mad'.
fuldoklik
taťáren ohřát, zahřát | mad'. melegít
tatípe teplo | mad'. meleg
táto teplý | mad'. meleg
tať'a povrch | mad'. felszín (vminek a
teteje)
tavano půda | mad'. padlás
tavasi *m* jaro | mad'. tavasz
táven / tán vařit | mad'. főz
te když, jestli, -li | mad'. ha
te také, i, též, rovněž | mad'. is, szintén
te na ledaže | mad'. hacsak nem

te óven být | mad'. lenni
teja *f* čaj | mad'. tea
téal 1. vespod, dole, 2. zespodu, odspodu | mad'. 1. alul, lent, 2. alulról
telčéri *m* nálevka | mad'. tölcser
téle / tél dolu | mad'. le
télfelé dolú | mad'. lefelé
telumni pasterni *f* spodnička | mad'. alsószoknya
telune gáda *m* spodní prádlo | mad'. alsónemű
telúno spodní, dolní | mad'. alsó
tepsija *f* pekáč | mad'. tepsi
terd'áren 1. zastavit, 2. ánde ~ nastavit | mad'. 1. megállít, 2. ánde ~ beállít
terd'arkéren zastavovat | mad'. állítgat
terd'on *pret.* terdine 1. stát, 2. eketháne ~ dát se dohromady, 3. upre ~ postavit se | mad'. 1. áll, 2. eketháne ~ összeáll, 3. upre ~ feláll
térni kanhi kuřátko | mad'. csibe
ternípe *m* mládí | mad'. fiataltság
térno mladý | mad'. fiatal
térňon omládnout | mad'. megfiatalodik
térnóne mladě | mad'. fiatalon
terténeto *m* příběh | mad'. történet
teta *f* teta | mad'. nagynéni
tetevo *m* střecha | mad'. tető
tévé *m* televize | mad'. televízió
tíkeri *m* zrcadlo | mad'. tükör
tikni čhajóri *f* mimino (děvčátko) | mad'. kisbaba (lány)
tikno 1. malý, 2. nízký | mad'. 1. kicsi, 2. alacsony
tikno čhavóro *m* mimino (chlapeček) | mad'. kisbaba (fiú)
tikno náj *m* malíček | mad'. kisujj
tiknóro drobný | mad'. apró, pici
tíko *m* pařez | mad'. szőlőtőke
t'ílo *m* kůl | mad'. karó
tindérkiňa víla | mad'. tündérlány
t'ínen kupovat | mad'. vesz, vásárol
t'íningeribe *m* nákup | mad'. vásárlás
t'íral *m* tvaroh | mad'. túró
t'íralošno húmer těstoviny s tvarohem | mad'. túróscsusza
t'írhaj *f* holínky | mad'. csizma
t'írmálo červivý | mad'. férges
t'írmo *m* červ | mad'. kukac, féreg
tiviško *m* trn | mad'. tövis, túske
topánka *f* polobotka | mad'. félcipő
tóver *m* sekera (velká) | mad'. fejsze (nagy)
tráden 1. honit, odehnat, 2. pohánět (zvířata) | mad'. 1. kerget, elzavar, 2. hajt (állatot)

trast *m* železo | mad'. vas
trastúno železný | mad'. vas- (ból való)
trianda třicet | mad'. harminc
triandato třicátý | mad'. harmincadik
triandavar třicetkrát | mad'. harmincszor
trin tři | mad'. három
trito třetí | mad'. harmadik
trival třikrát | mad'. háromszor
tro tvůj | mad'. tied
tróma odvaha | mad'. mersz
tróman troufnout si, odvážit se | mad'. mer
truskínen kýchnout | mad'. tüsszent
truš *f* žízeň | mad'. szomjúság
trušajären nedát někomu pít | mad'. szomjaztat
trušájon mít žízeň | mad'. szomjazik
trušálo žíznivý | mad'. szomjas
tu ty | mad'. te
tud'o *m* cizinec | mad'. idegen
tumáro váš | mad'. tiedad
tumen vy, vás | mad'. ti, titedet
tut tebe | mad'. téged

TH

thábon hořet | mad'. ég
than *m* místo | mad'. hely
thardi mol *f* pálenka | mad'. pálinka
thárdo 1. ožehavý, 2. vznětlivý | mad'. 1. égető, 2. gyúlékony
tháren 1. pálit, zapálit, 2. ánde ~ napálit, oklamat, 3. ~ o kham svítí slunce | mad'. 1. éget, gyújt, 2. ánde ~ becsap, 3. ~ o kham sūt a nap
thav provázek | mad'. madzag
thinípe *m* únava | mad'. fáradtság
thino unavený | mad'. fáradt
thiňon unavit se | mad'. fárad
thóven / thón práť | mad'. mos
thovíbe praní | mad'. mosás
thud *m* mléko | mad'. tej
thudálo mléčný | mad'. tejes
thújon ztloustnout | mad'. hízik
thulípe tloušťka | mad'. vastagság
thúlo tlustý | mad'. kövér
thúlo hrubý | mad'. vastag
thuv *m* kouř | mad'. füst
thuvjálo zakouřený | mad'. füstös
thuvjáren 1. kouřit, 2. dýmat, čadit | mad'. 1. dohányzik, 2. füstöl

U - Ú

úca *f* ulice | mad'. utca
úče vysoko | mad'. magasan
učháren 1. krýt, 2. ánd ~ zakrýt, 3. ár ~ odkrýt | mad'. 1. takar, 2. ánd ~ betakar, 3. ár ~ kitakar
učharkéren zakrývat | mad'. takargat
učípe *m* výška | mad'. magasság
účo vysoký | mad'. magas
účóne viz úče | mad'. ld. úče
ud'anadaj přesně tady | mad'. ugyanitt
ud'anasso stejný | mad'. ugyanolyan
ud'anavka stejně | mad'. ugyanúgy
ud'anodoj přesně tam | mad'. ugyanott
udvara *f* dvůr | mad'. udvar
ulláven / ullán rozdělit | mad'. oszt | mad'.
ungri *m* Maďaři | mad'. magyarok
ungrika maďarsky | mad'. magyarul
ungrikiňa *f* Maďarka | mad'. magyar (nő)
Ungriko *m* Maďarsko | mad'. Magyarország
ungriko maďarský | mad'. magyar-
ungro *m* Maďar | mad'. magyar (férfi)
upral nahoře, nad, shora | mad'. fent, felett, felülről
upre / upr nahoru, navrch, na něm | mad'. fel-, rajta
upre beršeste napřesrok | mad'. jövőre
upre -o/-i na | mad'. 1. -on, -en, -ön, 2. -ra, -re
uprefelé nahoru | mad'. felfelé
uprúno horní | mad'. felső
urjáven pe / urján pe oblékat se | mad'. öltözik
urňen *pret.* urňile letět | mad'. repül
urňibe *m* let | mad'. repülés
uš't'en *pret.* uštine 1. skočit, 2. probudit se, vstávat | mad'. 1. ugrik, 2. upr ~ felébred, felkel
uštingéren skákat | mad'. ugrál
uz 1. k, ke (místně), 2. k, vůči, 3. u | mad'. 1. -hoz, -hez, -höz, 2. mellett
uzar 1. vedle, při, 2. od | mad'. 1. amellest, oldalt, 2. -tól, -től
úze k tomu | mad'. hozzá
užáren čekát | mad'. vár
užáren + *acc* očekávat něco | mad'. elvár vmit

V

va *pl.* vasta; *obl.* vastes- *m* ruka | mad'. kéz
vad' nebo | mad'. vagy

vad' ... **vad'** bud' ... anebo | mad'. vagy ... vagy
vájogi *m* nepálená cihla | mad'. vályog
vakéren 1. mluvit, 2. upre ~ přemluvit | mad'. 1. beszél, 2. upre ~ rábeszél
vakerípe *m* řeč | mad'. beszéd
vakerkéren povídat si, bavit se | mad'. beszélget
valakana někdy | mad'. valamikor
valakáthar odněkud | mad'. valahonnan
valakháj někde, někam | mad'. valahol, valahová
valakit'i několik | mad'. néhány
valako někdo | mad'. valaki
valasar nějak | mad'. valahogy
valasavo / valaso nějaký | mad'. valamilyen
valaso něco | mad'. valami
válo *m* rameno | mad'. váll
vánkoša *f* polštář | mad'. párna
várja *f* kruh | mad'. kör
vaš kvůli | mad'. 1. helyett, 2. miatt, végett
vaš adá proto | mad'. ezért
vaš odá proto | mad'. azért
váše pro něho | mad'. érte
vazden 1. zvedat, zdvihát, 2. ári ~ vyzvednout, 3. upre ~ pozdvihnout | mad'. 1. emel, 2. ári ~ kiemel, 3. upre ~ felemel
vejo *m* zeť | mad'. vő
vélegéni *m* ženich | mad'. vőlegény
vella *f* vidlička | mad'. villa
verda *m* 1. auto, 2. vůz | mad'. 1. autó, 2. szekér
věš *m* les | mad'. erdő
věšúva *m* dláto | mad'. véső
viakso *m* vosk | mad'. viasz
vicco *m* vtip | mad'. vicc
vičinen křičet, zvolat | mad'. kiált
vičingéren pokřikovat | mad'. kiabál, sikoltozik
vičingeríbe *m* křik | mad'. kiabálás
vígig všude | mad'. mindenhol
vígo *m viz ágor* | mad'. ld. ágor
vígzínen 1. skončit, 2. ánde ~ dokončit, 3. ári ~ popravit | mad'. 1. befejez, elvégez, 2. ánde ~ befejez, 3. ári ~ kivégez
világo *m* svět | mad'. világ
viňagi *m* prut hroznového vína | mad'. szőlővessző
virága *f* květina | mad'. virág
vlahika jazykem kolompárú | mad'. kolompárul
vlahiko Kolompár | mad'. kolompár-
vód'i dech | mad'. lélegzet

vódínen dovést | mad'. vezet (valakit)
vodro *m* postel | mad'. ágy
vója 1. nálada; lacshi ~ dobrá nálada, 2. chuť | mad'. kedv
vója kéren udělat náladu | mad'. kedvre derít
vošt *f* ret | mad'. ajak
vúder *m* dveře | mad'. ajtó
vuna *m* bavlna | mad'. gyapot
vunošno bavlněný | mad'. gyapjú-
vuš konopí | mad'. kender

Z

zabo *m* oves | mad'. zab
zalog trochu, málo | mad'. kicsit, kevés
zár *f* chlup | mad'. szőr
zárjalo chlupatý | mad'. szőrös
zécégo *m* zelenina | mad'. zöldség
zelenisajon zelenat | mad'. zöldsül
zeleno zelený | mad'. zöld
zeleno graho *m* fazole (zelené) | mad'. zöldbab

zenési *m* hudebník | mad'. zenész
zijan škoda | mad'. kár
zór *f* síla | mad'. erő
zorajáren zpevnit, posílit | mad'. keményít
zoralisajon zesílit | mad'. erősödik
zorálo 1. silný, 2. tvrdý, 3. pevný | mad'. 1. erős, 2. kemény, 3. szilárd
zorálo búko žaludek drúbeží | mad'. zúza
zúčin žluč | mad'. epe
zumi *f* 1. polévka, 2. šťáva | mad'. 1. leves, 2. lé

Ž

žalo *m* šál | mad'. sál
žamba *f* žába | mad'. béka
židó *m* Žid | mad'. zsidó
židóvkiňa *f* Židovka | mad'. zsidó (nő)
žila *f* žíla | mad'. ér
žili kořen | mad'. gyökér
žutto žlutý | mad'. sárga
žut'ŕon žloutnout | mad'. sárgul